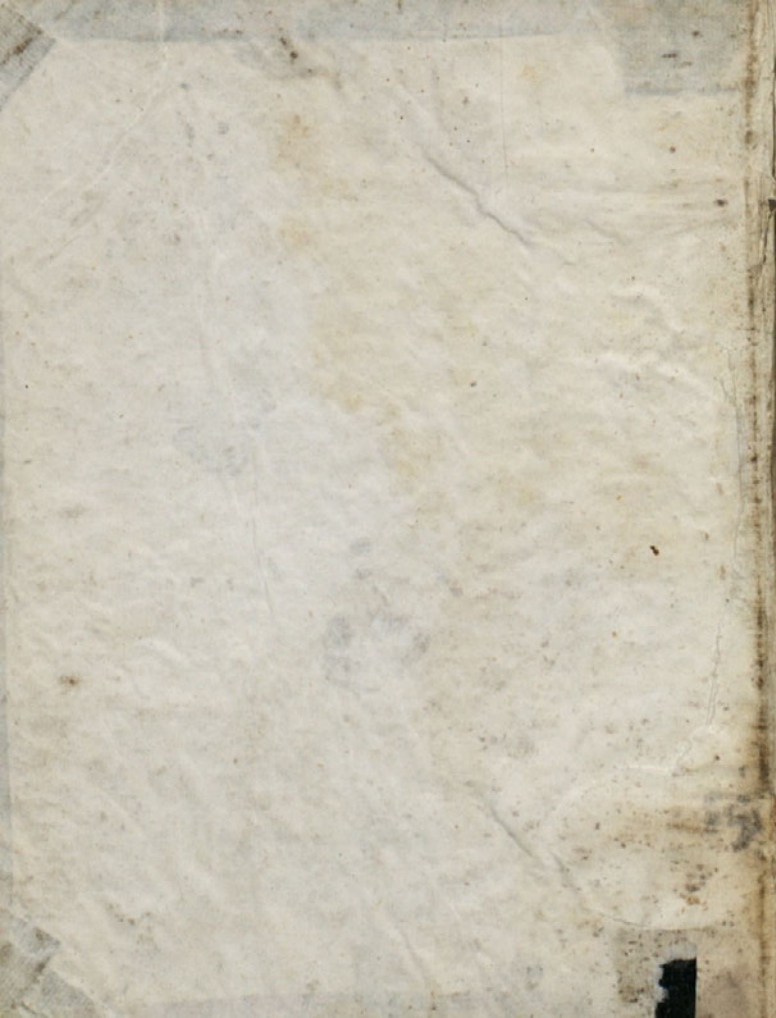

SLOVANSKA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

B LXXXVII

1853.

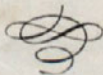

KOLENDARČIK

SLOVENSKI

za navadno léto

1853.

Na svitlo dal
Dr. Janez Bleiweis.

V Ljubljani.
Natisnil Jožef Blaznik.

RA B 86

B LXXXVII

114. XII. 1959. / 1685

Leto 1853

ima 365 dni ali 52 tednov in 1 dan,
se začne s saboto in se jenja s saboto, in je

7853.	leto po stvarjenji sveta po Suidu.
7487.	„ „ „ „ „ 70 tolmačnikih sv. pisma.
7363.	„ „ „ „ „ novogerskem številu.
7053.	„ „ „ „ „ Eusebiu in rimskem martirologiju.
6566.	„ „ „ „ „ Julianskem številu.
6032.	„ „ „ „ „ starožidovskem številu.
5836.	„ „ „ „ „ kristianskem številu.
5614.	„ „ „ „ „ novožidovskem številu.
1853.	„ „ rojstvu Kristusa.
1820.	„ „ smerti Kristusovi.

Godovinsko številstvo za leto 1853.

Zlata številka	11	Velika noč	27. sušca.
Epakta	XX	Binkošti	15. vel. travna.
Solčni krog	14	Kvatre: 16. svečana, 18. velki	travna, 21. kimovca, 14. grudna.
Rimska številka	11	1. Adventna nedelja 27. listo-	pada.
Nedeljska čerka	B		
Pepelnica	9. svečana.		

Opomba. Postni dnevi so vsi dnevi od pepelnice do velike sabote; drugi so s † zaznamovani.

Med božičem in pepelnico je 6 tednov in 3 dni ali 45 dni.

Mraknjenja v letu 1853.

To leto bo solnce dvakrat mraknilo, luna enkrat, kar se pa v naših krajih nobenkrat vidilo ne bo.

Četere letne dôle po solčnim hodu.

Spomlad se začne 20. sušca.		Jesen se začne 23. kimovca.
Leto se začne 21. rožnika.		Zima se začne 21. grudna.

JANUARI,

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeliū	Solncni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Sabota A	<i>Novo leto.</i>	7	44	4	16
Angeļ se prikaŹe JoŹefu v Egiptu. Mat. 2, 19-23.					
2 Nedelja B	Makari, puŹavnik. ☉	7	44	4	16
3 Ponedelj	GonoveŹa, devica.	7	44	4	16
4 Torik	Tit, Źkof.	7	45	4	17
5 Sreda	Telesfor, papeŹ.	7	43	4	17
6 Āetertik	S. 3 Kralji.	7	42	4	18
7 Petik	NiceŹ, Źkof.	7	42	4	18
8 Sabota	Severin, opat.	7	41	4	19
Ko je bil Jezus 12 let star. Luk. 2, 42-52.					
9 Nedelja B 1	Julian, muĉenec. ☉	7	40	4	20
10 Ponedelj	Nikanor, diakon.	7	39	4	21
11 Torik	Higin, papeŹ.	7	39	4	21
12 Źreda	Ernst, opat.	7	38	4	22
13 Āetertik	Hilari, Źkof.	7	37	4	23
14 Petik	Feliks, muĉenec.	7	36	4	24
15 Sabota	Paul, prvi puŹavnik.	7	35	4	25
Od Źenitnine v Kani Galilejski. Jan. 3, 1-11.					
16 Nedelja B 2	<i>Ime Jezus.</i> Marcel, pap.	7	34	4	26

Spremin lune.

- ☉ Zadnji krajic v nedeljo 2. dan ob 10. uri 52 min.
- ☽ Mlaj v nedeljo 9. dan ob 4. uri 52 min. zveĉer.
- ☽ Pervi krajic v ponedelj 17. dan ob 6. uri 27 min. zjutraj.
- ☽ Źip v torik 25. dan ob 6. uri 40 min. zjutraj.

INDEX.

DNEVNIK.

Prosijneec, slovensko.

Sěčanj, ilirsko.

Leden, česko.

Styczen, poljsko.

Januar, rusko.

Eismond, nemško.

Gennajo, laško.

Boldog-asszony hava, madžarsko.

Janvier, francosko.

January, angleško.

5

Dan in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangelii	Solncni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
17	Ponedelj	Anton, pušavnik. ☾	7	33	4	27
18	Torik	Priska, devica.	7	32	4	28
19	Sreda	Kanut, kralj.	7	31	4	29
20	Četertik	Boštjan, mučenec.	7	30	4	30
21	Petik	Neža, devica mučenica.	7	29	4	31
22	Sabota	Vincenci, mučenec.	7	28	4	32
Od delavcov v vinogradu. Mat. 20, 1-16.						
23	Nedelja	B <i>Septuag.</i> Dev. Marie poroka.	7	27	4	33
24	Ponedelj	Timotej, škof.	7	26	4	34
25	Torik	S. Paula spreobrnjenje. ☀	7	24	4	36
26	Sreda	Polikarp, škof mučenec.	7	23	4	37
27	Četertik	Janez Krizostom.	7	22	4	38
28	Petik	Paulin, patriarh.	7	21	4	39
29	Sabota	Franc Salezij, škof.	7	19	4	41
Od sejavca in semena. Luk. 8, 4-15.						
30	Nedelja	B <i>Sexages.</i> Martina, dev. muč.	7	18	4	42
31	Ponedelj	Peter Nolask. spoznovavec.	7	16	4	44

Solnce stopi v znamenje vodnarja 20. dan tega mesca.

Namisljeno vreme.

Do 11. dan vedno merzlo — od 12. do 18. dneva oblačno in neprijetno — od 19. do 24. dneva jasno in merzlo — 26. in 27. dan veliko dežja, potem oblačno do konca.

FEBRUARI.

ima 28 dni.

Dan in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
1	Torik	Ignaci, škof mučenec. ☾	7	14	4	46
2	Sreda	Srečnica.	7	13	4	47
3	Četertik	Blaž, škof mučenec.	7	12	4	48
4	Petik	Andrej Korzin, škof.	7	11	4	49
5	Sabota	Agata, devica, mučenica.	7	9	4	51
Od slepega poleg pota. Luk. 18, 31-43.						
6	Nedelja B	Quinquag. Rotija, dev. muč.	7	8	4	52
7	Ponedelj	Romuald, opát.	7	7	4	53
8	Torik	Pust. Janez iz Mate. ☽	7	5	4	55
9	Sreda	Peplnica. Apolonia, dev.	7	3	4	57
10	Četertik	Skolastika, devica.	7	2	4	58
11	Petik	Dezideri, škof.	7	0	5	0
12	Sabota	Eulalia, devica mučenica.	6	59	5	1
Jezus se je postil 40 dni. Mat. 4, 1-11.						
13	Nedelja B	Invocabil. Katarina Ricci, dev.	6	57	5	3
14	Ponedelj	Valentin, mašnik mučenec.	6	55	5	5

Spremin lune.

- ☾ Zadnji krajec v torik 1. dan ob 6. uri 59 min. zjutraj.
☽ Mlaj v torik 8. dan ob 6. uri 11 min. zjutraj.
☽ Pervi krajec v sredo 16. dan ob 4. uri 9 min. zjutraj.
☽ Šip v sredo 23. dan ob 8. uri 22 min. zvečer.

INDEX.

Page	Page
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

DIRECTORY.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

1880-81.

Svečan, slovensko.
Veljača, ilirsko.
Unor, česko.
Luty, poljsko.
Februar, rusko.

Thaumont, nemško.
Febbrajo, laško.
Böjtelö-hava, madžarsko.
Février, francosko.
February, angleško.

7

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangellii	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
15	Torik Faustin in Jovita, mučenca.	6	53	5	7
16	Sreda † <i>Kvatre</i> . Juliana, dev. ☾	6	52	5	8
17	Četertik Silvin, škof.	6	51	5	9
18	Petik † Prepedigna, mučenica.	6	50	5	10
19	Sabota † Konrad, pušavnik.	6	48	5	12
Jezus se je spremenil na gori. Mat. 7, 1-11.					
20	Nedelja B <i>Reminiscere</i> . Euheri, škof.	6	47	5	13
21	Ponedeljk Eleonora, kraljica.	6	44	5	16
22	Torik Sv. Petra stol.	6	42	5	18
23	Sreda Marjeta iz Kortone. ☉	6	41	5	19
24	Četertik Matia, apostelj.	6	40	5	20
25	Petik Viktoria, mučenica.	6	38	5	22
26	Sabota Aleksander, škof.	6	37	5	23
Jezus hudiča izganja. Luk. 11, 14-28.					
27	Nedelja B <i>Oculi</i> . Leander, škof.	6	35	5	25
28	Ponedeljk Roman, opát.	6	33	5	27

Solnce stopi v znamenje rib 18. dan tega mesca.

Namišljeno vreme.

1. dan dež in veter — od 4. do 10. dneva oblačno — 14. dan sneg — 15. in 16. dan veter — 17., 18. in 19. dan megla in dež — od 20. dneva do konca jasno in merzlo.

MARČ,

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Torik	Albin, škof.	6	31	5	29
2 Sreda	Sredapost. Simplīci, pap. ☉	6	29	5	31
3 Četertik	Kunigunda, cesarica.	6	28	5	32
4 Petik	Kazimir, spoznovavec.	6	26	5	34
5 Sabota	Friderik (Miroslav), opát.	6	25	5	35
Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6, 1-15.					
6 Nedelja B	Laetare. Koleta, devica.	6	24	5	36
7 Ponedelj	Tomaž Akvin.	6	22	5	38
8 Torik	Janez od Boga, spoznovav.	6	21	5	39
9 Sreda	Ciril in Metod, škofa. ☿	6	19	5	41
10 Četertik	40 mučencov.	6	17	5	43
11 Petik	Herakli, mučenec.	6	15	5	45
12 Sabota	Gregor, papež.	6	14	5	46
Judje hočejo Jezusa kamnjati. Jan. 8, 46-59.					
13 Nedelja B	Judica. Modesta, devica.	6	12	5	48
14 Ponedelj	Matilda, kraljica.	6	10	5	50
15 Torik	Seren, mučenec.	6	8	5	52
16 Sreda	Hilari, škof.	6	7	5	53

Spremin lune.

- ☉ Zadnji krajec v sredo 2. dan ob 2. uri 37 min. zvečer.
- ☿ Mlaj v sredo 9. dan ob 9. uri 17 min. zvečer.
- ☽ Prvi krajec v petik 18. dan ob 0 uri 32 min. zjutraj.
- ♁ Šip v petik 25. dan ob 7. uri 18. min. zjutraj.
- ☾ Zadnji krajec v čertik 31. dan ob 10. uri 40 min. zvečer.

DIEVTE.

DEBYER.

Sušec, slovensko.
 Ošujak, ilirsko.
 Brezen, česko.
 Marsec, poljsko.
 Mart, rusko

Lenzmond, nemško.
 Marso, laško.
 Böjtmás'hava, madžarsko.
 Mars, francosko.
 March, angleško.

9

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	ur.	min
17 Četertik	Jedert, devica.	6	6	5	54
18 Petik	Marin 7 žalost. Eduard. ☾	6	4	5	56
19 Sabota	Jošef , ženin Marie device.	6	2	5	58
Jezus jezdi v Jeruzalem. Mat. 21, 1-9.					
20 Nedelja B	Cvetna nedelja. Joahim.	6	0	6	0
21 Ponedelj	Benedikt, opát.	5	59	6	1
22 Torik	Oktavian, mučenec.	5	57	6	3
23 Sreda	Viktorian, mučenec.	5	56	6	4
24 Četertik	Veliki četertik. Gabriel.	5	54	6	6
25 Petik	Veliki petik. ☽	5	52	6	8
26 Sabota	Velika sabota. Emanuel.	5	51	6	9
Jezus vstane od smerti. Mark. 16, 1-7.					
27 Nedelja B	Velika nedelja. Rupert.	5	49	6	11
28 Ponedelj	Veliki ponedelj. Guntrand.	5	48	6	12
29 Torik	Eustazi, mučenec.	5	46	6	14
30 Sreda	Kvirin, mučenec.	5	44	6	16
31 Četertik	Balbina, devica. ☾	5	43	6	17

Solnce stopi v znamenje ovna 20. dan tega mesca. **Pomlad se začne.**

Namišljeno vreme.

Od 1. do 5. dneva neprijetno in merzlo — od 6. do 9. dneva jasno in merzlo — 11. dan dež — 12. do 16. dneva jasno in prijetno — 18. zlo merzlo in slana — potem do konca suho in merzlo.

APRIL

ima 30. dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Petik	Valerik, opát.	5	44	6	19
2 Sabota	Franc iz Paule.	5	39	6	24
Jezus pride pri zapertih durih. Jan. 20, 19-31.					
3 Nedelja B	<i>Quasimodogen.</i> Rihard, škof.	5	38	6	22
4 Ponedelj	<i>Marie oznanjenje.</i> Izidor.	5	36	6	24
5 Torik	Vincenci Fereri, spoznovav.	5	35	6	25
6 Sreda	Sikst, papež.	5	33	6	27
7 Četertik	Hegesip, spoznovavec.	5	31	6	29
8 Petik	Dionizi, škof. 	5	29	6	31
9 Sabota	Maria Kleofa.	5	27	6	33
Od dobrega parstirja. Jan. 10, 11-16.					
10 Nedelja B	<i>Misericord.</i> Apoloni, muč.	5	26	6	34
11 Ponedelj	Leon, papež.	5	25	6	35
12 Torik	Juli, papež.	5	23	6	37
13 Sreda	Hermenegild, mučenec.	5	22	6	38
14 Četertik	Lidvina, devica.	5	21	6	39
15 Petik	Anastazija, mučenica.	5	19	6	41

Spremin lune

- Mlaj v petik 8. dan ob 0 uri 55 min. zvečer.
- Prvi krajec v saboto 16. dan ob 5. uri 43 min. zvečer.
- Šip v saboto 23. dan ob 4. uri 10 min. zvečer.
- Zadnji krajec v saboto 30. dan ob 7. uri 48 min. zjutraj.

DIEVEYER.

1870	...
1871	...
1872	...
1873	...
1874	...
1875	...
1876	...
1877	...
1878	...
1879	...
1880	...
1881	...
1882	...
1883	...
1884	...
1885	...
1886	...
1887	...
1888	...
1889	...
1890	...
1891	...
1892	...
1893	...
1894	...
1895	...
1896	...
1897	...
1898	...
1899	...
1900	...

DIEVIE.

Mali traven, slovensko.

Travanj, illirsko.

Duben, česko.

Kwiecien, poljsko.

Aprelj, rusko.

Ostermond, nemško.

Aprile, laško.

Sz-Györgyhava, madžarsko.

Avril, francosko.

April, angleško.

11

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
16 Sabota	Kalist, mučenec 	5	18	6	42
Še malo, in me ne bote vidili. Jan. 16, 16-22.					
17 Nedelja B	<i>Jubilate.</i> Anicet, papež.	5	17	6	43
18 Ponedeljk	Kolocer, škof.	5	15	6	45
19 Torik	Hermogen, mučenec.	5	13	6	47
20 Sreda	Sulpici, mučenec.	5	11	6	49
21 Četertik	Anzelm, škof.	5	9	6	51
22 Petik	Soter in Kaji, papeža, muč.	5	8	6	52
23 Sabota	Adalbert, škof. 	5	6	6	54
Grem k njemu, kateri me je poslal. Jan. 16, 5-11.					
24 Nedelja B	<i>Cantate.</i> Juri, mučenec.	5	5	6	55
25 Ponedeljk	Marka, evangelist.	5	4	6	56
26 Torik	Klét, papež.	5	3	6	57
27 Sreda	Peregrin, spoznovavec.	5	1	6	59
28 Četertik	Vital, mučenec.	5	0	7	0
29 Petik	Peter, mučenec.	4	58	7	2
30 Sabota	Katarina Senenska, dev. 	4	56	7	4

Solnce stopi v znamenje junca 20. dan tega mesca.

Namíšljeno vreme.

Od začetka neprijetno in merzlo, vender suho, — od 10. do 15. dneva lepo in toplo, — od 18. do 22. dneva burja in slana — potem do konca prav merzlo.

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelijski	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
Kar bote v mojim imenu prosili. Jan. 16, 23-30.					
1	Nedelja B <i>Rogate.</i> Filip in Jakob.	4	55	7	5
2	Ponedeljk <i>Križev teden</i> Atanazi, škof.	4	54	7	6
3	Torik } Znajdenje s križa.	4	52	7	8
4	Sreda } Florian, mučenec.	4	51	7	9
5	Četertik <i>Nebohod Kristus.</i> Pij, papež.	4	50	7	10
6	Petik Janez pred latinskimi vrati.	4	48	7	12
7	Sabota Stanislav, škof.	4	47	7	13
Kadar pride učenik. Jan. 15, 26-27. 16, 1-4.					
8	Nedelja B <i>Exaudi.</i> Prikazins. Mihela. ☉	4	46	7	14
9	Ponedeljk Gregor Nac., škof.	4	45	7	15
10	Torik ¹ Izidor, kmet.	4	44	7	16
11	Sreda Fabi, mučenec.	4	43	7	17
12	Četertik Pankrac, mučenec.	4	41	7	19
13	Petik Servaci, škof.	4	40	7	20
14	Sabota † Bonifaci, mučenec.	4	39	7	21
Ako kdo mene ljubi. Jan. 14, 23-31.					
15	Nedelja B <i>Binkošti.</i> Sofia, udova.	4	37	7	23
16	Ponedeljk <i>Binkoštni pon.</i> Janez N. ☾	4	36	7	24

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v nedeljo 8. dan ob 5. uri 4 min. zjutraj.
- ☾ Pervi krajec v ponedeljk 16. dan ob 6. uri 54 min. zjutraj.
- ☽ Šip v nedeljo 22. dan ob 11. uri 50 min. zvečer.
- ☾ Zadnji krajec v nedeljo 29. dan ob 6. uri 36 min. zvečer.

INDEX

Page	Name	Page
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

DREYER.

Velki traven, slovensko.

Scibanj, ilirsko.

Kveten, česko.

Maj, poljsko.

Maj, rusko.

Wonnemond, nemško.

Maggio, laško.

Pünkösdhava, madžarsko.

Mai, francosko.

May, angleško.

13

Dan in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
17	Torik	Jošt, opat.	4	35	7	25
18	Sreda	† <i>Kvatre</i> . Feliks Kantalic.	4	34	7	26
19	Četertik	Peter Celestin.	4	32	7	28
20	Petik	† Bernardin, mašnik.	4	31	7	29
21	Sabota	† Sinezi, mučenec.	4	30	7	30
Bodite usmiljeni. Luk. 6, 36-42.						
22	Nedelja B1	<i>S. Trojica</i> . Venust, muč. ☉	4	29	7	31
23	Ponedelj	Desideri, škof.	4	28	7	32
24	Torik	Joana Kuca.	4	27	7	33
25	Sreda	Urban, papež.	4	26	7	34
26	Četertik	<i>S. Teló</i> . Filip Neri, mašnik.	4	26	7	34
27	Petik	Magdalena Paci, devica.	4	26	7	34
28	Sabota	Vilhelm, vojvoda.	4	24	7	36
Od velike večerje. Luk. 14., 16-24.						
29	Nedelja B2	Maksim, škof, mučenec. ☉	4	23	7	37
30	Ponedelj	Ferdinand, kralj.	4	22	7	38
31	Torik	Kancian, mučenec.	4	22	7	38

Solnce stopi v znamenje dvojčkov 21. dan tega mesca.

Namisljeno vreme.

Od 2. do 10. dneva lepi jasni dnevi in hladne noči — od 12. do 18. dneva suho in merzlo vreme, včasih slana — od 20. dneva do konca velika suša.

ima 30 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Sreda	Gratinian, mučenec.	4	21	7	39
2 Četertik	Erazem, škof.	4	21	7	39
3 Petik	Serce Jezusovo. Klotilda.	4	20	7	40
4 Sabota	Kvirin, škof mučenec.	4	20	7	40
Od zgubljene ovce. Luk. 15., 1-10.					
5 Nedelja B 3	Bertrand, škof.	4	19	7	41
6 Ponedeljk	Norbert, škof. ☉	4	18	7	42
7 Torik	Robert, opát.	4	18	7	42
8 Sreda	Medard, škof.	4	17	7	43
9 Četertik	Primož in Felicijan, mučen.	4	17	7	43
10 Petik	Marjeta, kraljica.	4	16	7	44
11 Sabota	Barnabas, apost.	4	16	7	44
Od velikega ribjega vlaka. Luk. 5, 1-11.					
12 Nedelja B 4	Janes Fakundo, spoznovav.	4	15	7	45
13 Ponedeljk	Anton Paduan, spoznovav.	4	15	7	45
14 Torik	Basili, škof. ☾	4	15	7	45
15 Sreda	Vid in tovarši, mučeniki.	4	14	4	46

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v ponedeljk 6. dan ob 9. uri 0 min. zvečer.
- ☾ Prvi krajec v torik 14. dan ob 4. uri 23 min. zvečer.
- ☽ Šip v torik 21. dan ob 7. uri 8 min. zjutraj.
- ☽ Zadnji krajec v torik 28. dan ob 7. uri 34 min. zjutraj.

DREYER.

DNEVNIK.

Rošnik, slovensko.
 Lipanj, ilirsko.
 Červen, česko.
 Czerwiec, poljsko.
 Junij, rusko.

Sommermond, nemško. **15**
 Giugno, laško.
 Ivanhava, madžarsko.
 Juin, francosko.
 June, angleško.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangellii	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
16 Četertik	Beno, škof.	4	14	7	46
17 Petik	Rajner, spoznovavec.	4	14	7	46
18 Sabota	Marka in Marcelin, mučenca.	4	13	7	47
Od farizejske pravičnosti. Mat. 5, 20-24.					
19 Nedelja B 5	Gervazi in Protazi, mučen.	4	13	7	47
20 Ponedelj	Silveri, papež.	4	13	7	47
21 Torik	Alojzi, spoznovavec. ☉	4	13	7	47
22 Sreda	Ahaci, mučenec.	4	13	7	47
23 Četertik	Ediltruda, kraljica.	4	13	7	47
24 Petik	Janeza kerstnika rojstvo.	4	13	7	47
25 Sabota	Prosper, škof.	4	14	7	46
Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8, 1-9.					
26 Nedelja B 6	Janez in Paul, mučenca.	4	14	7	46
27 Ponedelj	Ladislav, kralj.	4	14	7	46
28 Torik	† Leon, papež. ☾	4	15	7	45
29 Sreda	Peter in Paul , aposteljna.	4	15	7	45
30 Četertik	S. Paula spomin.	4	15	7	45

Solnce stopi v znamenje raka 21. dan tega mesca. **Poletje se začne.**

Namišljeno vreme.

Od začetka deževno in merzlo vreme — od 12. do 15. dneva vihar in dež, grom — od 16. do 22. dneva jasno in bladno — potem neprijetno in oblačno do konca.

ima 31 dni.

Dan, in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangelij	Solnčni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
1	Petik	Aron, veliki duhoven.	4	16	7	44
2	Sabota	Marie device obiskanje.	4	16	7	44
Od lažnjivih prerokov. Mat. 7, 15-24.						
3	Nedelja B 7	Heliodor, škof.	4	16	7	44
4	Ponedelj	Ulrih, škof.	4	17	7	48
5	Torik	Filomena, devica.	4	17	7	48
6	Sreda	Godoleva, zakonska žena. ☉	4	18	7	42
7	Četertik	Vilibald, škof.	4	18	7	42
8	Petik	Elizabeta, kraljica.	4	19	7	41
9	Sabota	Anatolia, mučenica.	4	19	7	41
Od krivičnega hišnika. Luk. 16, 1-9.						
10	Nedelja B 8	Amalia.	4	20	7	40
11	Ponedelj	Feliks in Fortunat, mučen.	4	20	7	40
12	Torik	Hermagor in Fortunat, muč.	4	21	7	39
13	Sreda	Anaklet, papež. ☾	4	21	7	39
14	Četertik	Bonaventura, škof.	4	22	7	38
15	Petik	Henrik, cesar.	4	23	7	37
16	Sabota	Maria devica iz Karmela.	4	24	7	36

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v sredo 6. dan ob 11. uri 51 min. zjutraj.
- ☾ Pervi krajec v sredo 13. dan ob 11. uri 13 min. zvečer.
- ☼ Šip v sredo 20. dan ob 2. uri 52 min. zvečer.
- ☽ Zadnji krajec v sredo 27. dan ob 10. uri 58 min. zvečer.

IDENTIFIERS.

DNEVTE.

Mali serpan, slovensko.

Särpanj, ilirsko.

Červenec, česko.

Lipiec, poljsko.

Julij, rusko.

Heumond, nemško.

Luglio, laško.

Szent Jakab hava, madžarko.

Juillet, francosko.

July, angleško.

17

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob uri min		zahod ob uri min	
Jezus joka nad Jeruzalemom. Luk. 19, 41-47.					
17	Nedelja B9	Aleš, spoznovavec.	4 25	7 35	
18	Ponedeljk	Friderik (Miroslav), škof.	4 26	7 34	
19	Torik	Vincenc Paulanski.	4 26	7 34	
20	Sreda	Hieronim Emilijan, spozn. ☉	4 27	7 33	
21	Četertik	Prakseda, devica.	4 28	7 32	
22	Petik	Maria Majdalena.	4 29	7 31	
23	Sabota	Apolinar, škof.	4 30	7 30	
Od farizeja in colnarja. Luk. 18, 9-14.					
24	Nedelja B10	Kristina, devica mučenica.	4 31	7 29	
25	Ponedeljk	Jakob veliki, apostelj.	4 32	7 28	
26	Torik	Ana, mati Marie device.	4 34	7 26	
27	Sreda	Pantaleon, mučenec. ☾	4 35	7 25	
28	Četertik	Inocenci, papež.	4 36	7 24	
29	Petik	Marta, devica.	4 38	7 22	
30	Sabota	Abdon in Senen, mučenca.	4 39	7 21	
Od gluhega in mutastega. Mark. 7, 31-37.					
31	Nedelja B11	Ignaci Lojolan, spoznov.	4 40	7 20	

Solnce stopi v znamenje leva 22. dan tega mesca. **Začetik pasjih dni.**

Namišljeno vreme.

Od 1. do 10. dneva deževno in neprijetno vreme — potem toplo do 20. dneva — 21. dan grom in do 25. dneva viharno — potem do konca deževno in merzlo.

AUGUST,

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelii	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Ponedeljk	S. Petra ketine.	4	41	7	19
2 Torik	Porciunk. 7 bratov makab.	4	42	7	18
3 Sreda	Znajdenje trupla s. Štefana.	4	44	7	16
4 Četertik	Dominik, spoznovavec.	4	45	7	15
5 Petik	Maria snežnica. ☉	4	46	7	14
6 Sabota	Spremenjenje Jezusovo.	4	18	7	12
Od usmiljenega Samariana. Luk. 10, 23-37.					
7 Nedelja B12	Donat, škof mučenec.	4	49	7	11
8 Ponedeljk	Ciriak, mučenec.	4	50	7	10
9 Torik	Afra mučenica.	4	51	7	9
10 Sreda	Lovrene, mučenec.	4	53	7	7
11 Četertik	Susana, mučenica.	4	54	7	6
12 Petik	Klara, devica. ☾	4	55	7	5
13 Sabota	† Hipolit, mučenec.	4	57	7	3
Od deseterih gobovih. Luk. 17, 11-19.					
14 Nedelja B13	Euzebi, spoznovavec.	4	58	7	2
15 Ponedeljk	Marie Device nebovzetje.	5	0	7	0
16 Torik	Rok, spoznovavec.	5	2	6	58

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v petik 5. dan ob 0. uri 3 min. zjutraj.
- ☾ Pervi krajic v petik 12. dan ob 4. uri 37 min. zjutraj.
- ☽ Šip v četertik 18. dan ob 11. uri 53 min. zjutraj.
- ☾ Zadnji krajic v petik 26. dan ob 4. uri 34 min. zvečer.

DNEYER.

DNEVRE.

Veliki serpan, slovensko.

Kolovos, ilirsko.

Srpen, česko.

Sierpien, poljsko.

August, rusko.

Erntemond, nemško.

Agosto, laško.

Kissaszonyhava, madžarsko.

Avût, francosko.

August, angleško.

19

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
17 Sreda	Liberat, opát.	5	4	6	56
18 Četertik	Helena, cesarica. ☉	5	5	6	55
19 Petik	Ljudevik, škof.	5	6	6	54
20 Sabota	Bernard, opát.	5	8	6	52
Nihče ne more dvema gosp. služiti. Mat. 6, 24-33.					
21 Nedelja B14	Joana Franciška Fremiot.	5	9	6	51
22 Ponedelj	Filibert, mučenec.	5	11	6	49
23 Torik	Filip Benici, spoznovavec.	5	12	6	48
24 Sreda	Jernej, apostelj.	5	13	6	47
25 Četertik	Ljudevik, kralj.	5	15	6	45
26 Petik	Cefirin, papež. ☽	5	16	6	44
27 Sabota	Jožef Kalasanci.	5	18	6	42
Od mertvega mladenča v Najmu. Luk. 7, 11-16.					
28 Nedelja B15	Augustin, škof.	5	20	6	40
29 Ponedelj	Janeza obglavljenje.	5	21	6	39
30 Torik	Roza Limanska, devica.	5	22	6	38
31 Sreda	Raimund, spoznovavec.	5	23	6	37

Solnce stopi v znamenje device 22. dan tega mesca. **Konec pasjih dni.**

Namišljeno vreme.

Od začetka prav vroči dnevi, blisk in grom — od 12. do 18. dneva spremenljivo vreme — od 20. do 25. toplo — potem oblačno in hladno do konca.

SEPTEMBER,

ima 30 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeliij	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Četertik	Tilen, opát.	5	24	6	36
2 Petik	Štefan, kralj.	5	26	6	34
3 Sabota	Eufemia in tovaršice, dev. m. ☉	5	28	6	32
Od vodeničnega. Luk. 14, 1-11.					
4 Nedelja B16	Angeljev varhov pr. Rozalia.	5	29	6	31
5 Ponedelj	Lovrenc Justinian, škof.	5	31	6	29
6 Torik	Donacian, škof.	5	33	6	27
7 Sreda	Regina, devica.	5	35	6	25
8 Četertik	Marie Device rojstvo.	5	37	6	23
9 Petik	Korbinian, škof.	5	38	6	22
10 Sabota	Miklavž Tolentinski. ☾	5	39	6	21
Od nar večji zapovedi. Mat. 22, 34-46.					
11 Nedelja B17	Imé Marie. Prot in Hiacint.	5	40	6	20
12 Ponedelj	Gvidon, mežnar.	5	42	6	18
13 Torik	Notburga, devica.	5	43	6	17
14 Sreda	Povikšanje s. križa.	5	45	6	15
15 Četertik	Nikomed, mučenec.	5	48	6	12

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v saboto 3. dan ob 0. uri 39 min. zvečer.
- ☾ Pervi krajec v saboto 10. dan ob 9. uri 55 min. zjutraj.
- ☼ Šip v saboto 17. dan ob 11. uri 9 min. zjutraj.
- ☽ Zadnji krajec v nedeljo 25. dan ob 11. uri 31 min. zjutraj.

DREYER.

DNEVNIK.

Kimovec, slovensko.

Rujan, ilirsko.

Zari, česko.

Wrzesien, poljsko.

Septembr, rusko.

Herbstmond, nemško.

Settembre, laško.

Ss. Mihaly' hava, madžarsko.

Septembre, francosko.

September, angleško.

21

Dan in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
16	Petik	Ljudmila, vojvodnja.	5	50	6	10
17	Sabota	Hildegarda, devica. ☉	5	51	6	9
Od mertudnega. Mat 9, 1-8.						
18	Nedelja B18	Jožef Kupertin.	5	52	6	8
19	Ponedeljk	Januari, škof mučenec.	5	54	6	6
20	Torik	Eustahi, mučenec.	5	56	6	4
21	Sreda	† Kvatre . Matevž, apostelj.	5	58	6	2
22	Četertik	Maurici, mučenec.	5	59	6	1
23	Petik	† Tekla, devica mučenica.	6	0	6	0
24	Sabota	† Gerhard, škof.	6	2	5	58
Od kraljeve ženitnine. Mat. 22, 1-14.						
25	Nedelja B19	Rupert, škof. ☽	6	4	5	56
26	Ponedeljk	Ciprian in Justina, mučen.	6	5	5	55
27	Torik	Kozma in Damian, mučen.	6	7	5	53
28	Sreda	Venceslav, kralj.	6	8	5	52
29	Četertik	Mihael, verhangelj.	6	10	5	50
30	Petik	Hironim, cerkv. učenik.	6	11	5	49

Solnce stopi v znamenje tehtnice 23. dan tega mesca. **Jesen se začne.**

Namišljeno vreme.

Od začetka deževno in merzlo vreme — 13. in 14. dan slana — 15. dan jasno in toplo — 16. in 17. dan oblačno — 18. dan megla — potem do konca veter in slana.

OKTOBER

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solncni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Sabota	Remigi, škof.	6	12	5	48
Od kraljičevega sina. Jan. 4, 46-53.					
2 Nedelja B20	<i>Rošenkrsanska nedelja.</i> ☉	6	15	5	45
3 Ponedelj	Kandid, mučenec.	6	17	5	48
4 Torik	Francišsk Serafinski.	6	19	5	41
5 Sreda	Placid, mučenec.	6	20	5	40
6 Četertik	Bruno, spoznovavec.	6	21	5	39
7 Petik	August, mašnik.	6	23	5	37
8 Sabota	Brigita, udova.	6	25	5	35
Od deset tisuč talentov. Mat. 18, 23-35.					
9 Nedelja B21	Dionizi, mučenec. ☾	6	27	5	33
10 Ponedelj	Francišsk Borgia.	6	28	5	32
11 Torik	Nikazi, škof.	6	29	5	31
12 Sreda	Maksimilian, škof.	6	30	5	30
13 Četertik	Koloman, mučenec.	6	32	5	28
14 Petik	Kalist, papež.	6	34	5	26
15 Sabota	Terezia, devica.	6	36	5	24
Ali se sme cesarju dacia dajati. Mat. 22, 1-14.					
16 Nedelja B22	<i>Zegnanje cerkveno.</i> Gal.	6	38	5	22

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v nedeljo 2. dan ob 11. uri 15 min. zvečer.
- ☾ Pervi krajic v nedeljo 9. dan ob 4. uri 23 min. zvečer.
- ☽ Šip v ponedelj 17. dan ob 1. uri 29. min. zjutraj.
- ☽ Zadnji krajic v torik 25. dan ob 6. uri 17 min. zjutraj.

DNEVNER.

DREYER.

Kozopersk, slovensko.
 Listopad, ilirsko.
 Rijen, česko.
 Pazdziernik, poljsko.
 Oktobr, rusko

Weinmond, nemško. **23**
 Ottobre, laško.
 Mindszent'hava, madžarsko.
 Octobre, francosko.
 October, angleško.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
17 Ponedeljk	Hedviga, vdova. (P)	6	10	5	20
18 Torik	Luka, evangeljst.	6	41	5	19
19 Sreda	Etbin, opát.	6	42	5	18
20 Četertik	Felician, škof.	6	44	5	16
21 Petik	Ursula, devica mučenica.	6	45	5	15
22 Sabota	Kordula, devica mučenica.	6	47	5	13
Jezus obudi mervto deklico. Mat. 9, 18-26.					
23 Nedelja B23	Janez Kapistran, menih.	6	49	5	11
24 Ponedeljk	Rafael, verhangelj.	6	50	5	10
25 Torik	Krizant in Daria, mučen. (C)	6	51	5	9
26 Sreda	Evarist, papež.	6	53	5	7
27 Četertik	Frumenci, škof.	6	54	5	6
28 Petik	Simon in Judež, apost.	6	55	5	5
29 Sabota	Narcis, škof.	6	57	5	3
Od viharja na morji. Mat. 8, 23-27.					
30 Nedelja B24	Klaudi, mučenec.	6	58	5	2
31 Ponedeljk	† Volbenk, škof.	7	0	5	0

Solnce stopi v znamenje škorpiona 23. dan tega mesca.

Namišljeno vreme.

Od 1. do 9. dneva vihar in dež — 10. in 11. dan jasno —
 od 12. do 18. dneva spremenljivo vreme — od 19. do 22. dneva
 deževno — potem do konca megla in slana.

NOVEMBER,

ima 30 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelii	Solneni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Torik	<i>Vsi svetniki.</i> ☉	7	1	4	59
2 Sreda	Spomin vernih duš.	7	3	4	57
3 Četertik	Hubert, škof.	7	5	4	55
4 Petik	Karl (Dragotin) Bor., škof.	7	6	4	54
5 Sabota	Emerik, spoznovavec.	7	7	4	53
Od lulike in dobrega semena. Mat. 13, 24-30.					
6 Nedelja B25	<i>Zahvalna nedelja.</i> Lenard.	7	9	4	51
7 Ponedelj	Engelbert, škof mučenec.	7	10	4	50
8 Torik	Bogomir, škof. ☾	7	11	4	49
9 Sreda	Teodor, mučenec.	7	13	4	47
10 Četertik	Andrej Avelinski, spoznov.	7	14	4	46
11 Petik	Martin, škof.	7	16	4	44
12 Sabota	Martin, papež.	7	17	4	43
Od gorušičnega zerna. Mat. 13, 31-35.					
13 Nedelja B26	Brieki, škof.	7	19	4	41
14 Ponedelj	Homobon, tergovec.	7	20	4	40
15 Torik	Leopold, vojvoda. ☀	7	22	4	38

Spremin lune.

- ☉ Mlaj v torik 1. dan ob 9. uri 36 min. zjutraj.
- ☾ Pervi krajec v torik 8. dan ob 1. uri 9 min. zjutraj.
- ☀ Šip v torik 15. dan ob 6. uri 58 min. zvečer.
- ☽ Zadnji krajec v sredo 23. dan ob 11. uri 32 min. zvečer.
- ☉ Mlaj v sredo 30. dan ob 8. uri 11 min. zvečer.

DREYER.

DNEVIE.

Listopad, slovensko.

Studení, ilirsko

Listopad, česko.

Listopad, poljsko.

Novembr, rusko.

Windmond, nemško.

Novembre, laško.

Sz. Andras'hava, madžarsko.

Novembre, francosko.

November, angleško.

25

Dan in teden		Svetniki, prazniki in nedeljski evangelií	Solneni			
			izhod ob		zahod ob	
			uri	min	uri	min
16	Sreda	Otmar, opát.	7	23	4	37
17	Četertik	Gregor, čudodelnik, škof.	7	25	4	35
18	Petik	Roman in Barul, mučen.	7	26	4	34
19	Sabota	Elizabeta, kraljičina.	7	28	4	32
Od gnjusobe razdjanja. Mat. 24, 15-35.						
20	Nedelja B27	Feliks Valojski, spoznonav.	7	29	4	31
21	Ponedelj	Marie Device darovanje.	7	30	4	30
22	Torik	Cecilia, devica mučenica.	7	31	4	29
23	Sreda	Klemen, papež. ☉	7	32	4	28
24	Četertik	Krizogon, škof.	7	33	4	27
25	Petik	Katarina, devica mučenica.	7	34	4	26
26	Sabota	Viktorin, škof.	7	34	4	26
Od sodnega dne. Luk. 21, 25-33.						
27	Nedelja B	1. Adventna. Virgili, škof.	7	35	4	25
28	Ponedelj	Papinian, škof.	7	36	4	24
29	Torik	Saturnin, mučenec.	7	36	4	24
30	Sreda	† Andrej, apostelj. ☿	7	37	4	23

Solnce stopi v znamenje strelca 22. dan tega mesca.

Namišljeno vreme.

O začetku veliko dežja — od 10. do 15. dneva vetrovno, jasno in merzlo, — od 16. do 25. dneva vihar in sneg — potem do konca vibarno in merzlo.

DECEMBER,

ima 31 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangeli	Solnčni			
		izhod ob		zahod ob	
		uri	min	uri	min
1 Četertik	Eloj, škof.	7	38	4	22
2 Petik	† Hromac, škof.	7	39	4	21
3 Sabota	Francišsk Saverian.	7	39	4	21
Janez kerstnik v ječi. Mat. 11, 2-10.					
4 Nedelja B	2. Advent. Barbara, dev. m.	7	40	4	20
5 Ponedelj	Peter Krizolog.	7	40	4	20
6 Torik	Miklavž, škof.	7	41	4	19
7 Sreda	† Ambrož, škof. ☾	7	41	4	19
8 Četertik	Čisto spočetje Marie Dev.	7	42	4	18
9 Petik	† Leukadia, devica muč.	7	42	4	18
10 Sabota	Melhiad, papež.	7	43	4	17
Pričevanje Janeza kerstnika. Jan. 1, 19-28.					
11 Nedelja B	3. Advent. Damaz, papež.	7	44	4	16
12 Ponedelj	Maksenci, mučenec.	7	44	4	16
13 Torik	Lucia, devica mučenica.	7	45	4	15
14 Sreda	† Kvatre. Spiridion, škof.	7	45	4	15
15 Četertik	Irenej, škof. ☀	7	46	4	14

Spremin lune.

- ☾ Prvi krajec v sredo 7. dan ob 1. uri 8 min. zvečer.
- ☀ Šip v četertik 15. dan ob 2. uri 31 min. zvečer.
- ☾ Zadnji krajec v petik 23. dan ob 2. uri 20 min. zvečer.
- ☀ Mlaj v petik 30. dan ob 7. uri 3 min. zjutraj.

DREVILLE.

DEBVELL.

Rodoslovje vladajoče austrianske hiše.

Cesar austrianski:

Franc Jožef I., cesar Austrianski, kralj Ogerski in Česki, kralj Lombardski in Beneški, Dalmatinski, Horvaški, Slavonski, Gališki, Vladimirski in Ilirski, kralj Jeruzalemski itd. nadvojvoda Austrianski, veliki vojvoda Toškanski in Krakovski; vojvoda Lotarinski, Solnograški, Štajarski, Koroški, Krajnski in Bukovinski; veliki knez Erdeljski; mejni grof Moravski; vojvoda Gornje in Doljne-Sileški, Modenski, Parmazanski, Piačenski in Zaderski; pokneženi grof Habsburški, Tiroljski, Kiburški, Goriški in Gradiškanski, knez Tridentinski in Briksanski; mejni grof Gornje- in Dolnje-Lužiški in Istrianski; grof Hohenembski, Feldkirhski, Bregenski, Sonnenberški itd.; gospod mesta Teržaškega, Kotara in Slovenske meje; veliki vojvoda vojvodine Serbske itd. itd.; rojen v Beču 18. velk. serpana 1830, nastopil vladarstvo 2. decembra 1848.

Bratje cesarja:

1. Nadvojvoda Ferdinand (Maks Jožef), rojen 6. julia 1832.
2. Nadvojvoda Karl (Ludevik Jožef Maria), rojen 30. julia 1833.
3. Nadvojvoda Ludevik (Jožef Anton Viktor), rojen 15. maja 1842.

Stariši cesarja:

Franc Karl (Jožef), carevič in nadvojvoda Austrie, kraljevič Ogerski in Česki itd., vitez zlatega runa itd. itd., rojen 7. dec. 1802; se je po odstopu cesarja Ferdinanda prostovoljno odpovedal vladarstvu, ki ga je izročil svojemu prvorojenemu sinu, sedanjemu cesarju Francu Jožefu I., 2. dec. 1848.

Njegova žena:

Zofia (Friderika Dorotea), hči rajnega Maksimiliana, kralja Bavarskega, gospá reda zvezdo-križnega, rojena v Monakovem 27. januarja 1805, zaročena na Dunaji 4. nov. 1824.

Brat in sestri očeta cesarjevega:

1. Ferdinand (Karl Leopold Jožef Franc Marcellin) I., cesar Austrianski itd., rojen 19. aprila 1793, je nastopil vladarstvo Austrie po svojem očetu Francu I. 2. marca 1835, kteremu se je pa prostovoljno odpovedal 2. dec. 1848.

Njegova žena:

Maria Ana Karolina (Pia), hči rajnega Viktor Emanuela, kralja Sardinskega, gospá reda zvezdo-križnega in vikši varhinja Insbruškega zavoda za plemenitne gospó, rojena 19. sept. 1803 zaročena po poroki v Turinu 12. febr. in na Dunaju 27. febr. 1831.

2. **Maria Klementina** (Franciška Josefa), nadvojvodinja austrijska itd., rojena 1. marca 1798, zaročena v Šonbrunu 28. julia 1818 z Leopoldom, kraljevičem obeh Sicilij.
3. **Maria Ana** (Franciška Terezia Jozefa Medarda), nadvojvodinja austrijska itd., rojena 8. junia 1804.

Četerta žena rajnega cesarja Franca I.

Karolina (Augusta), viši varhinja reda zvezdo-križnega, hči rajnega Maksimiliana, kralja Bavarskega, rojena 8. febr. 1792, zaročena po poroki v Monakovem 29. oktobra, potem na Dunaji 10. novembra 1816; udovala od 2. marca 1835.

Nadstrici vladajočega cesarja:

1. **Janez Kerstnik** (Jož. Fab. Sebast.), nadvojvoda austrijski, vitez zlatega runa, velki križnik reda Marie Terezie in Leopolda itd. c. k. general f. maršal, lastnik dragonskega polka št. 1, itd. itd., rojen 20. januarja 1782.

Njegova žena: Ana, grofinja Brandhof, rojena v letu 1803, zaročena 3. sept. 1823.

Njegov sin: Franc Janez, grof Meranski, rojen 11. marca 1839.

2. **Rajner** (Jožef Jan. Mihael Franc), nadvojvoda austrijski, vitez zlatega runa itd., rojen 30. sept. 1783.

Njegova žena: Maria Elizabeta, princeznja Savojska in Karignanska, rojena 13. aprila 1800, zaročena v Pragi 28. maja 1820.

Njegovi otroci: 1. Adelaida, rojena 3. junia 1822, zaročena 12. aprila 1842 z Viktorom Emanuelom, vojvodom Savojskim, kraljevičem Sardinskim. — 2. Leopold, vitez zlatega runa itd., rojen 6. junia 1823. — 3. Ernest, vitez zlatega runa, rojen 8. avg. 1824. — 4. Sigismund, c. k. polkovnik, rojen 7. januarja 1826. — Rajner, c. k. polkovnik, rojen 11. jan. 1827. — 6. Henrik, c. k. polkovnik, rojen 9. maja 1828.

3. **Ludevik** (Jožef Anton), nadvojvoda austrijski, vitez zlatega runa itd., c. k. general f. c. mojster, lastnik pešnega polka št. 8, rojen 13. dec. 1784.

Otroci rajnega nadvojvoda Karlina:

1. **Maria Terezia** (Izabela), gospá reda zvezdo-križnega, rojena 31. julia; zaročena v Trientu 9. januarja 1837 z Ferdinandom II. kraljem kraljestva obeh Sicilij.
2. **Albrecht** (Friderik Rudolf), vitez zlatega runa itd., c. k. f. maršallajt., deželni in vojni poglavar na Ogorskem, rojen 3. avgusta 1817.

Njegova žena: Hildegarda, hči kralja Ludevika Bavarskega, gospá reda zvezdo-križnega, rojena 19. junia 1825, zaročena v Monakovem 1. maja 1844.

Nju otrok: Maria, rojena 15. julia 1845.

3. Karl Ferdinand, vitez zlatega runa itd., c. k. f. maršallajt., rojen 29. julia 1818.

4. Maria Karolina, gospá reda zvezdo-križnega itd. roj. 10. sept. 1825.

5. Vilhelm, vitez križ. reda, c. k. general-major, rojen 21. aprila 1827.

Sin 2. sakona rajnega nadvojvoda Jožefa, palatina Ogerskega: Štefan (Franc Viktor), vitez zlatega runa itd., c. k. f. maršallajt., lastnik c. k. pešnega polka št. 58, rojen 14. sept. 1817.

Tretja žena rajnega nadvojvoda Jožefa:

Maria Dorotea, hči vojvoda Ludevika Fr. Aleks. Virtemberskega, rojena 1. novembra 1797, zaročena 24. avgusta 1819.

Otroci: Elizabeta, gospá reda zvezdo-križnega, rojena 17. jan. 1831; — Jožef, rojen 2. marca 1833; — Maria, roj. 23. avgusta. 1836.

Prazniki v nekterih deželah.

S. Marka, evangeljist, 25. malotravna, na Beneškem.

S. Karol Boromej, kardinal, vel. škof, 4. listopada, na Lombarškem.

S. Leopold, knez, spoznovavec, 15. listopada, na Austrianskem.

S. Štefan, ogerski kralj, spoznov., 2. kimovca, na Madžarskem.

S. Janes Nepomučan, mučenec. 16. velkotravna, in *s. Venceslav*, mučenec, 28. kimovca, na Českem.

S. Ladislav, kralj, 27. rožnika, na Erdeljskem (Sedmograškem).

S. Stanislav, škof in mučenec, 7. velkotravna, na Poljskem.

S. Mihael, veliki angelj, 29. kimovca, na Gališkem.

Ss. Ciril in Metud, škofa in oznanovavca keršanske vere med slovanskimi narodi, 9. sušca, na Moravskem.

S. Elija, prerok, 20. maloserpana, in *s. Rok*. spoznovavec, 16. velkoserpana, na Horvaškem.

S. Hedviga, udova, 17. kozoperska, na Sileškem.

S. Spiridion, škof, 17. grudna, na Dalmatinskem.

S. Ruprecht, škof, 24. kimovca, na Solnograškem.

S. Tilen, opát spoznovavec, 1. kimovca, na Koroškem.

S. Jožef, 19. sušca, na Krajnskem, Štajarskem in Tiroljskem, in v poslednjem še *S. Virgiti*, 26. rožnika.

S. Just, mučenec, 2. listopada, v Terstu.

RAZGLED,

kako se letni dohodki ali stroški na posamne dele leta svrajtajo.

Letni znesek	Na pol leta		Na 1 kvatre		Na 1 mesee		Na 1 teden		Na 1 dan	
	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.
goldinar										
500	250	—	125	—	41	40	9	35 1/2	1	22 1/4
400	200	—	100	—	33	20	7	40 1/4	1	5 3/4
300	150	—	75	—	25	—	5	45 1/4	—	49 1/4
200	100	—	50	—	16	40	3	50	—	31
100	50	—	25	—	8	20	1	55	—	16 1/2
90	45	—	22	30	7	30	1	43 1/2	—	14 1/4
80	40	—	20	—	6	40	1	32	—	13
70	35	—	17	30	5	50	1	20 1/2	—	11 1/2
60	30	—	15	—	5	—	1	9	—	10
50	25	—	12	30	4	10	—	57 1/2	—	8 1/4
40	20	—	10	—	3	20	—	46	—	6 1/2
30	15	—	7	30	2	30	—	34 1/2	—	5
20	10	—	5	—	1	40	—	23	—	3 1/4
10	5	—	2	30	—	50	—	11 1/2	—	1 1/2
9	4	30	2	15	—	45	—	10 1/4	—	1 1/4
8	4	—	2	—	—	40	—	9 1/4	—	1 1/4
7	3	30	1	45	—	35	—	8	—	1
6	3	—	1	30	—	30	—	7	—	1
5	2	30	1	15	—	25	—	5 3/4	—	— 3/4
4	2	—	1	—	—	20	—	4 1/2	—	— 1/2
3	1	30	—	45	—	15	—	3 1/2	—	— 1/2
2	1	—	—	30	—	10	—	2 1/4	—	— 1/2
1	—	30	—	15	—	5	—	1	—	— 1/2

Kolek (štampel).

		fl.	kr.			fl.	kr.
Za zneske do	20 fl.	—	3	čez 1600 do	2000 fl.	5	—
čez 20 »	40 »	—	6	» 2000 do	2400 »	6	—
» 40 »	70 »	—	10	» 2400 »	3200 »	8	—
» 70 »	100 »	—	15	» 3200 »	4000 »	10	—
» 100 »	200 »	—	30	» 4000 »	4800 »	12	—
» 200 »	300 »	—	45	» 4800 »	5600 »	14	—
» 300 »	400 »	1	—	» 5600 »	6400 »	16	—
» 400 »	800 »	2	—	» 6400 »	7200 »	18	—
» 800 »	1200 »	3	—	» 7200 »	8000 »	20	—
» 1200 »	1600 »	4	—				

Za zneske čez 8000 fl. se od vsacih 400 fl. plača 1 fl. več; zneski pod 400 fl. se pa pri tem za polne vzamejo.

KOLEDA.

Želja Koledarčika.

Zagledal na Savi sim beli dan,
Obiskal bi rad gromečo Dravo,
Triglava staro sneženo glavo,
Bi vidil planjavo in breg morjá.

Ozerl bi v deželo se bratovo
Na Veltave obljudene bregove,
Kjer Visla podí srebèrne valove,
Kjer plavajo barke po Donavi.

Če smem se vverstiti med brate le,
Če smem na poslednji sedež sestí
In biti prijatelj roda zvesti:
Na zemljo poklekнем, poljubim jo.

C.

Valvasor.

Po obrazu poznati za domovino zaslužene može je
gotovo drago vsacemu domorodcu, in želja že mnogokrat
razodeta.

Namenil sim se ti želji vstreči, in eno ali po dvoje podob slavnih Slovincov „koledarčku“ pridevati vsako leto.

Ako Bog dá in prijaznost Slovincov, da „koledarčik“ doživi mnogo lét, se zna tako nabrati množica dragih spomenkov, katerih ogled nas bo živo opominjal domoljubja verlih rojakov, in v nemal serca naše: biti po njih izgledu vredni sinovi drage očetnjave svoje. Ako pa nemila osoda prerano odstriže živobitje „koledarčku“, naj bo začetek njegov poziv drugim, posledovati delo začeto.

Začemsi pa zberico podob sim segel v starodavne čase nazaj, in na čelo letošnjega tečaja postavil moža, ki je posvetil domovini celo svoje življenje in vse svoje premoženje, — moža, čigar delavnost se ni omejila le na Krajno, rojstno deželo njegovo, ampak je objéla vse jugoslavenske dežele Austrie, in je segla tudi v zgodovino Slovanov vsih.

Mislím, da možák take vrednosti zasluži, da ž njim začnemo zberico slavnih Slovincov.

Valvasor je!

Ni pa namen moj življenja Valvazorjevega popisovati na dolgo in široko, ker iz malega že, kar bom spomnil, se bo spoznala velika vrednost njegova. —

Baron *Janez Bajkart Valvasor* je bil rojen v Ljubljani 28. maja 1641. Njegovi stariši so bili toliko premožni, da je bilo mlademu Bajkartu mogoče se v mnogih vednostih izverstvo omikati in v tem naménu potovati tudi po vnanjih deželah, sosebnó po Francoskem. Zgodovina in staroznanstvo ste že mladenču bile nar bolj pri sercu.

Ko potovaje po mnogih deželah vidi, da lepa njegova domovina je sila malo znana drugod, se mu milo stori, in vžge se mu v sercu iskreni namen, pokazati širocemu svetu krasoto njeno.

Iskrica v začetku kmalo švigne v srepi plamen; kar se je namenil, je zvesto spolnil, tako, da doveršeno delo je prvi namen še dalječ presešlo: spisal je bukve, okinčane

z mnogimi podobami, katerih obsežek ni le Krajska dežela, temuč tudi sosedine njene in celò občna zgodovina Slovanov. Imenoval jih je domovini v čast „Ehre des Herzogthums Krain“ — slavo vojvodine Krajske.

Ker se je namenil mesta in terge, gradove in samostane, nošo in šege, vojske in mnogo družega v podobah bravcu pred oči postaviti, in ker v celi Krajski deželi še tiktat umetnikov ni bilo, ki bi znali bili v baker podobe rezati in natiskovati bakroréze, je poklical za drage denarje umetnike iz Nemškega na svoj grad Bogensperk in je dal ondi veliko sto in sto podobšin napraviti in natisniti.

Kako sila velike stroške mu je že to prizadjalo, da je dobil le obrise mest, tergov, gradov in družih znamenitost iz celega Krajskega, pa tudi Koreškega, Istrianskega, Horvaškega i. t. d., ktere je potem v bakro rezati dal, vsak lahko zapopade, ki pomisli, da vsi obrisi so se mogli čisto iz novega napraviti, ker pred njim ni nihče mislil na delo tako.

Ker je vsak gradič in vsako mestice in tolikanj družih reči na tanjko popisati hotel, nikodar pa ni že gotovih spisov našel, ki bi mu bili služili v njegovo početje, je bilo treba vse iz novega vstvariti in po potih zvediti, ki so bile sila drage.

Ako preobilo število njegovih děl vidiš s tolikimi dragimi podobami okinčanih, boš začudenja ostermel: da enemu človeku je bilo toliko doveršiti mogoče! Pa jasno ti bo tudi, da ni čuda, da je vse njegovo lepo premoženje bilo splavalo po bukvah, s kterimi je povéličal domovino svojo, ktera mu ni bila za preveliko domoljubje njegovo hvaležna.

Umerl kadaj premožni mož ni več na svojem lastnem posestvu, — zemlja domača, kateri v slavo je podaril vse svoje premoženje, ni imela na zadnje prostora več za-nj — kot le za grob njegov! Moral je pred smertjo svoj grad in celò svojo knjižnico prodati, ktero so jezuiti v Zagrebu za majhin

denar kupili, ker so se žalibog! tadanji Krajski stanovi predolgo obotavljali jo kupiti.

Sklenil je svoje slavno življenje v Kerškem mesca septembra 1693, 52 let star, in — ubožen.

Resnično so tedaj besede, ki jih pesnik v „Čbelici“ poje:

„Za Krajno premožen,
Za Krajno učen,
Za Krajno ubožen,
Za Krajno rojen!“

Opustivši obširniši pregledovanje vsih njegovih del *) odprimo le veličastno knjigo „Ehre des Herzogthums

*) Valvazor je razun „Ehre des Herzogthums Krain (slave Krajske vojvodine) sledeče bukve spisal:

- 1) Passionsbüchlein, bukve od terpljenja Kristusoviga, z lepimi obrobcami v baker vrezanimi v četertini —, natisnjene v Bogenšperku 1679.
- 2) Topographia ducatus Carnioliae modernae, to je, obris vsih mest, trgov, gradov in samostanov tadanjega Krajskega, z več kot 300 bakrorisi, v polovnih vezkih natisnjene v Bogenšperku leta 1679.
- 3) Topographia arcium Lambergianarum, castellorum et dominorum in Carniolia ad vivum iconizata, to je, obris vsih gradov, ki so jih grofje Lamberški na Krajskem izzidali in posedovali; v polovnih vezkih v Bogenšperku 1679.
- 4) Methamorphosis Ovidiana, v bakrorisih; vsakemu obrisu je pridjana latinska pesmica, v polovnih vezkih v Bogenšperku 1680.
- 5) Topographia Archi-Ducatus Carinthiae modernae, to je, obris vsih mest, trgov, gradov in samostanov na Koroškem tadanjiga časa; z več kot 200 bakrorisi v polovnih vezkih v Bogenšperku 1681.
- 6) Topographia Carinthiae Salisburgensis, to je, obris fará, mest gradov itd. ktere ima nadškof Solnograški na Koroškem; v polovnih vezkih v Bogenšperku 1681.
- 7) Theatrum mortis humanae tripartitum, to je, gledišče človeške smerti v 3 delih z obrisi; v 3. delu so obrisane raz-

Krain“, natisnjeno v nemškem jeziku v Ljubljani 1689 v 4 debelih pólovnih vezkih, in preglejmo jo, prepričati se ne-precenljivega zaklada, ki nakupičen leži v njih, in le čaka domorodcov, da bi ga vzdignili tudi v domačem jeziku!

Koliko znamenitih reči bi se dalo iz Valvazorja svetu razodeti!

Ko pa naravnost rečem, da nobena dežela se ne more ponositi s takim krajopisjem, kakoršni je Valvazorjeva „slava Krajnske vojvodine“, vendar ne zakrivam mnogih pomanjkljivosti, pomot in slabost, ki jih najdemo v hvaljenem delu; tode katero delo tacega obsežka in tacega časa je popolnoma? Njegovo popisovanje mest, tergov i. t. d. s pridjanimi popisi zgodovinskimi, in popisje šeg in običajev starih Jugoslavenov je pa tako izverstno, da ga ni enacega. Vedenja starih Krajcov in mnogih njegovih sosedov ne naj-

lično peklenske muke, katerim so pridjani pogovori; natis v Ljubljani 1682 v četertini; obrisi so bili v Bogenšperku vtisnjeni v knjigo.

- 8) V letu 1671 je v Bambergu neimenovane bukve iz francoskega v nemško prestavil.
- 9) Charta Geographica Carnioliae, to je, zemljovid Krajnskega; v Bogenšperku 1685.
- 10) Charta Geographica Carinthiae, to je, zemljovid Koroškega; v Bogenšperku 1685.
- 11) Charta Geographica Croatiae, to je, zemljovid Horvaškega; v Bogenšperku 1685.
- 12) Topographia Archi-Ducatus Carinthiae, to je, popis vsih mest, tergov itd. na Koroškem, z obrisi v polovnih zvezkih, v Norimbergu 1686.
- 13) Ein Satyrischer Ovidius, z 170 obrisi v dvanajsterki, nemško.
- 14) Lumen naturae, to je, luč nature v 6 zvezkih; v 1. vezku razlaga steklo in steklarske reči, v 2. mave. alabaster, marmelj itd., v 3. barve, v 4. sočutje in protistrastje, v 5. lepoticije, v 6. zdravilstvo.
- 15) Flos physico-mathematicus, to je, cvetje naravo - in računoslvsko v 3 vezkih.

deš nikjer tako natanjko in zvesto popisaneга kakor ga je popisal naš Valvazor.

Poglejmo v bukve njegove.

Pervi vezek knjige „Ehre des Herzogthums Krain“ v 4 bukvah obseže popis starodavnih ljudstev, ki so na Krajskem vseljene bile, in popis mejá stare dokaj večí Krajnske dežele, ktero ločí v 5 krajev: Gorenski, Dolenski, Metliški, Notrajnski in Istrianski ali Pazenski kraj. Sredje tadajnega Krajskega stavi na Obloke.

Znamenito je v popisu Ljubela (stran 170.) zvediti, da si je že Valvazor prizadeval za predôr skozi to goro, ktera ločí Krajnsko od Koroškega; pot naravnost skozi predor (Tunel) bi po njegovih mislih znesla le četert milje; pri sv. Ani bi se na Krajskem, pri sv. Lenarta pa na Koroškem v predôr šlo. Valvazor je hotel to delo na svoje stroške doveršiti, ako bi mu bil tadANJI cesar dovolil za vedne časne cestnino poberati od te poti. Med tem pa se vna me strašna kuga na Dunaji, in od predora ni bilo več govorjenja. — Dalje popisuje Valvazor v 1. vezku, tode le ob kratkem, mesta, gradove, terge, fare, vasi, hribe in doline, reke in jezera, zrak in podnebje, vreme, rastljine, rude, živali in natorne svojnosti Krajnske dežele, kterim popisom priklada mnogotere podučne in kratkočasne povestice, pravlice, pa tudi debele vraže. V popisu sadežev omeni Valvazor, da starim Krajncem sta bila bob in cizara nar ljubši hrana, zato jih pa tudi hvali, da so močni korenjaki. Od Krasa že on pravi, da se na njem nič ne vidi kot golo skalovje, in da se na pustem delu Krasa „več ljudi kot sadú rodí.“

Drugi vezek v 8 bukvah pa obseže popis mnogoverstnih narodov (kterih 11 našteje), ki so poredoma se vselovali na Krajskem. Slaveni so bili po njegovem številu deveti narod, ki se je po mnenji Valvasorja okoli leta 548 po Krist. rojstvu na Krajskem vselil. Tù govori Val-

vazor veliko od Slovenov in Vendov (se vé da tudi dokaj napčnega), od slovanskega jezika, njegovega razširjenja po svetu, — omeni cirilice in glagolice in natisne nju pismenke. Gospodnjo molitev („Oče naš“) je natisnil razun latinskega v 13 slovanskih narečjih: v Cirilskem, Bulgarskem, Dalmatinskem, Horvaškem, Slavonskem, Českem, Poljskem, Vandališkem, Lužiškem, Ruskem, Krajskem, Novozemskem in Vlaškem jeziku.

Ni pa čuda, ako po Valvasorji zapisane gospodnje molitve niso od besede take, kakor jih različni narodi dan današnji molijo, ker v skoraj 2 sto letih se je že marsikaj spremenilo, pa tudi mu že takrat ni lahko bilo vsih zvediti natanjko.

Dalje popisuje Valvazor v tem vezku nošo, šege, navade razvade in običaje Krajcov, Istrijanov, Horvatov, Vlahov i. t. d. Nepopisljivo mično je vse kar v tem razdelku pripoveduje. Na priliko: kako se pokloni Krajski kmet, kadar pride h kakošnemu gospodu? „Obé koleni — pravi — nekoliko vklone, potem se priklone s celim životom, in ob poklonu se poterka na persi z desno.“ — Od Gorencov pripoveduje, da so tako živi na ples, „da se jim peté celo leto ne spočijejo“.

V dostavku tega razdelka našteje Valvazor od sv. Cirila začemši noter do njegovega časa vse imenitniši pisatelje na Krajskem.

V 7. bukvah razlaga véro na Krajskem; začne od paganov (ajdov) in njih bogov; razlaga potem spreobrnjenje starih Krajcov h katoliški veri po sv. Marku in Hermagoru; popisuje za tem razširjenje lutersko-evangeljske vére na Krajskem, nje pregnanje in zatéro; razlaga prizadevanje sv. Metuda za vpeljanje domačega slovanskega jezika pri sv. maši namesto latinskega na Krajskem in Koroškem, popiše na dalje dovoljenje tega,

kmalo pa natolčevanje pri papežu, da sveti Metod krivo véro uči (že takrat tako kakor dandanašnji, le v drugačnih zadevah!) in poslednjič popiše prepoved slavenskega jezika pri sv. maši.

V tem vezku oméni Valvazor še svetnikov na Krajskem, patriarhov, škofov, samostanov in far.

Tretji vezek v 3 bukvah popisuje vlado in vladarje na Krajskem; tudi so gèrbi plemenitnih rodovín obrisani.

Za tem sledijo nepopisljivo mični popisi in obrisi mest, tergov, starih in novih gradov, samostanov, z zgodbami in znamenitnostmi njenimi; povsod so slovenske imena pridjane. Vse to da temu vezku posebno ceno.

Četrti vezek obseže popise in obrise ravno po teh vodilih tudi mnogih Horvaških mest in gradov, popise turških stražnic, turških vojsk in poslednjič vsih vojsk na Krajskem in v sosednih deželah od starodavnih časov noter do časa Valvazorjevega; imenitniši vojske so v podobah izrisane.

To, dragi bravec, je obsežek imenitne knjige, katero smémo po vsi pravici slavo Valvazorja imenovati.

In zares mu je, ko je prišla omenjena knjiga na dan, od vsih strani donela čast in hvala, katero so mu prepevali pesniki v latinskih, nemških, slovenskih, horvaških in dalmatinskih pesmih, ki so verlega moža tako razveselile, da jih je postavil na cêlo prvega vezka pozneje izdanih iztisov.

Pridjana je omenjeni knjigi tudi Valvazorja podoba v viteški opravi, po katerim smo tudi mi posneli obraz, dodani letošnjemu „koledarčku.“

Naj nam bo ogledalo iskrenega domoljubja, katero po besedah njegovih „posveti domovini blago in kri svojo, pa zastavi tudi peró, ako ga je v slavo in blagor njeni zastaviti treba.“

Zgodovina papirja je zgodovina omike človeške.

Pervi mogočni telegraf, po katerem so si jeli ljudje križem sveta svoje misli in svoje djanja razodevati, bil je papir. Brez papirja bi ne bile ne véde ne umetnije tiste visoke stopnje dospéle, na kateri se znajdejo dan današnji, in tiskarne nikdar bi ne bile doveršile toliko v omiko in otés človeštva, ako bi papirja ne bilo.

Ako je res, kar učeni Liebig pravi, da toliko višji se zamore njegova svétna omika ceniti, kolikor več mjila (žajfe) narod na leto porabi, — ako je res, kolikor več ktera dežela železa podéla, na toliko višji stopnji stoji obertnija (Industrie) njena, — je gotovo tudi, da toliko višji je duševno izobraženje naroda, kolikor več papirja vpotrebuje.

Zgodovina papirja je po takim zares zgodovina omike človeške.

Prepričati se tega, sledímo zgodovino nekdanjih časov do današnjega dné!

Ob prvih časih sveta je človek le govoril, in le z besedo je naznanil, kar je povedati imel. Ustno sporočilo je bilo edino porazumstvo.

Ko se je pa človek bolj zavedel, se je sčasoma zbudila želja v njem, da bi tudi izročil svojim naslednikom, kar se mu je sporočila vrednega zdélo. Ali kakošni so načini teh sporočil bili? Sirovi — kaker on sam! Kupe zemlje ali kamnja je nanosil po različnih oblikah, drevesa je sadil, kóle je stavil i. t. d. in z vsim tem je zaznamoval kakor je vedil in znal, kar je naslednikom sporočiti želel.

Ali spoznal je v téku časa, da take spominke pokončá nevihta vremena, sovražnikov roka in mnogo družih primerlejev. Že bistrejši um je učil tedaj človeka podobe (kipe) risati s klinom ali dletom v kamnje in opéko. Ker pa tadanji človek nobenega družega zapopadka ni imel ka-

kor o tem, kar je narava okoli njega položila, se ni čuditi, da podobšine ljudi, ptičev in družih žival, rastlin in navadnega orodja so mu bile to, kar so nam dan današnji pismenke ali čerke.

To starodavno pisanje se imenuje podobopisje ali kipopisje (Hieroglyphen), kakoršno se sosebno v starih spominkih Egipčanov še dandanašnji vidi.

Za kipopisjem je sledilo vózlopisje (Quipu-Schrift), s katerim so zaznamovali stari Peruani svoje misli takole: Na debelo nit so pritvezli več stranskih nitk, ktere so zavozljali na mnogo viž, vsaki vózlel je pomenil kaj družega. Včasih so tudi pobarvali niti rudeče, rumeno, belo, zeleno i. t. d. in vsaka barva je imela svoj lastni pomén: rudeča je pomenila vojaka, rumena zlato, bela srebro, zelena žito. Ker je bilo mnogokrat zelo težavno te vózle prebirati, so imeli vladarji Peruanski posebne vradnike za to opravilo, ki so bili vózlobravci (Quipucamayocuna) zvaní.

Čeravno zelo okorna je bila ta pisava, se smé vunder srednica imenovati med kipopisjem nekdanjem in pismenkami sedanjega časa.

Znajdba pismenk ali pisnih čerk je bila, vsak lahko zapopade, že veliko višji stopnja omikanega uma. Klinci in dletca so bile perve peresa, s katerimi so Babilonci in Kitajci — perve omikane ljudstva starih časov — pisali; prvi papir pa je bila opéka (cegel) ali kamnita ploša. Pisali so tudi s spičastimi kamni, pozneje z rudnimi klinci.

Mesto kamnitih plóš so nastopile pozneje rudninske ploše in nar beržeje ploše iz svinca. Ali mehki svinec, na katerem se pisanje ni móglo ohraniti dosto dolgo, se je vmaknil kmalo bakru (kotlovini), na ktereга ploše so pisali z železnimi klinci.

Za tem so prišle bolj pripravne leséne platnice na versto, ktere so pozneje z voskom prevlekli in z roženimi klinčki na nje risali.

Kmalopaa so spoznali, de ne gré s tako okorno priravo, ako bi kdo hotel kaj več, na priliko, celo knjigo pisati. Ségli so po drevesnem listji, izpervega po palmovem. Egipčani so bili prvi, ki so perje krasnega drevesa — palme — rabili v ti namen; zatega voljo so Gerki egipčansko pisanje „feniško pisanje“ imenovali, ker so palmi — kakor se dan današnji daktilovi palmi — fenis (phoenix) rekli.

Na palmovo listje so pa pisali le „svete bukve“; zato se palmovo listje tudi „sveto“ listje zove.

Ker pa perhljivo listje se ni dalo dolgo ohraniti, so se poprijeli namesto listja drevesnega ličja (lupja), sosebno lipovega, bukovega, brezovega, brestovega in javorovega, v katero so iz pervega vbadali z iglicami pismenke. Rimci so rekli tacemu ličju „charta corticea“ ali „liber.“ Imé „liber“ se je v latinskem še do današnjega dné ohranilo, in pomeni to, kar po našem „knjiga“ ali „bukve“. (Morebiti tudi naša slovenska beseda „bukve“ izvira ravno tako od ličja buke ali bukve). Stari Nemci so pisali iz začetka na brezovo ličje.

Od ličja do platna in pavole je le ena stopnja bila; mazo (Pinsel) in barvo sta nasledovalo svinčeni in pisno černilo (tinta).—

Ko tičica v zraku, ki prejadra v enim dnevu tišuc milj, smo pregledali sedaj tudi mi tišucletno napredovanje človeškega uma, in dohiteli smo dôbo Aleksandra Velicega (krog leta 336—323 pred Kristusom) — dôbo, o kateri se je višji omika v Egiptu pričela in v katero je tisto bičje prišlo v rabo, katero so Egipčani papir (Cyperus papyrus) imenovali, od kterega imé tistega občenoznane pisavnega blaga izvira, ki ga še dan današnji „papir“ imenujemo, akoravno sedanja baža popirja je vsa drugačna.

Bičje papirno je tistega pleména, kakor je naše bičje, katero poleg vodá in v vodi rase in iz travnatega germiča dolge in okrogle ali trivoglatne sterženate terstike kviško

podaja, ktere imajo zelene cvetne veršice. Tega našim terstikam enakega bičja rase ob potokih Kalabrie, Sicilie, Sirie in Egipta toliko, da je gojzdu enako. Poglej podobico, ki ti kaže pokrajino poleg Nila v Egiptu; gosti gojzdje papirnatih terstik s čopastimi veršiči obdajajo breg; zraven pa vidiš dalječ dalječ zadej trivoglatno piramide Egipčanov; bližji stojé nektere daktilove drevesa; v vodi gomazi požrešni krokodil in plava sinja povodnica (*Nymphaea coerulea*); tudi čapljo vidiš storkljati po loki.

Stari Egipčani so delali iz notranjega ličja terstik veršeljce za jadra, vervi, človeška oblačila; egiptovski duhovni so si napravljali čevlje iz njega. Papir pa so delali iz notranjega ličja še sočnatih terstik, ktero so s tanjkimi šivankami ali

ojstrimi mušeljnovimi robovi od terstike ločili; več tako ločenega ličja so z Nilovo vodo skup prilépili, posušili in z zobmi likali. Dogotovljeni papir so imenovali „biblos“, od kodar tudi ime „biblia“, „Bibel“ (po našim sveto pismo). V starem zakonu se je imenovalo to bičje „gome“.

Kmaló je jelo sloveti to pisno blago krog in krog po svetu tako, da so Egipčani po njem obogateli, in da se je egiptovski knez Firm bahal, toliko papirja imeti, da je v stanu celo armado s samim iz papirja skupljenim denarom imeti.

Se vé da se je jelo sedaj veliko knjig spisovati. Začele so se po tem tudi bukvarnice, in kralj Ptolomej II. se je sosebnó z Eumenom, kraljem Pergama, skušal, ga prekositi v napravi veličanskega bukviša; zadnjič je iz zavidnosti, da bi Eumen večje bukvarnice ne imel, celó prepovedal papir v Pergam prodajati, kar je Pergamce v veliko stísko pripravilo, ki so bili papirja za bukve že zlo vajeni. Sila kola lomí. Ko Pergamci niso mogli več bičjeviga papirja dobiti, so jeli živinske kože namesto njega rabiti, in tako je bil 200 let pred Krist. tiste sorte papir najden, ki se po deželi Pergam še današnji imenuje pergament, na ktereга so še o srednjem veku ljudstva pisale. Egipovski bičji papir se je ohranil do 11. véka po Krist., vendar ga je pergament, čeravno dražji, zlo spodrinul.

Ko so Arabci znajdli iz bombaža (pavole) papir delati, se je kmalo razširila ta znajdba tudi po Evropi — in egiptovski papir je nehal.

Ti bombažasti papir je prvi, ki je našemu sedanjemu podoben in ki se smé prav za prav tudi osnova našega sedanjega imenovati. Arabci so tolkli namočeni bombaž z bätmi tako dolgo, da je bil kot sók, ktereга so na dilah sušili in po tem likali. Pod imenom „gerškega pergamenta“ (Charta cattunea) so ga dajali na prodaj.

Ali vedno višji človeštva omiki ni bil ta papir dolgo po volji, — bil je tako mehák, tako inak in perhek, da le s mazkami se je dalo na-nj pisati.

V 13. veku okoli leta 1270 so na Nemškem še le našli papir iz konoplja in prediva delati. K izdelovanju tega papirja pa se je zraven rok potrebovalo tudi pripravnega orodja. Perva papirnica (Papiermühle) je bila napravljena v letu 1390 v Norimberku.

Kmaló se je razširil ti novi papir po Španjskem, Francoskem, Poljskem, Laškem, Českem, Angleškem, Danskem, Švedskem, Rusovskem in po Švajci.

Ko pa je bilo o napredovanji vedno višji izobraženosti človeške bukvo tiskarstvo najdeno, jim šivo, nečisto in terdo blago iz konoplje ni bilo več vgodno; jeli so po drugem blagu iskati, in lejte! kakor se najde biser v blatu ali zlata prah v vmazani sodergi, so našli nar boljši robo za papir — v scer zametovanih cunjah.

S cunjami, — kdo bi bil kadaj to mislil! — se je pričela nova in nar imenitniši doba papirstva in človeštva! Kdo bi se o tem ne spomnil veliko pomenljivih besed našega Koseskega:

„Zakon nature je tak, da is malega rase veliko!“

Do 16. véka ni bilo družega kot limanega ali pisnega papirja; pozneje še le je bil iznajden tiskarni papir. Človeški um je s to najdbo tako rekoč svoj cil in konec dosegel, in kakor truden popotnik se je spočil sedaj tisuč in tisuč lét terpečega trudljiviga iskanja.

Ni tedaj čuda, da do leta 1820 se razun najdbe mašin za izdelovanje papirja ni nič posebnega našlo o papirstvu. Od leta 1820 so se jele še le po papirnicah tiste imenitne mašine razsirjevati, ktere delajo, kar so pred roke delavcev delale, pa tako naglo in tako lično, da po stari šegi napravljene papir se v ličnosti nikakor ne more meriti s papirjem, ki ga izdelujejo sedaj mašine. Ako stopiš, prijatelj, v tako

papirnico, in vidiš iz valeja razvijati se popolnoma izdelani in čisto suhi papir, ki je pred 2 minutama še voden sok bil, boš ostermel nad delom, in občudeval bistroumnost človeško! Sedaj se suče že tisuč in tisuč tacih mašin v Evropi, ktere, če doštejemo tudi po čebrih in sitih po stari šegi napravljeno robo, vsako leto dodelajo 500 milionov funtov papirja, ki je blizo 66 milionov tolarjev vreden.

Taka papirnica, osnovana po nar. novejših znajdbah človeške bistroumnosti, déla v Vevčah pod Ljubljano in se svitlomu nadvojvodu Janezu v čast imenuje „Janezia“. Čudil se boš, ako jo ogledaš, nad veličanskem delom, ki ga je vstvarila bistroumnost človeška!

Ni le po tem takem resnica: da zgodovina papirja je zgodovina omike človeške? Nihče drug kakor papirnice s svojimi izdelki so vstvarile tišuč bukvarnic, ki jih najdemo v mestih velicih, kakor v izbicah pohlevnih vsacega omikanega človeka. Bukve in časniki grejo vsaki dan sedaj od enega kraja sveta do drugiga, razširjajo vednosti in znanstva po širocem svetu, in vežejo človeštvo cele zemlje v eno družino! Moč papirja je silna moč!

B.

Stari Slavjani.

Iz rokopisa obč. zgod. Matija Vertovca.

Ne stari Greki, ne Rimci nam niso od Slavjanov, ako se ravno veliko z njimi pečali in se menda tudi z njimi vojskovali, nič gotovega v svojih spisjih zapustili.

Greški modrijani, ko so se hotli kaj novega naučiti, so šli v Egipt, v Babilonio ali do Indij; kaj nek bi bili zamogli pri severnih „barbarih“, ktere so kot divje zaničevali, in kterih jezikov niso razumeli, novega za učenosti zvediti? Greki, naseljeni prek Helešponta in po vsih bregih črnega morja, poznali morda čez 50 slavjanskih ljudstev, s kterimi so

tergovali; pa ker so vse njih misli le na trgovino obrnjene bile, jim je bilo za druge zadeve teh ljudstev malo ali celò nič mar, in še vedili niso, da mnogo teh ljudstev je ene kerví.

Rimci so se še le ob času cesarja Augusta razumeli, da Nemci so enega velicega naroda, in so si naredili prek Donave in Rajna terdne taboriša v bran svojih mej pred njimi; imenovali so to deželo Germanio — Nemcio; pa le še 200 let kasneje je Tácit mnogo nemških ljudstev po imenih razločil, njih obnašanje, šege in navade popisal.

Rimci kakor Gerki, zaničevaje vse „barbare“, so Slavjane menda še veliko manj od Nemcov poznali, ako ravno so ž njimi nar berže še več opraviti imeli, kakor z Nemci. Rimci so bili preošabni, da bi se bili zmenili za jezike njim podverženih ljudstev. Slavjani so se, kakor vsak drug velik narod, bi rekel še dandanašnji — v vsakem kraji ali kotu druga či imenovali; po teh imenih, ali čistih, ali popačenih — ker jih niso mogli práv izreči — so jih Greki in Rimci klicali, brez da bi se bili zavedili, da mnogo teh ljudstev je enega naroda ali ene kerví. Kar so greški in rimski zgodovinarji 6. stoletja o Slavjanih pisali, jim je bilo menda došlo po ustnem sporočilu, in seer od daljnih daljnih in divjih krajev. Koliko je pa na tacih sporočilih resnice! —

Narod, kateri je v sedanjosti nar večí na zemlji, je mogel tudi že pred — in ob časih Kristusa nar večí in še dalje okoli po širocem svetu vseljen biti; prázno bi utegnilo tedaj biti, ga med Nemce in Sarmate — in še te od Slavjanov ločivši — v neki kot na visoko severno, merzlo in nerodovito Polsko-rusko spravljati, in ga od tam za vsako potrebo kakor iz žaklja izsipati; med tem, ko drugi, malo da ne, ravno tam svoje neštevilne Nemce, Góte, Longobarde, Vandale i. t. d. naseljujejo, ž njimi svoje preseljevanja narodov prek Donave i. t. d. speljevati, in vse to menda tudi le po ustnem izročnji. Nihče ne taji, da bi se ne bili Slavjani za Nemci pomikovali, ki so bili šli drugam si novih seliš iskat, in se tako

njih zapušenih seliš polastili; tode ti Slavjani so bili le ena véja — severna, velicega slavjanskega naroda.

Učeni si veliko glave belijo bolj starih sledov slavjanskega naroda najti. Njih prizadevanje ni bilo prazno. Najdli so več spričeb od bolj starih slavjanskih seliš. Slednji jezik se scimi, rase, in razcvete iz nekih, njemu lastnih, majhnih in ne zlo številnih koreninic; ker pa nimajo vsi jeziki enacih korenin, ampak slednji svoje, se že po koreninicah dobro med sabo razločijo. Tudi nimajo vsi jeziki enacih čerk ali pismenk; tako niso imeli Greki našiga č in š, tudi ne mnogih družih čerk; niso bili tedaj tudi v stanu veliko slavjanskih besed izgovarjati, kakorne zamore pravi Lah slednje nemške besede izgovoriti. Taka se je tudi Rimcem godila, da so kakor Greki vsako slavjansko besedo po svoje zavijali tako, da je bila malo ali nič več slavjanski podobna. Pri vsem tem so najdli učeni po celi Mali Azii, v Armenii, prek črnega morja, pod Donavo v Trakii, Makedonii do jadranskega morja, od Dunaja prek Donave do Rečje — (Rhätie), in še po Talianskem veliko imen krajev, rek, gor, mest i. t. d. s slavjansko pa ne greško ali latinsko koreninico, v dokaz, kteremu se ne da soper govoriti, da po vsih teh krajih so Slavjani naseljeni bili.

V silodavnih in čisto neznanih časih se je bil slavjanski rod razkrojil v severno, in južno-izhodno vejo; ta-le seže od Rusie prek črnega morja, na obeh straneh Donave do jadranskega morja, in v starih časih menda še veliko niže in zapopade zdaj južne Ruse, Rusine, Bulgarce, Serbe, Ilirce, in Slovence. Pred Greki in Rimci so se bili imenovani Slavjani že v teh krajih naselili; njih jeziki so veliko mehkeji od severnih Slavjanov, in se med sabo žlahtajo. To je nanoslo veliko gorkeji sonce in dotika z bolj mehкими jeziki, kakor sta bila greški in latinski.

Brez vse dvombe se smé misliti, da v perziánskih vojskah zoper Greke, v Makedonskih zoper Perzijane, in v

Mitridáških zoper Rimce so se Slavjani, pa brez lastnega imena, jako bojevali. Vse dežele od črnega do jadranske-morja, prek Donave, in sicer od Grécie do Tatranskih gor, in od Dúnaja do Tirola, se zamorejo v starih časih od Slavjanov obljudene misliti. Greki, preošabni, se niso z jeziki njim proti severji prebivajočih ljudstev pečali; kako, če bi se Trakiáni, Makedònci, razun njih žlahnikov, Ilirci in Dalmatinci k Slavjanom šteli? Kako, če bi se tudi Ponónci in vse ljudstva med Dunajem, Tirólam in Ogléjem k Slavjanom pridjale? — Rimcam so bili Nemci unkraj Donave in Rajne; ta kraj Dónave so imeli Rhätijo (Rečje), Vindelicio, Nórikum — s slavjansko koreninico, Liburnjo, Istrio in Ilirio, ki je pod njimi čedalje se širila; pa nobenega ljudstva vsih teh krajev ne imenujejo drugači kot po deželi; tudi od njih jezikov nič ne vejo; zakaj bi se jim ne dalo imé Slavjanov? Nemci in po njih tudi Rimci so Slavjane Vinde ali Vende imenovali; Dúnaju so dali imé po Vindih, in so mu rekli „Vindobona“; in Augšburgu „Augusta Vindelicorum“, in tamošni deželi „Vindelicia“. Tako so tudi Vindi ali Vendi, po razdjanji Ogleja, Venetke sozidali, in leta 568 beží oglejski patrijarh pred Lombárdi v „Grad“ na morskem otoku, unkraj močvirja; še dandanašnji mu pravijo Grad-o.

Leta 177 pred Krist. so se bili Rimci pervikrat v Ogleji naselili. V letu 175 pred Krist. so bili Čiči ali Istriani pod svojem kraljem Epulom rimsko armado pri reki Timavi vdarili in razkropili; tode konzúl Manili jih je bil malo potem zmagal in Rimcem podvergel, in za dve leti pozneje so bili novih 1500 družin v Ogleji naselili. Bele gore, ki so se popred venetske — slavjanske — imenovale, so po Juliu Cezaru, ki je bil s tremi četami leta 59 pred Krist. v Ogleji prezimil, in „Forum Julii“ — Cedát — Cividale sozidal, dobile novo ime, da se od tačas po njemu Julske gore imenujejo. Štrabo piše, da ob času cesarja Augusta so Ilirci vino in olje iz Ogleja tovorili, kar

se jim je v Ogleju, kjer so svoje vina v persternih posodah — anforah — hranili, prav čudno zdelo; Čiči tvorijo pa še vina do današnjega dne.

Vse gore med Donavo, Verono in Terstam — Rimci so mu rekli „Tergeste“ — so bile v silostarih časih od Slavjanov obljudene. Če so se bili Etrurci, tudi še pred Rimci, iz teh gor v sred Talianskega naselili, lahko bi bilo verjeti, da so bili Slavjani; Slavjan se berž novega jezika naučí. Kar je Venečanov med belimi gorami, ki zdaj laško govoré, imajo slavjanske obličja, oči in lasé. Ko k nam pridejo, kar se pogostoma primeri, se kar berš slovensko naučé in čisto izgovarjajo, kar ni pravemu Lahu dano.

Zgodovinarji pišejo, da so bili Slavjani zale postave, kostanjevih las in sivkasto-modrih oči; da so bili krotak, zmerin in gostoljubin narod, ki je rad zemljo obdeloval in z živinorejo se pečal. Od tacega naroda, ako ni siljen, ne gré dosti bojevanja ali vojskovanja pričakovati. Živelii so svobodno pod svojimi župani, ki so jih sami stavili. V večih in občnih zadevah so stopili župani cele velike okrajne vkup, in kar so sklenili, je obveljalo za vse. Ko je bila velika sila, da so se mogli sovražnikom ali roparjem braniti, so si volili župani vélicegega župana ali kneza, vojvoda — tujci so mu rekli kralj — da je na vojski njih poveljnik bil. Od kar se koli kaj od Slavjanov pomne, niso še nikoli v eno državo združeni bili; razpadli so marveč v zlo veliko ljudstev, ki so med sabo neodvisne in samostalne bile, in pozneje pod svojimi velicimi župani, knezi, vojvodi in tudi kralji živeli.

Atila (šiba božja) si je bil vse severne Slavjane, pa tudi južne prek črnega morja podvergil. Da so se pod njim na Francoskem in Talianskem bojevali, ni dvomiti; zgodovinarji niso pa še tačas od njih nič vedili. Po Atilovi smerti so se potegnile slavjanske ljudstva, kakor mnoge druge okoli črnega morja, za svojo svobodno samostalnost, in so jo dosegle. Slavjani so bili prijatli mirú, — pa vender, ko so se mogli

braniti in vojskovati, so se vselej, in do današnjega dne, moško in junaško bili. Kdo bi zamogel zreči število Slavjanov, ki so se pri Rimskih armadah za cesarske namene jako bojevali? Kakor Nemce je menda tudi mnoge Slavjane mikalo za dobro plačilo pri Rimskih armadah služiti; marsikteri Slavjan je pri armadi čast poveljništva dosegel in celo cesar postal; tako cesar Justinian; tode on je svoje pravo slavjansko ime „Pravica“ iz gerde prevzetnosti, na latinsko, kakor se je koli dalo, prevergel. Ako so bili Pononci Slavjani, so dali brez dvombe mnogo Slavjanov na cesarski prestol.

Od kar so se bile nemške ljudstva ob času preseljevanja na Laško, Francosko in Španjsko pomaknile, so se bili Slavjani dalječ okoli po Evropi razširili; čez Donavo so bili v sedanje Turško planili, in se po marsikterih vojskah, dalječ okoli po sedanjem Turškem naselili; tako so bili tudi čez polovico dežel, ki se zdaj nemške imenujejo, posedli; nekaj malo se jih je bilo še celo na Holanškem in Angleškem naselilo. Dosti jih je pa tudi bilo v njih poprejšnih deželah ostalo. Od tačas so si osnovali veči deržave, knezovine, vojvodine in kraljestva; tudi so počasi h keršanski véri pristopili.

Slavjani Poljaki so bili že od 5. stoletja v svojih sedanjih deželah; do 10. stoletja se je prav malo od njih čulo; tačas so po nemških in českih misionarjih kristiani postali. K njim spadajo Sležani in Pomorjani.

Česki Slavjani ali Čehi so prišli v drugi polovici 5. stoletja iz bele Horvacie, unkraj Tatranskih gor v svojo sedanjo deželo; nekaj Horvatov in družih slavjanskih ljudstev je bilo tudi z njimi prišlo. Samo, iz Holanškega, nar berže jih je pomiril in zedinil, tudi stisk Frankov otel; pozneje so imeli svoje vojvode, in so se bili sred 9. stoletja pokristianili. Morovjani in Slovaki so ob enacim času in z njimi v svoje dežele prišli.

Polábski se imenujejo sploh vsi Slavjani, ki so se bili na današnjem severnem Nemškem, na obeh straneh Labe,

do nje iztoka, zlasti na sedanjem Saksonskem, Boruskem, v Meklenburgu i. t. d. naselili. Ti so večidel, in že pred več sto leti se ponemčili; tode se jih še semtertje kakošna cela srenja, obdanih od Nemcev, najde. Preveč od Nemcev stiskani, so se le počasi, od 9. do 12. stoletja, h keršanski véri spreobrnili.

Rusi, obstoječi iz mnogo ljudstev zlo raznih imen, ki se niso mogle med sabo nikakor pomiriti, pokličejo Normane iz Švedškega; neki nemški rod, ki se je Ruse imenoval; njih vojvoda Rurik pomiri te ljudstva in postane začetnik ruskega carstva, in vse ljudstva pod njim se za naprej in do današnjega dnè Rusi imenujejo. Greški misionarji so jih konec 9. stoletja s keršansko véro soznánili, ki je leta 899 pod njih knezom Vladimirom občna postala.

Bulgarski Slavjani so prišli o koncu 6. stoletja iz južnega Ruskega, so vdarili čez Donavo, in po mnogih vojskah z greškimi cesarji so se naselili pod Donavo doli do črnega morja, pa tudi po Albanskem in Greškem; keršeni so bili leta 861 po sv. Cirilu in Metudu.

Serbski Slavjani so prišli iz Bele Serbije, unkraj Tatranskih gor, leta 636, in so posedli dežele pod Donavo in Savo, in od Bulgarie do jadranskega morja. Keršeni so bili od rimskih misionarjev leta 638.

Horvaški Slavjani so prišli tudi leta 634, poklicani od greškega cesarja Herakleja kot Serbi iz bele Horvacie, unkraj Tatranskih gor, in so posedli dežele, v katerih stanujejo; h keršanski véri so pristopili okoli leta 638.

Med letom 592 in 595 so prišli tudi Slavjani iz bele Horvacie, unkraj Tartranskih gor, in so posedli zgornjo in spodnjo Austrijo, Štajarsko, Krajnsko, Istrijo, Furlanijo, Koroško, Soligraško, in nekaj Bavarskega in Tiroljskega. Vse te dežele vkup so imenovali v tistih časih „Karantanio“, prebivavce pa „Karantane“, — sami so se imenovali in se še imenujejo „Slovence“. Nemci jim pravijo še zmirej po

starem „Vindi“. Bojevali so se z bavarskim vojvodom Tasilom v letu 595, pa tudi leta 612. Spredaj stiskani od Frankov, zadaj od Obrov, se zvežejo s Samotom, ki je na Českem vladal, in se z njegovo pomočjo sovražnikom vbranijo. Od leta 670 do 735 so imeli z Furlanskim vojvodom — Lombardom pogostoma boje; tudi so mu mogle nekatere pokrajne davek plačevati. Nar večji nevarnost je došla Karatanskim Slavjanom od franških kraljev. Kakor berž je bil bavarski vojvoda potlačen, so bile Nemcem tudi vrata do Karatanskih Slavjanov odperete.

V tistih časih so imeli Slovenci prvega znanega kneza, ki jih je vladal; Borut se je klical, in popolnoma neodvisen je bil; tode sila vojske ga franškemu kralju podverže; za njim je bil sin Karat, za tem Hotimir, in za Hotimirjem Vladuh slovenski knez. Tasilo II. bavarski vojvoda, se Frankom spunta, in si veliko Karantanskega podverže; tode od Karola velicega, franškega kralja, premagan, pride ob vse, da je prišlo tako tudi vse Karantansko pod oblast franškega kralja. Ta razdeli Karantansko v več dežel ali strani, večih ali manjih okrogov; ta pošle va-nje nemške grofe jih oskerbovati, in druge na njih meje, jih braniti. Tako je bila svoboda Karantanskih Slavjanov čisto zginila. Misionarji iz Ogleja so na Karantanskem do Drave, unkraj pa iz Solograda sv. véro oznanovali.

Kamor so se bili koli Nemci, Goti, Svevi, Vandali, Longobardi, Franki i. t. d. v nove dežele, kakor na Talianskem, Gališkem, Španjskem in Afrikanskem naselili, so zgubili sčasoma svoj jezik, svoje šege in navade; pomešali so se z v deželah najdenimi ljudstvi, in so postali ž njimi nove ljüstva z novimi jeziki. Taki novi jeziki so talianski, francoski, španjski in portogalski, ki se govorijo namest poprejšnjega latinskega ali tudi družih jezikov. Slavjani pa niso napravili v svojih novih naselitvah ne svojega jezika, ne svojih šeg in navad; zakaj neki ne? — zato, ker niso v svojih

novih naselitvah nobenega družega ljudstva najdli, kakor na Poljskem, Boruskem in Českem, — ali pa so najdli, kakor v Serbii, Horvacii in Karantanii, že od pred Slavjane, v deželah, s katerimi so se združili in pobratili.

Ob času preseljevanja narodov so naši kraji, ravno na vratih Laškega ležeči, neizrečeno terpeli, pa vender vse preseljevanja jih niso bile ob čverstega in bistrumnega Čiča pripravile; v gorah, gojzdih in v podzemeljskih jamah se je bilo še zmirej veliko Slavjanov v tistih, scer strašnih, pa vender naglih viharjih ohranilo. Da bi bili Galci, ki so bili 500 let pred Kr. na Gerško vdarili, vse Slavjane od jadranskega morja nazaj za Tatranske gore pahnili, je menda čisto prazna.

Obujenje od smerti.

(Povest franzoskega zdravnika iz harema.)

„Iz Kahire smo se, dragi doktor, v Aleksandrio vernili; Vi pa hočete še v Carigrad potovati in božje šibe na nje rojstnem domu gledati?“ Tako sklene Miroslav svoj govor, položivši knjige iz rok.

„Kaj le bi v Egiptu počel, ker je kuga že potihnula?“ zaverne doktor. Dolgo bomo pomnili 1835. leta v Kahiri! Pet mescov dolg boj! 8000 mertvih!“

„Čuli smo, da ste bili tičas v haremu zdravnik. Oj! srečni zdravitelj! To Vam je vendar dostojno povračilo za nevarnosti bilo, v katerih ste živeli“ — ga podraži Miroslav.

„Blizo in natanjko sim zares haremsko življenje ogledoval. Verjemite mi, nadlogo terdoserčnosti, ki kraljuje v haremu, je težji odpraviti kot kugo. Mnogo mnogo bom vedil o tem pripovedovati v Europi.“

„Dajte nam kaj mičnega za pokušnjo“ — ga prosi Miroslav.

Zdravnik se rad prošnji udá in jame pripovedovati :

Nekega grozno vročega dné zvečer sedim pred svojo hišo v Bulaku, znanem kraji blizo Kahire. Oziram se kmalo na Nil, kjer so jadrane bogate kupčijske barke, kmalo proti Kahiri, ki je s svojimi kubeti (kupljami) in minerati (turni) lepši memo naših evropskih mest. Samotna luna je blede po nebesu plavala; premišljeval sim povést Balzaka „limbar v dolu“, ki sim jo bil ravno izbral. Kar priteče moj sluga Ibrahim, da mu je skoraj sape zmanjkovalo, da naj grém berž berž v Bekir-Pašatov harem; konj je za to že osedlan. Nemudoma zajašim vranca in dirjam po tihih Bulaških ulicah; Ibrahim za mano korači.

Pervikrat me je bil zdaj Bekir-Paša v svoj harem poklical. Bolezen mora biti huda, nevarnost velika; Muhamedani sicer ne jemljejo radi ponoči zdravil, in vsacega človeka, toraj tudi zdravnika v pokoji pusté.

Ko pridem k Bekir Pašatovem gradu, ki je v sredi krasnega verta, vidim, da vse je v hiši pokonci. „Bolnik mora kaj več biti kot kak mamelúk ali sužen“, rečem sam pri sebi.

Komaj stopim v véžo, že zaupije gospodar, ki je sklučen na divanu čepel in me zagledal: „Joj! moja žena umira, pomagaj!“ ter pomigne strežniku, da naj me berž v stnico bolne pelje.

Notri je ležala gospá na železnim posteljšu — ta gizdost se je v hareme bogatinov spravila, akoravno koran na divanih spati ukazuje; — nje obličje je bilo skerbno z naličjem zagernjeno, ker tudi zdravnik ne smé ženske jutranjih dežel drugači kot pokrite viditi. Žilo sim skozi tanjko zagrinalo po navadi pošlatal; malo le je bila in sila naglo. Sapa ji je bila grozno teška, — reva je umirala.

To berž Bekir-Pašatu povejo, — milo je zdihnul. Bolezin neznano spoznati sim hotel tudi obraz njeni viditi, ali strežnik tega ne dopustí, rekoč, da mora o tem pred z go-

spodom govoriti. Paša sam pride v izbo. „Kaj hočeš? Jeli ne vesh, da le mož jo sme razgernjeno viditi.“ „Zdravitelj tudi — mu zastavim merzlo — ali hočeš raji da umerje?“

„Reši jo; za Mahomeda voljo te prosim.“

„Tak dovoli, da naličeje odgernem!“ On mi pomigne, da le, in sklonem se ji glavo odgerniti.

Da si ravno je bila že v smertnih težavah, se ji je vendar poznal na bledem obrazu lepoličja značaj, po katerem mlade orientalk sloviyo.

Znamnja zavdanja sim kmalo spoznal. Spervega sim hotel to očitno izreči, tode berž mi na misel pride, da utegne tū kaka kovarnost biti. Sklenul sim molcé počakovati, kaj bo iz tega. Berž ji dam zdravilo, da strup iz nje spravim; kmalo potem ji odleže. Oči polne žalosti je v me obrnila; zdelo se mi je, da v njih hvaležnost zapisano berem, in kakor da bi mi hotla kaj skrivnega razodeti. Ali revež si nisim mogel nobenega izgovora zmisliti, da bi bil sam ž njo ostal. Ne vém kaj bi bil dal, zvediti strašno skrivnost, ker vedno mi je bolj jasno bilo, da jo neka hudobnost iz poti spravlja. Ali ni mi bilo mogoče, — zapustiti sim jo mogel revo. —

Drugi večer ravno ob tisti uri me pokliče Bekir - Paša sopet v harem. Mislil sim si, da se je bolezin povernila; pa ko pridem, mi Paša pravi, da ji je bolje. Ali s tamnim obrazom mi to reče. Nikakor nisim mogel njega krivega soditi; saj me je bil bolni na pomoč poklical, in tak lepo me prosil, jo rešiti. Ko se pa po dvorani ozrem, zagledam vse vrata s skopljenci zastavljene, ki so bili oboroženi z meči in jata-gani. Bekir - Paša me gerdó pogleda, ter se zadnjič nad mano zadêre: „Zakaj si moja ženo smerti otel?“ — „Ker ste me za to poklicali“ — mu odgovorim. — „Danes pa ti uka-žem, da jo napraviš kakor je včeraj bila.“ — „Moja dolž-nost je ljudem življenje ohraniti, ne jih moriti.“ — „Molči! moj ukaz se mora spolniti, ako ti je življenje tvoje drago“ —

reče Bekir in gerdo se zapači. Pred ne pojdeš od tod, dokler ni mrtva.“

Ko bi trenul, mi je bilo nakrat vse očitno, kot beli dan.

Res je, de bi tako ne! — sim djal sam pri sebi, ter sim mislil na „limbar v dolu“, — povsod možje žene moré; v večernih deželah s počasnim strupom domačih težav, v jutrovih pa s hitrim otrovom zdravnikovim; tamkaj s šivavnicami, tukaj z meči. Misel na žalostni stan ženstva me je prederznega storila. Ko sim nekoliko pomolčal, rečem Pašatu: „Vašo voljo hočem spolniti, ali dvoje si zgovorim: prvo, da terdo molčite, drugo, da mi mrtvo ženo prepustite, jo za zdravitelški poduk raztelesiti“.

„Kar prvo zadene, imava obá vzrokov dovolj, zvesto molčati, — in zato tudi, kar drugo zadene, ti rad dovolim. Nje naglo smert in nje nagli pokop bova na kugo zvernila.“

Vzdigne se, da gréva k nji v stanico. Napišem nekaj iz lekarnice in pošljem Ibrahima v Bransko predmestje. Ko prinese zmes iz lekarnice, jo ji dam po ukazu. Ona me milo gleda, — pa naglo in serčno spije do zadnjega kančika vse, kakor da bi me bila hotla s tem prepričati, da stavi popolnoma zaupanje na me. Bekir se je zmerzlo deržal.

Jo zapustivši, čakava zunaj smertnega oznanila. Ne vém kaj sva govorila; glava se mi je mešala.

Čez eno uro nama pridejo povedat, da gospá je umerla. Paša se je vedel, kakor da bi hotel žalosti poginiti, lasé si je z brade pulil, z glavo se je ob zid zaganjal, in vse znamenja grozovitno žalosti je kazal. Za tem zapové vsi svoji družini spat iti, češ, da v svoji preveliki tugi ne more nikogar zraven sebe terpeti.

Ko so vsi zaspali, sva s Pašatom merliča skerbno v rjuho zavila; Ibrahimu pa rečem: „Ne boj se, in vzemi to butaro na rame, in pred mano hodi“.

Luna je svetlo sijala; eno je bila čez polnoč, čeravno v Orientu muecin ali čuvaj nobene ure ne glasi iz straha, da bi ponočnemu angelju nepokoja ne delal, ki spijoč z razpetimi perutami svet varuje.

Ibrahim medpotama ni čerhnul; še le doma pred vratmi vpraša: „Ali hočete merliča v svoj vert pokopati?“ „Ne, sim djal, le na divan ga položi skerbno.“

Ibrahim jo položi na divan in ji podglavnico rahlo pod glavo porine. Ni si upal ji rjuhe z obraza vzeti. „Kaj bote tu počeli z merličem?“ me dvomljivo praša. „Jutri bo od smerti vstala“, odgovorim. Dva koraka je od mene odskočil straha plah, kakor bi že vidil, da se merlič že dviguje, ter me debelo gléda. Zadnjič se dolzega čuvanja truden vleže. Jez pa čujem pri merliču, kdaj bo omotice moč jenjala.

Solnce je vže zdavnej verhe piramid zlatilo. Po Bulaku se je razlegal navadni lagoon tesarjev, vrisk oslarjev, vodonoscev, branjev in prodajavk zelenjadi. Zdaj še le se začne smertnega spanja prebujevati; moč omotice, ki ji je bila vso zavest vzela, da je bila na videz mertva, je bila jela jenjevati. Čutnice so se jele dramiti, in živci so si opomogovali iz mertuda; kri je začela po žilah spet svoj jaderni tek, koža se barvati, življenja toplota po vsih udih se razlivati, persi se dvigati, — oči se odperati belemu dnevu. Čez divan sklonjen, sim se lepôti njeni, ko se je oživljala, čudil. Pervo, kar vgléda, sim jez. Tako pomenljivo milo me je pogledala ko prešnji večer, in zdelo se mi je, kakor da bi bila rekla: Ne morem govoriti.

Ko spozná, da se znajde v kraji, ki ni celò nič podoben nje prešnji bogati sôbi, je zakričala, in po iménu sužne svoje klicala. Al vse je tiho. „Za preroka voljo — zavpije plašna — kje sim? Al se mi sanja, je li resnica? Kaj se je z mano zgodilo? Povej mi: kje sim?“ — „Bodite brez skerbi, draga gospá — jo tolažim — pri možu ste, ki Vam je že dvakrat življenje otel, in ki vas bo tudi dalje varoval.“

Verno začne ogledovati podobšine, ki so viséle po steni moje sôbe, med katerimi so bile tudi nekatere ženske, in reče: „So to tvoje žene?“ Od ene podobšine sosebno, ki je bila obraz neke objokane zapušene gospé, celò ni mogla očí obrniti. „Jokaš se? — milo ogovori podobo — jokaš se, ljuba sestrice, dasiravno tvoja nesreča proti moji ni nič.“ Za roko sim jo hotel vés ginjen prijeti, pa jo je odmaknila sramožljivo. „Ne boj se — ji rečem — nisi več neusmiljenim rabeljnom v pestéh; vse mi smeš brez skerbí razodeti“.

Od začetka je boječa molčala; ko sim ji pa dopovedal, kaj se je bilo ponoči ž njo godilo, mi je obljubila vse odkritoserčno razodeti.

„Eno leto je preteklo — povzame čez nekoliko časa besedo, — kar so me bili oče moj Bekir-Pašatu za ženo dali z obilo doto. Kmalò potem so umerli. Tri mesce se nisim mogla o nobeni reči pritožiti; prva žena in oblastnica sim bila v njegovem haremu. V haremu Bekir-Pašata je bila pa tudi neka mlada zamorka iz Senarskega; že ko majhno deklice kupljena, je ravno 15 pomlad dopolnila in v lepoti se razcvitala. Ljubila sim jo kot sestro svojo — ali kmalo sim bila primorana spoznati, da sim kačo v svojem nedriji gojila. Ne le, da se je jela mojim poveljem ustavljati in gospodariti mojega moža in celi harem, je vedila v sercu Bekira tudi takošno sovraštvo do mene vžgati, da je jel me pisano gledati in sila gerdo z mano ravnati. To sim materi Bekira potožila, in ona, ki me je ljubila kot svojo hčer, ga je večkrat resnobno opominjala. Moja nasprotnica o tem priložnost najde, me Pašatu kot nevarno sleduhnjo čertiti. Al hudobnici vse to še ni bilo zadosti.

Pred snočnim mi s sladkimi besedami kave prinese. Brez suma jo popijem, — ali kmalo me napadajo strašne težave. Bekir-Paša spervega ni bil o tem ž njo zastopljen; poklicati te je ukazal, ker se je bal za življenje moje. Moja sovražnica me oteto viditi, se grozno prestraši, in na vso moč

si prizadeva mojega moža prepričati, da se me mora, naj velja kar hoče, znebiti. Pred oči mu je stavila, da bi ga jez utegnila zavdanja voljo izdati in vse njegove homatije odkriti, da je torej primoran si izvoliti mojo ali svojo smert. Pri taki izvolji pa mahomedanec kmalo to svoje stori. Ga v njegovem sklepu poterčiti, mu je pripovedovala, da sim v ljubezni zastopljena z nekim mladim oficirjem, ki se je v ženski obleki v harem prikradel, in več tacih laži — da me ima torej pravico v Nilu utopiti. Če ima pa goljufani mož tolikošno pravico — je zamorka sklenila svoje obrekovanje — zakaj bi pa tudi pravice ne imel, kakemu zdravniku zapovedati, da naj hudobnico s strupom iz poti spravi. Nje namen je bil s tem, Vas, ako to storite, zavoljo njenega prvega hudodelstva k molčanji prisiliti.

Seti Zenab je še govorila, kar Ibrahim, moj sluga, v hišo pride. Berž si obraz z naličjem pokrije. Ibrahim, to viditi, ostermi, da se iz mesta ne gane. „Saj sim ti bil pravil, da bo spet oživéla“, zavpijem nad njim, ga prebuditi iz straha.

Pred me hoče pasti in me moliti, kakor da bi bil prerok vsegamogočni. „Opusti te burke — mu velim — edino, kar od tebe tirjam, Ibrahim, je za oživljeno gospó skerbeti; zraven pa o ti zgodbi zvesto molčati.

En teden je minul, kar je bila Seti Zenab zdrava in cvetela spet ko roža; nje modro oko je igralo polno mile radosti. Moje serce pa je bilo nepopisljivo veselo, da sim tako življenje smerti otel.

Ali kaj je življenje brez prostosti! Žalost me prepade, ko mislim na to, da bi se ji utegnilo kaj žalega primeriti. „Prosta si — ji rečem — pa dokler si v Egiptu, ti žuga nevarnost, kateri si ravno odšla; pojdi z mano v Carigrad.“ Ona reče: „Naj večí znamnje hvaležnosti, ki ga zamore ženska možu dati, je odkritoserčnost. Vedi tedaj vse. Nekega verlega oficirja Tvojega rodú ljubim, in želela sim

si ga za moža, še predin sim se po povelji rajnega mojega očeta, čeravno s tužnim sercom, Pašatu vdala. Milo sodi strašno stisko mojega serca, ki prvi ljubezni vdano mi vendar počiti žuga, zapustivši Tebe! Ti si mi dal z novega življenje, — kot Tvoj dar mi bo, dokler živim, nar dražji spominck. V zastavo te moje obljube in hvaležnosti vzemi ti perstan, ki so ga bili pri meni pozabili, ko sim bila merleč.“

Zdravnik, to izgovorivši, pakaže družbi, ki ga verno poslušá, dragoceni demant, ki mu je levi kazavec lepšal.

„In naprej? naprej?“ zavpije Miroslav, ki vès v povést zamaknjen, nemore pričakati, kaj se je dalje zgodilo. „In naprej — govori dalje zdravnik — je smerti oteta šla med ljudi, in vsak je mislil, da to je čudež. Jez pa nisim po časti in nobenem dobičku hrepenel; nar dražji darilo mi je bilo njeno življenje. Zapustil sim teškega serca Kahiro in jutri pojdem — v Carigrad.“

Zdravnik je bil komaj nehal govoriti, kar en strežnik iz gostivnice „Aquila d'oro“ sôbo odprè, in mu s skrivnostnim obrazom reče: Nekdo bi rad z Vami govoril. „Naj pride noter“, pravi zdravnik.

Z naličjem zagernjena prekrasna gospá stopi noter in pozdravi prijazno vse po svoje: „Zalem alejkum!“

„Moj Bog, ona je!“ zakriči zdravnik in se ne more začudenja zderžati. Res je bila Seti Zenab.

Bežala je, nevarnosti harema oteta, k oficirju ljubljenemu, ali tega je zadela že davnej nemila osoda; našli so ga enega dné v pušavi Abu-Zabeli grozovito umorjenega. Ne vedši reva zapušena, kam bi se sedaj vernila, kje bi zavetja iskala pred trinogom, ki je gotovo tudi kriv bil smerti v pušavi umorjenega, se je usmili neka europejska družina, ter jo saboj v barčici v Aleksandrio vzame. Tù sèm pridši zvé preveselo novico, da nje rešitelj je tukaj, — prva nagla pot je k njemu. Teško bi bilo razsoditi, kdo izmed nju je bil srečniši o tem snidu.

Drugi dan, ko se zora komaj zaznava, se je francoska barka z razpetimi jadri že proti Dardalenom spustila. Bila je pribežališče serčnega doktorja in ljubeznjive Zenabe, katero so v Egiptu mervto menili, — ali učenost in ljubezin jo je življenju, naročju kersanske vére in srečnemu zakonu ohranila.

Kar kolj je zdaj zakrito, bo neki dan očito.

Resnična prigodba.

Na Českim je bilo pred nekoliko leti grozovito zločinstvo dopernešeno. Židovsk tergovec namreč, vernivši se iz somnja z denarjem domú, je bil na samotni cesti od dvéh tolovajev zavratniško napaden in umorjen. Na tleh u svoji kervi ležé, ko je že pojémal, bil je zdihnul, ter z milim glasam svojima morivcama še te besedice zaklical: „Čujta, čujta! Kar kolj je zdaj zakrito, bo neki dan očito!“

Ljuta hudobnika pa sta ga neusmiljeno usmertila, dnarjev in dragotín orópala, ter mervto truplo u bližnje germovje zavlekla. Po tem jo pobegneta. —

Preteklo je bilo blizo osem let po moritvi; pa hudobnežev, ki sta jo dopernesla, ni bilo mogoče ne zvediti ne zasačiti. Poslednjič je tudi spoména te žalostne prigodbe zaspala, ter pozabila se, kakor se pozabi veliko drujiga na tej zemlji. —

En večér sedí u neki kmečki kerčmi mnogo vasčanov prav židane volje. Vince jim gladko po gerlu teče, da je miza mokra. Posebno eden zmed njih, z vinom že jako napolnjen, je za mizo silno razsajal, da je bilo le njega slišati. Poslednjič začné peti:

»Kar kolj je zdaj zakrito,
Bo neki dan očito.«

Vnovič si vina natoči, kozarc za kozarcam izpije, pa še glasneji kriči in razsaja, ter v drugič zažene svoje petje:

»Kar kolj je zdaj zakrito,
Bo neki dan očito! —
Hahaha! pa vendar ni očito!«

Drugi gostje, okoli mize ga poslušajo in poslušajo. Pogledujejo se, ter potihoma poprašujejo eden drugiga: »Kaj nek ima s to pesmijo, da jo v eno mero trobi?«

Debelo gledajo razujzdanca. Bil je poznán lenúh in malopridnež, pred nekoliko let siromačen, nekaj časa sém pa premožen, dasiravno se je več po kerčmah potikal, kakor z delam se pečal.

Pijanec jo pa v tretjič zatrobi:

»Kar kolj je zdaj zakrito,
Bo neki dan očito!
Pa vendar ni očito!
Pa vendar ni očito!«

Hipoma vstane velik hrup u kerčmi. Pridši briči sumljiviga pijanca zagrabijo, ter ga sodni izročijo.

Drugo jutro se je preizkava začela. Od začetka je terdovratno tajil, poslednjič pa je obstal vse. Tudi svojega tovarša, deležnika moritve, ni zamolčal.

Pravica je nastopila svojo pot, in morivca na vislice peljala.

Spolnile so se besede:

»Kar kolj je zdaj zakrito,
Bo neki dan očito!«

J. Š.

razodela bistrournost njegova tako, da kmalu je obveljevala njegova beseda v sovetu učernih mož. Še ni bil 25 let star (v letu 1772), in že ga je kmetijska družba poslavila s posebnim pismom, v katerem ga je prosila: naj ji je podpornik z umnim svojim svetom in djanjem. V letu 1815 ga je izvolila za predsednika svojega.

Fužinarstvo domače in tergovina s želesom in jeklom je cvetela v prid njegov in blagor domovine, da je bilo veselje. Al — nenadoma se nevihta dvigne v letih 1775 in 1776 in žuga spodkopati dosedanje srečo. Prijadrale so rusovske in švedske barke, železa polne, na sredozemsko in jadransko morje in osule so s cenejšim blagom vse ondajšnje somnjišča. Ne le skerb za lastno hišo, temuč še večja žalost, da ptuje blago bi spodrinilo domače, in da bi tri dežele veliko zgubo terpele vse prihodnje čase, presune domoljubno serce njegovo tako, da misli in misli, kako v okom priti vesoljni nesreči. Mnogočislani mož najde kmalu pot, da se mu pošilja vsa tista ptuja železnina v Ljubljano. Tu pa skliče izvedene može in pametne kovače in ključarje v posvêt, da preiskujejo in pretresajo ptujo robo in jo primerjajo z domačo. Poda se sedaj tudi na pot v daljne dežele (na Nemško, Holandsko, Angležko, Francozko, Laško in Švajco), da bi zvedil, kako ondi železo in jekline izdelujejo; sklepa nove kupčijske zaveze, in se posvetuje z učnimi rudoslovci in kemikarji, kako na višjo stopnjo povzdigniti fužinarstvo domače, in rešiti ga pogube, ki mu je žugala takrat. Nasledek tega potovanja je bil, da se je v rudinstvu toliko vednost prisvojil, da je zamogel vpeljati na fužinah svojih nove poprave, in da so ga cenili tudi učni može inostranskih dežel kot izvedenega rudoslovca. Od mnogih strani so mu dohajale sedaj častne pisma učernih družb, in slavni mineralogec Werner je njemu na čast neki epidot, ki ga je na Svinečki planini na Koroškem Zois prvi najdel, Zoisit *) imenoval. Živa priča še dan

*) Po bratu njegovem Dragotinu, učenem botanikarji, ki je umerl 1800, se imenujete dve cvetlici „Campanula“ in „Viola“ Zoisii, ki na Krajskem rastete, ena trava pa iz Indije, ki se tudi njemu na čast „Zoisia“ imenuje.

današnji, koliko je nevtrudljivi rudoslovec doveršil v mineralogii, je krasna zbirka rudnin, ktera kinči ljubljanski muzeum.

Al ne rudoslovje samo je bilo našemu Žigatu pri sercu: iskreno je objemal vse okrajne natoroznanstva, in živo je hrepenel, poznati vse, kar v tem blagodarjena krajnska zemlja, posebno gorenska stran, v svojih nedrijah skriva, kjer so bile njegove fužine. Veličanski Triglav je bil poseben ljubljeneec njegov. Prehodil je vse hribe in doline po Gorenskem, kjer mu nobena stezica neznana ni bila. „Gore, natvora in serčen prijatelj so veliko-mogočne stvari“, je večkrat rekel. Al potovaje po svoji domovini, ni potoval le, da bi čas si kratil, — skerb mu je bila, kodar koli je hodil, množiti svoje vednosti in po tih biti domovini koristen. „Večkrat premišlujem — je pisal enkrat Vodniku — kak težko mora biti mravlji, preden slaba stvarica pritira le eno suho smerekovo šiljiče domú, da sčasoma nakupiči stanišče za veliko družinico svojo. Tudi človeka ne smé strašiti trud za domovino, čeravno v enem hipu le malo opravi: kamen do kamna palača, zerno do zerna pogača!“

Naš Žiga je sedaj že tako slovel po svetu, da noben učen ptujec ni prišel v naš kraj, ki bi njega ne bil obiskal. Če je kak inostranec, posebno Anglež, pripotoval v Ljubljano in je popraševal po znamenitostih krajnske dežele, napotili so ga — pravi Kopitar — vselej naravnost k Zoisu, rekoč: „da on mu bo vedil vse naj bolje povedati“. Kako serčno ga je veselilo, da tudi iskreni prijatelj natvore, nadvojvoda Joan je prišel našo Savico ogledavat, nam pričuje spominek, ki mu ga je postavil na tem mestu leta 1807. Izdelati ga je dal po domačem mojstru Lenartu Kelbel-u iz bohinske Bele.

Potovaje po okolicah domačih pa je rad stopal v vsako revno bajtico in obiskaval delavnice bornega rokodelca; tam se menil s kmetičem o kmetijskih zadevah, tû se zgovarjal z rokodelcem: kako to in uno orodje popraviti, to in uno z večjim pridom izdelati. Kamor pa je prišel ljudomili mož, so ga sprejemali kakor očeta, ki si je z ljubeznjivo domačo besedo odpiral vsih serca.

Kakor je pa sam rad zahajal v hiše prostega ljudstva, tako je tudi k njemu smel priti kdor koli je hotel in kadar koli, ako je svéta ali pomoči potreboval. Tako je imel Zois priložnot marsiktero bistro glavico spoznati, kateri je potem pomagal, kar je naj več mogel. Še zdaj imamo marsiktero živo pričo, kako verlo je podpiral domače obertnike in rokodelce.

Obdarovan z velikim premoženjem je pa bil Zois tudi mili oče ubozim. Kdor je bil zares v nadlogi, dobil je pri njem pomoči.

„Siromake, bolnike
Odeva po sto,
Kup' ranjenim like,
Blazino mehko.“

Njegova blagodarnost je segla deleč po domovini pa tudi do sosednih dežel. — Še spričuje milo njegovo serce neka ajda, ki jo tudi po Štajarskem in Koroškem poznajo pod imenom „Zoisle“ in ktera, kakor nam prijatelj naš, gosp. fajmošter J. Hašnik v Trebovljah zagotavlja, je pred ko ne spominek preblazega serca Zoisovega. „Nekī miloserčen gospod na Krajskem — je povedal star mož gosp. fajmoštru, ko ga je za izvirek te ajde vprašal — so jo dobili ob hudih letih iz Českega, in jo tudi nam podarili; čeravno ta divja ajda ni veliko prida, smo je bili takrat vendar veseli, še Bog da smo jo imeli, ker povsod rada raste in je tudi uima nerodovitnega leta ne zatara.“ Od tega časa se je zaplodila ta ajda po Gornjem Gradu, Ljubnem, Lučah, Mozirji, okoli Šoššana, Slovenjega Gradca do Drave, in tudi po Junski dolini na Koroškem. „Lahho si zrajtujem — nam je pisal naš prijatelj — kako da je „Zoisla“ tudi v Slovenograško dolino prišla: bil je namreč žlahni mislinski fužinar Bonaca (naj mu je zemljica lahka!) z baron Zoisom si prav dober prijatelj. Milostna moža sta berž ko ne se posvetovala: kako lačnim ljudem v veliki nadlogi leta 1816 pomagati, in sta v ti ajdi našla pomoček, ktera je v dobrih letih ljulika, takrat pa, ko je bila zemljasilu nerodovitna, je bila revnim preljuba hrana.“

Kakor pa pravi rodoljub ondi, kjer je nemila osoda dolgo zatiro-

vala národní jezik, da je zavolj tega omika ljudstva zlo zlo zaostala, vse svoje žile napenja, da koristi tudi v tem prevažnem poklicu domovini svoji, tako tudi Žiga Zojs. Vedel je blagi domoljub le predobro, kako zapušen je bil narod slovenski v pripomočkih omike, kak silo zanemarjen jezik njegov; prizadeval si je tedaj z besedo in djanjem buditi oterpnost tadanjo, o kateri pesnik resnico pòje:

„Kdaj krajnsko kramljati
Zojs dramil je sam.“ —

Kar se v sto in sto letih ne primeri, primerilo se je takrat. Previdnost mila mu je pripeljala v hišo njegovo dva moža, s kterima se bo pač na veke sponašala mati Slava, kterih pa — pred ko ne — bi ne bilo brez Zoisa bilo: Vodnika in Kopitarja.

Že gosp. pisatelj življenja Vodnikovega v lanskem „Koledarčku“ nam je povedal, kako goreče je Zojs užigal Vodnika za domače pesništvo in za spisovanje bukev, ki zahtevajo omiko naroda, — kako na tanko in na drobno je vze njegove spise pretresal in popravljal, — kako ga spodbadal, da je spisal „veliko pratiko“ z mnogimi poduki za prosto ljstvo. „Živa potreba je — je pisal Zojs leta 1794 Vodniku v Koprivnik, kjer je te tačas fajmošter bil — da za izobraženje našega naroda, za požlahnjenje njegove nrave, se napravijo pripravne knjige v naravoslovji, zemljopisji, zgodovini itd. Da pa se ustanovi književni jezik, v kterem bomo vsi pisali. potrebujemo pred vsem dobre slovnice in slovnika“. Že ko je Kumerdej spisaval slovnico, ktero je Zojs z Linhartom vred popravljal, in ko se je lotil tudi slovnika, je prigovarjal Zojs Vodniku, naj tudi on se vdeleži tega dela, da tako z druženo pomočjo dosežemo, kar nam je pred vsem potrebno. Kumerdej ni doveršil slovnika, Vodnik pa je nemško-slovenski del pozneje izdelal, in temu vzrok bil je — Zojs. Brez Zoisa, ki je z dušo in dnarjem podpiral Vodnika, in dostikrat, ko je že omagoval in mu tožil, da se mu „suši pevska žilica“, ga budil in oserčeval — javaljne nam bi bil Vodnik zapustil toliko mičnih pesmic, ki so še dan današnji dragoceni biseri našega slovstva, in mnogih družih spisov.

Ko mu je Vodnik enkrat tožil, da njegova nemška pisava je slaba, ga v pismu od 4. okt. 1795 prijazno tolaži, naj se zavoljo tega nikakor ne da strašiti nemški pisati, in pravi: „Razun Linhart se nas nobeden, tudi Kumerdej ne, ne more ponašati, da bi znal čisto nemščino pisati; dosti je, da se eden družega le razumemo; saj smo mi le Slovenci, in pred vsimi jeziki nam mora mar biti za materni jezik“.

Al tudi Kopitarja bi menda ne čislali slavista, ko bi ne bil prišel v Zoisovo hišo. Čujmo, kaj Kopitar — ki je v letu 1799 kot domači učenik nekega baronovega sinovca k Zoisu prišel, in pozneje, ko je učence njegov na Dunaj odšel, skozi 8 let do leta 1806 kot tajnik, knjižničar in nadzornik rudninske zbirke še pri Zoisu ostal, in, kakor sam pravi, ondi naj prijetniše leta svojega življenja vžival — v svojem življenjopisu sam o tem piše:

„Da sem slavista postal, ni toliko moja zasluga kakor naključba tadanjih okoljšin. Baron Zois je imel takrat Valentina Vodnika za hišnega slavista. Znano pa je, da Zoisova hiša je bila zbirališče vseh, ki so po učenosti ali po stanu imenitni bili. Tako je tudi grof Bellegarde, tadanji vojaški poveljnik, s svojo hčerko in njeno izrejitelco večkrat obiskaval Zoisa. Ko pa je bil Bellegarde leta 1806 začasno v Kotar poklican, ste ostale mlada grofinja in njena izrejitelca same v Ljubljani. Enega dné, ko pridite po navadi k baronu v gostje, mu potožite, da ravno naj bolje ljubljanske kuharice ne razumejo nobenega družega jezika, kakor edinega krajskega, in ker je vendar silo sitno, če se gospodinja s poslom ne razume, prosi izrejitelca barona: naj ji oskerbê za mlado grofinjo učitelja, ki jo bo nekoliko naučil krajskega jezika. — Baron izvoli mene. Al oj! težava čez težavo, — za učenko mojo, ki razun francozkega ni razumela nobenega družega jezika, ni bilo nobene pripravne slovnice krajske, in jez sam se pred nisem pečal z njo. Kaj je bilo tedaj storiti? Vsedem se in spisujem v francozkem jeziku prvo pôlo krajske slovnice, iz ktere se je moja učenka drugi dan že učila, in tako je šlo od dné do dné naprej; za vsaki nauk sem spisoval ulomek slovnice. V dveh mescih se je grofinja s svojimi posli že dosti

dobro razumela. Kmalu potem pa se preseli z očetom svojim v Gradec in mojega nauka je bilo konec. S tim, da sem svojo reč nenadoma tako dobro pri Francozji opravil, sem nagajal neki dan Vodniku: če se bo še dalje obotavljal z izdajo svoje slovnice, ga bom jez prihitel o nji. Vodnik je zahmehoval trohico peterih ali šeterih pól mojega slovniškega rokopisa, in me potem večkrat dražil: je li imam že svoje „veliko“ delo v natisu! Na prvo zasmehovanje Vodniku le odgovorim: „Prijatelj! ne norčujte se!“ — na drugo in tretjo zabavljanje pa sem mu že odgovoril, da je bukvar Korn rokopis moj vzel že v natis. Vodnik bi bil vse drugo pred verjel kakor to, da jez, ki nikdar nisem na spisovanje krajske slovnice mislil, sem jo že res izdelal. Ko pa se je prepričal, da sem mož beseda, ga je to tako grozno razkačilo, da gré k založniku in hudo zabavlja zoper moje delo, in sicer tako, da nazadnje je baron Zois, ki je nama obema prijatelj in podpornik bil, mogel pri bukvarju porok biti, da moja slovnica res ni slaba. Leta 1808 je prišla pri W. H. Kornu na svetlo.“

Ta primerlej je naredil Kopitarja slavista. „Če bi bili — pravi Kopitar dalje sam — moji stariši konec leta 1800 (takrat sem osmo šolo doveršil) še živeli, sosebno pa, če bi ne bilo Zoisa bilo, bi bil šel jez vso drugo pot. V Zoisovi hiši sem zraven tega, da sem se izuril v natoroznanstvu in nenadoma spisal slovensko slovnico, imel lepo priložnost izobraziti se v laškem, francozkem, angležkem in gerškem jeziku, in prihraniti si nekatere tisučake, katerim bi bil, ako bi ne bil na Dunaji izhajal s svojo gotovino, blagoserčni Zois še privergel, kolikor bi bil potreboval, — al ni mi bilo potreba.“

Linhartu je Zois pomagal prestavljati v slovenski jezik živinozdravilske Wolsteinove „bukve od kug in bolezni“, natisnjene v Ljubljani 1792, kakor mu je bil na pomoč pri izdelovanju „Županova Micike“ in „Matiček se ženi“, ktere igre je posebno Zois spravljal na gledališče, da so igrali v njih slavni gospodje in gospé, kakor grof Franc Hohenwart, Linhart in več družih. Zois sam je, kakor nam Kopitar pripoveduje, marsiktero slovensko pesmico takrat zložil, ko

so talijanski pevci v gledišču ljubljanskem pevoigre (opere) igrali: „Ko se včasih nihče ni nadjal, da se bo pela slovenska pesmica med laškimi, je začel pevec ali pevka v sredi pevoigre domačo pesmico, od Zojsa složeno, popevati, in v parteru in ložah je donel vesel hrup in plosk, da ni popisati“. Tako, vidimo, je domača beseda že od nekdaj bila naj prijetniši glas v ljubljanskem gledišču.

Žiga Zojs pa je bil iskren in djansk podpornik tudi vsacega družega literarnega početja. Tako Abr. Jak. Pencel, bistroumen prevoditelj Dio Kassi-a, sam pravi, da Zojs je bil mecên vsim učencim pa nepremožnim, in da tudi njemu je bil velik podpornik. On mu je prvi del njegovega rokopisa, ki ga je po nadlogah bil prisiljen v Krakovi zastaviti, iz zastave z 300 fl. rešil, in mu ga potem blagosercno podaril, naj začeto delo dokonča.

Žal nam je, da nam prostor ne pripušča naštevati vsega, kar je Zojs za olepšanje ljubljanskega mesta, za podiranje starega mestnega zidovja, za nasipanje grabnov itd. storil; le tega še omenimo, da Zojs je bil prvi, ki je Krakovčanom, katerim je posebno veliko dobrega storil, naravnost pot iz mesta v njih predmestje odperl, v katero so pred le po ovinkih priti zamogli.

Kdo bi ne bil želel takemu možu čverstega zdravja, in, če bi moglo biti, večnega življenja na tem svetu! Al previdnost božja je drugačī sklenila — ni ga sicer poklicala zgodaj iz tega sveta, al poslala je nad-nj dolgo bolezen, da izverstni ljudoljub se skaže tudi izverstnega kristjana, ki vès udan v voljo božjo je terpel dan za dnevom skozi 22 let velike bolečine, pa nikdar ni mermral zoper žalostno osodo svojo.

Že leta 1779, ko je bil v Rimu, je čverstega in krepkega moža, še le 32 let starega, pervikrat hudo po kostéh lomiti začelo, kakor njegovega očeta. Pa korenjak na duši in telesu se ni dal omamiti po protinu. Al ponavljala se je huda bolezen tolikrat, da mu je na zadnje polomila noge popolnoma. V jeseni 1793 je bil zadnjikrat na svojih fužinah v Bohinji in na Javorniku; od leta 1797 pa — tedaj skoz 22

let — ni mogel več iz hiše. Napraviti si je dal po svoji lastni znajdbi stoliček na treh kolescih in spredej z mizico za bukve, papir in tinto, in v tem stoličku je veselega serca, kadar mu je odleglo, opravljal vse svoje kupčijske in znanstvine opravila. Ta stoliček je bil skoz 22 let vès svet njegov!

Verh telesnih nadlog pa so v teku časa tudi druge bitke prigradbe zadevale serce njegovo: vidil je domovino svojo v oblasti ptujega gopodstva, — doživel je hudo preganjanje avstrijske armade, od ktere je enkrat 300 bolnikov skoz 5 tednov na svoje lastne stroške z mesom in vinom oskerboval, — vidil je, kako so nevihte vojská in zatertega kupčijštva in na kant djana država tudi njegovi hiši premoženje spodkopovale — al, kakor smo že rekli, vse to je prenašal kot pravi kristjan s poterpéžljivostjo nepopisljivo.

Čeravno pohlevna duša njegova ni nikdar hrepenela po posvetni slavi, ga je, ker je bil svojemu cesarju vseskozi verno udan in si svest, da je zaslužil poslavljenje, ki mu ga je cesar njegov podelil, vendar z velikim veseljem navdal komanderski križ Leopoldovega reda, ki mu ga je poslal Franc I.

Al od dnéva do dnéva je huja prihajala bolezen njegova, in čutil je, da bliža se mu zadnja ura. Ko je svoji žlahti, ki ga je priserčno ljubila in spoštovala, izročil vse svoje zadeve (Zois ni bil oženjen), se je ločil zadnje dni svojega življenja od vsih posvetnih opravil, in 10. novembra 1819 zjutraj ob devetih je v Gospodu zaspal.

12. novembra popoldne je bil pogreb njegov. Vse mesto skor je bilo na nogah, — zares se je bela Ljubljana ta dan oblekla v černo odélo. Škof Augustin Gruber sami so ga pokopali.

Mi pa sklenemo čertice življenjopisa z besedami pesnika na véke veljavnimi:

Pred Sava nehala
'Z Bohinja teč' bo,
Ko zábiti znala
Zois! slavo Tvojo!

B.

Stanko Vraz.

Jugoslovanski pisatelj in pesnik, Stanko Vraz, je bil rojen 30. junija leta 1810 v občini „Cerovec“ imenovani, v fari svetinski, dve male uri od Lotmerga in poldrugo uro od Ormoža na Štajarskem. Bil je tedaj list sladkih lotmerskih goric. Ker so njegovi starši bili kmečkega stanu (oče je bil nagornjak), so dali ga izperva v početno šolo svetinsko, pozneje v Lotmerg, kjer je njegov uják, učeni dekan in slovenski pisatelj, kteremu je svoje „Gusle i Tamburo“ posvetil, Mihal Jaklin za župnika bil. Kakor se v tadajnih perjolah bere, je Jakob Fras bil priden šolarček. Stanka Vraza ime je bilo po pravem Jakob Fras, al ker se je čisti slovenski duši ime Fras nemško zdelo, ga je spremenil v Vraz. Ime Stanko pa je rabil zatega voljo, ker je pri birmi dobil ime Konstantin, ktero Jugoslovenci so obrnili v Stanko. Ime Fras je sicer nemško, ali rodovine s tim imenom se nahajajo od slovenskih goric dol do ogerske meje. Nemške kancelije so domače Žerovnik prestavile v nemško Fras. Še zdaj se nahajajo rodovine, ktere po domače se velijo Žerovnik, v javnih bukvah pa so zapisane z imenom Fras. Tako se občina, ktere oddelek je Cerovec, veli Žerovince, — zato je Stanko pod imenom „Žerovinski glasi“, poseben zvezek krasnih pesem na svetlo dal. Pred ko ne je Vrazov praded bil župan tega okraja, in po njegovem imenu je dobila vsa okolica ime „Žerovince“, kakor sosedne vesi Ivankovec, Mihalovci, Frankovci, od županov Ivana, Mihala, Franka, kteri se v listinah nahajajo zapisani ob vladanji Matija Korvina čez Štajarsko.

V latinske šole je Vraz naš prišel v Maribor, in tam sem jaz se naj prvič z njim soznail. Bil sem v 3. razredu začetnih šol, ko

je bil Stanko v 6. gimnazialni šoli. Bilo je lepega, jakega mladenča veselo gledati. Gimnazij ni imel zalšega dijaka. Visok, kakor mlada jelva, rudečega lica, černomanjastih las, in nekako orlovega nosa, je stopal naš Stanko po ulicah mesta, kakor mlad jelen. Že v gimnazii se je izobraževal marljivo s prebiranjem lopo-znanstvenih knjig. Slavnoznaní gosp. dr. Miklosić in prezgodaj umerli Jakob Košar *) sta bila mu součenca tukaj.

Leta 1836 na jesen je prišel v modroslovne šole v Gradec. Tú je pričel delati naj pervlje za slovensko slovstvo. Oni čas je bilo več mladenčev, kateri so se združili v povzdigo slovenskega slovstva. Imenujemo med drugimi dr. Antona Murka, slavnoznanega pisatelja slovenske slovnice in slovnika. Ti mladenči so se vsaki teden shajali in pogovarjali in podučevali, in tako prvi temelj položili slovenskemu pisateljstvu na Štajarskem. Leta 1832 pošlje mariborski gimnazij družega sokola v Gradec, kateri je skoro bil duša malemu družtvu slovenskih pisateljev, — Oroslava Cafa, zdaj slavnoznanega slovanskega jezikoslovca.

Murkov slovník in slovnica, nekoliko zvezkov Šmidovih povest za mladost v slovenšino prestavljenih, zbirke narodnih slovenskih in mnogo družih krasnih pesem bile so plod tega hvalevrednega tersenja.

Leta 1837 pridem tudi jaz v Gradec. Stanka najdem v pravoslovnih šolah, Košara v bogoslovnih, tako tudi Murka in Cafa. Miklosić se je pripravljaj na ostro modroslovno preskušnjo in je bil skoz celo leto moj profesor v modroslovji po izstopu Likavcevem.

V kolo tih izobraženih mož sprejet sem se soznanil s slovensko

*) Košar, škofji kaplan in konsistorialni tajnik, ki ga je škof Roman ljubil, kakor oče sina ljubi, je umerl 1845. Med njegovimi spisi je dosta slovenskih pesem, po njem složenih, več tudi Šillerjevih poslovenjenih. Prosimo tukaj očitno brata njegovega Jurja: naj ta rokopis izroči vredništvu „Novic“, ali pa kateremu koli slovenskemu domorodcu, da pride na svetlo. Pis.

slovnico. Vraz je bil moj nevtrudljivi učitelj. Kraj njega sem se učil tudi vse druge slovanske narečja — in on mi je odpiral in razlagal duh narodne slovanske poezije. Dnévi, ki sem jih z njim preživel, bili so naj veselejši mojega življenja. Živo se spominjam, kako mi je igral na pišalki vsaki večer narodne glase in mojo dušo napajal s skrivno močjo. Tudi v francozkem in angležkem jeziku bil mi je on učitelj in ostro mi je brusil vsako nalogo. — Živel je oni čas tudi v Gradcu prezgodaj umerli Slovenec iz Gorenskega Jakob Šoklič, pozneje profesor na vseučilišču lvovskem. Ta bistra glava, za prilastenje ptujih jezikov prečudo sposobna, je bila Vrazu in meni pri učenju francéžine in angležine voditelca. Ž njim sva čitala v originalu uzvišene drame Shakespearove in krasne poezie Bironove, ž njim melanholične poezije Lamartinove. Bog mu plati za blagi trud! Spomin na one ure dušne zabave me še zdaj okreščava.

Od dóbe 1837 do 1840 je Stanko marljivo nabiral slovenske narodne pesmi. V ta namen je potoval po Kranjskem, Koroškem, Štajarskem in Ogerskem. Povsod je zapisaval sam napeve, kakor jih je čul iz ust pevcev in pevkinj, ker tudi v muziki je bil vest. Razun tega je izdal povesti iz nemškega prestavljene od prezgodaj umerlega Dragotina Šamperla, in je pisal lep članek kot predgovor tim bukvam, v katerem podbuja Slovence skerbeti za narodno slovstvo. Podpisal se je v tih bukvah z imenom „Jakob Cerovčan“, po rojstnem kraju Cerovcu. Šamperl, rojen leta 1813 pri svetem Urbanu blizu Ptuja, je študiral v Mariboru, kjer je že kot dijak prestavil Tilla Eulenspiegl-a in ga nam dijačecom v pozimskih večerih za kratek čas prebiral. Poznej je stopil v samostan Minoritov v Gradcu in je leta 1838 umerl. Nadušene svoje pesmi je zročil prijatelju Stanku, v kterega zapaščini se nahajajo.

Leta 1838 na jesen je odšel Vraz v Zagreb, da bi tam izdal narodne pesme slovenske. *) Tudi drugi prijatelji in podporniki sloven-

*) V zapaščini piscem Prešernovih, ki jih ima izdajatelj „Koledar-

skega slostva, kakor Murko, Miklošić, Košar, Caf, Klajžar, Muršec, so zapustili Gradec in šli na svoje mesta. Meni se je sporočila potem skerb slovenskega napredka. Število domorodnih mladenčev je zmiraj bolje narašalo in slaba vejica je izrasla v dosta čeversto drevo.

Na jesen 1838 pridem tudi jaz v Zagreb in tam spet sem živel celo leto z Vrazom. Pozimi leta 1840 je Stanko zlo zbolel in bali smo se za njegovo življenje. Previdnost božja nam ga je otela. Al dolgo se ni mogel okrevati, ker legar (typhus) je hudo polemil junaško truplo. Bil sem mu tačas zvest strežnik. V silni vročini bolezni svoje je pogosto blodil (fantaziral), — znamenito je, kar je enkrat v vročinskih sanjah kričal: „Hajd nad Turka, hajd! hajd! Turk hoče Italijo prevladati; tega ne smé; čakaj, čakaj Turčin! za dvadeset let te ne bode več v Evropi“. Drugi dan ga obiše slavnoznani ilirski pesnik gosp. Pavel Stoo s, kateri je tadaj bil škofovski tajnik. „Pavle! mu reče Stanko, prinesi mi Bogeca.“ In tako je bil ono jutro previden s svetimi zakramenti umirajočih. Živa njegova vera mi je globoko v serce zarezala, in ljubljenea prijatelja še ožje z menoj zvezala. Stanko je bil verna, čista duša, brez vsake strasti; strastno je le ljubil narod svoj. Zato pa so tudi njegove pesmi čiste in neoskrunjene.

Ko se je sopet ozdravel, si je Horvaško izbral za svojo drugo domovino. Živel je deloma v Zagrebu, deloma pri svojih prijateljih na deželi, vès jugoslavenskemu slovstvu udan.

Leta 1840 mesca augusta zapustivši Zagreb se ločim od Vraza na več let. Nisem ga vidil potem 8 let. Slučajno se snideva leta 1848

čka“, se nahajajo tudi nektere pismica Vrazove. V pismu (iz Gradca 19. nov. 1837) je Vraz Prešernu, kateri, kakor je znano, nikakor ni hotel odstopiti od čiste slovenščine, med družim pisal sledeče: „Ich aber habe mich seit dem verflossenen Frühjahr vom undankbaren Felde, das ich fünf Jahre mit aller Liebe bebaute, zurückgezogen, um nicht wieder zurückzukehren. Mit dem Slovenismus hab' ich es abgethan, zumal ich auf meiner letzten Reise alle meine Schriften, die ich vom Jahre 1832 — 1836 im Slovenischen besass, verlor. Seit vorigem Jahre schreibe ich nur illyrisch“. B.

mesca augusta na prvi maši nekega mladega slovenskega duhovnika. On je prišel iz Dunaja. Al mili Bog! kako je bil spremenjen! Rudeče in polno lice je bilo vpadlo, in tistega živega duha ni bilo več v oni meri zaslediti, kakor sem ga bil navajen poprej pri njem. Stanko je rad vsako družbico razveseljeval, in njegova šala je bila zmíraj polna dostojnosti; Vidil se je iz vsake besede človek blagega serca in žlahnega izobraženja; — al sedaj je bil vès drug; lepe berke, ponosna brada in černi lasi so bili tú in tam že sivi, in svetlo, ljubeznivo njegovo oko je zlo otemnelo; čisti krepki glas (Stanko je bil umeten pevec) je bil že zlo votel, — nadlegoval ga je hud kašel. Takošnega viditi, me obide silna žalost; žalibog! le preočitno je bilo, da nemila parka že prede na zadnji nitki živjenja njegovega! — — Nadjal se je še revež, da grozdje ga bode ozdravilo.

Leta 1850 mesca sušca je obiskal svojo ljubljeno setro Anko in svoja brata. Pri tej príložnosti pride tudi k meni v mesto Ptuj, kjer sem takrat živel. „Zdravi, Davorine!“ me pozdravi z muklim glasom človek stopivši v sobo, in ko se ozrem, vidim še bolj spremenjenega prijatelja Stanka, kakor je bil pred dvema letoma. „Za božjo voljo! — mu rečem — tak z Vašim zdravjem ne gré na bolje?“ — „Jest, brate, — mi milo odgovori — moji dnevi so šteti; ne bodete mi mogli več streči, kakor leta 1840. Kádar so me zakopali, molite in mešujte za mojo dušo!“ Goreče solze so naji obadva oblile; dolgo sva si ležala brez glasa na prijaznih persih. — Spremil sem ga do grada Dornovskega, kjer je imel opravilo zavoljo svoje dedšine, in odondot se je pelal v Varaždin. Za dva mesca mi je pisal zadnokrat v Maribor, kamor sem bil iz Ptuja prestavljen, da njegovo zdravje je zmíraj slabejše; pljučna bolezen je bila od dné do dné huja, ki si jo je leta 1848 po prehlajenju navlekel v neki veselici, ki so jo obhajali novo rojeni slobodi na čast. — Mesca maja mi prinesejo „Zagrebske Novine“ žalostni glas, da Stanka — ni več! Sklenil je 24. maja v Zagrebu.

Mesca augusta preteklega leta obiskal sem Zagreb, ktereга nisem že 14 let vidil. Pripeljam se po pošti zjutra ob petih. Prvi hod

je bil na pokopališče sv. Jurja k grobu rajnega prijatelja. Komaj ga najdem po izpraševanju pokopača mertvih. Vslíši Bog! vročo molitev, katero sem na grobu za pokoj njegove duše zmolil. Juterno solnce me je opominjalo, da tudi on bode sopet vstal in da se bodeva enkrat vidila v lepši domovini. Natergal sem si raz groba nekoliko cvetlic za blagi spomin. Gosp. Ivan Kukuljević mi je povedal, da pred kratkim je naročil na Dunaji grobni spominek za rajnega Stanka. Čeravno ne bo veličanskega načina, bode vendar očitaval potomkom mesto, kjer leži eden naj vredniših sinov jugoslavskega naroda. Bolj pa, kakor spominek iz železa, bodo ga slavile njegove pismene dela, ktere — najdjamo se — vse bodo skoro vidile beli svet. —

Naj te verstice služijo za tolmačenje slike, ki je „Koledarčku“ priložena in ktera, po Karasovi obrisana, nam Stanko Vraza — bodi Bogu milo! očituje že hudo hudo bolnega — grobu zapadenega.

Davorin Terstenjak.

Druge lepoznavanske drobtinčice.

DOROTA.

Národna igra iz Hane na Marskem.

Ko sem potovaje po Hani prenočil v Kromerizu — pripoveduje slavnoznani pisatelj dr. L. A. Frankl v svojem potopisu „Aus dem Hannackenlande“, natisnjenem v časniku „Unterh. a. h. H.“ — začujem nenadoma ropot pred durmi svoje spavnice, in v sobo stopi množica prečudno napravljenih otrok, ki me prosijo: naj bi smeli igrati sv. Doroto. Eden izmed njih, debeloličen deček, imel je srajco (košuljo) čez hlače; okoli čela se mu je svetil pozlačen lesen obroček, na herbtu pa je imel pripete gosje peruti, — očitoval je angeljca. Drug fant, vès v kosmati opravi, je bil črnega, s sajami namazanega obraza; iz ust mu je visela kerpa škerlata v podobi jezika; grozno je ropotal z verigami, — očitoval je hudega (vraga). Med tema pa je stala zala deklica, belo oblečena, z dolgimi razpletenimi lasmi. Tretji fant je bil kralj z liènim plajščem in s krono na glavi iz zlatega papirja. Dvema drugima se je na opravi in obrazu vidilo, da sta očitovala rabeljna; v rudeča plajšča zavita sta imela v rokah lesen s srebernim papirjem ovit meč. Še en fant s papirnato čelado in papirnatim oklepom čez persi, pa brez meča, je bil vojščaku podoben. — Dovolim jim: naj igrajo komedijo. Al kak se začudim slišati legendo v preprosto pa izvirno in poetično igro zloženo! Tak mi je dopala, da dvakrat so mi jo mogli igrati.

Legenda od sv. Doroteje (Rotije) je silo stara, menda že iz 4. stoletja; pa tudi v igro zloženo jo pomni narod marski že od nekdaj. — Tako piše gosp. dr. Frankl v navodu k ti igri, ki jo je vredno spoznal iz slovanskega jezika prestaviti in jo objaviti nemškemu svetu. Gosp. doktor nam je prijazno podal izvirni spis, po katerem smo se zvesto ravnali v prevodu slovenskem za „Koledarčka“, kteremu bi se utegnila toliko bolj prileči, ker spada v versto koléd, navadnih tudi pri nas. Pridjali smo na koncu „Koledarčka“ tudi izvirni narodni napev. B.

Osebe:

Kralj, Bogomil, Dorota, rabeljna, angelj, vrag.

(Vsi skup pridejo na igrališče.)

* * *

Kralj. Bogu je znano in vès svet vé, kaj se nam spodobi, kaj je ljubo Bogu in ljudem. Bogomil! Bogomil! pridi, pridi! Kličem te toto uro!

Bogomil (*pride*). Kaj poročáš, mili kralj? Kar od kralja nam je poročeno, vsigdar bode naj spolnjeno!

Kralj. Doroti nêsi povelje; nêsi ji perstan zlat. Je li če moja kraljovnica biti, mora Krista zapustiti.

Bogomil (*k Doroti*:) Dorota! Dorota! divica krasna, kakor na morji solnce jasna; tù ti pošilja kralj povelje, tù ti pošilja perstan zlat; češ li njegova kraljovnica biti, moraš Krista zapustiti.

Dorota. Jez darov od kralja ne prejeman, jez le Krista Gospoda imam. Preden bi jez kraljovnica bila, pa Krista opustila, raji bi pod meč glavo djala.

Kralj. Bogomil! Bogomil! kličem te toto uro!

Bogomil. Kaj poročáš, mili kralj? Kar od kralja nam je poročeno, vsigdar bode naj spolnjeno!

Kralj. Kaj je Dorota, divica krasna, kakor na morji solnce jasna, na dar moj odgovorila?

Bogomil. Dorota, divica krasna, darov od kralja ne prejema; ona le Krista gospoda ima; preden bi tvoja kraljovnica bila, pa Krista opustila, raji bi pod meč glavo djala.

Kralj (*sam pri sebi*): Serce! kaj si mi tak nemirno? Kakšna sila te nahaja! Urno, urno, rabeljna pristopita in kralju moč varujta!

Rabeljna. Kralju moč varujva, čeravno za to ničesa nimava. Kar od kralja nam je poročeno, vsigdar bode naj spolnjeno!

Kralj. Doroto, krasno divico, vzemita, v težko ječo jo verzita, tam jo mučita, terpinčita, nje lepote nikar ne glejta.

Rabeljna (*k Doroti*): Dorota! Dorota! divica krasna, zgrabit te imava, v težko ječo te vreči, tam te mučiti in terpinčiti, na tvojo lepoto nikakor ne gledati. — (*Protu kralju obrnjena*): Milostivi gospod kralj! čim huje mučiva in terpinčiva Doroto, tim krasneja je v ječi.

Kralj. Doroto zgrabita, za mesto jo peljita, tam ji z mečem glavo odsečita!

Mlajši rabelj (*k starjemu*): Ti starejši Bortas, hajd! za me službo opravi!

Starejši rabelj (*k mlajšemu*): Bom opravil za te službo, čeravno za to ničesa nimam. Ko bi pač bokal medicine imel, da bi očeverstil serce si! — Al ognite se na vse strani, da nikogar ne ranim z mečem, zakaj tako bom hlastnil po Doroti, da v hipu se ji zvaliti mora glava po zemlji.

(*Oba rabeljna deršita meč nad glavo Dorote. V tem pride angelj, prime za meča in popeva:*)

O rabelj stoj in ne spehuj,
Zaverni meč le svoj!
Ti pa, deklica, ne zdihuj,
In glas zasliši moj:
Že angeljci te čakajo,
Že venec zmage spletajo,
Ti tron postavljajo!

Za njim Bogomil poje:

Jez bore! — žalo, žalo mi!

Kaj pač mi je počet',

Če krasna ljubeznjiva

Dorota mora umret'?

Gorjé, gorjé, gorjé!

Kralj. Bogomil! Bogomil! Kličem te toto uro!

Bogomil. Kaj poročáš, mili kralj? Kar od kralja je poročeno, vsigdar bode naj spolnjeno.

Kralj. Čul sem od tebe hudo novico, da žalosten zdihuješ po Doroti, klepetulji, zavolj ktere se je tisuč in tisuč kvant že razneslo po okolici.

Bogomil. Milostivi kralj! Jez zdihujem po Doroti, divici pošteni.

Kralj (*sam pri sebi*): Serce, kaj si mi tak nemirno? Kakšna sila te nahaja! Urno, urno, rabeljna pristopita in kralju moč varujta!

Rabeljna. Kralju moč varujva, čeravno za to ničesa nimava! Kar od kralja je poročeno, vsigdar bode naj spolnjeno!

Kralj. Bogomila vzemita, za mesto ga peljita, tam mu z mečem glavo odsečita.

Mlajši rabelj k starejemu: Hajd! ti starejši Bortaš! za me opravi službo.

Stareji rabelj k mlajšemu: Bom opravil za te službo, čeravno za to ničesa nimam. Ko bi pač bokal medicine imel, da bi očverstil serce si! — Al ognite se na vse strani, da nikogar ne ranim, zakaj takobom hlastnil po Bogomilu, da v hipu se mu mora zvaliti glava po zemlji.

(Oba zasučeta meč nad glavo Bogomila; v tem pride angelj, prime za meča in popeva:)

O rabelj, stoj in ne spehuj!

Zaverni meč le svoj!

Ti pa, Bogomil, ne zdihuj,

In glas zasliši moj:

Že angeljci te čakajo,
Ze venec zmage delajo,
Tvoj tron postavljajo.

Vrag (*ki celi čas igre s verigami ropota in s kostkami se igra,*
sakliče konec pesmi:)

Kostka padla je — petnajst!

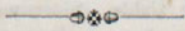
(*Po tem sgrabi kralja, pleše z njim okoli in kriči:*)

Kralj je moj! kralj je moj!

Vsi skup (*pojo:*)

Bla je sveta Dorota,
Bla je sveta Dorota;
Vila venec iz zlata,
Vila venec iz zlata.
Vila venec lilije
Od device Marije.
Prišel k nji rodú je kralj,
Dórico je snubil kmal:
„Ako moja ti ne boš,
Dora! v smert peljana boš!“
„Tebi se ne zaročim,
Zaročena Bogu sim!“

M. D. P.

Trikратно srečanje.

Povedka.

I.

Leta 1832, enmalo pred vsimi Sveti, je peljala neka mati svojega sina v Gorico v šolo. Ko se vasi Salkano zvaní približujeta, reče fantič: „Tukaj je bister studenček, mati! Jaz sem truden in žejin, počiva enmalo na tem kamnu“.

„Le! — mu odgovori mati — tudi jaz sem trudna, in tukaj se že zavoljo tega rada vsedam, ker se počiva v senci sv. Gore, in ker

ta studenec je pripravljen za popotnike, ki nimajo božjaka za kerčmo. Olepšal je ta studenec en mašnik; sem ga že poznala, ko je bil še kaplan v Ročinu ob času velike lakote leta 1817; zdaj pa je korar in nadzornik ljudskih šol v Gorici; imé mu je Valentin Stanič. Te bom peljala k njemu, da te bo poznal predobri gospod, ki pridne šolarje ljubi, kot da bi njegovi otroci bili. Oh koliko lepih pesmic so nam ta ljubeznjivi gospod že zložili!“

„Kaj, to so tisti gospod — seže sinek vesel materi v besedo — ki so cele bukvice pesem zložili, katerih več iz pameti znam. Tista od „veselih učencov“ mi je stokrat v glavi:

„Igrajmo se in veselimo
Hopsasa zdaj tam zdaj tle!
Zraven pa pridno se učimo:
'Z otrók bodo kdaj možje!“

„Pač lepo je, da takih pesmic ne pozabiš! Povej mi, sinek moj, greš li rad v Gorico?“

„Zakaj ne, — odgovori sin — rad grem rad, pa še raji bi bil šel v Ljubljano; tam bi bil bolj med svojimi. Med Lahi mi bo dolgčas.“

„Tega se nikar ne boj — zaverne mati — v hiši, kjer bo tvoje stanovanje, so ljudi naše žlahte. Sicer pa tudi vedi, da v Gorici je dokaj slovenskega ljudstva; že njeno imé ti to kaže. Tvoj rajniki oče so velikokrat pripovedovali, kako so se sčasoma v ta kraj Lahi naselili. Zlasti Benečani so bili, ki so hotli vse po svojem kopitu napraviti, kar so bili vpregli v svoj jarm, in kar bilo jim je bližnjega. Na gradu goriškem, kjer se je mesto začelo, so naredili pred velikimi vratami dva kamnata oroslana (leva), ktera sta očitovala benečansko vlado; pa naš mili cesar ju je ukazal, ko so mogli Benečani Gorico spet zapustiti, v kot za grad djati, in še zdaj boš eno tih kamnatih zver za gradom vidil. Druge znamenja, ktere kažejo slovensko korenino Gorice, so: veliki terg, ki se imenuje „Travnik“; drug kraj mesta, ki se zove „Grapa“, spet drug „Studenec“, še drug „Pristava“ — pa kaj ti bom vse to na perste štela, saj sčasoma boš sam vse boljše vedel, in slišal boš, da

veči del Goričanov slovenski govori; samo nekaj malo tkavcov in nekoliko gospòde se véde furlanski. Sicer se znaš tukaj tudi nekoliko laškega jezika naučiti, in če več jezikov kdo zna, za več človekov on velja.

V tem prikorači od Salkana po cesti neka žena z zibelko na glavi. Ko se ona tudi pri studencu ustavi in si zibel z glave dene, se zasliši jok malega deteta.

„Od kod nesete to dete, Marjeta?“ jo popraša mati mladega učenca.

„Kaj me poznate?“ odgovori ona.

„Moj Bog, kako da ne! Saj sve skupej v raboti travo grabile na dobavah tominskega grofa. Ali niste Marjeta Branikova?“

„Da, da! zdaj se spomnim. Vas poznam. Katra, kaj ne? — peljete li sina v šolo? Moj Bog! kako je rajncemu podoben. — Tudi to dete se bo učilo, kadar nekoliko odrase. Mi je skorej žal, da je čečica. Iz Tersta jo nesem, poglejte jo! je čedno dete; imé ji je Minca; (jo poboža) i sirotica, ti! — Nadzornik otročnice mi jo je skorej vsilil; je rekel, da jo bodo stariši nazaj imeti hotli; za znamnje mi je dal zlatega križica polovico, ki je bila čečici na srajčico prišita. Kadar bo bolj velika, ji ga bom okoli vrata privezala; (jo spet poboža:) ti božica, ti!“

„Koliko se vam pač plača za rejo?“

„Malo — 36 fl. na leto; vendar nam tudi ta mervica nekaj zaleže. Tako je na svetu! Pred nekoliko dni sem peljala svojo mlajšo sestro v Terst v službo, zdaj nesem pa drugo in ptuje dete domú. — Z Bogom! Se moram podvizati, da nocoj saj do Plav prišetam.“

„Srečno! Tudi jez moram s svojim sinom naprej.“

Ko se mati s sinom Gorici bliža, ju sreča trópa otrok, si so se našemu novincu že od deleč smejali in ga memo gredé zmerjali, pun-tar, puntar!

Sinek upraša mater: „kaj ima to pomeniti!“

„Ne slušaj gerdih vlačugarjev! Po oblačilu se dostikrat pozna: iz katerega kraja da je človek. Tomince pa dražijo Goričani, da so puntarji.“

„Zakaj?“

„Za terdno ne vem. Tvoj rajniki oče pa so mi pravili, da pred sto in še več leti so se naši gorjanci zoper Gorico nekaj spuntali, in od tistega časa jim je ostala zabavljica, da so „puntarji“, čeravno je ta beseda dan današnji čisto prazna, ker Tominci smo mirno in pridno ljstvo, verno udani Bogu in svojemu cesarju.“ —

Drugo jutro pelje mati sina v šolo.

„Kako se kliče ¹⁾ sin vaš?“ jo popraša učitelj, mož velike postave, z očali na nosu in s šibo v roci.

„Ime mu je Ivan Skalé“, odgovori mati, in ga prosi, naj bi imel s fantom poterpljenje, ker sirota nima očeta.

„Že prav! — odgovori učitelj — če ne bo badiral ²⁾, kar mu bom komandiral ³⁾, bo pa tale péla.“ — V tem zaropoče s šibo po mizi, da se je pobeč ves stresel. — „Nič se ne boj! — mu reče gospod, — to je le moja užanca ⁴⁾; le bejži danes še na špas ⁵⁾; juter zjutrej ob osmih se bo šola začela.“

V tem pride neki drug oče s sinom, mati pa s svojim odide.

2.

Ranega jutra mesca augusta 1845 je bila viditi nekaj strelajev nad Šiško na cesti gorenski tropa mladenčev, ki so ali na cestnih kamnih ali pa na trati pri cesti sedeli in se pogovarjali. Učenci so bili, ki so ravno doveršili šolsko leto, in ki so zdaj šli domú, spremljani do tega kraja od svojih tovaršev. Ivan Skalé povzame besedo: „Tukaj smo zdaj zbrani, — morda zadnjikrat v svojem življenji. Ljubljana, kjer smo preživeli marsiktero veselo uro in nas je učil naš mili oče Kersnik, Ljubljana naj nam bode na veke ljubljena!“

¹⁾ Kliče, to je, kako mu je ime (come se chiama)? ²⁾ Badiral, to je, pazil (ubbidire). ³⁾ Komandiral, to je, ukazal. ⁴⁾ Užanca, to je, navada (uso). ⁵⁾ Bejži na špas (spasseggiare), to je, idi se sprehajat.

Semrajcov Davorin pa, ki je do dosihmal tiho na kamnu sedel, zdaj vstane, prijazno vse pogleda in reče: „Pač zadnjikrat smo tukaj zbrani, ker osoda bo vsacega na drug kraj peljala. Al ne pozabite:

„Da vikše dolžnoti in slavníše ni,
 Ko v domovine čast,
 Blagor in srečno rast
 Delati, dokler naš Triglav stoji!“

Tega nikdar ne pozabimo, akoravno nas bo razkropila osoda. — Srečni, brateci vsi!“ — Učenci si sežejo v roko, in ko se razidejo, se razlega na desni in levi sladka pesem: „Kje dom je moj?“ itd.

Skalé jo maha z nekimi drugimi Gorenci vesel proti Loki; tam se verne na levo, gré na Tominsko v Cerkne, kjer prenoči. Druzega jutra gré naprej, doli po grapi in na Šenbiško goro, kamor je okoli poldne došel.

Da bi se nekoliko odpočil, stopi v gostivnico, si dá napraviti južino, ter pripovedava od černe šole. — Ta hip stopi kmet k njemu in ga prosi, naj bi mu prebral pismo, ktero je prejel iz Pariza. „Moja sestra mi piše francozki, mu reče; ali tukaj ni nobenega, da bi znal ta jezik. Vi pa, mladi gospod, morda razumete francozki?“

„Dajte mi pismo; bom poskusil, ali bom kaj izmotal.“

„Ga nimam pri sebi, pa berž čem skočiti po-nj in ga hitro sèm prinesiti.“

Kmalu prinese gorjānec pismice; ž njim pride njegova žena in majhna punčica, okolj 13 let stara.

„Tukajle je pismo, reče kmet. Nas bo prav veselilo, če ga nam preberete; že nekaj tednov ga imamo doma. Moja žena in naša punčica bi tudi rade slišale: kaj nam sestra piše.“

„Piše — pravi Skalé, ki je pismice prečital — od potovanja po morji iz Tersta do Marsilja, in od tam do Pariza. Pisala je tudi, kako dobro se ji godí v Parizu itd. — Zadnjič še pristavlja: Al je še pri vas mala Minca? ali se je zvedlo kaj od njenih starišev, ali ima še

pri sebi tisto polovico križica? Če starišev ne izveste, obderžite punčico; ona je pridna in marljiva; ko je bila pri meni v Terstu, se je naučila tudi prav lepo šivati; moj mož jo je kaj rad imel.“ —

„Kaj se jočeš, ljuba moja?“ — upraša Skalé mlado deklico, kateri so se v tem vtrinjale po licah debele solze.

„Vam bom pa jez povedala — odgovori žena gorjana — saj jez Vas poznam.“

„Kako to?“

„Niste bili Vi tisti mali fantič, ki Vas je Vaša mati pred več leti v Gorico v šolo peljala?“

„Znabiti! Ali ste me vidili?“

„Moj Bog! se li ne spomnite, ko smo počivali blizo Salkana pri Staničevem studencu?“

„Je že pač dolgo. Vendar pomnim še prvo hojo v šolo. Vi ste nesla zibelko na glavi.“ —

„Da, tako je bilo. Dete, ki je bilo v zibeli, je — ta punčica.“

„Zdaj vse zapopadem, pravi Skalé. Ali kdaj je bilo to deklice spet v Terstu?“

„O, to je dolga storija. Tudi od naše Katre, ki je zdaj na Francozskem, bi Vam mogla veliko povedati; pa to Vam bom povedala, kadar se bomo spet vidili. — Tiho bodi, Minca, saj ta gospod te poznajo.“

„Ne bodi žalostna, Minca, saj si pri dobrih ljudeh.“

„Kaj mi vse to pomaga, odgovori ona, ker vendarle nisem pri stariših. Vem, da ne bom imela poprej mirú, dokler ne bom“ — —

„Zaupaj v Boga in mir ti bodi! Zaupaj v previdnost Njegovo, v katerega rokah smo vsi. Veseli me, da te vidim tako lepo odrašeno, in še bolj, da slišim, da si pridna. Morda se bova kmalu spet vidila, in kaj velja? da tistikrat bodeš srečna. Zdaj pa grem tudi jez svojo pot. Z Bogom!“

„Z Bogom! Bog pa Vas usliši!“ — pravi Minca in gre jokaje v hišo svojih rednikov.

3.

Pomladi se ne spreminja le pomlajena narava, temuč tudi človek, ki se o nji raduje. Takemu je takrat mala stvarica zadosti, da vesolja poskakuje. Al vsem ljudem ni dano veselim biti pod milim nebom proste narave, zlasti takim ne, ki živijo v velikih mestih, kamor ne seže krasota poljskih cvétlic in glas onih krilatih pevcov ne, ki od veje do veje, od drevesa do drevesa skakljajo in prepevajo milejše pesmi do tistih, ki se razlegajo po mestnih glediščih.

Tako se je godilo tudi neki gospej v Terstu, ki je pomladenski dan. leta 1849, svojega moža prosila, naj bi jo peljal na sprehod ali v Skedenj ali pa na Občino.

Ko ji mož na to odgovori, da nima časa ne to ne drugo nedeljo, in da pa s svojimi tovaršicami lahko gre, kamor se ji poljubi, ker konji in kočija so vselej pripravljene, se je gospá jokati začela, in se je tako britko jokala, da jo mož upraša: „ali ji je res toliko ležeče na sprehodu ob nedeljah?“

„Da! — mu odgovori gospa — ne ravno zavolj sprehajanja, al dozdeva se mi vedno, da bi jo mogli enkrat na sprehodu najti. O, moja ljuba Minka! o moj Bog! Kdo vé, kod je reva in kako se ji godi — morda mora služiti in za kosček kruha veliko terpeti. Oj! da bi še živel nadzornik otročnice, bi me ne skerbelo tako, al — —“. Solze se gospej spet po obrazu scurkoma ulijejo, — vzdigne se in gre v drugo sobo, da bi se tam prav izjokala. Malo potem pride hišna k nji z nekim opravilom. Ko jo zagleda, se še bolj jokati začne.

„Kaj vam je, milostljiva gospa, jo upraša dekla, da se spet jokate. Že večkrat sem Vas vidila objokano; povejte mi kaj Vam je? Iz serca se mi smilite, in kadar Vas vidim žalostno, tudi mene jok posili.“

„Sem žalostna, ker — — pa kaj me izprašuješ? kaj je tebi mar za to? — Vidila sem pa tudi jez tebe večkrat jokati; kaj je pa tebi? Kaj se ti ne godí dobro pri nas, povej mi? ali ti je, ker si komaj en teden pri nas, morebiti dolgčas. Govori!“

„Milostljiva gospa, ne bodite huda! Pri Vas mi je dobro, kakor da bila bi pri lastnih stariših; pa jokam se večkrat zato, ker sem sirota, ker ne poznam ne očeta ne matere, in ne vem: kje sem domá.“

„Kako? saj si mi rekla, da si iz tominskih gorá doma, in da tvoji stariši še živijo.“

„Moji redniki še živijo, al starišev nimam.“

„Uboga sirota! zares si milovanja vredna. Tak nimaš starišev? Al vedi, da tudi jez sem imela — hčerko, pa je že 16 let tega, kar od nje ničesa ne vem; Bog vé, kje da je, in če še živi! Zdaj vem, kaj je pregreha, da — —“. In pri teh besedah se ji uderó spet solze po bledem licu.

„Za božjo voljo ne jokajte se toliko, draga gospa“, odgovori mlado dekle. Bog Vam bo že pomagal — pa kaj bom govorila! — prosim Vas lepo lepo, draga gospa, pomagajte mi, da svoje stariše najdem. Vi pridete v veliko hiš, povejte tam, da imate siroto pri vas, ki išče starišev, in da ima znamenje pri sebi. Moji redniki so mi dali polovico zlatega križica, in so djali, da je bil na srajčico zašit, in da križček je znamenje, s katerim bom stariše dobila; glejte ga!“ —

„Pokaži, da bolje vidim!“ — Gospa obledí in se zgrudi na tla.

Ko se sopet zavé, zakriči na ves glas: „Minca, ti si moja, ti si naša hći! O veselje nebeško! da te spet imam“. — In pri teh besedah se sklone čez njo in jo objema, da bi jo bila skor zadušila. V tem pride tudi gospod — oče zgubljene hčerke, in iznova se začne veselja jok, objemanje in poljubovanje.

Zdaj jame Minca jima pripovedovati, kje da je bila in kako se ji je godilo, in zadnjič še reče: „V hiši mojih rednikov se res čudeži godé. Tisti dan ko je kmetica po me prišla, je pripeljala svojo sestro sem v Terst v službo, in ona je zdaj omožena na Francozkem v Parizu“. —

„Katarina?“ upraša gospod.

„Da, Katarina ji je imé“, odgovori Minca.

„Večni Bog! ona je služila v hiši mojega rajnega očeta, in zdaj

se spomnim, da je bila prišla v službo en dan poprej, ko so tebe odnesli. Zdaj mi ni treba nobene spričebe več, da si naša! Bog, tvoje imé naj bode češčeno! Tvojim rednikom pa bom še danes pisal, ker jih hočem poznati, ki so tako milo za te skerbeli.“

Na to poterka nekdo na vrata, in ne čakaje odgovora stopi v sobo znanec gospodov — Ivan Skalé.

Gospod ga prijazno pozdravi in prva beseda je: „Tukej je naša hčerka, od ktere sem ti bil že tolikrat pripovedoval“.

Minca stopi k Skalétu, ga prime za roko in mu prijazno reče: „Me lí še poznate, mili gospod? Vi ste bil uslišan; zdaj me vidite tretjikrat — in vidite me presrečno. Zdaj imam, po čimur sem hrepnela, zdaj sem pri svojih ljubih, ljubih stariših! Bog daj tudi Vam srečo!“

Radosti vseh zdaj popisovati ne morem, ker radost je iskrica duše, dušo pa popisovati, kdo more? Govorili in pravili so eden drugemu veliko in dolgo časa, da se je že mračilo, ko se je Skalé poslovil. —

Za nekolikot let je bilo slišati, da Minca se je omožila z nekim verlim uradnikom. Ivan pa je — jadrал čez morje.

Ivan Kuk.

Potovanje po okrajnah slovenskega naroda.

Ulomek iz obširnjšega rokopisa.

Ako potujemo po zemlji, na kateri biva slovenski narod, vidimo, da se v severo-zapadu talijanskega in nemškega naroda dotikuje, in da tako tri naj večje in naj imenitniše evropske rodove, slovanskega, romanskega in nemškega meji. Kot mejni steber stoji veličanski Triglav ne daleč od tistih gor, poleg katerih se deželne meje Primorja, Koroškega in benečanskega kraljestva združujejo. Od todi se začenja meja slovenskega jezika in pelje po gorah, ki so med roklansko in rezijansko dolino,

v videmsko delegacijo na Talijansko, obsega rezijansko dolino (s slovenskimi seli: Bela, Rezija, Njiva, Osojan, Lipovec, Korito in Stolbica), potem gre čez hribe do izvira Tera in do terga Terčet, na dalje proti izhodu poleg gričev nad kraji Nieme, Ahten, Fojda, Čevdat (Staro Mesto) in čez Sv. Goro, ter se združi z ilirsko deželno mejo v okraju korminskem. Od tod naprej gre meja v sredi med ravnino in griči pod slovenskimi občinami: Mirnik, Medana in Cerovo proti Podgori, prestopi Sočo, objema slovenske sela Standrež, Rubija pri Gorici, Zdravšino in Doberdob nad Teržičem in se pri Štivani (S. Giovanni) blizo Divina z morskim obrežjem sprime. Zdaj je kraj morja naravna meja do Perana, izuzemši samo mesta: Terst, Mile, Kopar, Izla (Otok), in Peran. Na ti poti, kakor je tu popisana, sta si slovenski in talijanski jezik soseda.

Pri Peranu se začinja meja slovenskega in hervaškega narečja, in se vleče skozi dolino Dragonja ali Rukava proti gričem in selom Topolovac in Sočerg, potem med Rakitovičem in Zažidom, Jelovicami in Podgorsjem, Golacom in Obrovom, Polanami in Novim gradom čez Pasjak in Jelšane, dokler se s krajnsko deželno mejo združi, in gre s to vred čez Prezid do Osivniške fare. Zdaj se za mejo pravega slovenskega narečja, razun kočevske okolije, sme čislati poteza med nemškimi farami: Morovice, Kočevska Reka, Škril, Log, Nemška Loka, Planina in Čermošnice, in med slavenskimi farami: Osivnica, Fara, Banjaluka, Terg in Semič do Gorjanskih verhov. V poslednjih slov. farah, in po metliški okolici bivajo „beli Krajnci“, kateri govoré slovensko-hervaško narečje, in ravno zaznamovana čerta sme veljati za mejo belih in černih Krajncov, dasiravno je gotovo, da ljudje v Gerovu pri Osivnici, v Plešici, Delnici, Ravnigori, Škradu, i. t. d., ki so že na hervaški zemlji, bolj slovensko-krajnsko govoré, kakor pa beli Krajnci, tako da bi skorej treba bilo od morja in Bakra vleči potezo, ki bi šla blizo vojaške krajine proti Karlovcu in štajerski meji. Od Gorjaneov in Žumberčanov na Hervaškem, ki govoré serbsko, kakor Bojanci pri Vinici, v Marijinem dolu, pri Preloki in v Hrastu pri Metliki na Krajskem, pelje meja slo-

venska proti Kostanjevici, in tu prebivajo v hribih po vaseh: Augustinec, Brezovice, Brezje, Černečavas, Črešnovec, Gradac in Osterc tako imenovani Čakavci, kateri bolj hervaško govoré, in se tako zovejo, ker namesti „kaj“ pravijo „ča“. Cesta, ki derži iz Konstanjevice v Kerško mesto, loči leskovske Poljance od „černih Krajncov“, in vasi: Pristava, Jelša, Gorica, Derna in druge spadajo k „belim Krajncem“. Od te ceste do Save in Gorjancev blizo Samabora stanujejo beli Krajnci, ki se „Mokričani“ zovejo (okoli 10,000), pa so se že večidel počernili.

V hervaškem primorju in poleg štajarske meje v zagrebški in varaždinski županii blizo do Zagreba se govori narečje, ki je slovenskemu bolj podobno kot hervaškemu. Ker se pa jezik tû po malem spreminjuje, in je toliko krajnih narečij, da se hervaški in sorodni slovenski svet ne moreta prav natanko s potezo ločiti; — potegnemo torej mejo tih narodov po primeri od Save naprej poleg Sotle in štajarske deželne meje do Drave in Mure.

Od Mure naprej proti severju meji slovenski jezik z madžarskim, namreč od doljne Lendave čez Hodož proti Sv. Gothardu na Rabi, in od tod gre narodska meja proti meji štajarske dežele in proti mejnemu potoku Kučenica. V ogerskih farah: Bogojnjina, Černčovci, Turniše, Belatinci, Martijanci, Sobota, Tišina, Cainkova, Sv. Sebastian v Pečerovcih, Sv. Helena (dolnja Per-toča), Sv. Nedelja (gornja Pertoča), Sv. Juri, gornja Lendava, Sv. Benedik v Andrejeu, dolnji Sinik, gornji Sinik; Dolinci in Štefanovci, ki se ena druge derže, prebivajo zgol Slovenci, v izhodnem in bolj severnem delu so pod faro doljna Lendava le v selih Hotica, Kapca in Kot, v vasi Kobilje dubrovniške fare in deloma tudi v fari Hodož. Vse te fare so v zaladski in zabarski županii (komitatu). Razun te okrajne živé Slovenci tudi še v šimežki županii z Madžari pomešani v selih Büközd, Mihalyd, Lizco, Pat, Sv. Pavel, sv. Peter, Sand in družih majnjih vaseh.

Od ogerske meje in od Kučenice preč se jame slovenska meja dotikati Nemcov, in gre skozi Radgonsko faro na Štajarskem (v kateri

blizu 1300 Slovincov v selih Goreca, Zajnkovci, Dedinci, Žetinci in Poterna živí), potem preskoči Muro in pelje po ravnini skozi nemško faro Apače pod gričami proti nemškemu Cmureku poleg Mure, in od tod skoz deloma slovensko faro Gomilica in lučansko faro, ki je razun nemškega sela Berda (Eichberg) čisto slovenska, na dalje čez Radel in Sv. Pongrac, Sv. Anton, Sv. Križ, Sv. Arni na Razvini in Soboto do štajarsko-koroške deželne meje. — Na Koroškem prehodi slovenska meja fare: Farska ves, Labud, Grebenj, Diekše, južno stran Sv. Janežke, Temanje, Sv. Mihel (v kateri so proti jugu še 3 slovenske sela: Pošev, Rotišče in Delječah), potem fare: Gospa sveta, kernski Grad, Blatograd, Gojzdanje, Domačale, na Zili, Berdnica, Čače, Sv. Juri, Sv. Štefan in Berda v ziljski dolini; tukej se čez goro podá v Kanalsko dolino prek Potabla in zdaj teče z beneško in koroško deželno mejo, dokler se z mejo Primorja ne združi, kjer smo jo začeli.

Ker v mnogih krajih poleg popisane meje in v njih okolšini ljudje večidel tudi jezik sosedov razumejo ali govoré, kar je zavolj občjenja in navadnega prijaznega ravnanja s sosedi potrebno, ni povsod lahko meje narodovnosti natanko razkazati, in posebno tam ne, kjer so se narodi že bolj združili, in kjer po pozameznih selih ljudje raznega jezika skupej živé. Razmere tacih pokrajin in vasi se po gostem spremenujejo, in od njih bi se le v krajnih narodopisih kaj več govoriti moglo.

Tù popisana meja obsega tedaj pokrajine jezika slovenskega. Zunej tega sveta se le v posameznih staniščih na Ogerskem in Hervaškem, kakor smo že opomnili, slovenski jezik, ali njemu podobna beseda govori.

V deželah po narodu slovenskih pa se tudi nemški in talijanski (laški) jezik govori: nemški večidel na Koroškem, Štajarskem, Krajuškem in v Primorju, talijanski posebno v Primorju po mestih. Ta dva jezika sta bila dozdej v šolah sredstvo za izomiko, in ker tudi v uradih ali pisarnicah in večjem občenu vladujeta, se ju sicer bolj izobraženi posebno derže, prostemu ljudstvu sta pa celó malo znana. Izobraženi ljudje so še pred malo leti slovenščino večidel zanemarjali, prosti narod

se je pa tudi v maternem jeziku sem ter tje vse premalo izobraževal, ker še v več krajih šol manjka, in ljudstvo dostikrat razun cerkvenega poduka nima nobenega družega. Poslednje leta se je pa šolstvo na bolje obrnilo.

V Ljubljani (z 20.074 stanovavci) vsi domači slovenski govore; božja služba je sploh, izuzemši nektare nemške opravila, slovenska, in le tujci ne znajo slovenskega jezika. Dasiravno se tajiti ne dá, kar učeni Šafařík pravi, da so: Celovec, Ljubljana, Velkovec i. t. d. nekako ponemčene mesta, se vendar to od Ljubljane naj manj reči more. V mestih po deželi na Krajskem je nemški jezik tu ali tam tudi znan, slovenskega korena so pa vendar vse, razun kočevskega mesta in okraja.

V Celovcu (z 12533 prebivavci) in v Velkovcu se več nemškega sliši ko slovenskega, vendar je v obeh mestih mnogo slovenskih rokodelcev in poslov; torej so v Celovcu pri Sv. Duhu slovenske pridige in naj manj en duhoven mestne farne cerkve mora slovenski jezik znati. Okolica tih mest je čisto slovenska. Na slovenskem delu Koroškega se tedaj za nemške mesta le čislati smejo: Tarbiž, Naborjet in deloma kraji: Kokava, Rabel in Potablo; ker so pa okoli njih slovenske občine, morajo tudi v tih mestih taki duhovni postavljene biti, ki slovenski znajo. Dasiravno v družih koroških krajih na slovenski strani n. pr. v dolnjem Dravbergu, Labudu, na Verbi i. t. d., tudi nemški govoré in razumijo, se vendar v dotičnih farah božja služba po slovenski opravlja, in ravno to je nar gotovejše znamenje narodovnosti ljudstva, ker se javno bogočastje in cerkveni poduk le v maternem jeziku prav opravljati zamoreta.

Enaka je razmera narodovnosti v mestih, terjih in selih slovenskega Štajarja, kjer celo v Mariboru in na Ptujem nemšina ni čez slovensčino.

V Terstu (z 60.860 prebivavci) se posebno laški govori in število Talijanov prevaguje; ker pa v obmestju (z 33.414 dušami) sami Slovenci prebivajo, in v mestu dosti slovenskih poslov, delavcov, kupčevavcov in urednikov živi, se sme reči, da je obilna tretjina prebivavcov

teržaškega mesta in okolice slovenskega rodú. Nasproti so mesta Kopar, Mile, Izola, Peran, čeravno obdane s slovenskimi občinami, izuzemši malo oseb, bistveno talijanske. To se pa od Gorice (z 11.250 prebivavci) ne more terditi, ker tam že v mestu dosti Slovincov živi, v predmestjih Prestav, Cengrof in v selih okoli mesta je pa večina ljudi slovenska.

Cele, neraztresene tuje naselitve torej v slovenski deželi ni, razun kočevske okolije na južnem Krajskem, v kateri stanujejo Nemci (17.826 duš), in sicer v farah: Kočevje, stara Cerkev, kočevska Reka, stari Log, Mozal, Koprivnik, Čermošnice, Polom, Polanca, Planina, Morovice, Gerčarice, Gotenice, nemška Loka, Topla, Reber in delomav pol nemških farah: na Suhem, v Skrilu in Logu. — Za nemško naselitev se je kadaj tudi štela občina Sorica na gornjem Krajskem; vendar je tam služba božja le slovenska, in malo je Sorčanov, da bi jezik očakov svojih še razumeli. — V okraju Tominskem so naseljeni nemški Tiroljci v fari nemški Rut, kateri med seboj nemško s slovenskimi besedami pomešano govorico imajo, ki je sosedi ne razumejo; zunej svoje občine pa z družimi slovenski gavoré; pridiguje se jim v cerkvi samo po slovenski.

Sklenivši potovanje moramo tudi od Istrije in kvarnarskih otokov, kot obstojnih delov ilirskega kraljestva, kaj omeniti. Na istrijanskem pol-otoku stanujejo na južni strani unstran slovenske meje Slovani hervaškega rodu, okoli 104.000 duš, katerih jezik, noša in šege se od bližnjih slovenskih le malo ločijo. Kar jih je v okrajih Poreč, Rovinj in Vodnjan, govoré bolj kakor Dalmatinci, prebivavci okrajev Pazin, Labin, Matavun in Volovsko pa enako Hervatom okoli Reke. V mestih na kraju morja, namreč v Rovinju, Poreču, Novem gradu, v Puli, Umagu, kakor tudi v Vodnjanu, Matavunu in v Buljah žive Talijani. Tudi v ostalih mestih je nekoliko Lahov, in gosposke osebe in nekatere rodovine talijanski razumejo in govoré: tih pa tukaj ko laških prebivavcov šteti ne moremo, ker je narodski jezik slovanski; — hervaški se pridiguje, in le malokterikrat se laška pridiga v Labinu, Paznu

in Buzetu sliši. — V selih pod Učko ležečih: Sušnjevica, Posert, Nova Vas, Gradinje, Berdo in Letaj stanujejo tako imenovani „Čiribiri“, kateri sami sebi pravijo „Rimljani“ in soseben romansk jezik govoré, v katerem so tudi hervaške besede. Jih je 1555 duš; vsi pa znajo tudi hervaški, in po hervaški se jim pridiguje.

Otoci Kerk, Cres in Losinj (s 32.367 stanovavci) imajo samo slovanke prebivavce, in čeravno se po mestih dosti po laški govori, so vendar mestjani po rojstvu Hervati, ker njih materni jezik in poduk v cerkvi in šoli je hervaški.

P. Kozler.

Kočevari.

Pod tim imenom se razumeva tista zanimiva nemška otočica v slavenskem morji, ki se razprostira iznad Poljan, Černomlja in Semiča do suhega Krajskega, Ribnice in Čubra.

Po besedah starega Valvazora, ki nam to razodeva iz pisma, ki ga je našel škof Tomaž Krön v pismohramu Škofje Loke, se je naselbina ta takole začela: „Ko je nemški cesar Karol IV. puntarske Frankone in Türingare bil premagal, je dal na prošnjo grofu Miroslavu ortenburškemu 300 mož s ženami in otroci iz imenovanih dežel v sužnost, kateri bi bili sicer zavolj punta kazni zapadli. Grof ortenburški jih je razposlal po gori, kjer sedaj Kočevsko biva. Ko so sčasoma gojzde posekali in iztrebili, so sozidali 7 farnih cerkev“.

Tako bi bili Kočevari po Valvazoru iza Karola IV., ki je od leta 1346 do 1378 vladal, prišli med Slovence. (Mnenju, da bi se Kočevari še le leta 1509 v te kraje naselili bili, ste kočevska in starologarka fara nasproti, ki ste stareje od rečene dobe). Slovenci, viditi jih v gori les sekati, laze delati, v kočah (kolibah) bivati, živino pasti in v tore zapirati, so jih imenovali Kočevare (nomade), njili

stanišče Kočevje (Nomadenlager) od „koče“, „kočevati“, ruski „Nomadenleben führen“.

Slovencom ni kaj dišalo nastaniti se v ti merzli, kamnitni in vode stradni pušavi, kateri se je narava ozir podnebja in lege zkazala le kot pisana mati. Solnce le medlo ogreva te kraje; zato nerajajo tu nobene plemenite drevesa; njih jabelka bivajo le malo boljše od lesnik. Terda zima terpi večidel po 6 mesecev. Le trije so gorki: juni, juli in avgust. Mesca septembra prihaja skoro vsako leto gosta megla, da človeka ne vidiš dva sežnja deleč od sebe. Zemlja in zrak sta prav ugodna pa za bob, zelje in krompir, čigar pogin je blagostanju ljudstva hudo rano zadal, in ako se ne poverne, bo njegovo število zelo umalil.

Svet, ko se od Ribnice gredé preko berda prevagneš, je lepa, toda o moči potopljena ravnina, v kateri stažno mestice Kočevje na polotočici potoka Rinže stoji. Nad Kočevjem se vidijo na hribu razvaline grada, ki ga je sozidal celski Miroslav, kateri je po svoji drugi ženi, nesrečni Veroniki Desenički, zadosta znan. Po tej ravnini sadijo tudi koruzo, ki se včasih dobro obnese. Žetva je povsod le ena.

Pod tako neprijaznim podnebjem in na zemlji neplodni se v teku od 20 let veliko čez 2000 pomnožili niso. V Semiški fari se jih je poslovenilo in slovenskega značaja poprijelo okoli 500 duš; tudi na Travi prevaguje, kakor sem čul, slovenski jezik. Dan današnji jih kočevski govori okoli 18.000.

Doma se jim tedaj živiti ni mogoče, ker tudi za živinorejo ni kraj posebno ugoden. Ker pa tudi za rokodelo in službo dosta veselja nimajo, se latajo kramarije, po kateri je obogatelo več hiš tako, da so mnogi Kočevari ne le po Avstrijskem, temuč tudi po družih nemških deželah se med prve spoštovane tergovce z edinim svojim trudom popeli; pa je tudi veliko hiš, ki so po sami kramarii prepale. Kramica mnogim predraga mamica jih soznanuje z načinom življenja vsih stanov, mnoga odvaja dela, ter marsikterega nadihuje s pohlepo leteti previsoko.

Kočevari se v tujih deželah imenujejo Krajnce, doma se pa vendar ločijo po svojem imenu od černih Krajncov, katerim pravijo

„Kroner“, in od belih, ktere nazivajo „Windische“. Njih domovina je prav za prav vès široki svet; zato marsikteri, ki so vajeni leto za letom le potovati po svetu, ne čislajo družbinskega življenja. Po svetu se skitaje so vajeni skakati čez zakonske vojnice, tedaj se tudi doma mnogo-krat obnašajo na žalo svojega druga, ki se zavolj tē nezvestobe tudi rad mašuje. Od tod pride znani odgovor, ki ga je neki mož, ko je čez nekoliko let domu pridši, svojo družino za eno glavo pomnoženo opazil, dobil na vprašanje: „čigavo je to?“ — „moje“, — „ko bi bil pa ti doma bil, bi bilo tudi tvoje“.

Kočevar je telesno gingaveji od Slovenca, svojega soseda, pri kateremu se tudi rad ženi in mu svoje otroke rad udaje, kajti med njima nobene merznje ni. Te gingavosti nemara je kriva slabēja hrana. Od- kar je korún slovo vzel, se živi od boba, korenja, zelja in repe; pičel pridelek ovsu in pire mu služi za žgance in močnik, kruha pa vidi ma- lokdaj.

Možki spol je popustil staro nošnjo in se nosi po mestniško, do- čim se ženski prvotne, pri svojem dohodu na Krajskem najdene in prejete zvesto derži. Bela nabrana srajca (foit), prepasana z rudečim pasom, od ktereга do tal zad visi tako imenovan rep. Verh srajce oblačijo bel ali svetlo moder zabunec (suknjo brez rokavov). Njih obuča so rudeče nogovice in cepeliši poleti, pozimi pa škornje. Glave si ve- žejo v robce. Čudno se ptujcu zdi, dokler se ne navadi viditi tako priprosto oblečeno ženo na strani po grofovsko oblečenega moža, kateri raj strada, da se le ljupi, da ima le škrice (frak ali kaputrok) in pa lulo v ustih. Ravno taka bahatost se nahaja v marsikterih hišah: zvu- nej so lepe znotraj pa slepe.

Kakor opravo, tako so tudi mnoge druge šege vzeli od Sloven- cov, na priliko: kres, svatbene običaje, koledo itd.

Njih jezik je čudna soderga: frankonska starjevina kerpana s slavenskimi županci. Kteri Slavenc bi na prvi pogled svojih, akoravno popačenih, besed ne poznal, na priliko: gruzen, kravken, drožen, moten itd.? Nasproti pa bo Nемеc se kratel sledeče besede za svoje

priznavati, na priliko: „nakatzen“, to je, klečati s stolom, — „narpfatzen“, dremati, — „plakatzten“, bliskati se, — „nizatzten“, kihati itd.

Česar pri Nemcih ne nahajaš: ž in poljski terdi t, rabijo Kočevari; mejaši černih Krajnecov izgovarjajo zadnjega kot v, postavim: bavde, bald. Nemške glasnice spreminjajo takole: a v u, na priliko: „Nabel“ (popek) Nabel; — e v a, n. pril.: „Recht“, Racht — „Weg“, Wag; — u v ü, „unser“, ünžer, „Tugend“, Tügend itd.

Druzih prehodov pa ni mogoče popisati s peresom, zato dostavljam tukej pesmico od kočevskega peresa spisano, ki se pôje Marii v čast:

*Maria šmuarganš fröh aufstiat,
 Žie legeit šie gur šianei um.
 Žie cieht inaus in Roašeingurt,
 Buas bolt šie thun in Roašeingurt?
 Di Rōašlein geliachtei bolt šie prachen.
 Bu bolt šie hin mit dan Rōašlein geliacht?
 A Krancla geliachtei bolt šie flachten.
 Bu bolt šie hin mit dan Krancla geliacht?
 Aufs heilige Kreuce bolt šie 's häng.
 Bu bolt šie hin mit dan heiligen Kreuc?
 Ins Himmelreich ins Puaradeiš.
 Gott hilf ünš ollen ins Himmelreich!
 Ins Himmelreich ins Puaradeiš!*

(Se ponavlja vsaka verstica in pristavlja: *Maria, Maria, o Maria Königin.*)

Istinič.

Venec dobrovoljnih pesmic.

Proklete grablje.

Po narodni krajski pripovedki.

Anžè, Kraljiča rajnc'ga sin iz Rot,
Je zdelal osmo šolo al maturo,
Prestal je mnogoletni trud in pot,
Prebral marsktero knigo in knižuro,
Potem se je napotil na vakance,
Pokusit spet domá s tropinam žgance.

Kako ga je vesela v Rotah mat'!
Vse hlapce in sosede skupej skličè,
Vse tete, strice v vas povabi hkrat,
Clo dekle v hišo sili in mlatiče.
„Poglejte! al ni prav'la rajnka Mica,
Anžè za kmeta ni — on je za škrica!“

Učenja lepi sad je scer modrost,
Pa mlad' Kraljič se je v Ljublján' popačil,
On misli, da bi bila to slabost,
Ko bi se z Rotarji prav podomačil!
Slovens'ne toraj kar ni hotel rabit',
Zares! prav naglo jo je znal pozabit'.

In če prijazno mati ga svari:
 „Anžé, kako si muhast — bod' priljuden!“
 Mermraje on kot medved zarenčí.
 Pa ker je glas domači mu ostuden,
 Je le v jezicih ptujih prav razsajal,
 In Rotarje neumne „paure“ grajal.

Napravljal materi je sto nadlog,
 Mu jed ni všeč, prečerna mu pogača,
 Še čednik bi ne smel trobiti v rog,
 Ker zbuja s tem zaspanega baháča. —
 Ko je domá cel tedenj tak polénil,
 Se je o košnji v snóžet it' naménil.

Med kosci tam Anžé postopa sam,
 In zabavljivo se po nemško usti.
 Kar stop' na grablje, skrite pod senám,
 Pa ker molé navzgor zobé čelusti,
 Ga lop' čez usta gabeljše; — zakričal
 „Proklete grablje!“ je, — se Krajnea spričal.

Od vsih strani nasprot doní mu sméh.
 Zobé ošlata si — ta ni bla sladka! —
 Spozná, da je zaslužil za svoj gréh,
 Da se mu z grabljám' večp' slovenš'na gladka;
 In znal je prav domače spet kramljati,
 In nehal je, le s ptujšno se bahati.

Naj bodi tistim v prid letá povest,
 Ki gèrdit' le domači jezik znajo,
 In druž'ga nič, kot kruh domači jést',
 Če glas slovensk le sliš'jo — godernjajo.
 Gotovo ni za tak nesramne žnablje
 Mazila boljšega na svet' kot — grablje!

Dragotin Dežman.

Vožnja slovenščine.

Kdaj so počasi jo
 Vlekli volički,
 Zdaj pa jo peljejo
 Čili konjički.

Mnogo voznikov je,
 Kdo jih če šteti!
 Išejo križem se
 Vsi prehiteti.

Stranski tam hot! kriči,
 Bistahor! prednji;
 Stranski tū žene hi!
 Stoj! ha! poslednji.

Čudno! da dalje gre,
 Da se ne zverne,
 In da se skoraj že
 Vse ne razterne!

Znojemski.

Prizanesi mila!

Ti nezvestega me imenujes,
 Ker ljubezen v sercu sem zadušil,
 Hudo, hudo oj! me oberuješ,
 Da tak hitro sem prisego zrušil.

Vem: ljubezen večno sem prisegal,
 Še rudeče je postalo lice, —
 Vendar, ko sem z desno v desno segal,
 Sem imel na rokah — rokovice!

Rokovice stergane že davno,
 Kdo vé, v katerem kotu da so zgnjile!
 Ž njimi tudi moč so zavezavno
 Vse prisege moje, lej! zgubile.

J. Stefan.

Kukavica.

(Iz kraljodvorskega rokopisa.)

Hrast stoji v širocem polju,
 In na hrastu kukavica:
 Zakukuje, zaplakuje,
 Ker ni vedno vedno pomlad.

Kak zorilo v polju žito,
 Ko pomlad bi vedna bila?
 Kak bi zoril v vertu sad se,
 Ko bi vedno leto bilo?

Zmerzeval bi klas na lehi,
 Ko bi vedna jesen bila!
 Deklici bi težko bilo,
 Ko b' samica vedno vstala!

Cegnar.

Pasji Turci lulo nabašite!

(Serbska narodna.)

Jaše Marko svojega šarina
 Prek te lepe gore Romanije;
 Tu ga sreča petdeset Turčinov,
 In pred njimi Tošič Stojan vodja.
 Tošič Stojan Turkom je govoril:
 „Draga četa, petdeset Turčinov!
 Če bi kje na Marka naleteli,
 Var'te se mu žal-besede reči,
 Zakaj Marko ima korenjaštva,
 In pri našej veri se vam kolnem,
 Ak se Marko kak med nas umeša,
 Bi nas znal do čistega obrati.“ —
 U to dobo, glej, pred njimi Marko.
 Kakor pride, pa izleče lulo,
 Majhno lulo od devet poličev:
 „Pasji Turci lulo nabašite!“
 Berž mehurjev petdeset izlekli,
 Petdeset mehurjev izpraznili,
 Da bi Marku lulo napolnili.
 Še ni hotlo brezдно polno biti,
 Tošič sam po mošnjo noče seči,

Noče seči, žalostna mu majka!
 Ampak jame Marku govoriti:
 „Ajde Marko! ti pa mito plačaj;
 Zakaj ti po carskeji zemlji hodiš,
 In teptaš in gaziš carsko cesto,
 Toraj, Marko daj in plačaj mito!“
 Tak kraljevič Marko odbesedi:
 „Če že ravno tako biti mora,
 Bom pa plačal — naj se pes obesi!
 Stopi bliže, da prejemaš mito“.
 Pride bliže budalasti Tošič,
 Pride predenj, žalostna mu majka!
 Sej od Marka nikdar več ne pojde —
 Da mu mito, lulo in duhana!
 V hudo mesto ga je bil pogodil,
 V hudo mesto, u junaško čelo,
 Kjer nobene rane ne napravi —
 Čelo počí, glava mu razkoči,
 Deset kósov je iz lule bilo,
 Trinajst kósov je iz glave bilo.
 Žal je Turkom Tošiča Stojana,
 Žal je Marku lule in duhana,
 Tako v smehu Marko beseduje:
 „Bog pomozi, Ture, tvoji glavi!
 Hotel sem se malo pošaliti,
 Al ti nočeš nič za šalo vzeti,
 Junak turški, ti si slabe glave!
 Jez bi s tabo ne bi se našalil.
 Oj junaka, da se Bog usmili!
 Če že gine od lončene lule,
 Kak od moj'ga buzdovana ne bi!“

Vilenska pesem.

(Serbska narodna.)

Višja je gora od gore,
 Najvišja Lovčen planina;
 Na nje je ternje in hosta,
 Na nji so snegi in mrazi
 U vsako letensko dobo;
 Vilenski na nji so stani,
 Vilensko tu je plesišče.
 Junak na konji prijahal,
 Predrage sreče je iskal;
 Vidile njega so Vile,
 Jele junaka prizivat:
 Semkaj navrati, junače!
 Tvoja se sreča rodila,
 S solnčnim žarkom povila,
 Z mesecem sjajnim gojila,
 Z zvezdami svetlim rosila!

Sveteo.

Gena starosti.

(Serbska narodna.)

Biserna brada,
 Sreberna čaša!
 Biser zderči mi,
 U čašo pada.
 Vsako je zerno
 Cekina vredno;
 Al siva brada
 Dva bela grada.

Cegnar.

Mraz v sercu.

(Serbska narodna.)

Debel sneg o svetem Jurju pade,
 Ne more ga tica preleteti,
 Deklica ga bôsa pregazila.
 Za njo bratec gorke čevlje nosi:
 „Sestra moja! te li v noge zebe?“
 Sestrica je bratu govorila:
 „Nič me v noge, bratec moj, ne zebe,
 Al me, bratec, v moje serce zebe;
 Pa ne dela sneg mi mraza tega,
 Storili so mi ga mati moja,
 Ki nevoljno so me poročili!“

Cegnar.

Pred Bogom bomo vsi enaki!

(Serbska narodna.)

Kralji se ne bodo znali,
 Ne poznali se cesarji,
 Ne ubogi zaničvali,
 Ne štimali se bogati,
 Ko pred sodbo bomo stali,
 Kjer Gospod Bog sodil bode
 Vse pravične in grešne.

Cegnar.

Torbica národnih prigovorov.

Nabral po Istrii Jakob Volčič.

Ni oltarića brez križića. (*Jeder Stand hat seine Last.*)

Tiho zbada, do serca ubada.

Naj bolje, ki se svojim vratami zapira.

Da ni vrag pod zibelom, dete ne bi plakalo.

Brez šibe nije popa nije fratra.

Ki hoče služiti, valja da ima: berze pête, kratke perste, tanke uši i jezik za zubimi.

Bol ne gladi, nego (ampak) grabi. (*Der Schmerz thut nie gut.*)

Gospodar je ljepo ime, ma je težko brime.

Prisal je Bog z vozom, zel je sunce z Bogom. (*Den Untergang der Sonne bezeichnend.*)

Delo ruk ne obláti. (*Es ist keine Schande zu arbeiten.*)

Teknuti će ti ta beseda! (*Merk Dir's wohl!*)

Ne budi Vam gerdo čuti! (*Mit Respekt zu sagen.*)

Se zabodeš ko dlaka va (u) pogaču.

Ako je gora pusta, nije gluha. (*Es findet sich wer, der's hört.*)

To je po sreći, a ne po umeći. (*Mehr Glück als Verstand.*)

Bog ima svakega dara i za svakega.

Tuja paša, prazen dvor.

Goni tovara na most, on neće nego pod most. (*Dem Dummen ist nicht zu helfen.*)

Ča ljudi daju, tičice peju; al je bilo al će biti!

Ki je ulasat, će biti bogat al roglat.

Valja pásu kost hititi, da ne laje. (*Wer schmiert, der fährt.*)

Vrata su ti odperta; hodi kamo te oči peljaju!

Pij po manje, će biti do dalje!

Ni ča morje solit, zač je dosta slano. (*Nütst kein Reden mehr!*)

Na svojem salu se ceri. (*Aergere dich über dich selbst.*)

Da padem spreda, izada bim se udril. (*Ein wahrer Unglücksvogel!*)

Več valja ura dneva, nego tri noći.

Ali zlatu bradu, ali u torbi glavu. (*Etwas oder nichts.*)

Skoči jedan za družega, ko noga za nogom. (*Hilf dem Nächsten wie dir selbst.*)

Komu sreća, tomu Bog.

Več valja ura nego (kakor) dan. (*Die rechte Zeit soll man benutzen.*)

Žlicu je na policu stavil. (*Er ist gestorben.*)

Kakov človek takova beseda.

Bolje svoj oltar pokriti nego tudji.

Kakov si, s takovim se peljaš.

Ki ne umi pošteno, mu je prostjeno.

Kamik bi se proplakal. (*Ein Stein würde sich erbarmen.*)

Nisam iz persta zmuzal.

Ki već trosi nego dobiva, ali krade ali zadiva (dolg dela).

Kadi je oganj, je dim; kadi je papa, je Rim.

Ki z mećem namira, z mećem umira.

Svako lani bolje. (*Man lobt immer die vergangene Zeit.*)

Bog pomore i razmore.

Kakov ćuh, takov duh. (*Wie gehört so gesagt.*)

Telom sam. (*Ganz allein.*)

Komu si se rugala, tomu si dopala.

Srećan ko rak na ugljevju (oglju).

Vuk svako meso je, svojega ne more,

Ni mi, da me, nego ća me (laja). (*Es ist mir nicht darum, dass ich gescholten werde, sondern wesshalb.*)

Slabega meseca usekan.

Tašćice loviti, zimu patiti (terpeti).

Kada se ide na pir (ženitnino), se smokve lupe; kada se pride iz pira, su kore (olupi) dobre.

Ki ima ćast, ima oblast.

Ako su mi perstani pali, su mi persti ostali.

Neće jezik, nego za škerbinu.

Daru se zubi ne gledajo.

Vuke je po meso poslal.

Kakovo runo, takova ovca. (*An der That erkennt man. . .*)

Ki se pusti za nohat, prime za lakat.

Niti duša blago.

Jok mu do smerti, ki se z zloćestim uperti!

Š tujom rukom kaćke loviti.

Ća slep ne vidi, gluh ne ćuje.

Dober glas dugo pride, slabi još dalje.

Ako sam (sem) ti va kući, ti nisam (nisem) na glavi.

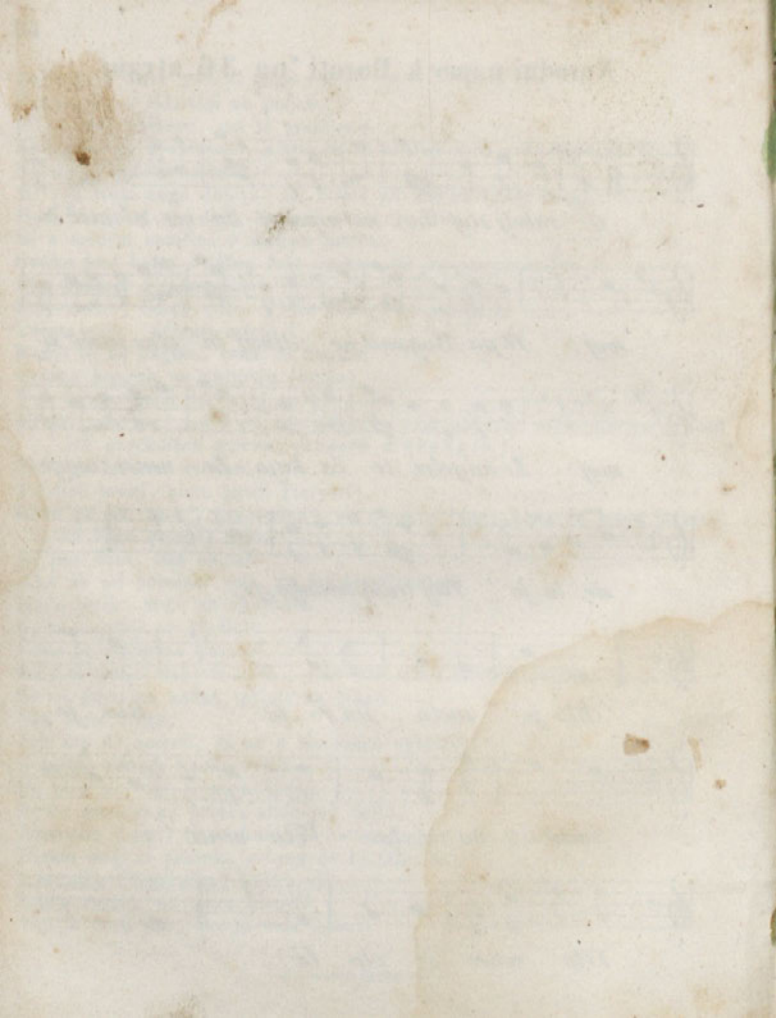
Nisam Bog ni prorok, — ma će to tako biti!

I ćarnika (copernika) kaćka uće.

Kamo verćić, ne more hlepćić.

Ako je mali dar, ma je vela ljubav.

KOLENDARČEK

SLOVENSKI

za prestopno leto

1856.

Na svetlo dal

Dr. Janez Bleiweis.

V Ljubljani.

Natisnil Jožef Blaznik.

KOLBARDARČEK

STAVENSKI

za prestopno leto

1870

Handwritten signature or initials

in zvezi del

Dr. Januz Blewicz

7. izdaja

Priloga k letniku

Prestopno leto

1856

ima 366 dni ali 52 tednov in 2 dneva,
začne se s torkom in konča se s sredo.

Godovinsko številstvo za leto 1856.

Zlata številka	14	Velika noč	23. marca.
Epakta	XXIII	Binkošti	11. maja.
Solčni krog	17	Kvatri: 13. februarija, 14. maja,	
Rimska številka	XIV	17. septembra in 17. decem-	
Nedeljska čerka	F E	bra.	
Pepelnica	6. februarija	1. adventna nedelja	30. novemb.

Opomba. Postni dnevi, razun tistih od pepelnice do velike sabote, so zaznamovani s +.

Med božičem in pepelnico je 6 tednov ali 42 dni; tedaj bo letos naj krajši predpust in naj zgodnejša velika noč še v tem stoletji.

Mraknjenja v letu 1856.

To leto bode dvakrat solnce in dvakrat luna mraknila; pri nas se bo le en lunin mrak vidil, namreč 13. dan oktobra, od 10. ure 12 min. zvečer, do 1 ure 18 min. po polnoči; med tem časom bo luna popolnoma mraknila.

Čvetero letne dóbe po zvezdoznanstvenem računu.

Spomlad se začne 20. marca.	Jesen se začne 22. septembra.
Leto se začne 21. junija.	Zima se začne 21. decembra.

1	Torek	Novo leto.
2	Sreda	Makari, pušavnik.
3	Četertek	Genovefa, devica.
4	Petek	Tit, škof.
5	Sabota	Telesfor, papež.

Kadar je bil Herodež umerl. Mat. 2, 19-23.

6	Nedelja	F S. 3 Kralji.
7	Ponedeljk	Nicet, škof.
8	Torek	Severin, opát.
9	Sreda	Julian, mučenec.
10	Četertek	Nikanor, diakon.
11	Petek	Higin, papež.
12	Sabota	Ernest, opát.

Od ženitnine v Kani galilejski. Jan. 2, 1-11.

13	Nedelja	F I Hilari, škof
14	Ponedeljk	Feliks, mučenec.
15	Torek	Paul, prvi pušavnik.
16	Sreda	Marcel, papež.
17	Četertek	Anton, pušavnik.
18	Petek	Priska, devica.
19	Sabota	Kanut, kralj.

Od delavcov v vinogradu. Mat. 20, 1-16.

20	Nedelja	F Septuagesima. Imé Jezus.
21	Ponedeljk	Neža, devica mučenica.
22	Torek	Vincenci, mučenec.
23	Sreda	Devica Marie poroka.
24	Četertek	Timotej, škof.
25	Petek	S. Paula spreobrnjenje.
26	Sabota	Polikarp, škof mučenec.

Od sejavca in semena. Luk. 8, 4-15.

27	Nedelja	F Sexagesima. Janez Krizostom.
28	Ponedeljk	Paulin, patrijarh.
29	Torek	Franc Salezi, škof.
30	Sreda	Martina, devica mučenica.
31	Četertek	Peter Nolask, spoznovavec.

Premembe na nébesu.

☉ Mlaj v torek 8. dan ob 0 uri 7 min. zjutraj.

☽ Pervi krajec v ponedeljk 14. dan ob 4. uri 33 min. zvečer.

☿ Šip v torek 22. dan ob 4. uri 19 min. zjutraj.

♁ Zadnji krajec v sredo 30. dan ob 9. uri 25 min. zjutraj.

—
Solnce stopi v znamenje vodnarja 20. dan tega mesca ob 8. uri 48 min. zvečer.

Dan raste v tem mescu od 8 ur 32 min. do 9 ur 28 min.

DREYER.

DNEVNIK.

1	Petek	Ignaci, škof mučenec.
2	Sabota	Svečnica.

Od slepega poleg pota. Luk. 18, 31-43.

3	Nedelja	F Quinquagesima. Blaž, škof muč.
4	Ponedeljk	Andrej Korzin, škof.
5	Torek	Pust. Agata, devica mučenica.
6	Sreda	Pepelnica. Rotija, devica muč. ☉
7	Četertek	Romuald, opat.
8	Petek	Janez iz Mate.
9	Sabota	Apolonija, devica mučenica.

Jezus se je postil 40 dni. Mat. 4, 1-11.

10	Nedelja	F Invocabit. Skolastika, devica.
11	Ponedeljk	Dezideri, škof.
12	Torek	Eulalia, devica.
13	Sreda	† Kvatro. Katarina Ricci, dev. ☉
14	Četertek	Valentin, mašnik mučenec.
15	Petek	† Faustin in Jovita, mučenca.
16	Sabota	† Juliana, devica.

Jezus se je spremenil na gori. Mat. 17, 1-11.

17	Nedelja	F Reminiscere. Silvin, škof.
18	Ponedeljk	Prepedigna, mučenica.
19	Torek	Konrad, pušavnik.
20	Sreda	Euheri, škof. ☉
21	Četertek	Eleonora, kraljica.
22	Petek	Sv. Petra stol.
23	Sabota	Marjeta iz Kortone.

Jezus hudiča izganja. Luk. 11, 14-28.

24	Nedelja	E Oculi. Prestopni dan.
25	Ponedeljk	Matija, apostelj.
26	Torek	Viktorija, mučenica.
27	Sreda	Sredpost. Aleksander, škof.
28	Četertek	Leander, škof.
29	Petek	Roman, opát. ☉

Premembe na nébesu.

☉ Mlaj v sredo 6. dan ob 11. uri 26 min. zjutraj.

☾ Pervi krajec v sredo 13. dan ob 3. uri 2 min. zjutraj.

☉ Šip v sredo 20. dan ob 10. uri 31 min. zvečer.

☾ Zadnjikrajec v petek 29. dan ob 2. uri 32 min. zjutraj.

—

Solnce stopi v znamenje rib 19. dan t. m. ob 1. uri 48 min. zvečer.

Dan raste v tem mescu od 9 ur 34 min. do 10 ur 56 min.

1	Sabota	Albin, škof.
Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6, 1-15.		
2	Nedelja	E Laetare. Simplici, papež.
3	Ponedeljk	Kunigunda, cesarica.
4	Torek	Kazimir, spoznovavec.
5	Sreda	Gerazim, spoznovavec.
6	Četertek	Koleta, devica. ☉
7	Petek	Tomaž Akvin, mašnik.
8	Sabota	Janez od Boga, spoznovavec.
Judje hočejo Jezusa kamnjati. Jan. 8, 46-59.		
9	Nedelja	E Judica. Ciril in Metod, škofa.
10	Ponedeljk	40 mučencov.
11	Torek	Herakli, mučenec.
12	Sreda	Gregor, papež.
13	Četertek	Modesta, devica. ☾
14	Petek	Maria 7 žalost. Matilda, kraljica.
15	Sabota	Seren, mučenec.
Jezus jezdi v Jeruzalem. Mat. 21, 1-9.		
16	Nedelja	E Cvetna nedelja. Hilari, škof.
17	Ponedeljk	Jedert, devica.
18	Torek	Eduard, kralj.
19	Sreda	Jožef , ženin Marie device.
20	Četertek	Velikanoč. četertek. Joahim.
21	Petek	Velikanoč. petek. Benedikt. ☿
22	Sabota	Velikanoč. sabota. Oktavian.
Jezus vstane od smerti. Mark. 16, 1-7.		
23	Nedelja	E Velikanočna nedelja. Viktor.
24	Ponedeljk	Velikanočni ponedeljk.
25	Torek	Marie oznanjenje.
26	Sreda	Emanuel, škof.
27	Četertek	Rupert, škof.
28	Petek	Guntrand, kralj.
29	Sabota	Eustazi, mučenec. ☾
Jezus pride pri zapertih durih. Jan. 20, 19-31.		
30	Nedelja	E Quasimodogen. Kvirin, mučenec.
31	Ponedeljk	Balbina, devica.

Premembe na nébesu.

☉ Mlaj v čertek 6. dan ob 9. uri 29 min. zvečer.

☾ Pervi krajec v čertek 13. dan ob 3. uri 27 min. zvečer.

☿ Šip v petek 21. dan ob 4. uri 55 min. zvečer.

☾ Zadnji krajec v saboto 29. dan ob 3. uri 22 min. zvečer.

Solnce stopi v znamenje ovna 20. dan t. m. ob 2. uri 18 min. zvečer.

Pomlad se začne.

Dan raste v tem mesecu od 10 ur 58 min. do 12 ur 34 min.

DNEVIE.

DNEVTRIE.

1	Torek	Valerik, opát.
2	Sreda	Franc iz Paule.
3	Četertek	Rihard škof.
4	Petek	Izidor, škof.
5	Sabota	Vincenci Fereri, spoznovavec. ☉

Od dobrega pastirja. Jan. 10, 11 - 16.

6	Nedelja	E Misericord. Sikst, papež.
7	Ponedeljk	Hegesip, spoznovavec.
8	Torek	Dionizi, škof.
9	Sreda	Maria Kleofa.
10	Četertek	Apoloni, mučenec.
11	Petek	Leon, papež.
12	Sabota	Juli, papež. ☽

Še malo, in me ne bote vidili. Jan. 16, 16 - 22.

13	Nedelja	E Jubilato. Justin, mučenec.
14	Ponedeljk	Lidvina, mučenica.
15	Torek	Anastazia.
16	Sreda	Kalist, menih.
17	Četertek	Anicet, papež mučenec.
18	Petek	Kolocer, škof.
19	Sabota	Hermogen, mučenec.

Grem k njemu, kjeri me je poslal. Jan. 16, 5 - 14.

20	Nedelja	E Cantate. Sulpici, mučenec. ☽
21	Ponedeljk	Anzelm, škof.
22	Torek	Soter in Kaji, pap. mučenca.
23	Sreda	Adalbert, škof.
24	Četertek	Juri , mučenec.
25	Petek	Marka, evangelist.
26	Sabota	Klét, papež.

Kar bote v mojem imenu prosili. Jan. 16, 23 - 30.

27	Nedelja	E Rogate. Peregrin, spoznovavec.						
28	Ponedeljk	<table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 2em; color: red; vertical-align: middle;">}</td> <td>Vital, mučenec. ☽</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 2em; color: red; vertical-align: middle;">}</td> <td>Peter, mučenec.</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 2em; color: red; vertical-align: middle;">}</td> <td>Katarina Senenska.</td> </tr> </table>	}	Vital, mučenec. ☽	}	Peter, mučenec.	}	Katarina Senenska.
}	Vital, mučenec. ☽							
}	Peter, mučenec.							
}	Katarina Senenska.							
29	Torek							
30	Sreda							

Premembe
na
nébesu.

☽ Mlaj v saboto 5. dan ob 6. uri 43 min. zjutraj.

☽ Pervi krajec v saboto 12. dan ob 5. uri 43 min. zjutraj.

☽ Šip v nedeljo 20. dan ob 10. uri 4 min. zjutraj.

☽ Zadnji krajec v ponedeljk 28. dan ob 0 uri 17 min. zjutraj.

Solnce stopi v znamenje junca 20. dan t. m. ob 8 uri 23 min. zjutraj.

Dan raste v tem mescu od 12 ur 38 min. do 14 ur 8 min.

1	Četertek	Nebohod Krist. Filip in Jakob.
2	Petek	Atanazi, škof.
3	Sabota	Najdenje sv. križa.

Kadar pride učenik. Jan. 15, 26-27. 16, 1-4.

4	Nedelja	E Exaudi. Florian, mučenec. ☉
5	Ponedeljk	Pij, papež.
6	Torek	Janez pred latinskimi vratami.
7	Sreda	Stanislav, škof.
8	Četertek	Prikazen sv. Mihela.
9	Petek	Gregor Nac., škof.
10	Sabota	† Izidor, kmet.

Ako kdo mene ljubi. Jan. 14, 23-31.

11	Nedelja	E Binkoštna nedelja. Fabi. ☾
12	Ponedeljk	Binkoštniponedeljk. Pankraci.
13	Torek	Servaci, škof.
14	Sreda	† Kvatri. Bonifaoci, mučenec.
15	Četertek	Šofia, udovala.
16	Petek	† Janez Nepomučan.
17	Sabota	† Jošt, spoznovavec.

Bodite usmiljeni. Luk. 6, 36-42.

18	Nedelja	E 1 Sv. Trojica. Feliks Kantalicia.
19	Ponedeljk	Peter Celestin.
20	Torek	Bernardin, mašnik. ☽
21	Sreda	Sinezi, mučenec.
22	Četertek	S. Telo. Venust, mučenec.
23	Petek	Desideri, škof.
24	Sabota	Joana Kuca.

Od velike večerje Luk. 14, 16-24.

25	Nedelja	E 2 Urban, papež mučenec
26	Ponedeljk	Filip Neri, mašnik.
27	Torek	Magdalena od Paci. ☾
28	Sreda	Vilhelm.
29	Četertek	Maksim, škof.
30	Petek	Serce Jezusovo. Ferdinand.
31	Sabota	Kancian, mučenec.

Premembe
na
nébesu.

☉ Mlaj v nedeljo 4. dan ob 3. uri 33 min. zvečer.

☾ Pervi kra-
jec v nedeljo 11.
dan ob 9. uri 36
min. zvečer.

☽ Šip v to-
rek 20. dan ob
0 uri 47 min.
zjutraj.

☾ Zadnji kra-
jec v torek 27.
dan ob 6. uri 24
min. zjutraj.

Solnce stopi
v znamenje dvoj-
čkov 21. dan t.
m. ub 11. uri 40
min. zvečer.

Dan raste v
tem mescu od
14 ur 10 min. do
15 ur 18 min.

DNEVTE.

DNEYER.

Od zgubljene ovce. Luk. 15, 1-10.

1	Nedelja E3	Gracianian, mučenec.
2	Ponedeljk	Erazem, škof.
3	Torek	Klotilda, kraljica. ☉
4	Šreda	Kvirin, škof.
5	Četertek	Bonifaci, mučenec.
6	Petek	Norbert, škof.
7	Sabota	Robert, opát.

Od velikega ribjega vlaka. Luk. 5, 1, 11.

8	Nedelja E4	Medard, škof.
9	Ponedeljk	Primož in Felician, mučenca.
10	Torek	Marjeta, kraljica. ☾
11	Šreda	Barnabas, apostelj.
12	Četertek	Janez Fakundo, spoznovavec.
13	Petek	Anton Paduan, spoznovavec.
14	Sabota	Basili, škof.

Od farizejske pravičnosti. Mat. 5, 20-24.

15	Nedelja E5	Vid in tovarši, mučenci.
16	Ponedeljk	Beno, škof.
17	Torek	Rajner, spoznovavec.
18	Šreda	Marka in Marcellin, mučenca. ☽
19	Četertek	Gervazi in Protazi, mučenca.
20	Petek	Silveri, papež.
21	Sabota	Alojzi, spoznovavec.

Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8, 1-9.

22	Nedelja E6	Ahaci, mučenec.
23	Ponedeljk	Ediltruda, kraljica.
24	Torek	Janeza kerstnika rojstvo.
25	Šreda	Prošper, škof. ☽
26	Četertek	Janez in Paul, mučenca.
27	Petek	Ladislav, kralj.
28	Sabota	† Leon, papež.

Od lažnjih prerokov. Mat. 7, 15-24.

29	Nedelja E7	Peter in Paul , aposteljna.
30	Ponedeljk	Sv. Paula spomin.

**Premembe
na
nébesu.**

☉ Mlaj v torek 3. dan ob 0 uri 30 min. zjutraj.

☾ Pervi krajec v torek 10. dan ob 2. uri 40 min. zvečer.

☽ Šip v sredo 18. dan ob 0 uri 42 min. zvečer.

☽ Zadnjikrajec v sredo 25. dan ob 11. uri 8 min. zjutraj.

Solnce stopi v znamenje raka 21. dan t. m. ob 6. uri 44 min. zvečer.

Poletje se začne.

Dan raste v tem mescu od 15 ur 18 min. do 15 ur 34 min.

1	Torek	Aron, veliki duhoven.
2	Šreda	Marie device obiskanje. ☉
3	Četertek	Heliodor, škof.
4	Petek	Ulrih, škof.
5	Sabota	Filomena, devica.

Od krivičnega hišnika. Luk. 16, 1-9.

6	Nedelja E 8	Godoleva, zakonska žena.
7	Ponedeljk	Vilibald, škof.
8	Torek	Elizabeta, kraljica.
9	Šreda	Anatolia, mučenica.
10	Četertek	Amalia, devica. ☾
11	Petek	Feliks in Fortunat, mučenca.
12	Sabota	Mohor in Fortunat , mučenca.

Jezus joka nad Jeruzalemom. Luk. 19, 41-47.

13	Nedelja E 9	Anaklet, papež.
14	Ponedeljk	Bonaventura, škof.
15	Torek	Henrik, cesar.
16	Šreda	Maria devica iz Karmela.
17	Četertek	Aleš, spoznovavec. ☽
18	Petek	Friderik, škof.
19	Sabota	Vincenci Paulanski.

Od farizeja in colnarja. Luk. 18, 9-14.

20	Nedelja E 10	Jeronim Emilian, spoznovavec.
21	Ponedeljk	Prakseda, devica.
22	Torek	Maria Majdalena.
23	Šreda	Apolinar, škof.
24	Četertek	Kristina, devica mučenica. ☾
25	Petek	Jakob veliki, apostelj.
26	Sabota	Ana, mati Marie device.

Od gluhega in mutastega. Mark. 7, 31-37.

27	Nedelja E 11	Pantaleon, mučenec.
28	Ponedeljk	Inocenci, papež.
29	Torek	Marta, devica.
30	Šreda	Abdon in Senen, mučenca.
31	Četertek	Ignaci Lojolan, spoznovavec. ☽

Premembe na nébesu.

☽ Mlaj v sredo 2. dan ob 10. uri 20 min. zjutraj.

☾ Pervi krajec v četrtek 10. dan ob 8. uri 13 min. zjutraj.

☽ Šip v četrtek 17. dan ob 10. uri 21 min. zvečer.

☾ Zadnji krajec v četrtek 24. dan ob 3. uri 52 min. zvečer.

☽ Mlaj v četrtek 31. dan ob 9. uri 58 min. zvečer.

Solnce stopi v znamje leva 22. dan t. m. ob 5. uri 52 m. zjutraj.

Začetek pasjih dni.

Dan se krajša v tem mescu od 15 ur 28 min. do 14 ur 16 min.

DREYER.

DNEVNER.

1	Petek	S. Petra ketine.
2	Sabota	Porciunk. 7 bratov makabejskih.

Od usmiljenega Samaritana. Luk. 10, 23-37.

3	Nedelja E 12	Znajdenje trupla sv. Štefana.
4	Ponedeljk	Dominik, spoznovavec.
5	Torek	Maria snežnica.
6	Sreda	Spremenenje Jezusovo.
7	Četertek	Donat, škof mučenec.
8	Petek	Ciriak, mučenec.
9	Sabota	Afra, mučenica. ☾

Od deseterih gobovih. Luk. 17, 11-19.

10	Nedelja E 13	Lovrenc, mučenec.
11	Ponedeljk	Suzana, mučenica.
12	Torek	Klara, devica.
13	Sreda	Hipolit, mučenec.
14	Četertek	† Euzebi, spoznovavec.
15	Petek	Marie Device nebovzetje.
16	Sabota	Rok, spoznovavec. ☽

Nihče ne more dvema gospodoma služiti. Mat. 6, 24-33.

17	Nedelja E 14	Liberat, opát.
18	Ponedeljk	Helena, cesarica.
19	Torek	Ljudevik, škof.
20	Sreda	Bernard, opát.
21	Četertek	Joana Franciška Fremiot.
22	Petek	Filibert, mučenec. ☾
23	Sabota	Filip Benici, spoznovavec.

Od mertvega mladenca v Najmu. Luk. 7, 11-16.

24	Nedelja E 15	Jernej, apostelj.
25	Ponedeljk	Ljudevik, kralj.
26	Torek	Cefirin, papež.
27	Sreda	Jožef Kalasaneč, spoznovavec.
28	Četertek	Augustin, škof.
29	Petek	Janeza obglavljenje.
30	Sabota	Roza Limanska, devica. ☽

Od vodeničnega. Luk. 14, 1-11.

31	Nedelja E 16	Angelj varh. pr. Raimund.
----	---------------------	----------------------------------

Prémembe na nébesu.

☾ Pervi kra-
jec v saboto 9.
dan ob 1. uri 13
min. zjutraj.

☽ Šip v sa-
boto 16. dan ob
6. uri 45 min.
zjutraj.

☾ Zadnji kra-
jec v petek 22.
dan ob 9. uri 56
min. zvečer.

☽ Mlaj v sa-
boto 30. dan ob
0 uri 4 min. zve-
čer.

Solnce stopi
v znamenje de-
vice 23. dan t.
m. ob 4. uri 22
min. zjutraj.

**Konec pasjih
dni.**

Dan se krajša
v tem mesecu od
14 ur 38 min.
do 13 ur 14 min.

1	Ponedeljk	Tilen, opát.
2	Torek	Štefan, kralj.
3	Sreda	Eufemia, devica.
4	Četertek	Rozalia, devica.
5	Petek	Lovrenc Justinian, škof.
6	Sabota	Donacian, škof.

Od nar večje zapovedi. Mat. 22, 34 - 46.

7	Nedelja E17	Regina, devica. ☾
8	Ponedeljk	Marie Device rojstvo.
9	Torek	Korbinian, škof.
10	Sreda	Miklavž Tolentin.
11	Četertek	Prot in Hiacint, mučenca.
12	Petek	Gvidon, mežnar.
13	Sabota	Notburga, devica.

Od mertudnega. Mat. 9, 1 - 8.

14	Nedelja E18	Ime Marie. Povik. sv. križa ☽
15	Ponedeljk	Nikomed, mučenec.
16	Torek	Ljudmila, vojvodnja.
17	Sreda	† Kvatri. Hildegarda, devica.
18	Četertek	Jožef Kupertin.
19	Petek	† Januari, škof.
20	Sabota	† Eustahi, mučenec.

Od kraljeve ženitnine. Mat. 22, 1 - 14.

21	Nedelja E19	Matevž, apostelj. ☾
22	Ponedeljk	Maurici, mučenec.
23	Torek	Tekla, devica mučenica.
24	Sreda	Gerhard, škof.
25	Četertek	Rupert, škof.
26	Petek	Ciprian in Justina, mučenca.
27	Sabota	Kozma in Damian, mučenca.

Od kraljičevega sina. Jan. 4, 46 - 58.

28	Nedelja E20	Venceslav, kralj. ☽
29	Ponedeljk	Mihael, verhangelj.
30	Torek	Jeronim, cerkveni učenik.

Premembe na nébesu.

☾ Pervi kra-
jec v nedeljo 7.
dan ob 4. uri 47
min. zvečer.

☽ Šip v ne-
deljo 14. dan ob
2. uri 57 min.
zvečer.

☾ Zadnji kra-
jec v nedeljo 21.
dan ob 6. uri 38
min. zjutraj.

☽ Mlav v po-
nedeljk 29. dan
ob 4. uri 38 min.
zjutraj.

Solnce stopi
v známne teht-
nice 22. dan t.
m. ob 11. uri 5
min. zvečer.

**Jesen so za-
čenja.**

Dan se krajša
v tem mescu od
13 ur 12 min. do
11 ur 58 min.

1	Sreda	Remigi, škof.
2	Četertek	Leodegar, škof.
3	Petek	Kandid, mučenec.
4	Sabota	Francišč Serafinski.

Od deset tisuč talentov. Mat. 18, 23-35.

5	Nedelja E 21	Roženkranska nedelja.
6	Ponedeljk	Bruno, spoznovavec.
7	Torek	August, mašnik. ☾
8	Sreda	Brigita, udova.
9	Četertek	Dionizi, mučenec.
10	Petek	Francišč Borgia, mašnik.
11	Sabota	Nikazi, škof.

Ali se smé cesarju dacija dajati? Mat. 22, 15-21.

12	Nedelja E 22	Maksimilian, škof.
13	Ponedeljk	Koloman, mučenec. ☽
14	Torek	Kalist, papež.
15	Sreda	Terezia, devica.
16	Četertek	Gol, opát.
17	Petek	Hedviga, udova.
18	Sabota.	Luka, evangeljist.

Jezus obudi merto dekleco. Mat. 9, 18-26.

19	Nedelja E 23	Blagoslovljenje cerkveno.
20	Ponedeljk	Felician, škof. ☾
21	Torek	Uršula, devica mučenica.
22	Sreda	Kordula, devica, mučenica.
23	Četertek	Janez Kapistran, menih.
24	Petek	Rafael, verhangelj.
25	Sabota	Krizant in Daria, mučenca.

Od gobovega in stotnika. Mat. 8, 1-13.

26	Nedelja E 24	Evarist, papež.
27	Ponedeljk	Frumenci, škof.
28	Torek	Simon in Judež, aposteljna. ☽
29	Sreda	Narcis, škof.
30	Četertek	Klaudi, mučenec.
31	Petek	Volbenk, škof.

Premembe na nébesu.

☾ Pervi kra-
jec v torek 7.
dan ob 6. uri 28
min. zjutraj.

☽ Šip v po-
nedeljk 13. dan
ob 11. uri 49 m.
zvečer.

☾ Zadnji kra-
jec v ponedeljk
20. dan ob 6. uri
56. m. zvečer.

☽ Mlaj v to-
rek 28. dan ob
10. uri 45 m.
zvečer.

Solnce stopi
v znamenje škor-
piona 23. dan t.
m. ob 2. uri 37
min. zvečer.

Dan se krajša
v tem mescu od
11 ur 56 min. do
10 ur 0 min.

Luna bo mrak-
nila 13. dan ob
10. uri 12 m.
zvečer popol-
noma.

1 Sabota Vsi svetniki.

Od viharja na morji. Mat. 8, 23-27.

2 Nedelja E 25	Zahvalna nedelja. Just, muč.
3 Ponedelj	Spomin vernih duš. Hubert, škof.
4 Torek	Karl Boromej, škof.
5 Sreda	Kaharija, višji duhoven. ☉
6 Četertek	Lenart, škof.
7 Petek	Engelbert, škof mučenec.
8 Sabota	Bogomir, škof.

Od dobrega semena in ljulike. Mat. 13, 24-30.

9 Nedelja E 26	Teodor, mučenec.
10 Ponedelj	Andrej Aveljinski, spoznovavec.
11 Torek	Martin, škof.
12 Sreda	Martin, papež. ☽
13 Četertek	Brikei, škof.
14 Petek	Homobon, tergovec.
15 Sabota	Leopold, vojvoda.

Od goršičnega zerna. Mat. 13, 31-35.

16 Nedelja E 27	Otmar, opát.
17 Ponedelj	Gregor, čudodelnik in škof.
18 Torek	Roman in Barul, mučenca.
19 Sreda	Elizabeta, kraljicina. ☾
20 Četertek	Feliks Valojski, spoznovavec.
21 Petek	Marie Device darovanje.
22 Sabota	Cecilia, devica mučenica.

Od gnjusobe razdjanja. Mat. 24, 15-35.

23 Nedelja E 28	Klemen, papež.
24 Ponedelj	Krizogon, škof.
25 Torek	Katarina, devica mučenica.
26 Sreda	Viktorin, škof.
27 Četertek	Virgili, škof. ☽
28 Petek	Papinian, škof.
29 Sabota	Saturnin, mučenec.

Od sodnega dné. Luk. 21, 25-33.

30 Nedelja E I. Advent. Andrej, apostelj.

Premembe
na
nébesu.

 ☉ Pervi kra-
jec v sredo 5.
dan ob 6. uri 13
min. zvečer.

 ☽ Šip v sredo
12. dan ob 9.
uri 46 min. zju-
traj.

 ☾ Zadnji kra-
jec v sredo 19.
dan ob 11. uri
24 min. zvečer.

 ☽ Mlaj v čet-
ertek 27. dan
ob 4. uri 51 min.
zvečer.

 Solnce stopi
v znamenje strel-
ca 21. dan t. m.
ob 5. uri 22 min.
zvečer.

 Dan se krajša
v tem mesecu od
9 ur 57 min. do
8 ur 46 min.

DREVILLE.

INDEX.

1	Ponedeljk	Eloj, škof.	
2	Torek	Hromac, škof.	
3	Sreda	† Francisek Saverian.	
4	Četertek	Barbara, devica mučenica.	
5	Petek	Peter Krizolog.	☾
6	Sabota	† Miklavž, škof.	

Janez Kerstnik v ječi. Mat. 11, 2-10.

7	Nedelja	E 2. Advent. Ambrož, škof.	
8	Ponedeljk	Cisto spočetje Marie Dev.	
9	Torek	Leokadia, devica.	
10	Sreda	† Melhiad, papež.	
11	Četertek	Damaz, papež.	☾
12	Petek	Maksenci, mučenec.	
13	Sabota	† Lucia, devica mučenica.	

Pričevanje Janeza Kerstnika. Jan. 1, 19-28.

14	Nedelja	E 3. Advent. Spiridion, škof.	
15	Ponedeljk	Irenej, škof.	
16	Torek	Euzebi, škof.	
17	Sreda	† Kvatri. Lacar, škof.	
18	Četertek	Auksenci, škof.	
19	Petek	† Paulil, mučenec.	☾
20	Sabota	† Amon, mučenec.	

V 15. letu cesarenja Tiberija. Luk. 3, 1-6.

21	Nedelja	E 4. Advent. Tomaž, apostelj.	
22	Ponedeljk	Demetri, mučenec.	
23	Torek	Servul, berač.	
24	Sreda	† Adam in Eva.	
25	Četertek	Božec ali rojstvo Jezusovo.	
26	Petek	Štefan, prvi mučenec.	
27	Sabota	Janez, evangelist.	☾

Simon in Ana v tempeljnu. Luk. 2, 33-40.

28	Nedelja	E Nedolžni otroci.	
29	Ponedeljk	David, kralj.	
30	Torek	Nicefor, mučenec.	
31	Sreda	Silvester, papež.	

**Premembe
na
nébesu.**

☾ Pervi kra-
jec v petek 5.
dan ob 4. uri 17
min. zjutraj.

☾ Šip v če-
tertek 11. dan
ob 9. uri 3 min.
zvečer.

☾ Sadnji kra-
jec v petek 19.
dan ob 7. uri 34
min. zjutraj.

☾ Mlaj v sa-
boto 27. dan ob
9. uri 35 min.
zjutraj.

Solnce stopi v
znamnje divje-
ga kozla 21. dan
t. m. ob 3. uri
22 min. zjutraj.

**Zima se za-
čenja.**

Dan se krajša
v tem mesecu od
8 ur 44 min. do
8 ur 32 min.

Nekaj od naj daljšega dneva v raznih krajih naše zemlje.

Čitateljem „Koledarčka“ je znano, da dolgost dneva je različna v raznih krajih naše zemlje; vendar se bode marsikteremu smešno zdelo slišati, da v nekterih krajih naj daljši dan 6 mescov, nasproti pa tudi tam naj daljša noč 3 mesece trpi. Ako ravno se to na las spricati ne dá, ker od 67. stopnje (grada) proti tečajama naprej, se nič gotovega ne vé, se vendar to po natančnem računu dokazati zamore.

Ako pogledamo na zemljevid ali zemljokroglo, bomo vidili, da so učeni našo zemljo od severnega do južnega tečaja v 180 stopin razdelili in od ravnika (ekvatorja), to je, srede krogle, do vsacega tečaja 90 stopin (stopnja ali grad po 15 geografskih milj ali 60 minut) štejejo, in ti so zaznamovani s krogi, soravniki (Paralellkreise), ki okoli zemlje gredó; bližji ko so tečajama, manjši so krogi. Krog, ki je proti severnem tečaju 23 gradov od ravnika oddaljen, se imenuje povratnik raka, in drugi proti južnem tečaju ravno toliko od ravnika oddaljen, povratnik divjega kozla. Ker se pa naša zemlja med vsakdanjim vertenjem okoli svoje osi tudi še v nekem podolgastem kolobaru (ekliptiki) vedno naprej in okoli solncea premikuje, tedaj mislimo, da se solnce tudi za 46 gradov tje in sem premikuje, kar pa za gotovo še dognano ni. — Zato pravijo učeni, kadar solnce 21. marca v ravniku stoji, sta si noč in dan enako dolga, in pri nas se spomlad začne. Kader 21. junija nižje do povratnika raka pride, se leto pri nas začne in je naj daljši dan; zdaj se pa solnce zopet proti ravniku poverne in ko do njega pride, sta zopet dan in noč enaka, to je 21. septembra, in pri nas se jesen začne; zdaj se pa solnce proti jugu oberne, in ko višje do povratnika divjega kozla pride (21. decembra), je pri nas začetek zime, in naj krajši dan. Potem se solnce zopet k ravniku poverne, in tako se godi leto za leto.

Kraji blizo ravnika imajo malo razločka med dolgostjo dneva in noči, komaj eno uro. Al bolj ko so kraji proti tečajoma, daljši so poleti dnevi, nasprot pa tudi pozimi daljše noči. Sledeča tablica to bolj razjasnuje, ki naj daljši dan pod raznimi soravniki kaže.

Od ravnika oddaljen	Dan ur. m.	Od ravnika oddaljen	Dan ur. m.	Od ravnika oddaljen	Dan ur. m.	Od ravnika oddaljen	Naj daljši dan
0 gr. — m.	12 —	49 gr. 2 m.	16 —	63 gr. 23 m.	20 —	66 gr. 32 m.	24 ur
8 „ 34 „	12 30	52 „ — „	16 30	64 „ 11 „	20 30	67 „ 23 „	1 mesec
16 „ 44 „	13 —	54 „ 31 „	17 —	64 „ 50 „	21 —	69 „ 51 „	2 mesca
24 „ 12 „	13 30	56 „ 38 „	17 30	65 „ 22 „	21 30	73 „ 40 „	3 mesce
30 „ 48 „	14 —	58 „ 27 „	18 —	65 „ 48 „	22 —	78 „ 11 „	4 „
36 „ 31 „	14 30	60 „ — „	18 30	66 „ 8 „	22 30	84 „ 5 „	5 „
41 „ 24 „	15 —	61 „ 19 „	19 —	66 „ 21 „	23 —	90 „ — „	6 „
45 „ 31 „	15 30	62 „ 26 „	19 30	66 „ 29 „	23 30		

Valentin Stanig. *)

V prvi versti domorodcev naših se odlikuje ime Valentina Staniga. Spodobi se tedaj, da „Koledarček“ zahvalen spomin prinese rajnemu v podobi, ki jo je izrisal slavni monakovski slikar Gail leta 1846 v Gorici, in pa v kratkem popisu blagega življenja njegovega.

Posneli smo po večem čertice tega popisa iz mičnega življenjopisa, ki so ga zložili svitli knez in škof lavantinski Slomšek v „Drobtinica“ leta 1848, in dostavili le kako malenkost tam pa tam, pridjali pa tudi poslednjo pesmico Stanigovo, še nikjer natisnjeno.

Valentin Stanig se je rodil 12. svečana 1774 v Bodreži na Goriškem. Ubozega kmetiča sin je v Gorici začel perve šole, vaju od mladega terdo živeti, pa tudi lahko poterpeti vse težave siromaškega šolarčka. Bil je fantič željen naukov, kakor jelen hladnega studenca.

Se nemške besede bolj prijati naš Stanig v Celovec gré tretjo nemško šolo opraviti; in ravno v tej šoli sta si rajni Ahacel in Stanig tovarša bila. Prigodilo se je, da so se šolci zunaj Celovca kopali. Naš Valentin ni plavati znal; pregloboko si upa; voda ga izpodnese in revež potone. Hitro skoči berzen tovarš, Blaže Potočnik, za njim in ga srečno iz globočine smerti reši; — še v svoji visoki starosti čez več kot 46 let je rajni Stanig hvaležno pomnil svojega dobrotnika, ki

*) Po nekdanj navadni pisavi se je Stanič pisal Stanig. Ker ne preminjamo radi pisave lastnih imen, pišemo tedaj Stanig mesto Stanič.

mu je bil življenje ohranil ter si več let prizadeval, ali njega ali pa katerega njegovih naslednikov krog Celovca pozvediti; pa ni bilo najti pravega sledú. Kar je unemu v zahvalen dar odločil, je potem ubogim dal in dopolnil hvaležnosti svoje sveto dolžnost.

Višje šole je naš Stanig v Solnem Gradcu (Saleburgu) dogotovil, in verlo mesto med veličastnimi gorami mu je bilo vse žive dni v lepem spominu. Zdrava sapa in bistra voda ste pol kruha, in taka se le v gorah vživa. Rad je toraj mladi Stanig po hribih hodil in plezal na nar višje goličave, na katerih se Bog v svojem stvarjenji toliko veličastno razodeva. Na meji tiroljski, koroški in saleburški nar višji snežnik v nebo molí, Véliki Zvonik (Grossglockner) po imenu. Večni led in srež ga pokrivata, in redek je, ki bi mu na glavo stopil. Eden prvih je bil Stanig, ki je prilezel na tega velikana vsih hribov. In ko najde suho smreko verh hriba zasajeno, je verh njeni doplezal, da je reči zamogel: „Jez sem bil naj višje med predniki na snežniku“. Kakor v mladih letih je tudi ostarljiv mož vse nar višje hribe po Belči, Bevci, Furlanii, po Koroškem in Krajskem prehodil. Obiskal je starega Trigla va sivo glavo, ki se po vseh krajskih gorah ponosno ozira; ni mu bil predeleč, ne previsok Klepsafon, ki v Karnii med Tolmeco in Piavo vnebo sterimí; obiskal je v večnem snegu belega Prestrelnika, ki ima pod verhom veliko luknjo, kakor bi ga bil kdo prestrelil, da jo podnevi od deleč lahko vidiš. Na veličastnem hribu, ki se mu Babji zob (Mangart) pravi in blizo sv. Višarjev na Koroškem stoji, je večkrat počival. Ni je krog in krog imenitne gore, ktere višavo bi ne bil Stanig s svojim zrakomerom premeril. Po pravici so ga imeli za prvaka vseh tadanjih gorjanskih pešcev.

Leta 1802 na sv. tréh kraljev dan je bil Stanig mašnik posvečen in postavljen v vinograd Gospodov. Služil je prvič v Bajnžici šest let in pol, prebivaje pod slamnato streho; pa v ponižnosti svojega ubožtva je bil blagi gospod bogat dobrih del. Prestavili so ga v Ročinje farnega namestnika, kjer je celih 10 let in pol 2000 duš v svoji skerbi imel, in bil svoji čedi ne toliko gospod kakor oče.

Ljuba mladina je bila jedro njegovega serca; jo podučiti potrebnih stvari — jo varovati zapeljivosti, bila je mu naj večja skerb. Ker v Ročinji šole ni bilo, se je sam loti in otroke brati učil. In ker so bili tistikrat slovenske bukve še celó redke, in po dve in po tri fare ne katekizma ne evangelja ne molitevskih bukev poznale niso, in tudi razun Ljubljane v družih mestih slovenskih knjig za gotov dnar ni bilo kupiti, piše Stanig rajnemu gospodu Jožefu Balantu, ki je tistikrat učitelj bogoslovja v Ljubljani bil, naj mu, kolikor premore, bukvic za šolarje pošlje, kar je Balant tudi rad storil. In tako sta se blaga moža soznanila in sprijaznila ter prijatla toliko dobrega storila.

Čedne bukve so mladih ljudi nar zvestejše znanke. lepe pesmi pa nar veselejše dobrovoljke, za ktere naj vsak dober pastir svojim mladim ovčicam skerbí, kakor je Stanig svojim skerbel. Poslovenil je veliko čednih pesem za cerkev, šolo in dom, ter jih na svetlo dal pod naslovom „Pesmi za kmete in mlade ljudi.“ V Gorici 1822. Leta 1826 je prišel „Pristavik nekterih cerkvenih in drugih pesem“, leta 1838 pa „Drugi pristavik starih in novih cerkvenih in družih pesem“ na svetlo. Čeravno se te pesmi ne odlikujejo ne po visokem pevškem duhu ne po zlikani besedi, vendar povsod mila blagoserčnost diha iz njih.

Hude vojske so bile veliko let, in tudi ročinsko faro so zlo terle; naš Stanig je bil svojim faranom dober svetovavec, pomočnik in vodnik, ne le v duhovskih, temuč tudi v posvetnih potrebah.

Huda bolezen koz ali osepnic je veliko otrok pomorila, jih veliko oslepila, kruljevih naredila in jim obličje raztergala. Ravno se je tiste leta razvedilo, kako se otrokom kozé stavijo in oni hude bolezní obvarujejo. Hitro je rajni Stanig te dobrote se poprijel in je sam prvi otrokom v svojem kraji kozé staviti jel in sicer s ternom, ker družega pripravnega nožička imel ni.

Vsako žlahno sadunosno drevo je domač zaklad, in kdor drevje sadi, za svojo hišo dnarje na obresti polaga. To je rajni Stanig dobro spoznal, in svoje farane drevje saditi in žlahniti učil, pa

tudi sam je rad ségel za matiko, vinjek in žago, ako je le utegnil. — Lepo in dobro je res, ljudi koristnega dela učiti, pa še boljše se je dela z lastnimi rokami lotiti in v djanji pokazati, kar se z besedo pové. Beséde le mičejo, izgledi pa vlečejo z vso močjo. Učitelji v besedi in v djanji so nar veči dobrotniki svoje dežele, kakor naš pokojni Stanig, ki se je vsake stvari sam prijel, naj je še tako težka bila. O francoski vojski so most čez veliko Sočo poderli, in ljudje so se s težavo in nevarnostjo prek velike vode vozili. Ni ga bilo, ki bi se bil lotil most zopet postaviti. Serčni kaplan Stanig se tega dela loti, sosede k temu pripravi, ter jim svetuje in pomaga most postaviti.

Veliko let je vojska terpela, ter jezero in jezero ljudi pobrala. Minula je vojska pa nastopila je lakota od leta 1814 do 1817. Žitno polje je moča jemala, vinske gorice pa zima in mraz (slana), da niso rodile. Strašno so ljudje gladovali in gladú umirali. Tudi Stanig je živo očutil, kako boli glad, ki je po njegovi fari gospodaril.

V ti sili se do rajnega svitlega cesarja Franca I. oberne, po piše lakote neizrečeno silo in svojo ponižno prošnjo do njih Veličastva pošlje. V pismu je bilo po nemško pisano:

„Uns drückt Noth,	Sonst o Gott! —
Franc! gib Brot:	Schneller Tod“.

ali po slovensko:

„Huda nas sila trè,	Sicer o večni Bog!
Kruha nam daj, France!	Umerjemo v ti nadlog“.

Franco so dali kruha in preskerbeli življenja ljudem; pa tudi skerbnega pastirja niso pozabili, in ga dve leti potem v višjo službo povzdignili.

Ko so prečastiti škof Jožef Balant goriško škofijo nastopili, so tudi svojega starega znanca, pridnega Valentina Staniga, iz Ročinja v Gorico poklicali in cesar v letu 1819 ga korarja stolne cerkve postavili. Moder mož tudi na višjem stolu ves ponižen ostane; čast in imenitnost stanú ga ne pohujšate, temuč le zmodrite, da se padea toliko bolj varuje, za kolikor višje stoji. Tudi našega Staniga zlata

vervica in pa zlati križ na persih nista napihnila; ostal je mož po domače, priden in prijazen vsem, pripravljen vsakemu sluga biti, kar je le mogel.

Gorica ni ne bukvišča ne pravega bukvoproda imela; duhovnikom ni bilo ne potrebnih bukev ne bogoslovnih letnikov kupovati nikjer. Naš Stanig se tega posla loti, in večidel duhovnikom potrebnih knjig oskerbuje, kolikor je kdo želel. Ni bilo bukvoproda v bližnjih in daljnih mestih, da bi mu ne bil vsako leto tudi po 100 goldinarjev skupiti dal.

Leta 1828 so Staniga povzdignili ljudskih goriških šol višjega oglada, in od te dōbe je bil pravi duhovni oče šol in oskerbnik šolarjev. Dal je natisniti šolarjem pesmi, katekizem, molitvice; in karkoli je kdo šolarjev potreboval, dobil je pri Stanigu, ki je iz ljubeznive skerbi šolskih bukvic prodajo prevzel, sam pisal pa tudi sam vezal šolske knjige.

Pa tudi svojih starih ovčic na kmetih ni blagi domoljub pozabil in mladini lepih bukvic pošiljal, ki so ji dopadle. Tako je dekletam pošiljal bukvice keršanskega devišstva jim pisaje: „Le berite jih, in ko jih bote z branjem pomazale in raztergale, hočem vam drugih poslati“.

Imel je Stanig rad po več šolcev pri svoji mizi. Priganjal jih je celo leto naj se pridno učijo in pošteno se vedejo, ter jim obetal ob šolskih praznikih narediti dobre volje na cente. Kar je obljubil, je tudi zvesto spolnoval, in taka obljuba pri mladenčih pomaga. Spisal je lepo pesem za šolce, vesele na vakaneah, zapregel ličen voz s plahto pokrit in se s svojimi mladimi tovarši po Laškem in po drugih krajih za kratek čas z njimi popevaje peljal.

Stanig, dobrega usmiljenega serca, je z ubogimi muta stimi gluhi či veliko usmiljenje imel. Rad bi jim bil potrebnega nauka poskerbel, ker je vidil, da je veliko tacihi gluhihi mutcevi prebrisane glave, pa ni vedil kako? Bere, da so se v imenitnih mestih in tudi v Gradcu šole za mutce začele, in sklene, naj velja kar rado, tudi v Gorici začeti tako šolo. Prijatli so mu lepo pomagali in premili goriški višji škof in knez Franc Ksaver Lušin so Stanigu k dobremu delu dobrot-

ljivo roko podali in steber šole za gluhe mutce postali, ki se je leta 1842 začela. Primorci goriški, mestjani in deželani, so dobro napravo z milodari podpirali in vsako leto se je po 12 in še več ubogih otrok učilo brati in pisati po samih znamenjih, ki se jim kažejo. Svitli cesar so dovolili, naj se ta naprava za terdno ustanovi, in ji v pripomoč 2150 fl. srebra na leto dali. Tako izraste iz male peškice veliko žlahno drevo! Blagor možu, ki je rodovito peškico vsadil in skerbno zalival, kakor naš Stanig šolo za mutce!

„Pravičnemu se usmili tudi življenje njegove živine — serce hudobnega pa je neusmiljeno“. Tudi rajnemu Stanigu se je uboga živina smilila, ker je vidil, kako hudobno se mnogokrat ž njo ravna. In ko se je ravno lepa družba miloserčnosti do žival po Nemškem začela, se je hitro tudi Stanigu sveta želja unela, ubogi živini pomagati in tudi v naših krajih enako društvo osnovati. Priporočal se je vsem stranskim škofijam, prosil gospode daljne in bližnje, in prošnja njegova ni bila zastoj. Tudi v naših krajih je našel prijatlov, ki so mu v dnarjih pomagali, da so se otrokom čedne bukvice dajale, v katerih se bere, kako se živinodercom prej ali slej huda godi. Naprosil je gosposke, da naj po cesarskih postavah strahujejo neusmileže, ki živino brez potrebe terpinčijo; postavil je varhe, ki naj gerdune sami v strah jemljejo, in če to ne pomaga, naj jih gosposki zatožijo.

Karkoli je bilo lepega in hasnovitega za božjo čast ali za podučenje ljudstva — za vse si je Stanig z vnetim sercom prizadeval. Podpiral je bratovščino sv. Leopolda, ki je na pomoč misijonom v Ameriki; iskreno je priporočal „Novice“ rojakom svojim, ter pridno za nje pisal, kolikor je mogel. Ni bilo vrednih bukvic na svetlo, da bi jih ne bil verli rodoljub po sto in sto med svoje rojake razširil. Tudi „Drobtiniceam“ je bil dober prijatelj.

Je prišel kak naravoslovec v Gorico, radovoljen prijatelj in umen tovarš mu je bil naš Stanig, ki je vedil vsak hrib po imenu in posebni lastnosti razločiti, ter povsod povedati, kar je bilo zanimivega.

Vajen hoje pozimi kakor poleti, je šel skorej vsako leto na Va-

lentinovo čez Sočo na stermo kamnito goro h poderti cerkvi sv. Valentina svoj god obhajati in z višave po svetu pogledati, premisljivat lepo stvarjenje, pa tudi minljivost vseh posvetnih reči. Po višavah je čistejša sapa in svetejše so misli človeka; zdi se nam, da smo bližej nebes! V letu 1844 je svoje ljubljence mutaste šolarje na sveto Goro dve dobri uri nad Gorico peljal na božjo pot. „Željno sem gledal z goriške sv. Gore proti severju po visokih snežnikih — tako piše ljubeznjivi starček sam — na katerih sem pred več leti bil; nisem se mogel nagledati veličastnega Jelovnika in Hladnika. Tudi na prijaznem Kalu sem večkrat bil. Posebno me je pa oveselil hribov siv očak, naš Triglav, kterega sem na svetega Matevža dan leta 1808 ohhodil in prvi z zrakomerom premeril“. — Ta ogled je bil pa tudi za slovó od vsih bližnjih in daljnih hribov, ki jih je Stanig svoje dni obiskaval. Teža let ga je hotla uklanjati, pa še težje so mu hodile opravila, ki jih je imel pridni starček, kteri je pogostoma od jutra do večeca pisaril ali pa šole in druge naprave obiskoval.

Rajni Stanig je imel od mladih dni kervave oči — očitno znamenje preserčne ljubezni do svojega bližnjega. Gorela je namreč njega dni kmečka hiša, in ker se ni nikdar nobene nevarnosti ustrašil, kadar je bilo komu pomagati, je pri tem ognji revo dobil, ktero je vse svoje živne dni voljno nosil. Ljudje so ga potem nar lože imenovali rekoč: „Kanonik z rudečimi očmi“. — Ravno je mislil blagi gospod višjo službo ljudskih šol oddati, ker mu je v 73. letu starosti že pretežka hodila, in si je namenil svoje poslednje dni med svojimi nar ljubšimi šolarji — mutastimi gluhaki — preživeti ter za njih pravo podučenje skerbeti, — kar je previdnost božja drugače sklenila.

Prevzdignil se je starček pri nekem delu in jel je kerv pljuvati. Le malo dni je bolan ležal, pri zdravi pameti do poslednjega diha. Na zadnjo uro je še vstal in šel sam molitvinih bukvic iskat, iz kterih je si dal molitve za umerjoče brati. Molil je, in med molitvijo se za žilo na roki prime, šteje vdarke ter čuti, da ura življenja doteka. „Ravno zdaj umerem“! — je djal, globoko izdihnil — in po njem je bilo.

Umerl je 29. aprila 1847. Na sv. Filipa so ga pokopali.

Vajen ubožno živeti, in bolj za druge, kakor sam za se skerbeti, tudi po smerti ubogih ni pozabil. Osnoval je za vedne čase štipendijo za uboge dijake, ki vsako leto 50 fl. znaša. Tudi šoli za mutce je lepo sporočilo podaril iz svojega premoženja. —

Domovina naša je zapisala Staniga v versto tistih mož, katerih spomin bode živel od véka do véka!

Dostavljamo h koncu tega popisa še pesmico, ki nam jo je rajniki 27. julija 1843 za „Novice“ poslal, ko je prvi sostavek Vertovcov v Novicah „Hvalo vinske terté“ bral. Ko nam je starček pesmico poslal to, ktera je bila njegova poslednja, je živo veselje nad tem razodel, da so „Novice“ takrat pesmi njegove v misel vzele, rekoč: „Vaš preprijazni spomin me je mojstra - skaza v pesništvu tako nadušil, da sem se še enkrat spravil na Pegaza; sprejmite to drobtinico blagovoljno, pa ne sodite jo preojstro, zakaj pojem le, kakor mi serce velí; ušesa so mi edino merílo, in slovnica mi ni zmiraj v glavi, kakor bi mi mogla biti“. Naj sprejmejo tedaj častiti braveci to pesmico v blagomil spominek domoljubnega starčka; ona je tudi iz slovstveno - zgodovinskega obzira zato zanimiva, ker je poslednja njegova bila, rojena iz prvega spisa, ki je v natisu od nepozabljivega Vertovca prišel na beli dan.

Hvala vinske terté.

Slišal sim, tertica, undan hvaliti
 Tvojo dobrotljivo žlahno lastnost;
 Pesem tud jest ti želim pokloniti,
 Močno pa vstavlja me siva starost.
 Dvajsetkrat tri ino zraven deset
 Štejem življenja preteklega let.

Stvarnik je tebi šibkost scer odmenil,
 Dal ti pak čednost, ki vredna več je,
 Jest tud šibak — sim pa vender le sklenil,
 Kakor premorem povzdigniti te.
 Bom scer le vstarane strune glasil,
 Morde pa močniga pevca zbudil.

Nimaš ko Evino drevo lepote,
 Ktero že prvi je človek častil!
 Pojem pa tvojiga grozdja dobrote,
 Sladko je Noe že vinčice pil,
 In že Melhizedeh zidal oltar,
 Kruha in vina prinesel je v dar.

Kakor nar žlahniši sad so kazali
 Mozesu daleč poslani možje:
 „Grozdje, lej! tako je tam, so mu djali,
 Kjer nam dežela obljubljena je!“
 Tak se clo zemlja v pušavi časti,
 Ki te, precenjena terta! rodi.

Vino — prav' pismo — serce st'ri veselo,
 Šibki in trudni se z vinam krepčá,
 Kak bi brez vina veselo se pelo?
 Tudi bolniku se kapljica dá.
 Pavel že zdavnaj je Tita učil,
 Sladko brez skerbi naj vince bi pil.

Tebe lepo so že nekdam hvalili,
 Revno če tudi le drevice si,
 Vino so sveti možaki že pili,
 Vino vsakteriga serce zbudi.
 Nimaš lepote, ponižno živiš,
 S sadam pa svojim dost dobriga st'riš.

Pozno začenjaš bersti poganjati,
 S perjem pokrivaš svoj ljubljeni sad;
 Nočes se v cvetni lepoti kazati,
 Nočes ko drugi v nji hvale iskati!
 Ti si, kot v pismu besede rekó:
 „Vsakdo po sadji spoznaval se bo“.

S perstenci zvesto se germa oklanjaš,
 Ki v podporo je tebi bil zbran,
 Težka se grozdja na njega oslanjaš,
 Dok ne približa se terganja dan.
 Tačas se grozdje na sonci zori,
 In kar je le živiga, se veseli.

Terta s sladkostjo si svet veselila,
 Vdaj se pokoju, ker jesen je tle,
 Šibkim in starim in trudnim si bila
 Moč in tolažba in pa veselje.
 Kdor je tek spolnil dobrotljiv ko ti,
 Zime pokoja naj se veseli!

Mirno počivaj, dobrotljiva mati,
 V zimi, ki stvarnik u pokoj je dal,
 De boš zamogla tud h letu nam dati
 Dobriga vinca obilni bokal.
 Ako jest starček v tem času zaspim,
 Tebe še v smerti hvaležen častim.

Juri Japel. *)

Na Krajskem je pod visocimi gorami majhno pa prijazno mesto Kamnik, okolj pet ur hodá od Ljubljane, slavna zibel mnogo imenitnih mož, med kterimi se je tudi Juri Japel 11. aprila leta 1744 rodil.

V Kamniku je samostan Frančiškanov, kteri so se od nekdej pridno s šolami pečali in ubogim mladenčkom poverh nauka še živež zastonj dajali. Verjetno je, da tudi rajni Japel je početni nauk v svojem rojstnem mestu dobil. V višje šole se je pa nadepolni Japel v Ljubljano podal, kjer so tisti čas očetje Jezuiti učili. V šolah njih se je Japel učil modroslovja in bogoslovja, izučil se je mnogoterih jezikov starodavnih in sedanjih evropskih narodov; znal je jezik nemški, laški in francozki, pa tudi slovenskega svojega maternega jezika zaboravil ni. Izuril se je pod vodstvom Jezuitov v njih semenišču za duhovski stan, in dosegel je čast dohtarja sv. pisma.

Kakor mila vijolica, ki na skrivnem cvetè, je Japel od svojih mladih dni duhovsko službo zvesto opravljal, in bil žlahtnemu kamnu podoben, ki se na skrivnem sveti. Služil je iz perva v Terstu 12 let za kaplana; izvolili so ga potem ljubljanski škof zavolj učenosti in žlahnosti serca dvornega kaplana in svojega tajnika.

Združena moč veliko premore, in majhne stvari v braterni slogi velike izrastejo. Tako je tudi v Ljubljani sloviti pisatelj našega slovstva,

*) Svetli knez in škof lavantinski Slomšek so nam prijazno podarili podobo Japelovo. Naj tudi iz življenjopisa, ki so ga spisali, dovolijo posneti čertice v „Koledarček“.

oče Marka Pohlin, malo društvo učenih mož osnoval, da bi zapuščeno slovenščino obdelovala. Mnogo bistrih glav se je bilo združilo v to lepo delo, in vesela spomlad je po njih slovenščini zasijala. Poslovenili so mnogotere koristne bukve, ktere še sedaj, če ravno po redkem, se po Slovenskem nahajamo: na priliko „Opravk človeka“ v Ljubljani 1781. Janeza Nep. Čupika „Pridige“ na Dunaju 1785; „Kmetam za potrebo in pomoč,“ na Dunaji in več drugih. Tudi pesme slovenske so takrat kovati skušali, in med njimi jo je rajni Baland Vodnik vpervič po slovensko zagodil. Teh delavnih družbanov mlade slovenščine bil je naj pridnejih soudov jeden naš rajni Juri Japel.

Bilo je pa v tistih časih Slovencom sv. pisma poslovenjenega močno potreba, posebno duhovnim pastirjem, kteri so še celó slabo slovenili in kruh besede božje vernim sploh slabo lomili. Imeli so tam pa tam sveto pismo znanega Jurja Dalmatina; al v njem je bila med pšernico luljka luterske vere vsejana, in tako skrivno čitanje božje besede preprostim Slovencom za toliko nevarneje, za kolikor vikše so bile želje sveto pismo brati. Japel na bistra glava to potrebo jasno vidi, in njega serce sklene se berhkega, pa tudi težavnega dela lotiti: posloveniti namreč sveto pismo stare in nove zaveze, da bi Slovencom ne bilo potreba po prepovedanem sadu segati. Da bi pa ne opešal v težavnem delu, si je modri Japel dobrega tovarša poiskal — slavnega Blaža Kumardaja, tudi iskrenega Slovenca iz Bleda na Gorenskem domá. Ta dva moža sta si v roke segla in sklenila sveto pismo Slovencom v domačem jeziku podati. Kar sta sklenila, sta tudi srečno dopolnila.

Naj bi se pa beseda božja prav poslovenila, po razumu svete katoške vere vbrana, in vsake pomote ovarovala, je bilo šest presoditelov odbranih in naprošenih, kteri so se po štiripot v tednu snidovali v presojo poslovenjenega svetega pisma. Po velikem trudu teh mož je prišel leta 1784 v Ljubljani I. del sv. pisma novega zakona na svetlo. V ravno tistem letu je bil II. del nove zaveze natisnjen.

Japel ni bil le priden pisatelj, temuč tudi učenik in skerben dušni pastir. Pri sv. Petru v ljubljanskem predmestji je bil duhovske zaloge

Šilingove oskerbnik in vodja duhovstva. V tem času so ga škof med svoje svetovavce vverstili. Od leta 1793 do jeseni 1795 je bil fajmošter in tehant pri sv. Kancijanju na Ješči blizo čerkuškega mosta. Iz Ješče se je preselil za tehanta v Naklo, eno uro nad Krajnom. Povsodi je skerbno pastiril ter bil dober dušni oče svojim duhovskim otrokom. Njegove pridige so bile prav po domače zložene. Ako ravno je bil Japel visoko učen mož, se je vender znal v svojih podukih tako ponižati, da ga je vsako dete lahko razumelo.

Vekša pa ko je pravičnega moža vrednost, vekša je tudi njegova ponižnost, ako je mož po volji božji. Tak je bil rajni Japel. Koristne njegove bukve, osebne zasluge in izverstne dušne lastnosti so bile tudi svitlemu cesarju znane, in zlata svetinja mu je bila poslana. Poklican v Ljubljano častito znamenje prejet, se je pešec podal na pot — kakor sem slišal pripovedati. Po cesti se za njim pripelja gospod, kateri se je ravno na to slovenost v mesto nameril. Vgledaje ponižnega Japelnega pešca ga prijazno povabi, naj se z njim pelja na častito obhajo, ktera je njemu veljala. Blažen mož, kateri več velja pred Bogom in pri pravičnih ljudih, kakor se sam obraja! Le on lahko zadovoljno in veselo živi, kajti več prejme kakor po svojih mislih zasluži in želi.

Kakor skerbno je Japel v cerkvi učil, tako neprenehoma si je doma glavo lomil, in obljubim, da mnogo noč je prebudil, da je toliko učenih, obširnih bukev spisal. V tem času je sveto pismo starega zakona dogotovil, in v Ljubljani od leta 1791 do 1802 na svetlo dal. Pri poslovenovanji stare zaveze je imel nekoliko pomočnikov, zakaj toliko delo moč enega moža preseže. Njegovi sodelavci in naše hvale vredni možje so bili verh Kumerdaja Blaža iz Bleda, vodja ljubljanskih šol in potlejneg a c. kr. ogleda ljudskih šol v celskem krogu na Štajarskem, tudi Jožef Rihar, fajmošter pri sv. Petru v Komendi, Jožef Škrinar Ljubljčan, fajmošter pri materi božji pred mostom v Ljubljani, Modest Šraj, fajmošter pri sv. Jakobu na Savi, Anton Travn iz Doba, dohtar sv. pisma in fajmošter na Ješči, in Matevž Wolf na Bohinski Beli. Pa vsem ovim marljivim sodelavcom je bil Japel oko in pero, kateri se je naj

več trudil, in verh svetega pisma še več potrebnih in koristnih bukev Slovencom podal, katerih naj imenitneje so: „Veliki katekizem v prašanjih in odgovorih“. V Ljubljani natisnjen 1779, v drugič 1787, v tretjič 1793, v četertič 1809. Kako močno je ljudem s tem katekizmom vstregel, pričajo njega mnogi natisi. Na dalej je spisal: „Zbrane molitve“, v Ljubljani natisnjene 1786, ki se blezo redko med ljudmi nahajajo. „Listi in evangelji“, v Ljubljani 1787; v drugič 1892; v tretjič 1806 natisnjeni. „Cerkvene pesmi, litanije in molitve“, natisnjene v Ljubljani 1788. „Pridige za vse nedelje“ I. in II. del v Ljubljani 1794. Vse te pridige je iz tujih jezikov prestavil, posebno iz laškega, ki ga je popolnoma umel. — poslednje njegovo znano delo bilo je iz latinskega (*Piscatores hominum*) poslovenjena pesem: „Ribiči ljudi“, ktero je v duhovščini zgotovil in pri Janezu Leonu 1803 v Celovcu natisniti dal.

Nahaja se v knjigah rajnega Japelna in njegovih tovaršev marksikaj v besedi, kar bi lahko boljše bilo. Saj se med čistim zernjem vselej kaka smet najde, in pisatela ni, kateri bi svojih posebnost ne imel. *)

*) Razun Japelnovih spisov, ki so v natisu beli dan zagledali, jih je še nekoliko v rokopisu ostalo.

Tukajšna licealna knjižnica shranuje: obširno nemško slovensko slovnico v celih 388 polah pod naslovom: „*Slavische Sprachlehre, das ist, vollständiger Grammatikalunterricht von der krainerischen und windischen Sprache, wie sie in Krain, in dem österreichischen Litorale, in der Grafschaft Görz, in Steiermark und Kärnthen gesprochen wird, oder vielmehr gesprochen werden sollte, dann wie sie von den Kroaten, Dalmatiern, Slavoniern, Böhmen, Pohlen und Russen leicht verstanden werden kann. Verfasst von Georg Japel, Dommherrn und Schuloberaufseher des Gurker Bisstums. Klagenfurt den 2. Jänner 1807*“; — potem „*Areticae Horulae Adami Bohorizh A. 1584 Vitebergae vulgatae nunc Redivivae seu Tractatus comprehendens Elementa linguarum principium slavicae originis, videlicet Carniolicae seu Vindicae, Croatiae, Slavonicae, Dalmaticae, Bohemicae, Polonicae et Moscoviticae*“; — in „*Odgovor na vprašanje, kterege slovanskega narečja je treba otroke napred učiti za ložji razumevo Rusovskiga, Pol-*

Človek si na svetu mnogokrat želi, kar bi mu škodovalo, ako bi se mu po volji zgodilo. Tudi rajni Japel je iz Ješe za imenitno faro leskovško zunaj Kerškega na spodnjem Krajnskem prosil, pa je ni dobil; al iz Naklega je bil v višo službo v Celovec na Koroško poklican, in v jeseni leta 1799 za korarja stolne cerkve povzdignjen, zakaj zasluge njegove so tudi po stranskih deželah slovele. Tudi v Celovcu je bil visoko spoštovan in ljubljen na strani svojega rojaka, prijatla in podpornika slavnega žigata Hohenwarta, potlejnega škofa v Lincu na gornem Avstrijskem. Izvolili so ga vodja mladim duhovnom v celovškem seminišču, katerim je že gori imenovano latinsko pesem „Piscatores hominum“ poslovenil. Poznej je bil Japel viši ogleda ljudskih šol kerške škofije.

skiga, Pemska, Dalmatinska, Hrovaška in vsih družih slovan-
skih narečij?“

Tukajšni muzej hranuje tudi nekoliko Japelnovih rokopisov, kateri spričujejo, da resni gospod je zraven pobožnih pesmic včasih tudi kakošno šaljivo in okroglo zapel; prestavil je namreč pevsko igro ali opero, „Artaxerxes“ od P. A. Metastasia iz talijanskega, in nekatere pesmi Mos. Mendelsohna, Gellerta, Kleista in Hagedorna; zložil je pesmico „kako se na Krajnskem proso mane“, „otročjo posteljo na kmetih“ i. t. d. Da je Japel znal tudi humorističen biti, se vidi v poslednjič imenovani pesmici, v kateri nadloge očetovske šaljivo takole popisuje:

Pervič morem jest kupiti

Kurjih jaje pehare tri,

Drugič morem tud dobiti

Polhen kurnjek kokoši.

Tretjič morem speč' pustiti

Nar manj pet ali šest pogač,

Tolkajna vina tud kupiti,

De bom kmalo res berač.

Kej so cule in plenice,

Kej je zibel in povoj?

Kej so kape in tančice,

Kej je mir in pokoj moj?

Kar bo meni še ostalu,

Bo v botrinji gori šlu,

Kaj se bo kaplanu dalu,

Kaj še tudi mežnarju?

Nekaj bodo botre spile,

Kadar k ženi pridejo,

Nekaj bodo dékle zlile,

Kadar piskre vbijejo.

Kej je to, kar bo potreba

Noter v kopel babci dat?

Kej še to, kar ni potreba,

Pa se vendar more dat!

Zdaj se tú, prijatelj, zgledaj,

Kako ubog'mu možu gre! itd.

Bilo je svoje dni korarstvo kerške stolne cerkve toliko imenitno, da so le mašnike žlahnega rodú korarji bili. Pervi prostanec, ki je med žlahne rojake kerških korarjev stopil, bil je rajni Jakob Pavlič, poznej knezo-škof kerški, imeniten in slaven mož, ktereга je mati vboga na poti pod nekim poljskim križem porodila; drugi prostancov je bil rajni Juri Japel, kteremu ni število plemenitih dedov, marveč plemenitost učenosti in čednosti, in pa število zaslug stezo na više verstilo. Da so ga mnogi v zavidu pisano gledali in za tujca imeli, ni nič novega; saj vsak kosec kruha svoje zavidovce ima; celó deželsko poglavarstvo se je tedanjemu knezo-škofu pošvaralo, zakaj da niso domačina v korarja izvolili. Pa tedanji knezo-škof Francišek Salm niso poslušali protivnikov, ampak so se ozirali, kakor poterdivni list 9. oktobra 1799 pravi, le na zasluge, ter so ga v korarja povzdignili in poterdili, zaupaje, da bode Japel lepo dopolnil, česar so si viši pastir od njega nadjali. In to je zvest služavnik božji tudi storil, ktereга ni viša čast napihnila, ne imenitnejša služba v lenobo zazibala; ostal je priden in ponižen delavec v Gospodovem vinogradu.

Bila je pa ponižnemu Japelnu še imenitnejša služba namenjena, v Terstu škofov sedež posesti in pastirsko palico zapuščene cerkve sv. Justa prejeti. Al previdnost božja je drugač sklenila. Veseli glas, da je Japel za terzaškegn škofa izvoljen, mu na mertvaškem odrudoide. Umerl je 11. oktobra 1807, in pri sv. Rupertu za Celovcom počiva od svojih blazih del; hvala pa mu v lepem spominu Slovencev živi.

Ako pomislimo čas, v kterem je Japel živel, in prestejemo njegove spise in obširne in težavne dela, se lahko prepričamo dobrega duha, kteri ga je za njegovo ljudstvo oživljal, in po vsej pravici moramo spoznati, da rajni Japel je bil igla naj iskreniših rodoljubov naših, kar jih je kdaj slovenska zemlja nosila.

Lepoznanske drobtinčice.

Sorica in pa Soričanje.

Sorica.

Na severo-zahodu kranjske vojvodine, konec selške doline, kakih pet ur hodá od škofje Loke na Gorenškem, se pride ob rečici Sori pod hrib Počivalo ali Rošt.

Vprek tega hriba se vije cesta z mnogimi krivinami semtertje, tako, da čez pol ure se dospe verh Počivala. Še nekoliko korakov tje na desno po verhu — in pred teboj se razprostira eden naj lepših planinskih krajev na Kranjskem. Dolinice in doline, hribčiki in gore, planine in gojzdi, senožeti in njive — samo ravnega nič — vse se lepo med seboj verstí. Zadej vidiš visoko planino, z lesovjem pokrito Jelovico, ktera se raztegva od Kroke proti zahodu celó do nemškega Rovta na Tominskem, in ti, nevošljivka, zakriva romantični Bohinj in velikanski Triglav. Na desno kipi proti nebu goli Rakitovec, na levo rastlinarjem znana Černa Perst in pa visoki do verha s travo poraščeni Pórezen, s ktereга se ti dalječ po Talijanskem razgled odpira.

Ravno pred teboj pa so soriške vasi: Zgornja in Spodnja Vas (Ober- und Nieder-Dörfle), s cerkvijo in farovžem, Zgornje in Spodnje Danje (Ober- und Nieder-Hueben), Zaberdo (Hinter'm Eck) Ravne (Ebelein)*), in pa Torka, ktere po hribih nastavljene med gojzdi, njivami, pašniki in senožeti so ti uzor pravega planinskega kraja.

Tukaj prebivajo po 81 hišah

Soričanje.

Vseh skupaj jih je okoli 900 duš. Močni in čversti korenjaki, bolj velikanom podobni pričajo s svojo terdno rastjo, kako zdrav je ta

*) Samo po imenn, ne pa v resnici.

kraj. Oni so nemškega rodú, tiroljski naselniki, kakor pravijo, iz ininške okolice. Kdaj, kako in pa zakaj da so prišli v te kraje, ne vem prav za gotovo, ker nimam izvirnih spričeval pred seboj, in ker tudi Valvazor od njih menda nič ne piše. Toliko je gola resnica, da so Soričanje z Nemško-Rovtarji na Tominskem enega rodú in pa iz enacega kraja domá, kar priča enakost jezika in pa enakost priimkov, ki se nahajajo v Sorici in pa v nemškem Rovtu. Nemško-Rovtarji pa so bili že v 13. stoletji tam, kjer so dan današnji. To nam terdi izvorno pismo oglejskega patrijarha sv. Bertranda, ki je vladal oglejsko cerkev v Vidmu od leta 1334 do 1350. To pismo hranuje neki kmet v vasi Grand. Podpisano je bilo 1. aprila 1346. V tem pismu je bil imenovani patrijarh prebivavec Koritnice, Tertnika, Steržišča, Grand in družih Rovt poterdil vse tiste pravice, ktere jim je bil dodelil že njegov prednik, patrijarh Bertold, ki je oglejsko cerkev od leta 1218 do 1251 vladal, (čigar pismo jim je pa bilo pogorelo v nekem požaru), proti temu, da so mu mogli ob vojski varovati tominski grad. Sicer niso plačevali nobenega družega davka; zato so se tudi menda njih slovenski sosedje Davčarji in Poreznanje (ker so davek ali pa porez plačevali) imenovali in se še zmeraj tako imenujejo, dasiravno dan današnji vsi enaki davek (porez) plačujejo.

Vse to nam terdi tudi Soričanov ustno izročilo. Sami pravijo, da so že čez šest sto let v teh krajih, ter pripovedujejo, da so se njih prededje v neki vojski junaški bili za rimsko-nemškega cesarja, ki jim je po tem, poplačati njih hrabrost, te kraje v last dal. Dan današnji so vsi Soričanje podložni loški gosposki. Kar duhovske stvari zadeva, bili so šteti nekda v selško faro in od tam oskerbljevani. Pa tudi tam so bile farne bukve večkrat pogorele, zato je zastoj vse sledenje. Od leta 1655 pa so sami svoji, neodvisni od Sele, in zdaj imajo dva duhovna: fajmoštra in pa kaplana.

Njih jezik.

Njih jezik je nemški tiroljskega narečja, ki se pa, ker so jim Slovenci od vseh strani sosedje, čedalje bolj habi in zjublja, tako, da

se je že od nekaj zavolj Davčarjev, ki so terdi Slovenci in šteti nekoliko v soriško faro, v cerkvi slovenščini popolnoma umaknil. Seboj govoré, zlasti odraščeni, še zmiraj nemščino, ki je pa zeló zeló namešana in kerpana s slovenskimi besedami. Zanimivo je to, da starši z otroci, dokler niso bili pri prvem sv. obhajilu, le slovenski govoré, zato da otroci ložej pri nauku izhajajo. Kadar so pa pri sv. obhajilu bili, vprežejo nemščino, in jo še zmeraj tako terdijo, da se tudi pričó duhovnov ali ptujcov seboj le nemški pogovarjajo, in po vsej fari ga ni odraščenega Soričana, ki bi jezika svojih očakov ne znal govoriti. (Tako naj se popravijo tudi tiste besede lanskega „Koledarčka“ na strani 50., ki pravijo, „da je malo Soričanov, ki bi jezik očakov svojih še razumeli.“)

Kolikor sem jez prilóžnost imel soznaniti se ž njih nemščino, sem spoznal, da je mnogo bolj podobna pravi nemščini, kot pa kočevščina. Samostalne imena in glagole sklanjajo in vpregajo precej pravilno; imajo pa tudi mnogo čistih besed še, ktere so pravi Nemci iz književnega jezika že zdavno izbrisali, na priliko, namest „Comunion“ pravijo prav po starinski: „Brotbruch“ itd. Glasnike spreminjajo nekoliko, pa vendar ne vselej, na priliko: a v ou, u v ú, ö v i, e v a; soglasnike tudi, na priliko: b v p, s v š, z v ž, c v č, v v f, w v b.

Naj bolje pa bodo častiti bravci spoznali jezik soriški in njegove spreminjanja iz „Očenaša“, ki sem ga spisal, kakor mi je bil narekovan. Glasi se pa takole:

„Fouter ünšer, pišt me himel, hajtig šaj dajn noume, kim c'ürš dajn kiningrajh, dajn bile geših, bi me himel. avšou auf der berlt. Gib ünš hajt ünšer oltougige prot, fergib ünš ünšere šulden, ašov bir ferloušen ünšern šelmanen, fir ünš net in di feršuheng, šondern läše ünš fom ourgen. Oumen“.

Kakor pa ni Soričana, ki bi nemški govoriti ne znal, tako govori tudi vsakdo po slovenski, vendar pa nekteri silno okorno in neokretno. Oni v slovenskem nimajo dvo broja, ne glagolov terpežnih

ali ponavljavnih; Soričanje ne nosijo, ne vozijo, temuč zmiraj le peljejo, nēsejo itd. Včasih povedó tudi ktero prav narobe in smešno, kakor tisti Soričan, ki je slišal, da pravimo piru po slovenski vol (ol) in je prišel v kerčmo, ter vsedši se za mizo ukaže prinesiti polič — bika.

Njih dela in pa opravila.

Živé se Soričanje od kmetijstva, še bolj pa od živinoreje. Njih zemljišča niso ravno velike in prostorne, in ker je samo enkratna setev, tudi ne pridelajo toliko, da bi celo leto s tem pridelkom izhajali. Kolikor jim pa pri kmetijstvu premalo hodi, si pa pridobivajo s skerbno živinorejo. Ker imajo lepe senožeti domá in po planinah v Jelovici, in pa nepreocenljive pašnike domá in po Póreznu, zato lahko gleštajo veliko živine, s katero zares lepo ravnajo, rekel bi, lepše, kakor marsikje drugod z ljudmi. Konje, kar je skoraj čudo v teh goratih krajih, imajo težke, rejene in pa lepega velicega plemena. Vozijo ž njimi po tako gerdih in stermih potih, da, viditi to, človeka groza obhaja, in vendar tako varno in lahko, da se nikoli ne sliši od kake nesreče. Govejo živino imajo srednjega plemena, in posebno voli so tako rejeni, da so okrogli kot sodčiki. Imajo jih pa le do tretjega ali četrtega leta. potem pa jih prodajo, ker so si v tem spet mlade pridredili. Da se kupca za lepo živino ne manjka, in da se tudi dobro plačuje, to se tako vé. Le škoda, da vole še zmeraj le za roge vpregajo. Vse prigovarjanje, naj bi to opustili in se jarmov posluževali, je bob v steno! Iz kravjega in nekoliko tudi iz kozjega mleka delajo maslo za dom in pa za kupčijo, ktereга vsako leto na cente in cente v Gorico in Terst spečajo; iz skute pa si napravljajo še nekaki sir, ktereга tudi vsako leto veliko prodajo. Ovce si špogajo samo zavolj volne, iz ktere delajo sukno za domačo vsakdanjo obleko. Pražna obleka možkih in žensk kaj pa da mora biti iz kupljenega blaga inostranih dežel. To pa je tudi krivo, da veliko dnarja vsako leto iz Sorice gre, in da njih blagostanje od dne do dne bolj hira in peša. Vendar pa je zmiraj še vkljub potratnih oblačil in slabih letin več prav trdnih kmetov med njimi.

Nektere posebnosti.

Posebnih navad in šeg nimajo, in če so jih kdaj imeli, opustili so jih večidel in osvojili si slovenske, na priliko: koledo, kres, šege o svatbah, botrinjah, pogrebščinah, tudi obleko itd. Može in ženijo se naj raje med seboj, ker sosedne Slovence blezo od nekdanj, ne vem, zakaj? po strani gledajo, in če se tudi kdo med njimi nastani, niso ž njim tako vljudni in pa prijazni, kakor s svojci. Častni so posebno, in kar hitro se jim zameriš, ako jih, če tudi po pravici, grajš, očitovaje jim kakošno napako. Njih lepe lastnosti so še posebno zvestoba tudi v malih rečeh, udanost in pokorščina gosposki, natanjčnost v odrajtvilih in pa zaslužčnost in varčnost, kolikor je potrata z obleko ne podkupuje. Pijanca in posebnega zapravljevca med njimi ni. Lepo je tudi to od njih, da imajo čedne in snažne hiše zunaj in znotraj; ravno to velja tudi od cerkve. Mladina je od nekdanj pošteno in sramožljivo živela, kar terdijo še stari ljudje in pričajo farne bukve. Al novejšo dobo so posebno mladenči pri dervarjenji v Jelovici našli in domú zasejali mnogotere napake, ktere jim madežvajo njih prvotno poštenost in nravnost.

Sklepaje ta popis, moram, akoravno iskreno spoštujem svoj materni jezik, vendar le svoje mnenje izreči: naj bi se tu v šoli po previdnosti zraven slovenskega jezika nekoliko prostora tudi nemščini privoščilo, ker so učenci že tako otroci nemških staršev, in ker jim ona povsod, pri vojaščini in drugod, mnogo koristi, zakaj gotova resnica je in bo: kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš.

V Sorici v jeseni leta 1855.

Andrej Likar.

Kerst ob smerti.

Pred nekimi dvajset leti sta živela v Rimu mož in žena sive starosti. Bila sta uboga, pa serčna ljubezen jima je olajševala zakonski stan in sladila življenje. Ves Rim skor ju je poznal. Vsako jutro sta obiskovala skupaj cerkev sv. Petra, ter sta molila pobožno. Napravljena

sta bila sicer po navadni šegi, al po začrnelem licu je bilo lahko soditi, da nista Europejca.

V hiši nedavno umerlega gostoljubnega konzula Küstner-a pride neki zimski večer, ko se je bila ravno zopet obilna množica sošla, med drugim tudi pogovor na omenjena začrnela zakonca, in ker gosti zapazijo iz konzulovih besed, da mu je znana vsa nju osoda, ker jo je sam iz nju lastnih ust slišal, mu ne dajo pred mirú, dokler jim ne pové kar vé. Konzul začne potem takole pripovedovati :

Konec preteklega stoletja pride v Paragvaj v južni Ameriki neki prileten misijonar; dobro naučivši se jezik ondotnih prebivavcov jih mnogo pripelje v krilo katoliške cerkve. Glavarji ondotnega naroda, kateri še niso bili pozabili, kako silno so jih mnogo let Španijolci terli in derli, pa so se bali, da bi po rasprostiranji ptuje vere svoje svobode in lastnine zopet ne zgubili; — sklenejo tedaj, duhovnika umoriti. V to kervavo delo odberejo med saboj nekega Indijanca, po imenu Melutic-a, ki je bil pogumen mladeneč in poln živega sovraštva do kristjanov. Večkrat se je priplazil k bajtici duhovnika in razbil mu britko martro, ktera ga je opominjala nesreče in razpada njegovega poprej srečnega naroda.

Melutic je že zdavnej ljubil mlado Velido, hčer nekega mogočnega poglavarja. Ker pa je bil mladeneč reven, mu oče hčere svoje ni hotel dati; al zdaj mu obljubi ljubico, ako mu prinese glavo duhovnika.

Ko se je bil Melutic po šegah svojega naroda na to kervavo delo pripravil, se napoti k bajtici duhovnika, ktera je stala na prijaznem homeu, poleg nekega gojzda. Večerni mrak je že pokrival s svojimi tamnimi perutami trudno zemljo. Medpotoma pa se Indijanec oberne in se poda po nasprotni stezi. Gnalo ga je namreč serčno hrepenenje, da obiše poprej še svojo drago Velido, ktero je necoj s svojim kervavim delom zaslužiti upal.

Vesela ga sprejme, — al kmali ga vsa preplašena vpraša: „Čemu ti je zdaj o pozni noči orožje? Kaj namerjaš“?

Melutic posmehljuje se odgovori, da si želi necoj ljubico zaslužiti. Al plaha Velida ga zaverne: „Nesrečnež, hočeš li biti ubijavec“?

Prime ga za roko in začne z milim glasom: „Verzi proč orožje, ako me ljubiš; verni se nazaj na svoj dom in ostani ondi, dokler v jutro zlato solnce ne izide. Gotovo ti juter groza ne bo pripustila speljati, kar necoj misliš; vedi, da vsakemu napčnemu delu sledi kesanje, in nikdar se ne dá kri oprati z roke, ktera jo je prelivala.

Melutic odmaje z glavo ter reče: „Poglarvarji naši to tirjajo od mene; oni so stari in modri, in ne velevajo nič napčnega; saj ne bom ubil nobenega svojih, ampak belega, sina onih prokletih, ki naš narod tarejo“.

Velida obledí. — „Nikar ne ubijaj belega“, ga prosi z jokajočim glasom. „Bog ga je poslal; iz njegovih ust se izteka modrost, in jaz ga resnično spoštujem“. In oklene mladenča z svojima rokama, kakor da bi ga hotla s tem od kervavega dela zaderžati, — al Melutic se ji izvije iz rok in gre.

Urno stopa zdaj proti bajtici duhovnika, — al vedno glasnejši je bil jek, ki se je odmeval od prošnje Velide v njegovem sereu. Nekako iznemirjen in negotov v svojem sklepu dospè do bajtice duhovnika. Ko o mesečnem svitu zapazi kleččega opravljati v globoki pobožnosti večerno molitev, — ko zagleda sive lase pobožnega starčka, kako se mu častitljivo čez rame razlivajo, kakor da bi hotli varovati zastarelo truplo njegovo, — ko vidi čelo, na katerem je neka tužnost s spokornostjo kraljevala, — ko na vsahnjenem licu zapazi sled britkih težav, zapusti Indijanca serčnost, da bi duhovnika umoril. Verže meč od sebe, stopi k molečemu duhovniku in reče: „Starec! naši poglarvarji so razsodili, da pogineš. Smert te čaka. Beži in zapusti našo zemljo. Ne dalječ od tod, na bližnji reki je čoln; v njem se odpeljaj k svojim ljudem. Ako tu ostaneš, ti je smert gotova“!

„Sin! — odgovori starček — naj jim Bog odpusti; ako so mi smert odločili, se je ne bojim“.

„Beži beži! — reče Indijanec — lepo te prosim. Tisti, ki te ima umoriti, že je odbran. On ljubi hčer enega naših poglarvarjev, in Velida, zala kot juterna zarja, mu bo v plačilo, ako doverši nalogo svojo; če ne,

zapade sam grozoviti smerti. In vedi! tisti odbranec sem jez. Zatoraj beži, beži, da ne pogineš ti in jez!“

„Serčno te milujem, dragi moj, in ti tudi odpuščam hudodelstvo“ — odgovori mirno duhovnik.

„Starček — zaveka Indijaneč! — čudim se nad tvojo serčnostjo; smili se mi tvoja starost in strašijo me tvoji beli lasje. Usmili se mene in zapusti urno našo zemljo; vedi, Velida je nar lepša žena našega naroda, in jez jo ljubim bolj, kakor ti ljubiš svojega Boga!“ —

Melutic te besede izustivši se začne kot šiba tresti, ker sliši človeško šepitanje v daljavi. Ves bled skoči na prag bajtice, in še bolj tanko posluša.

„Starec! — reče zdaj duhovniku, dvigajoč svoj meč, ki ga je bil pred na tla spustil — moji tovarši se bližajo . . . slišim njih hojo . . . zadnji čas je . . . beži!“ —

Strašno se je mladi divjak sam seboj bojeval. Kolikor ga je dražilo domoljubje, da merzi na duhovnika, toliko mu je starčkova hladnokervnost oslabovala serčnost. Dvigne meč nad klečečega duhovnika, pa ga zopet spusti, in nagovarja misijonarja k begu. Starček pa je v tem mirno molil.

Vedno bliže in bliže se pomikujejo divjaki. Melutic ima zgubiti ljubico in življenje, ako ga zapazijo plašljivca, toraj se ohrabri, popade serdito molečega starčka in z odbernenim obličjem — mu porine meč v persi.

Starček se zgrudi in zavalí ubijaveu k nogam; mladeneč pa stoji preplašen, samo žnablja se mu gibljejo in mertvaški pot mu čelo zaliva. —

„Bog naj ti odpusti, kakor ti jez odpuščam — pravi z umerjočim glasom duhovnik — in naj ti razsvetli s svojo sveto resnico dušo tvojo!“

„Starec! — reče začudenja presunjen mladeneč — tvoj Bog mora biti velik in mogočen, ker ti podeluje toliko krepost, da odpuščaš svojemu ubijaveu. Čuj! da če odslej tvoj Bog tudi moj Bog biti!“

Zdaj duhovnik napne svojo zadnjo moč in se dvigne na kolena.

„Poklekni!“ — pravi s slabim glasom, pomoči roko v blagoslovljeno

vodo, dvigne jo nad glavo skesanega Indijanca in ga kersti. Potem se zgrudi in izdihne dušo.

Indijanci, ki so prišli gledat, je li Melutic doveršil svojo nalogo, zagledajo o mesečnem svitu starčka ležečega v svoji kervi, toraj zaženejo veseli vriš in se vernejo urno nazaj. Melutica niso zapazili v tami s pripognjeno glavo klečečega poleg žertve njegove. —

Čez dolgo še le se tiho vzdigne, skoplje jamo poleg bajtice, in pokoplje ubitega duhovnika.

Zora se je bila že zarudila na obzorji, ko Melutic pojišče svojo Velido.

„Ti si ga umoril — zajoče groze plaha devica — beži ubijavec, da se me ne dotakneš z svojimi kervavimi rokami vedi, da tudi je z sem — kristijana“.

„Ne preklinjaj me, Velida! — odgovori mirno Melutic — starček mi je odpustil in blagoslovil me. Bog njegov je velik, in je zdaj tudi moj Bog, ker umirajoč že me je starček kerstil“.

Kakor blisk obsijejo z veseljem te besede objokane lica Velide, in potem, ko ji je Melutic celo dogodbo pretekle noči razložil, mu reče: „Med svojim narodom ne moreva ostati, ker bi sicer poglavarji tudi naji pokončali. Beživa toraj na zemljo belih, kjer očitno smeva častiti Boga, kterega si spoznal tudi ti posled kervavega dela!“

Prikrivata toraj svojo vero, dokler se ne ogneta serdu svojega naroda, in preteklo je še mnogo časa, preden se jima prilika ponudi, zapustiti domovino svojo. Talijanski misijonarji, vernivši se v Europo, vzamejo ju saboj, in tako prideta v Rim, kjer sta bila po obredih katoliške cerkve zedinjena v zakonski stan. —

Melutic in Valida sta tisti začerneli mož in žena, ktera sta se vsako jutro nahajala v cerkvi sv. Petra. Dvajset let sta živela zadovoljna od zaslužka svojih rok v Rimu.

Po ilirskem J. Levičnik.

Pravlice iz življenja

smešnega kraljevega svetovavca Jana Klenovskega navadno „Palček“ imenovanega.

V spominu češkega naroda še živi vitez Jan Klenovski, vesel svetovavec kralja Jurija. Zavalj majhne postave bil je pod priimkom „Palček“ (Palček) povsod znan. Ljudstvo ga je ljubilo in kralj mu je zapal tudi naj večje skrivnosti. Hodil je s kraljem v zборе njegovih svetovavcov in pridno je zapisoval, kar je ta ali uni govoril; po zboru pa je kralju odkritoserčno razodeval svoje misli, kar je pametnega ali neumnega slišal. Šale Palčkove je berž ko ne nekdo že konec 15. stoletja zapisal, ker v 16. veku bile so že v mnogih prepisih med ljudstvom. Eden teh prepisov se hranuje v arhivu praškega stolnega konsistorija. Jan Jičínski je prvi dal eno Palčkovih burk v češkem titularnem koledarji za leto 1567 na svetlo, Sikst Palma pa, marljivi izdajatelj čeških knjig, je dal leta 1610 v češkem jeziku celo zbirko „Palčkovih“ na dan, iz ktere je zbral F. B. Mikovec kopico šaljivih pravlic, iz katerih tudi mi svojim bravcem podamo nekatere v zabašo.

1.

Brate Palček ni nikoli bil brez dnarja. Kralj mu je vsako saboto dal 14 svetlih grošičev, ktere je Palček daroval siromakom, ki niso imeli beliča, pa kúp otrók. Neko saboto gré pozno od kralja domú in pride v gostivnico. Vesela družba ga zaderžuje, da ostane v gostivnici čez noč. Vsi gosti pred polnočjo zapusté kerčmo, le en človek ostane s Palčkom, ki je imel po navadi svoje grošiče v opasku shranjene. Palčku je bil ta človek dobro znan, da rad steguje svoje perste po ptujem blagu. Ker pa za zbirati ni imel kerčmar postelj, grésta obá v eno sobo spat. Polnoči je že dolgo odbilo, pa še nobeden iz med nju ni oči zatisnil; prežala sta namreč eden na drugega. Sedaj vstane Palček, poruka tovarša, ki se je bil potajil, in mu pravi; „Hajdi brate! vstani in prižgi luč, da ti dam za bokal piva (ola)“. Tat naredí luč, Palček pa razsuje po mizi ves svoj dnar in ga razdelí na dva kupčka, vsak kup-

ček po 7 grošev, in potem pravi: „Prijatelj! vem, da ne moreš spati, ker ti moja mošnjica po glavi blodi; jez pa tudi nisem še oči zatisnil, ker sem se bal okraden biti; lej! tako se martrava eden družega. Vzemi teh 7 grošev, in pojva potem oba mirno spat. Rečem ti pa: opusti to gerdo navado, ker ne boš vsakikrat naletel na takega norca, da bi polovičil s teboj svoje premoženje“.

2.

Brate Palček je imel navado poleteti po kmetih hoditi in je ubogim ljudem pomagal strehe kriti, pôde popravljati in marsikaj družega. Na kosilo se je pa vselej vabil v kakošen grad, ali h kakemu družemu bogatinu. Ti pa so ga večkrat očitovali: „Kako to, Palček, da hodiš k nam jest, ker nisi delal pri nas? „Palček pa je na tako oponašanje vselej odgovarjal: „Veš, dragi brate, kadar ti tako ubožaš kakor uni, bom pa tudi tebi prišel pomagat; in kadar uni tako obogati kakor ti, se bom pa k njemu vabil na kosilo“. In tako je vsakdo rad imel Palčka.

3.

Palček je ravno bil pri nekem ubogem kmetu in mu pomagal streho kriti, kar pride kraljica memo, potovaje na božjo pot k sv. Prokopu. Eden kraljičinih strežnikov zapazi Palčka na strehi in reče kraljici: „Tamle je pa Palček!“ Kraljica vesela Palčka tù viditi, vелеva strežaju, naj gré in ga pripelje k nji. Palček priteče berž h kraljici. „Ljubi brate Palček — ga nagovori kraljica — povej mi: ali si bom pač nebesa s tem zaslužila, da grem peš na božjo pot, voz se pa z mano pelje“? Palček z glavo pomaja in odgovori. „Ljuba sestra, če bi ti domá v cerkev šla, tisti čas pa, ki ga sedaj tratiš s potovanjem, bi pridno predla in iz preje platno delala ubogim, bi te gospod obdaroval na tem in unem svetu“. Kraljica si k sercu vzame te besede ter se verne domú v Prago. Palček pa je tekel spet na streho k delu.

4.

Na véliki petek je bil brate Palček vesel, in je popeval kakor ob véliki noči; na pustni dan pa se je jokal, je več molil ko druge dni in obžaloval nezmerčnost in razujdanost ljudi.

5.

Neki petek je kosil brate Palček pri kralju; vsedel se pa k mizi pri vratih, kjer so jedli mladi plemiči, ki jih je imel kralj za strežbo pri slovesnih opravilih. Ko pridejo celó majhne ribice na njih mizo, vzame Palček eno pečenko s krožnika, pa jo nese k ušesam, in jo izprašuje: „ribica! mi ne veš nič povedati od brateca mojega“? Tako jo izprašuje drugič pa tretjič. Čez to se začno plemiči smejati tako na glas, da kralj vpraša, kaj imajo? Kraljev maršal mu pove, da Palček sedi doli pri mizi plemičev in se z ribo pogovarja. Na to se oglasi kralj in pravi: „Brate Palček, kakošne burke pa spet uganjaš doli, in zakaj se nisi vsedel sem gori“? Palček pa odgovori kralju: „Ne zameri, brate kralj! Jez sem imel svoje dni brateca, ki je bil ribeč pa je utonil. Zato izprašujem zdaj ribice, če pač kaj vejo od njega“. In kralj ga na to vpraša: „No, in kaj so ti nek povedale?“ Palček mu odgovori: „Pravijo mi, da so še premlade in da zatega voljo ničesa ne vejo od njega; naj bi raje vprašal une velike velike ribe, ki jih imaš ti na svoji mizi“. Kralj razume, kar Palček s tem reči hoče, in ukaže, nektere naj večjih rib iz svoje sklede doli na uno mizo dati. In tako je Palček z žlahnimi ribami gostil svojo družbico pri spodnji mizi.

6.

Brate Palček je vsako leto potreboval več suknj, zakaj kolikorkrat je srečal ubozega človeka, ki je bil brez suknje, je slekel svojo in jo podaril revežu. Potem je šel berž k kralji pa mu je rekel: „Brate kralj! daj mi novo suknjo; mojo staro sem dal gospod Bogu“. Če ga je kralj na to vprašal: „Kje pa si srečal gospod Boga, da si mu oblekel svojo suknjo?“ je Palček odgovoril: „Kaj ne znaš sv. pisma, ktero pravi: Kar daruješ naj nižjemu izmed svojih, daruješ meni“. —

Brate Palček je bil dobrotljiv brez konca in kraja. Do zadnjega je živel pri kralju, ki se je bitko jokal ob smerti njegovi, pa tudi kmali za njim umerl (22. marca 1471).

Mlada Breda. *)

Národná balada iz idrijskih hribov.

Breda vstane, ko se dan zazori,
 Se sprehaja semtertje po dvori;
 Si odpirat grede gornje line,
 Gledat grede dôli na ravnine.

*) Pervikrat pride ta krasna pesmica, ena naj lepših narodskih slovenskih, tú bolj dovršena na dan kakor je dosihmal tiskana bila. Slavnoznani Rodoljub Ledinski nam jo je izročil, kakor jo je iz ust svoje rajnce matere slišal. Kar tekst zadeva — nam piše marljivi nabiravec naših národnih pesem — ni ne dodjal ne izpustil kar nič, čeravno se očitno vidi, da tam pa tam še marsikaj manjka: tako, na priliko, v povedbi, ko ženin svojemu mlademu hlapcu glavo odseka, besede „Ti in mali“ silijo človeka več pričakovati, kakor v pesmi bere. Pa misli on, da to, kar manjka, je zgubljeno za vselej; stari pevci in pevke poštenih národnih pesem so pomerli; mladi svet pa, bodi Bogu milo! rad kvante poje. „Kar pa se tiče jezika“ — nam dalje sporočuje Rodoljub Ledinski — „sem ga enmalo spilil in tú in tam kakošno besedo dodal, da sem stroke (vêrže) izpolnil. Ako braveci to pesem dalje z že natisnjeno primerjajo, bojo zapazili, da tú in tam stoji sedaj namesto „s katre“, „s kateriga“ — „ki ž-nje“, „k ž-njim“ itd. Tako so mati skozi in skozi peli; ali jaz duha našega priimena takrat še ne dobro spozna je sem jo po nemško mislil olepotičiti, ter sem zabredel v neslovenski duh; sedaj sem opustil vse tiste napačne prestrôje. Beséd, menim, mi ni treba pojasnovati; vse so domače in slednjemu lahko razumljive, razun morebiti teh-le: šêne, po dolensko ščêne — mlad pšiček; — „jaro on zavpije“, pomeni serdito, zlobno, wild, tobend, kakor v ilirskem, ruskem in staročeškem; na Slovenskem te besede razun v tej pesmi še nikdar nisem slišal; naj se tedaj ohrani; — šlarasto, morebiti iz nemškega „Schleier“, akoravno pri nas pomeni šlar neko versto bolj žlahnega platna; — „molči, molči“ podvojeno ne pomeni „tiho bodi“, schweige, ampak „čakaj“ warte — na priliko: „molči, jo boš že skupil“, warte, du kriegst es schon.“

Ko po ravnim polji se ozira,
 Vidi, kak se tam meglica zbira.
 Urno k svoji materi mi têče,
 Jo pokliče berhko, in ji rêče:
 „Skerbna mati, urno mi vstaníte,
 Oj vstanite, in mi razložíte:
 Al meglica ta je od vodice?
 Al meglica ta je od gorice?
 Al oblak je toče hudourne
 Izpod neba zgnan od sile burne?“

Skerbna mati urno s postlje vstala,
 In je mladi Bredi razlagvala:
 „Oj poslušaj mila hčerka moja,
 Kaj ti pravim skerbna mati tvoja:
 Ta meglica ni ne od vodice,
 Ta meglica ni ne od gorice,
 Tud oblak ni toče hudourne
 Izpod neba zgnan od sile burne;
 To je sapa turških kónj meglena.
 Ki jih polna je stezà zelena.
 Turki po-te jezdijo, oj Breda!
 Ne prihajaj mi tak silno bleđa.“

Od strahú je Breda obledela,
 Od britkosti skoraj omedlela.
 „Kaj vas prosim, moja mila mati,
 Oj, nikarte mene Turku dati!
 Kaj počela bom v deželi ptuji?
 Turk je hud, njegova mat' še huji.
 Kar po zemlji leze ino grede,
 Od hudobe nje kaj pravit' vede;

Osem žen je sinu že umorila,
 Tudi mene bi umorit' vtegnila:
 Strupa mi bo v vínu napivala,
 Ga v pogači mi bo ponujala.“

„Dobro me poslušaj hčérka moja,
 Kaj ti pravim, skerbna mati tvoja:
 Če ti huda taša bo napila,
 Boš pa vince ti natrato zlila;
 Al ga zlila boš na skalo sívo,
 Ki ž nje kuha apnar apno živo;
 Če pogače ti bo ponujala,
 Jo šénetu mladimu boš dala.“

Mlada Breda se zajoka huje,
 Materi še to-le beseduje:
 „Kdar mi boste balo nakladala,
 Nakladala, v skrinjo jo spravljala,
 Pečo šlarasto mi dobro zvíte,
 Jo verh vsiga blaga položíte;
 Nar popred bom peče potrebvala,
 Ž njo si serčne rane zavezvala“.
 Mlada Breda dalje govorila:
 „Kaj še pravim vam, vi mati mila!
 Oj, kdar bojo Turki perdirjali,
 In raz konje na tla poskakali;
 Jih za mizo gori posadíte,
 Jih gostíte, dobro napojíte.
 Kdar si bodo jeli napivati,
 In po mladi Bredi poprašvati,
 Takrat po me mati, vi pošljíte,
 Takrat hudim Turkam me peljíte“.

Ko je mati balo nakladala,
 Nakladala, v skrinjo jo spravljala;
 Ji je pečo šlarasto povila,
 Jo verh vsiga blaga položila.

Zdaj so Turki - svatje perdirjali,
 In raz konje na tla poskakali.
 Mati jih za mizo posadila,
 Jih gostila, dobro napojila;
 Jeli so si svatje napivati,
 Jeli se po Bredi vpraševati.

Skerbna mati po njo je poslala,
 Hudim Turkam jo je perpeljala.
 Gor' za mizo so jo posadili;
 Ž njo rebulo, sladko vince, pili.

Mladi ženin izzad mize skoči,
 Se perkloni Bredi, ob dlan poči:
 „Kaj ti pravi turška mati moja,
 Mati moja, skerbna taša tvoja;
 Peš ne bo ne Breda mi hodila,
 Bi po daljnim potu se vtrudila.
 Jaz ji pošljem belca, mlad'ga konja,
 Ki je urn, ko verh gorá postonja;
 S žametovim sedlam osedlala,
 Z zlato berzdo sim ga oberzdala;
 Dajte zobati pšenice zrele,
 Dajte piti mu rebule bele;
 Na nj mi mlado Bredo posadite,
 V diru mi jo v grad moj perpeljite“.

Hlap'c perpelje belea, mlad'ga konja,
 Ki je urn, ko verh gorá postonja.
 Dajo zobati pšenice zrele,
 Dajo piti mu rebule bele;
 S žametovim sedlam osedljajo
 Z zlato berzdo ga mi, oberzdajo;
 Spenja se, ob tla z nogami bije,
 Spod podkvá mu jasna iskra sije.
 Na-nj mi mlado Bredo posadijo,
 Ž njo po ravnim polji v dir derčijo,
 De se dela gosta mi meglíca,
 Oj meglíca, turških kónj sapíca!
 V diru se pa Bredi konj spodtakne,
 Se spodtakne, se mu sedlo zmakne;
 V sedlu je bodalce skrito bilo,
 Se je Bredi v persi zasadilo.
 Konja vstavi, svojim svatam pravi:
 „To mi huda mati je storila,
 Osem žen mi je že pomorila,
 Še deveto mi umoriti hoče,
 Ki živet' brez nje mi ni mogoče“.
 Turek-ženin dalje beseduje
 Hlapcu mal'mu on tak ukazuje:
 „Kaj ti pravim, urni hlapec mali,
 Oj popravi sedlo Bredi zali“.

Jame hlapec se izgovarjati,
 Ženinu se jame ustavljati:
 „Kdor kuševal bo Bredo drev' in davi,
 Naj ji pa še sedlice popravi“.
 Mladi ženin pa za stegno segne,
 Britko sabljo iz nožnic potegne.

„Ti, in mati!“ jaro on zavpije,
In rekoč mu glavo proč odbije.

Mlada Breda kliče Turka k sebi:

„Turek-ženin, kaj jaz pravim tebi:
Ko je mati balo nakladala,
Nakladala, v skrinjo jo spravljala,
Mi je pečo šlarasto povila,
Jo verh vsiga blaga položila;
Rêci skrinjo pisano odpreti,
Rêci pečo šlarasto ž nje vzeti;
Ž njo bom serčno rano zavezala“.
Beseduje dalje Breda zala:
„Povej meni, ženin serca moj'ga,
Je li dalječ še do grada tvoj'ga?“

Ženin Bredi rano zavezuje

Jo tolaži, tak ji beseduje:
„Molči, molči, moja mlada Breda,
Sej že nama turn nasproti gleda“.

Še po ravnim polji v dir derôjjo,
Kakor v zraku tičice letijo,
De se dela gosta mi meglica,
Oj meglica, turških kónj sapica.
V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
„Je li dalječ še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči, moja Breda mlada,
Že se vidi zlata streha z grada“.

Še po ravnim polji v dir derôjjo,
Kakor v zraku tičice letijo,

De se dela gosta mi meglíca,
 Oj meglíca, turških kónj sapíca.
 V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
 „Je li dalječ še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči Breda, roža rajska,
 Svetijo se tam že okna grajska.“

Še po ravnim polji v dir derčijo,
 Kakor v zraku tičice letijo,
 De se dela gosta mi meglíca,
 Oj meglíca, turških kónj sapíca.
 V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
 „Je li dalječ še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči moja Breda zlata,
 Vidijo se že sreberne vrata“.

Ko so v beli grad mi perdirjali,
 In raz konje na tla poskakali;
 Jih je v dvoru taša perčakvala.
 Mlado Bredo tak ogovorjala:
 „Kar po svetu leze ino gréde,
 Od lepote tvoje pravit' véde;
 Vendar nisi tak cveteč'ga lica,
 Kakor gre od tebe govorica!“

Taša jela Bredi napivati,
 Ji pogače jela ponujati:
 „Če boš pila vinčice rudeče,
 Boš imela lice bolj cveteče;
 Če pogačo bodeš pokušvala,
 Boš pa polti bele bolj postala“.

Mlada Breda vinčica ni pila,
 Na zeleno trato ga je zlila,
 Zlila ga je še na skalo sivo,
 Ki ž nje kuha apnar apno živo:
 Trata se je hipoma vsušila,
 Hipoma se skala razvalila,
 In pogačo da šēnetu jesti,
 Pa razpoči šēne se na mesti.

Mlada Breda taši govorila:
 „Kaj vam pravim, taša vi nemila,
 Kar po zemlji leze ino gréde,
 Od hudobe vaše pravit' véde;
 Vendar toliko še ne, oj taša,
 Kolikoršna je hudoba vaša.
 Osem žen ste sinu že umorila,
 Tudi meni strupa ste napila,
 Ste v pogači mi ga ponujala.“
 Še je Breda svoj'mu možu djala:
 „Kaj ti pravim zdaj, moj ženin mladi,
 Kje je moja hramba v tvojim gradi?
 Kje je meni spavnica odbrana?
 Kje je meni postelja postlana?“

Huda taša pravi ino reče:
 „To pa meni v glavo iti neče,
 De imeli per nas bi navado,
 Kdar nevesto perpeljajo mlado,
 De po hrambi bi popraševala,
 De bi postljo ona ogledvala;
 Ampak taka je navada naša,
 De nevesta po ognjišu praša“.

V spavnico jo mladi ženin pelje,
 Rêče, de se post'lja ji postelje.
 V posteljo se mlada Breda vleže,
 Urno serčne rane si odveže,
 Še tako spregovori in pravi:
 »Têci, tēci serca vir kervavi!
 Materi te mili bom poslala,
 Skerbni materi v spomin te dala,
 Vidila me več ne bo na sveti.
 Deb' saj slišala od mene peti!
 To je Breda še izgovorila,
 Zgovorila, dušico spustila. —

Mladi ženin-Turek se zajoka,
 Še zajoka milo in zastoka:
 »Kaj vam pravim, huda mati moja,
 Bog vam daj življenje brez pokoja.
 Žen devet ste že izbrala meni,
 Ali spal še nisem per nobeni;
 Tù per Bredi hočem pa zaspati,
 Nikdar več od Brede nočem vstati«.

Huda taša gòr' in dòli hodi,
 Od hudobe se ji v glavi blodi:
 »Kaj vam pravim, vi sosedje, bratje,
 In vam drugim, ki ste moji svatje,
 Ženitvanja so mi perčakvali —
 Juter ju pa bomo pokopali«.

Nuna Uršica.*)

Národna slovenska iz idrijskih hribov.

Stoji, stoji tam pod goró
 Lep kloštarček Velesovo,
 V njem lepih nunic je deset,
 Per njih še lepših je devet,
 Med njimi ena Uršica,
 Nar lepši nun'ca kloštarska.

Pod kloštram pobič je oral,
 Je drobno deteljo sejal;
 Per oknu stala Uršica,
 Nar lepši nuna kloštarska,
 Na ravno polje gledajoč,
 Zlat perstan z persta snemajoč.

Jo pobič ogleda, ostermí;
 Tako ji pravi, govori:
 „Oj dóli, dóli, Uršica,
 Naj lepši nun'ca kloštarska,
 Oj, dóli le za urico,
 De si vzameva slovó“.

Lepo mi prosi Uršica,
 Nar lepši nun'ca kloštarska:
 „Oj, kaj vas prosim nune vé,
 Ki v kloštru gospodinjete,
 Naj doli s kloštra pohitím,
 De se od ljub'ga poslovim;
 Naj grem saj eno urico

Na ravno polje zéleno,
 Na tratico med rožice,
 De spletem si tri venčike,
 Dva venčika za ljubiga,
 In za-se tudi eniga“.

Nar višji nuna govori,
 Ji govori, jo zarotí:
 „Nikar, nikar oj Uršica,
 Nar lepši nuna kloštarska,
 Ne hod' na polje zéleno,
 Med rožice na tratico;
 Čemú slovó jemati bi šla?
 Čemu bi vence spletala?
 Lej v kloštru venca lepiga,
 Iz zalih rož spleteniga:
 Te rože so devičice,
 Device, čiste nunice“.

Še lepši prosi Uršica,
 Nar lepši nun'ca kloštarska:
 „Oj kaj vas prosim, nune vé,
 Ki v kloštru gospodinjite!
 Naj grem, naj grem saj ure pol,
 Saj majhen časek — ure pol!
 Moj ljubi bo slovó jemal,
 Zlat perstan mi v slovó dajal.

*) Opomba. V tej pesmi ni nič popravljenega, razun tú pa tam rima, kjer je bila zgubljená. Pušena je celó „nuna“ in „nun'ca“ kakor in kjer je stara mati popevala nuna ali nun'ca, čeravno bi bilo dosledniši prvo ali drugo skozi in skozi pisati. R. L.

Nar višji nuna govori,
 Ji govori, jo zaroti:
 „Nikar, nikar oj Uršica,
 Nar lepši nuna kloštarska,
 Ne hod' slovesa mi jemati,
 In v nemar deni perstan zlat.
 Tvoj ženin je zdaj Kristus svet,
 Kervavih ranic ima pet;
 Iz njih je svojo kri prelil,
 De b' te nebesam perdobil;
 Oj, v nemar pusti ljubiga,
 Mar ljubi svoj'ga Jezusa!“

Še lepše prosi Uršica,
 Nar lepši nun'ca kloštarska:
 „Oj, kaj vas prosim nune vé,
 Ki v kloštru gospodinjite:
 Naj grem, naj grem jaz dol od vas,
 Saj firkele ure — majhen čas!
 Naj grem, naj grem dol na poljé,
 De se ne vterga mi sercé;
 De ljubimu podam slovó,
 Sej nič več vidil me ne bó“.

Nar višji nuna govori,
 Ji govori, jo zaroti:
 „Nikar, nikar oj Uršica,
 Nar lepši nuna kloštarska,
 Kaj boš hodila na poljé?
 Bogu zročila si sercé;
 Slovó pregrešnim željam daj,

In misli le na sveti raj;
 Tam čaka na-te ženin svet,
 Kervavih ranic ima pet,
 Iz njih je svojo kri prelil.
 De b' te nebesam perdobil.
 Oj v nemar pusti ljubiga,
 Mar ljubi z nami Jezusa!“

Kaj mi stori zdaj Uršica,
 Nar lepši nun'ca kloštarska?
 Ne prosi in ne toži več,
 Popade srebern nož bodeč,
 Zarine si ga v persice,
 Oj, v persice in v seréice.
 Še tako pravi, govori:
 „Oj tēci, tēci gorka kri!
 Sej me iz kloštra ne spusté,
 Slovesa vzeti ne dadé.
 Vsim staršem to v nauk naj bo,
 Ki hčere v kloštre silijo.
 Le bi bli dali v kloštar me,
 Ko sim še majhno bla dekle,
 Ko sim bla stara dvanajst let,
 Ko nisim ved'la nič za svet.
 Al dali mene v kloštar so,
 Oj v kloštar lep, v Velesovo,
 Ko sim bla stara petnajst let,
 Ko sim bla že sposnala svet; —
 Oj tēci, tēci gorka kri,
 S kervjó pa zbeži duša ti!“

Katrinčica.

Po národní povesti.

Na ravnem, na planem, na sredi vasi
 Pa lipa širokokošata stoji,
 Pod lipo je senca in v senci je kraj,
 Pripravljen za ples je, pripravljen za raj.

Piščalce pojejo in gosli in bas,
 Da sliši in zlega se daleč čez vas,
 Odglaša, kar žvenk doletí na okrog,
 Odmeva dolina, plan, gora in log.

Pod lipo se sučejo urne versté,
 Vse s parom fantini in dečle mladé,
 Vsem radost, veselje vsem gleda 'z oči,
 Da žalosten bil bi skor enega ni.

Naj zališa punca je slava plesú,
 Katrinčica zala, sloveč'ga glasú,
 Ni vidilo solnee, ne luna, ne dan
 Še takega krasa, ko tej je odbran.

Ki vidi jo, koj se mu vname okó,
 Ne more drugače, da gleda le v njó,
 Al se ne nagleda nikoli nikdar,
 Užiga le večí si z gledanjem žar.

Mladenči se skušajo, kdo bo več dal,
 Da bi mu odbor za plesavko jo 'zbral,
 Kupujejo raje, prekupljajo se,
 Kar eden zastavi, berž drugi podré.

Naj gorši mladeneč od daleč stoji,
 Ker reven je, blizo se priti boji,
 Tud ona b' ga rada, ker zal je junak,
 Al možka ga noče, ker on je s'romak.

Tud družih se brani, noben jej ni všeč,
 Domači in bližnji vsakdanja so reč;
 Žival' od neznanega pazno bežé,
 Slovenke pa moje po tujem hlepé.

Prišel je neznanec ne lep in ne gerd,
 Jo vpraša za ples, nje odgovor je — sterd;
 Tri zlate na mizo za raj potočí,
 V njegovih rokah se Katrinca vertí.

In plešeta, sučeta se na okrog,
 Da „vižga!“ in „vižjo!“ glas čuje se mnog,
 Obljúm, da tak čudnega rajavca ni;
 Katrinčica! ali te nič ne skerbi?

Odplešejo raj in počivajo 'n čas,
 Katrinčica praša: zakaj t' je tak mraz?
 Zakaj rokovice o kresu imaš?
 Povej mi moj rajavec, plesni pajdaš!

Al ples ponovi se, in hola! v okrog,
 Da „lejga!“ in „lejo!“ glas čuje se mnog;
 Obljúm, da ga čudniši rajavca ni;
 Katrinčica! ali te nič ne skerbi?

Raj drugi končajo in kóren razdro,
 Katrinčica praša: kako je pa to,
 Da taka vročina od tebe zdaj gre,
 Da pari in peče me v moje serce?

In znova zasučejo se, zaverté,
 Da „lejga!“ in „vižjo!“ glasovi leté,
 Obljúm, da bolj čudnega rajavca ni;
 Katrinčica! ali te nič ne skerbi?

Objame jo, stisne jo k sebi terdó,
 „Saj s' čakala mene, pa pojdi z menó,
 Le pojd z menó, te popeljem na dom,
 Kjer mraz in vročino razjasnil ti bom;“

„Pozimi bo vroče, poleti pa mraz,
 In družčine dosti, ne bo ti dolg čas,
 Na zbiranje tujeov, neznancev dovelj,
 Vsi rajati s tabo so polheni želj“.

In rájala sta spred plesavcov oči
 In raja ponovil nobeden več ni; —
 S'romak pa obrača za njima okó,
 In misli in pravi: Pač škoda za njo!

M. Valjavec.

Janko cigan.

Balada.

Kar godcov bilo je na mej' hrovaški,
 Vse Janko sin ciganski je prekosal.
 Je sicer godca stan le stan beraški,
 Al on je dnar kot knez po kerčmah trosil.
 Kjerkolj je godil, je vesel'ga šuma
 Priderla fantov in dekličev truma,
 Cigan pa si je černe berke vihal
 In slast neznano v svoje strune dihal.

Pa úzmal je in král, da slavo mojstra
 Je gerdi madež clo tatú ognjusil;
 Zadelá toraj ga je kazen ojstra,
 Da mnogokrat je leske mast okusil.
 Zastonj! Tatvina bla mu prirojena,
 Ga spokorila kazen ni nobena,
 In ker ga zopet je zmotila kača,
 Mu sodba steče: da naj s smertjo plača.

Pa preden rabelj njega bode davil,
 So dnevi mu trije še na voljo dani,
 Da bi ga mašnik lepo z Bogom spravil
 In prizanesel duši zdaj skesani.
 Al njega tudi to u vest ni speklo,
 Je mastil se, mu vince v gerlo teklo,
 Je pel in godil, kot da b' ljubeo snubil,
 Ne misleč, da bo kmal življenje zgubil.

Že so peljali ga tje na sodiše,
 Za njim je vrela množica neznanska,
 Marsktera deklica si solze briše
 Zdihaje: „škoda tebe, kri ciganska!“
 Pa on spremljavcem lepo se priklanja,
 Navadne burke tudi vmes uganja,
 In ko je prišel k strašnemu prostoru,
 Je časa sprosil k zadnemu govoru:

„Vas prosim, naj mi bode dovoljeno,
 Da gosli k sercu stisnem ob slovesu —
 Edino blago, ljubico pošteno;
 Glasile so se po vaséh pri plesu,

Umele so si slavo pridobiti ;
 Zdaj treba bode se od njih ločiti ;
 Mi toraj dovolite zadno godbo ,
 Naj potlej rabelj spolne strašno sodbo“.

Na prošnjo to so dali mu odloga ,
 In mila glasba 'z goslic se pričinja ,
 Omečil ž njo je serce clo trinoga ;
 Zdaj vmes glasovi zarenčé veršenja ,
 In kakor slapa val valove tira ,
 Tako iz strunic čudna godba zvirá ,
 Zdaj britki jok budé, zdaj bi od straha
 Zbežála poslušavcov množca plaha.

In hrodja, glej! začnejo takt dajati
 Se na visocih vislicah gibaje ;
 Al čuješ glas ostuden krokotati?
 Vranovi so, po zraku se sukaje!
 Oj, godec! že te čakajo pogrebci ,
 Že zvohalí so te požrešni jedci ,
 Ki bojo ti s košíc meso kljuvali ,
 In vihrajoče lasce ti česljali.

Cigan kričí: „Si v kolo roke dajte ,
 Bo glas nar slajši mojih stran vas vodil ,
 Pred koncom mojim mi to čast skazajte ,
 Še rad bi eno k plesu vam zagodil!“ —
 Zastonj plesavcov íše ; množca bleda
 Zdaj groze trepetá kot ovčja čeda ,
 On sam ceptati jame in zavriska ;
 Al je obup, ki se v očéh mu bliska?

Oj! že začele so mu strune pokat'
 Pri plesu, ki krog vislic ga speljuje,
 Pa goslic zvestih glas ne jenja stokat',
 In on si kroge vedno razteguje,
 Divjaje z vriskom, z godbo tam razsaja,
 Da krog stoječih tanjši venc prihaja.
 Kar ga, kjer nar bolj redek je, predere,
 Jo bliskoma u bližni gojzd pobere.

Osupnjeni so stali pričujoči,
 Al njega že zavetje gojzda krije,
 Po kratkem begu ga že meja loči,
 Dosegel je že varen kraj Turčije.
 Ostrunil spet je gosli javorove
 Je godil viže stare — viže nove;
 Al nikdar več se niso tak glasile,
 Ko takrat, ko so vislic ga rešile.

Dragotin Dežman.

Človečji sléd.

Prostoserčno déte stoplje
 Láhko skoz življenja mir,
 In stopinja mu ne vkoplje
 Za seboj sledú nikir.

In mladenča noga kerpka
 Terji stopa že ob tlà,
 Mila radost in slá terpka
 Mu je v dušo že zašla.

Naj že v prah veselja skaka,
 Al naj lazi v pesk strastí;
 Urno mine želja vsaka,
 Nič sledú ne naredí.

V slepi tmíni omamljenja
 Nosi mnogo sere sebó;
 Že teži ga znoj življenja,
 In že daja sléd z nogó.

In bolj leze v prah veselja,
In bolj grezne v pésk strasti;
Vterdi se mu vsaka želja,
Sama sebi v sléd stoji.

Tisučskerben se upira
Teži djanja mo ž močan,
In stopinja se mu vdira
Globokeje noč in dan.

Skerb preženc vso omamo,
Ptuje serca verže tje;
Bremenom le lastnim ramo
On še vklanja — drugim ne.

Dan na dan ga globokeji
Rine moč strasti in zlób,
Dokler na življenja meji
Dost globok ni sléd — za grób.

Rodoljub Ledinski.

Čveteri véki ali dóbe sveta.

Po Ovidiju poslovenil M. Valjavec.

Pervi rodil se zlati je vek, brez varha ki samši;
Brez postav spoštoval iz nagiba pravico in vero;
Kazni, strahú ni bilo; na obešeni plošči iz rude
Bralo se ni žugajočih besed, in bala sodnika
Ni se proseča druhal; brez sodbe bili so varni;
Ni še do sih dob s svojih gorá se v čisto valovje
Znižala tujih dežel ogledávat posekana smreka;
Niso poznali ljudjé zun svojega drugih pobrežij,
Niso dozdej še okrožali mest globoki zakopi,
Bilo ni tromb iz ravne in róg iz krive ne rúde,
Ni še čelad in ne mečev biló; narodi so varni
Brez vojaških potreb príležni zavžívali pokoj,
Zemlja je ravno tako vse sama od sebe dajala
Čela z motiko nikjer ne kopana, ne órana s plugom,
In zadovoljni ljudjé s plodovi, ki rasli so sami,
Brali divjačini sad so, nabírali jagode gorske,
Brali so dren in malince, ki visé na ostrem robidju,

In ki s košatega pal je drevesa Jovjega želod.
 Bila je vedna pomlad, in cvetke brez semena zrasle
 Božal pohlevni cefir je pihljáje sò sapico toplo;
 Kmali rodila je tud plod žitni neórana zemlja.
 Njíva od polnih klasóv rmenéla je brez obnavljanja,
 Mlečni potoki takrat so, in tekle so nèktarne reke,
 Ino rmenkljata sterd je z zelenega kápala dóba.

Ali ko pal je Saturen zagnán dol v tartara tmíne,
 Vladal je Jupiter svet, in nastal je zárod sreberni,
 Manj ko zlató, pa vreden le več od narúdnega bakra;
 Jupiter skercíl dolgost je vigredi starega časa,
 Leto na zimski mraz, na poletja, jeseni inake,
 Ino na kratko pomlád, na štír razdelil je kampe.
 V prvo tačas se žgan in pečén od suhega žara
 Belil je zrak, in visel je led soséden od vetrov,
 Ino ljudje šli v prvo tedaj so v hiše; pa hiše
 Bile so jame, al gost germ, véjevje zvezano z ličjem.
 Semena žitne takrat so na prvo zasípali v brazde,
 Voli so v prvo tačas pod teškim stókali jarmom.

Tretji na to pa za njima nastál je zárod bakreni,
 Bolj sirov'ga sercá, bolj k strašnemu nagnjen orožju,
 Vendar hudoben ni bil; al zadnji je 's terd'ga železa.
 Zdajci prihrula derhál vse verste zločinstva je v dobo.
 Žile slabeje; ušla je resnica in vera in sramnost,
 Vzela njih mesto v posest je golfíja, zaseda, kovarstvo,
 Sila, hudoben pohlep po imetju nikoli zadostnem.
 Vetrom, ki prav jih poznal še mornár ni, so zróčali jadra,
 Ino neznaníh vodá je valovje zíbalo barke,
 Ki verh gorskih višáv ko drevesa rasle so dolgo;
 Zemljo, ki prej je ko solnce in zrak vseh občina bila,
 Merjevec skerbni tedaj zaznamil v dolge je meje,

Tirjali niso za sad le in živež zemlje bogate,
 Ki ga je dolžna, temuč šli tudi v oserčje so njeno,
 In ki ga skrila zaklád je zmeknivši ga k stigovim sencam,
 So izkopávali, mik in navod do sleherne zlobe;
 Kvarno železo, zlató od železa še kvarnišè prišlo
 Že je na dan, in vojska na svit, ki bori se z obojim,
 In je s kervavo rokó zažvenknila skupaj orožje.
 Z rópanjem zdaj se živé, in gostu se bati je gosta,
 Varen pred zetom ni tast, še med brati ljubezen je redka,
 Mož s pogubo pertí soprogi, soproga pa možu,
 Bledo trobéliko v strup napravljajo mačehe hude;
 Preden še čas je, pozvéduje sin za očetove leta;
 Ni je pobožnosti več; zapustila nebeščanov zadnja
 Tud Astrêa devica s kervjó je napolnjeno zemljo;
 In da od zemljè ne bil bi varniši éter visoki,
 Činili nek so gigantje naskók na nebeško kraljestvo,
 Stavili gore verh gor, nakopičili jih do ozvezdja.
 Strelo poslavši razbil je pa oče vsega mogočni
 Zdajci Olimp in podležno zagnal znad Peljona oso.
 In ko ležale tedaj pod lastno so težo zasute
 Trupla te grozne, s kervjó se je sínovo obilno polita
 Zemlja povlázila nek, in kri oživila gorko,
 In da bi čisto spomin ne končal se njenega roda,
 Jo premeni na človeški obraz; al tudi ta zarod
 Bil zasmehún je bogóv in pohlepen po divjem umoru;
 Silen je bil; da rodíl iz kervi se je, berž se je znalo.

Komu?

Národna iz Liburnije.

Zrasal mi je zelen bor,
Gospodinu pred dvorom;
Na njem rastu jabuke
Troje sorte kolura;
Čuva jih divojčica
Tanka, bela, visoka.

K njoj mi pride mati njena:
„Daj mi, hčerko, jabuku!“

„Neću, neću, matko moja!
Nis je za vas gojila,
Ni od sunca hladila,
Ni od vetra gradila.“

K njoj mi pride otac nje:
„Daj mi, hčerko, jabuku!“

„Ne dam, ne dam, otac moj!
Nis je za vas gojila,
Ni od sunca hladila,
Ni od vetra gradila.“

K njoj mi pride sestra nje:
„Daj mi, sestro, jabuku!“

„Ne dam, ne dam, sestrice!
Nis je za te gojila,
Ni od sunca hladila,
Ni od vetra gradila.“

K njoj mi pride bratac nje:
„Daj mi, sestro, jabuku!“

„Ne dam, ne dam, bratac moj!
Nis je za te gojila,
Ni od sunca hladila,
Ni od vetra gradila.“

K njoj je prišal ljubi nje:
„Daj mi, ljubo, jabuku!“

„Dat ću ti jaz jabuku,
Za te san ju gojila,
I od sunca hladila,
I od vetra gradila.“

Zapisał J. V.

Primula veris. *)

Po Lenau-u

Ljuba cvetlica,
Oj! že tak zgodaj
Spet nas obiščeš?
Sprimi te Bože
Primula veris!

Tihše kot druge
Polja cvetlice
Spančkala bila
Ljuba si cvetka
Primula veris!

Pervo šeptanje
Nove pomladi
Sama le bila
Ti si ga čula
Primula veris!

Meni tud v sercu
Kdaj je cvetela
Lepši od drugih
Cvetlic ljubavi
Primula veris!

Ljuba cvetlica
Primula veris!
Drago te zovem
Cvetko jez vere.

Veruješ prvim
Migom nebeškim,
Tečeš nasproti,
Odpreš jim persi.

Pomlad je prešla,
Naj jo le mrazi,
Kalne in megle
Krijejo zopet!

Cvetka ti verješ,
Da zaželjena
Rajska je pomlad
Vendar le prišla.

Persi odpreš ji;
Ah! pa presilni
Mrazi ti serce
Nježno morijo!

Če že prav zvene!
Ko bi se cvetke
Verna le duša
V vek ne zgubila!

* Perva pomladanska cvetlica trobentica ali gospodičnja.

Nova cvetlica.

Naj lepše rožce so zvenele
In zginile iz verteca,
Veselo so mi zmir cvetele,
Vedrile serce in duhá.

Minljivost ta me v serce gane,
Mi seže v dušo, skli britko,
In solza gorka 'z oka kane
Na velih rožic gredico.

In glej! ta solza je kalila,
Svetí se nova rožica;
Oj tako ljuba, tako mila
Nobena ni nikolj bilá.

Alj dolgo — kratko bo cvetela?
Ne vem še jaz, le Bog to vé:
Da zime moč bi je ne vzela,
To moje le želi sercé!

A. Praprotnik.

V spomin Prešernu!

Šel mladeneč je v samoto
Skrivnega nemira gnan,
Da si tamkaj med tihoto
Zvoli svoj prihodnji stan.
Polne so moči mu žile,
Čutov polno je sercé,
Duh navdan je čudne sile:
Ali kake — sam ne vé.

Tam v samoti premišljava
V čudne sanje utopljen;
Kar prikaže se mu Slava,
Lavor dala mu zelen;
Ž njim ovije vroče čelo,
Diko pesem mu delí,
Pa življenje neveselo,
Rane serčne, tužne dni.

Pevec lavor si ovije
Radostni okoli las,
Kar ga Sreče svit obsije,

Govori mu mični glas:
„Stopi, drag' mladeneč, k meni,
Da ti blagoslov podám;
Kaj ti hasne ven'c zeleni,
Bolji blagor jaz imám“.

„Zlato v dar ti dam torilo
Polno blagorov sercá,
Kar želiš, bo podelilo,
Kar ti ljubo je, imá;
Bom vodila te v ljubavi,
Serca ti naklanjala,
Ali odpovej se Slavi,
Verzi venec nje na tla!“ —

Mirno jo mladeneč gleda,
Čudi se ji — ostermí,
Žali njena ga beseda,
Naglo ji odgovorí:
„Beži Sreča mi lažnjiva!
Slava blažja je kot ti,
Ona mi nebó odkriva,
Ki za tvoje sine ni!“

„Sreča pevcom nikdar mila
Bila ni, pa tud' ne bo;
Kadar ljubljence volila,
Bilo družih je že sto.“

„Pevec je pod višjim krilam,
Sreče varstva željen ni,
On ustavlja se nje silam,
V pesmih ima kar želi!“

„Pesmi mu donijo slavo,
Ko že v hladnem grobu spi,
Se razlegajo v daljavo,
Kodar Slave plam gorí;
So spomina piramide
Njega duha, njega ran,
Ga slové, dokler ne pride
Zemlje sonca zadnji dan!“ —

In razžalil bil je Srečo
Za vse svoje žive dni;
Vergla ga v ljubav je žgečo,
Da mirú dosegel ni;
Mu povsod je moč lomila,
Kar je delal, kjer je bil;
Al nar huja njena sila
Ni vsahnila pevskih žil.

Še prijazniše mu Vila
Pesmi je narékvala,
Milo zmir ga tolažila,
Mu hladila bol serca.
Zdaj ga krije pa gomila,
Njega Vila že molčí —
Al spomin mu je vsadila:
V pesmih vekoma živí.

Pesmi mu donijo slavo,
 Ki v prezgodnjem grobu spi,
 Se razlegajo v daljavo,
 Kodar Slave plam gori;

„So spomina piramide
 Njega duha, njega ran,
 Ga slové, dokler ne pride
 Zemlje sonca zadnji dan!

Jankomir.

Med in pèlin.

Nekterim pesnikom!

Mislil bi, ptičice,
 Ktere med nami
 Koli glasijo se,
 Slavčki so sami.

Smeja se kakor med
 Sebi mnogtera;
 Da ji nihcé ni spred,
 Njena je vera.

Graja pa naj na to
 Reč se ji mala,
 Precej serdito bo
 V sprot začverčala.

Ptičice! s tem gubi
 Slava se vaša;
 Slavček, se meni zdi,
 Tak se ne zglaša!

Slovničarjem!

To se mi čudno zdi:
 Čerkice se derži
 Vsak iz vse moči;
 Kakor da čerkica
 Bila modrost bi vsa,
 Bila bi sreča vsa!

Znojemski.

Summo Jovi.

Jupiter, stori, kar svetujem jaz,
 Ino spremenil boš zemlje obraz:

Starcom pomládi njih stare kosti,
 V žilah zateče naj naša jim kri;

Ali pa daj nam mladenčem en dar:
 Sivcov ohromljenih daj nam denar!

J. Jenko.

Torbica národnih prislovic.

V Istri nabral Jakob Volčič.

Svoja kućica svoja voljica.

Zrela hrušva sama pade.

Ka rano cvete a kasno sori.

Bolje je s starim hapati (jesti) nego s mladim plakati. (Tolazba mladega dekleta, ki se moži s starim bogatašem.)

Da bi kosa beci (dnar) imela, gospu bi ju zvali.

Ki je na jedno oko slep, više (več) vidi.

Ki ima dela, ima i jela.

Kume gori kume doli, ti le hodi s moje smokve doli!

Ki nima straha, nima ni srama.

Ki prestaro kërpa, konce gubi.

Gleda kao pàs-na sekiru.

Ti je na volju kao stari babi ples.

I ja imam popela na ognjišču. (Nisem ravno siromak.)

Nemogu biti kose cele i vuki siti.

Oženi se koliko naj dalje, a pokumi se koliko naj bližje moreš.

Ki paji tuju kokošicu, neka veše svoju za nošicu.

Vsaka večera spat pelja.

Ne prebiva miš, kadi nije miš.

Zena sami sebi ruži, koda moža svoja tuži.

Bolje čern kolač nego prasen torbaš.

Vrana se je vijála vijála, pa je va (u) gnoj pala. (Še pravi od prevzetnih deklet.)

Oči više (več) vidu nego oko.

Opareno dete va merštu kašu puše.

U kakovu deželu prideš, takovu šegu da primeš.

Ki u jamo leti, se maha lovi.

Cini, ča je pravo, i ne boj se ne Boga ne vraga.

Bog visoko sedi, dugo vidi i široko more.

Kako kdo nikne, tako obikne.

Ča ni bilo, ne reci: da ne more biti.

Ki te gladi, če te ogrebsti.

Vuku si dal ovce pasti.

Šla je sekira, neka gré i toporišče!

Ki se časti, se omasti. (Eigenlob stinkt.)

Is sure (ponve) v oganj. Is lonca v kotal (Aus dem Regen in die Traufe.)

Človek s človekom se spravi (snide), ma goro nikdar. (Tolažba ob slovesih.)

Kako pravo tako zdravo.

Pàs u cirkvu, pàs iz cirkve. (Der ist unverbesserlich!)

I olita (čreva) se u človeku sagrisu, kako nebi se ljudi!

Poli suhoga i sirovo gori.

Ča koristi pluvati gori, aš pada doli. (Ki od sebe ali svojih slabo govori, sam sebe osramoti)

Joh onemu, ki ga ljudi milujejo!

Ti me meriš na svoj lakat.

Neče te ta voda oprati. (Nič ti ne pomaga izgovor.)

Ki muči (molči), glava ga ne boli.

Moram dati milo sa drago. (Ako človek v potrebi kakošno stvar nerad poda.)

Ki more i konj mu pomore. (Bogatemu vse pomaga.)

Joh ti muki (moki) po tujoj ruki!

Čistemu obrazu malo vode treba.

Za grašico svoniti. (Prepozno kaj storiti.)

Vela (velika) riba malo je. (Bogatini tare siromaka.)

Nije prijateljja do otca i majke.

Bi ti dala pličjega mleka.

Ni svaki petak bošič. (Se pravi, če je kaj izjemno dovoljeno.)

Če tovar trubi, Bog ne ljubi.

Uboštvo krati muštvo.

Više (več) ih ubije jezik nego sablja.

Starost modrost, mladost ludost

Naglost kvari mudrost.

Ki gre v malin, se omuči.

Mlade ne sudi (prenaglo), mertve budi (spoštuj.)

Ča gre po selu, dobi po čelu. (Izposojano se rado pokvari.)

Kadi laš obedva, ne večera.

Kakovo jelo takovo delo.

Vuk dlaku menja, ma šege ne.

Ki je dušan je sušan.

Znamo s kom nogom šepamo. (Wir wissen, wo das Uebel steckt.)

Poštenje šiviljenje.

Ča je kosa grintaveja, to jače skače.

Neboj se vode hrupeče nego mučeče.

Mi nima šlica repa. (Nimam vzroka.)

Obsežek.

	Stran.
Pervi in pratikarski del	3
Drugi del. Življenjepisje:	
Valentin Stanig (s podobo)	17
Juri Japel (s podobo)	27
Tretji del. Lepoznanske drobtinčice prozajične:	
Sorica in pa Soričanje	33
Kerst ob smerti	37
Pravlice iz življenja smešnega kraljevega svetovavca Jana Klenovskega	42
Četrti del. Lepoznanske drobtinčice poetične:	
Mlada Breda	45
Nuna Uršica	54
Katriničica	56
Janko cigan	58
Človeški sléd	61
Čveteri vekí ali dóbé sveta	62
Komu?	65
Primula veris	66
Nova cvetlica	67
V spomin Prešernu	67
Med in pèlin	69
Torbica národnih prislovic iz Istre	70
Sporočilo (z napevom).	

Z V É Z D I C E

od

Radoslava Razlag-a.

Serdea nikak nedajmo tudjini,
Dužni smo sve davat domovini,
Ova mati nas je odgojila,
Njezin je naš život bratjo mila!

G. Janko Drašković.

U GRADCU.

Tiskom Tancerovim. 1851.

AVÉNDICE

1851

Revolucionaria

1851

EN CHANT

Torres Troncoso, 1851

MLADEŽI JUGOSLAVENSKOJ

posvetjuje

spisatelj.

MLADENI JUCOSVAENSKOL

Kdé Adria se pěni,
Kdé jek Baltu stona,
Kdé Ural osnéženy,
Kdé put Neva kona:
Znaš li ty tento kraj,
Svétošahly ten kraj? —
Kraj tento jest Slavia,
Ta predvéka Slavia.

Ljudevit Štur.

ZVÉZDICA I.

Slavorum montes, Slavorum numina flete;
Flete meos natos, magnosque dolores,
Sic volo, sic cupio Slavorum saucia mater.

Jacobus Jacobaeus.

Užeži Vilo! serdce moje ognjem živim
čutjenja domorodnoga, da se sagriju grudi
bratje moje vse na široko, kuda majka Slava
svoje sinke broji. Uvedi me u tužna stoletja
minulosti nesréčne, sramotne, da nam oko od
žalosti solze roni, kako bi nam mili žari soln-
ca blagoga zasterti; kako povsuda po pro-
stranoj zémli slavske détte nezgoda ljuto
bésni; kako nečlovéčna majka svoje vlastite
sinke mori.

Kratko trajaše zlata doba slavjanskoga
plémena; nježne senjarie sréčnih preddédo-
vah naših razkropiše strahovite burje, koje
kako molnja iz vedra neba udariše u domo-
vanja mira, bogočastja i gostoljubja. — Gdé

visoke Tatre dižu svoju glavu nebu pod oblake; tam bi kolévká našega ogromnoga naroda. Kano listje gore umnoži se dobra dítca dobre matke i poplavi vse poljane od morja sinjega, gdé Rimljane uči ladje tesati, vse do zlatorujnoga Urala, gdé po véčnom ledu severnaja bratja gazi. Černo morje mu ne ograniči iztoka, već se širi vse do zibike prestare. Jantar spravlja na pénećem Baltu, bogu se moli u Retri i Arkoni, gdé se Svan-tevitu klanja na zahvalu tolike sréće. Berzo mine zlata doba vesele mladosti. Dušmani ljuti prodroše u tvoje zlatoklasno polje od uzhodne i zapadne strani vse nemilo gazeć, néti sédi vlasi, néti mlado lice ne ukroti smélosti divje. Padahu slávjanska plémena kano trava zelena, cvéteća pod kosom smertonosnom, neusmiljnom. Tatarske ćete poplaviše vlastninu tvoju, a ti jedva sténja pod udarci, koje ti bić božji déli darežljivo. Zvézdogorski Jaroslav i pusto po-

lje na Grobniku vide prvi tvoju zvezdu pred-
hodnicu rana jutra u onoj dobi, koja protira
bégajuće éete u ravnine aziatske. Sviataja
Rus počne sabirati u svoje krilo, u svoje na-
ručaje razdrobljenu détcu, ona odvažno ko-
rači na susret ^{svy na my} budućnosti slavnoj.

Hrabra Poljska vidi kod Maciejovicah
svoju skrajnju slavu, s Kosciuškom bi slava
njena pokopana, dok poljska bratja
neće tražiti ^{svy na my} slave ^{my ja} nove u bratskoj
slogi, do koje da se tim laglje uzvisi, jest
razcépljena u tri svéta strane, neka se sama
osvédoči, kako tlači — nesloga.

Česka zvezda zajde za bélu goru;
tamo se pokopa stara doba, da joj na gomili
ustane nova slava, nova dika u smišlu sla-
vjanstva.

A tužna dézca od Balkana, Velebita! ?
Na Kosovom polju projde tvoje solnce, mer-
kla noć zastere célu zémlju tvoju, cvile sa-
mo ljute zmiije, graku samo ptice ponoćnice

*čezati
havižom*

i gavrani černi. Ti si rokinjica okrutnika ostudnoga, ti si hléba prosiš od nemila do nédraga. Tužna zémľjo, tužne détte, tužni dom! Nemoj zaboráviti svoje nékdajne veličine, spomni se čestokrat svojih Kraljevičah, Obiličah a tvoji jošće vsejednako hrabri sinovi budu otresti iz svojih plečah jarem nevrédni; i tebi će svanuti blago solnce slobode slavjanske — doći će Vidov den i za te.

Od zapadne strani užasni do nas dopiru glasi, jer nam vragovi naši pogaziše mlado i staro. Vse odtudji nam se u zémľjici slavskoj, gore, réke i livade. Ona hrani strane ljudi blagodarmi svojimi, dočim sinovi njeni pravi spavaju u krilu goleme jedne gomile studene.

Slavski rode! nova doba novu traži snagu. Budi vsegda na oprezu, no kréпка ruka, bístra pamet i blaga volja će nadvladati veskoliki svét. Znanstva blago obće dobro budi po premiloj našoj domo-

vini, koja jest široka od sévera tja do juga, a od iztoka do zapada dolga. Kada Donava, Volga, Visla i Veltava svoje sinke vode do mudricah slavjanskih, koje sada su prognane u livade zeléne i pustinje neplodné; onda je i pred tvoja vrata posijal topli žar majčinoga oka. Čuvaj svoje dobro i rukom želéznom, oštri meće svoje, da ti zloba ne uzkrati one dobe blagomile, da ti opét oholost na vratu ne jaše. — Kada uéverstiš obću svobodu po prostranoj zémlji onda stoperv možeš mirno polje obdélavati, da si gladno nasitiš éedo, da si žednu napojiš détku živom vodom, koja romioneća péva svobodu, jednakost i brátimstvo narodah; onda možeš veselím serdecem reći:

„Vtrini solze mati naša mila,
Vtrini solze dosta si jih lila.“

ZVÉZDICA II.

Ai zdé leží zém ta pred okem mym selzy ronicim,
Nékdy kolebka, nyní naroda mého rakev.

Jan Kolar.

Jedna gomila zakriva tužnomu pogledu
kosti tisučerih bratovah. Zeleni sag zastira
skeleće rane, koje jim kruti dušmani zada-
doše. — Radostno putovaše pobožna détea
k bogovom svojim, da dopolni svetu službu,
da velikomu duhu svoju hvalu javi za podé-
ljene mu blagdane, da ga prosi za budućnost
srécnu. Veselim serdcem donese plodove
najlépše njivah i stadah svojih, zlate rude
temnih jamah, robu dragocénu, koju morjem
dopelje od obalah bogatih. Péva Slavjan,
serdee mu u persah poskakuje prevelika ve-
selja, jerbo samo svoje brani, tudjega ne
traži. Ori glas se slavski u Pomorjanah,
Laba, Odra stada poji slavska, od Donave

bistre do Balta valovah pénečih uljulja jeden mili glas jedne matke détcu u senjarije sladke; veselim uzklikom pozdravi ranom zorom solnce blago, kada béli den otvara, no ne misli na merklu noć, koja će joj uvék dragu domovinu pokrivati. Dodje tudjin, kojega prvo podučí plodorodno polje obdélavati, kojemu bez sumnje odkrije zlata žile, kojega učí veslati i kormiliti po čudapolnom morja zerdcalu. Na zahvalu tolike usluge metne te iz vlastnoga domovanja, on ti staro otme ognjišće, odbaci bogove tvoje, da ti svoje narine, uzme tebi tvoje običaje, jezik majke mile, obraz tvoj prijazni, da si tudjin u materinoj zémlji, koja grob jedva imade za te. — Tužni duh moj stoji tam pred grobljem tvojim, zahman tražim Slavjanah u slavjanskoj zémlji, vse je pusto, vse je tiho, prošastnosti morje mi se čini kako jezero, koje utopi srodnu bratju, da je hrana hladnokervnoj zvéřini. Ja koračim korakom lagahnim

po pustinji golemoj; miris svetih lipah, koje posadiše preddédovi naši, dirne mi do uzduha, vidim polje zlatoklasno, perivoj cvéteći, gledam barke hitroplovke — alj vse tudje, vse nemilo šuti. Pod lipce se ne sbira družba naša, polja ne žanje Slavjanka krasnolična, barke tudjince bogate. Slavjan skrije se pod zémlju černu, da ne vidi sramotnih vékovah, da si odpočine u majčinom krilu, dok ga novi duh ne probudi na poslovanje novo u blagor človečanstva. Kto će život donesti u ovu ogromnu gomilu? — Matka Slava razposla véstnike svoje s veselím glasom u vse četiri strane domovine naše, došli budu i u zapadne strane, koje zapletke krivoga mudrovanja težko vežu.

Kako na gomili svoje ljube drage plačemo na ovom tužnom polju, koje se tolikokrat porumeni kerveom nevinom. Dok ti, mili rode! polje obdélavaš i pšenicu séješ bélicu, dok ti u svojoj staroj véri kano pravi kerstja-

nin živiš nehaječ za zulume i bojeve kervave, gazi suséd divji svetu pravdu nogami, nejaku mori détcu tvoju, sramoti mlade déve tvoje, miroljubivim mužem tvojim metne težki jarem na vrat, da nepravda strahovita k pravednomu nebu vapi za osvetu. No bogovi tvoji padoše oborjeni iz prestoljah svojih, svetjeniki Kristovi dovedošé za sobom silne vojske, koje na slavu Bogu nakvasišé vsu zémlju tvoju kervcom tvojom, da ustupiš ogladjeno mésto gladnim lupežem. Zémlja tvoja sténja pod težkim oružjem sakovanim iz želéza, s kojim ti postilja sitnomu sémenu, da ti klasjem porodi stostručnim. Uma tvojeja proizvode smélo ti uništi, da tim prie zaboraviš minulost nékdajnu, zlatu dobu sréće mlade, pervobitne slave tihe.

Sveta pravda i človécanska ljubav te ne spasi nepravde, ako se muževno ne latiš posla, da si kukolja očistiš zémlju, da činom pokažeš, kako si shvatal obcu zadaću céloga

člověčanstva, blago budoučnosti naše, koje valja od gadnih zlobnikah hrabro braniti, ako uztréba i bridkom čordom, oštrim mečem. Nečeš se obraniti samosilja, ako se navadno ti razcépiš u šake malene, no ako se složiš u bezbrojnu četu jednu. Sveta pravda će tékom časovah pobéditi vsaku nepravdu, ako i mi déjstvujemo vitežko budi umom, budi rukom. — Koliko nesložnih plémenah nam umori nemili udes u zapadnih stranah! Jošće možemo viditi ostanke kervavoga mesarenja, nekristjanskoga postupanja nazivokristjanah protiv onih nevérnikah kristjansko živećih.

Rode mili! pusti svét zapadni svojom šarenom odécom, nek se hrusti slavom svojom taštom, koju člověčjom podléva kervcom; motri neprestano bistrim okom iztok mladi, koj se preporadja u življenje novo. Tmina već zastira zapadne krajine, na iztočnoj strani žarko solnce sije. Toplo će posinuti u naše gomile i premda ne probudi télesah

naših nesložnih praotecah, to će probuditi njihov prerodjeni u slozi duh, da dirne u serdca njihovih potomcah, da jim procvete domovina u vsem, čto je dobro, krasno, istinito; da se sve odstrani, čto ne vodi k cilju naše matke, matke premilene do sada pozabljene,

ZVEZDICA III.

Srétan, komu nebo poda,
Ko ovima na Grobniku
Za slobodu svoga roda
Izprazniti čašu priku;
Kto da mekšu postelj ište
Neg za narod svoj ratište?!

Demeter.

Cto tamo vervi po livadah zelenih i vse živo pogazi bilje? Divji čopor strašnih zvéri? Risi i hiene, koje hoću kerv da sisaju jošće vruću? Ili su volkovi u človečkoj slici? Bègaj déte malašno, plašna dévo prodji se lépote svoje, sédi starče skrij se pod zém-ljicu černu, jer ti otčevine tvrde mužke ruke braniti ne mogu. Jaoh zém-lji, kroz koju prolazi ona divja četa, koju proléti zmija krilatica. Dodje Tartar divji, kosi rod slavjanski kano travu oštra kosa, no po vékovih pretež-koga robovanja jedva skine iz plečah svojih

jarem sramotni, kada se maleni rodovi sliju u carstvo jedno i nje nadušuje uzhitjenje za svobodu narodnu i domovanje umerlih predédovah svojih. Slavjani oslobodiše zapadne strane konjah mongolskih, kada jim na većitu uspomenu postaviše velikansku gomilu na grobničkoj pustinji grobosličnoj.

Rado ide Slavjan u vojnike i péva davorie, pésme junačke, kada u čelo gleda béloj smerti, kano da vodi sestricu milenu na pir svatbeni. Veselo i hrabro opravlja tužni posel ratovanja, kada se bori za sveta prava vére, doma, narodnosti svoje; jer podobro znade, da su sveti domovine aldovi najmanjši. Čestokrati se sétja Serbin svojih Kraljevićah, Obilićah i černoga Jurja; Čeh sorodni Libuše predavne, Otokara, Žižke, Poljak sméli Jana Sobieskoga, Kosćiuška, Rus mogućni stolétnoga jarma tatarskoga i požara Moskve grada. Turobna je služba užasnoga bojevanja, kada se sinovi jedne majke obće, prirode

božanske, kano ljute zmije, divje néme zvéri bace u kervavu propast, kada se po širokoj zémli ravnoj, polodovitoj ne vidi drugo, no samo trule kosti, hromi udi, nesrétnici osakatjeni. Žalostnim pogledom motri milo oko solnca žarkoga peklenski prizor, kada človék za človékom ljuto básni, da propadne ili ga pobédi, da mu slédi kervava slava ili prokletstvo potomcah. — Kada će doći blagden ožudjeni mira vseobéga? Kada će prestati uzajemno mesarenje nečovéčno na zémli, koju ima um u raj a ne u pékel pretvoriti? Onda stoperv, kada prestane nepravda narode razdvojivati; kada se obistini božanstveni zakon sina božjega: Nemoj nikomu učiniti, čto voliš da se i tebi ne čini. Daleko, gotovo daleko jest ona doba blažena, no nemojmo sdvojiti na človéčjem rodu i tersimo se vsom snagom duševnom, da budu rédki oni prizori kervavi, koji su do sada žalibože! jedina slava nekojih narodah, s kom se uvék

diče nalik oroslanah, risah i hienah divjih, nalik zagazećim plémenom ljudskim u hostah amerikanskih, koji se samo glavah posékane svoje bratje ravnorodne diče. Tužna slava udesa nemiloga! — Slavjan krotki nikada ne hlepi za takvom slavom, mirno orje pldonosno polje; on ne mori ulovljenih nepriateljah, jih ne zaderžuje u robovanju težkom, jer povsuda ceni svobodu: no kto vréden nije svobode, taj ne štjuje ine svobode. Slavjan s plugom ménja čordu bridku, konji voze zlatoklasno snopje u domovanja mira; barke njegove, berzi labudovi na solnčanom zerdecalu nose blagoslov na obale strane, a ne prokletstvo, jad i čemer. — No kamo te dovede, rode moj mileni! nagon dévičanski? Da zloba i nepravda šire svoja krila nedositna u vse četiri strane domovine tvoje, da détna tvoja prognana iz hrama vlastnoga cvili i jauče po širokom svétu, da oholost mirno spava, dok ti čuvaš

medje strane i si često spasitelja moriš. Brat protiv brata stoji na ratišću, da za tudje blago a sebi na ušterb kervcu lije slavsku, da mu domovinu, krasni predél zémlje svoje, vragovi nemili laglje gaze: a mati Slava solze roni gorke, jerbo dézca njena tudje brani, svoje zabacuje.

Upoznaš već, mladino slavska! kamo zagazismo? Nećemo moći izlaziti, ako se ne vratimo natrag, ako se svojski ne latimo posla, ne da nevinost potlačimo, no da zloba plaho bégne iz slavjanskih stranah; da se zémlja nam očisti zmijah, pijavicah i černih gavranah; da si sebi žanjemo, meljemo; da si sebi béle hráme stavimo; da je pravedni tudjin gost nam mili a ne kruti zulumečar u našem domu. — Pohiti na polje ravno mladežu mila, krasno dobro majke stare! kada zaslišiš tutnju bubnjevah, grom stoustručni topovah i zvek mečevah bratje svoje, koja se bori za narodnosti svete blago. Sin

ostavlja majku staru, otca sédoga, brat cé-
liva sestru svoju na razstanku, dragi se iz-
vija miloj ljuboj od serdca kucajučega, da
prelije slavno kervcu svoju za otčevinu milu,
za svobodu roda; da vijuč si zelen lovorike
véneć pogine na bojišću ili da se vrati s voj-
u svoju domovina, kada pobédi svobodnom
rukou robske čete nepravdi služeće. Pripa-
sajte bridke sablje, naostrite svoje meće,
osédlajte berze konje, rušite, končajte ker-
voloke, ražajte, tolcite, gušite nepriatelje
Slavjanah. — Radi sréće ne poreče mladež
naša slavjanska, da se vréme tim prospéši,
kada ćemo opét konje svoje predprezivati,
da nam rjuju plugom zakovanim iz čordah
naših zémlju ravnu, da se ne ore davorie
strahovite po mirnih gorah i planjavah, no
samo nježne pésme ljubavi i sréće ljudske;
da se štiju dévice mudrice, koje plaho béže
izpod ratne zémlje. Za sada pak si glu-

boko u serdce utisnimo slova Mijata Stojano-
vića :

A kto žali danas poginuti

Za pravicu i svog roda sréću,

Nije vrédan, da ga zémlja nosi,

Nije vrédan, da se Slavjan zove,

Čern mu obraz pred Bogom i svétom !

ZVEZDICA IV.

Svemu svétu svitje zora,

Kod Balkana neima dana!

Usréd gorciéh suzah mora

Gori, gori ljuta rana,

Koju robstvo zadade.

Ognj. Utiešenovič.

Serbska zémľjo, gnjezdo sokolovah! Den 15. lipnja méseca godine 1389 pogubi slavu tvoju na Kosovom ravnóm. Na ovaj létni den se smerzne drévo sréće tvoje stolétne; tuga zastere čitavu domovinu tvoju od sinje Jadre do morja érnoga, od bistré Donave do Carigrada zlatoga. Solnea žarkoga ti nedopusća gledati meĝla gusta, koja si legne na obédvé strani stermečega Balkana — jer se barjak slavski na Kosovom obori. Na ovom polju bi pogubljene tisućine hrabnih junakah sa knézi svojimi i vojvodi čestitimi: serbski knéz car Lazar, stari Jug Bogdan i devet sinovah njegovih, devet mladih Jugovi-

čah i Miloš Obilić, počto bi pogubil turskoga cara Murata. Silu božju Turčinah posekoše hrabre mišice serbske; no prokleti izdaica Branković Vuk izda bratju svoju, tasta svojega, a izdajstvom svojim baci céli narod u stolétno robovanje. On izvadi gréšnom rukom serdce matere zvoje kano ljuti zmaj, kada majci vlastnoj grob otvori kervavi. Proklet bil vsaki izdaica! — Ova rana naroda našega nam vsegda gorku zadade bol, kada se ovaj tužni izgled ponavlja. Gadna kukavica vlači oči svoje po zémljici černoj, jer ne može poštemomu človéku da pogleda u obraz pošten. Pozdni potomci proklinjaju ime Ešialta, koj izdade junačku četu Leonida kod Termopilah, dočim slavna uspomena ovih za domovine blagor padših uvék živi. Neima serdca, neima snage takva gerda potajnica, jer za malu korist sréću i slavu roda svojega izruči nepriateljem.

Čujte, slavski bratri po prostranoj Slavii,

jauk i lelek tužne bratje svoje, koja već od trista godinicaš sténja pod jarmom težkim poluméseca! Ti pak Bože mili, otče blagi! smiluj se u sdvojenju strašnom k tebi upajuće détee, jer človéčje moći ne mogu više prenesti križa težkoga. Probudi srodnu bratju, da jednom spozna nevolju i bédu roda svojega, da bude svobodi traga u domovini zarobljenoj. —

Majka rodi čedo mlado, plače, gorke roni solze, kada mu poviri u oči nevine, kada pomisli, da možda nikada neće progledati iz mertvila guste tmine, koja obkoliva robove. Déva rujnolična péva svoje žalostinke, jer podobro znade, da cvét najkrasniji dévičanstva seguren nije pred majmunskom slastju nevérnikaš krutih. Mladiće vežu verige želézne u temnici tamnoj; sédi starci ječu na kolju nemilo i zahman nariču imena sinovah svojih; déte drobno majci se otimlje, da se nezna sétjat domovine, majka sama baca

konjem se pod noge. Turčin ruši, pali kuće bédne dítce, kristjan orje, žanje s znojem vručim, da se lakomnost nasiti bezposelna. Vse prodade za izkupit golu dušu bar za kratko vréme, no kada se Osmanlija vrati i zapita blaga ostaloga . . . tada smert studena prognane od ognjišća svojega uljulja u kolévcí od glada i leda. Neima veće tuge od tuge tvoje; neima veće muke od muke tvoje, ljude žalostni! no ipak će prie kamenje solzah proplakati, negobi se tebe smilovali zapadni narodi, koji se uvék prosvétom diče. Zahman čekaš pomoći od zapada, tužna majko, kada solze roniš gorke niz suhotno lice bédno. —

Utéšite se mučenici vére Kristové i prosvéte slavjanske! Doći će létuj Vidov den i za vas, koj će pognati spasiteljne pupoljce sréće nove, nove slave, koju zori u z a j e m n o s t s l a v s k a. Stresti ćeš jarem bratjo zatravljena! ako Slava mati barjak

tebi blagoslovi, jer narodi ini traže samo svoju korist, kada nude tebi samostalnost, jer na videz samo gerle. Slava mati će ti utěhu donesti, Slava mati budi nada tvoja, ona će ti biti pokrovitelj svete pravde, ona bude otec sirotinje ostavljene i pogleda okom orla krilatoga po širokom polju stolětnoga robovanja. —

Eto ti nenadano svanutje novoga dneva! Pravedni Bog nam stvori světlo solnce, da se vidi muka nezinoga, da se kaznuje zloba potlačiteljah, da běli den donese radost i veselje serceu žalostnomu. O rode tuženi Jugoslavie mile! pazi na zvézdicu, koja ti naznači rajsku dobu osvobodjenja, sětjaj se onda dneva na Kosovom, koj savije srěcu tvoju černimi oblaci. Bog vsemili će miloserdno tebe gledati i braniti krivnje nove, jer izdajstvo, baštinu preddědovah svojih, već operesh solzami nedolžne dětce, kervju sincevah svojih, ognjem ju izbrišesh kućah

svojih, koje Turčin ti zapali na zahvalu toli sramotnoga izdajstva. Jošće u tebi živi junačko koléno, strah i trepet tlačiteljah tvojih, koji budu bégati putem uzhodnim, od kuda su došli, kada se probude tvoji Kastriotiçi i Bočari. U ponor véčitoga robovanja neće propasti zémlja, koja goji sokolove sive; jer slavski genij nad tobom bdije, kojega moć peklenska nenadvlada. Prigerli dakle oba dvéma rukama slogu bratsku, koja sama će te izbaviti zla vsega, jer kto neće brata za brata, će tudjina opét za gospodara. Slavjanski genij léti hitrimi krilami po širokom svétu majke Slave . . . Okani se nesloge jadne, da budeš na skorom vrédna milosti nebeske, koja će se tebi u novoj jasnoj zvézdi pokazati. Kada nastopi ona doba spasiteljna, skokom skoči na junačke noge, hvataj oštre meće svoje, razvij barjak slavski i ne miruj, dok se dušmanom tvojim ne izgubi traga. Kada očistiš zémlju svoju zmijah

gadnih, zmajevah ognjevitih, onda stoperv
možeš Vilah blage čete dozvati, da pomoću
ovih dévah čistih domovina naša prosvétom
procvéte slavskom, srécóm, blagostanjem od
snéženoga Triglava, prék klisurah Velebita
vse do naše zémlje zabalkanske. Béle ptice
golubice i slavulji maleni pak budu pévati
tvoju sréću, tvoju slavu po prostranoj domo-
vini bratje slo ž n e.

ZVÉZDICA V.

Sloga, drobno, prosto sveto slovo!

Zašto tebe rod moj ne razumi;

Zašto gazeó serdce brajanovo

Vazda samo vruga svóga kumi?

Rakovec.

Bezbrojna détea jedne matke koraçi po neizmérnom svétu vse od morja sinjega do morja lednoga bélih valovah. Nosi u sebi silu Rimljanah slavnih, čuva skerbno nježnu čút Grecie prosvétjene. Rjuje zémlju plodonosnu, kopa rude zlatorujne, vodi vojsku neštevilnu, brodi po širokom morju, uči slova mudrovanja — no itak neima nigdé slave, nigdé sréće, nigdé snage. Brat pred bratom obraz svoj zakriva, kći se plaši majke svoje, vsa rodina si je tudja, strana, nikomu ni mila. Slavjan slavu sam izdaje, brat proti bratu ljuto básni, sam u svojoj drobi rova, slav-

sku zémľu kvasi slavskom kervcom. Kod vsakoga uzhoda najde i kod vsakoga žahoda ostavlja u ovoj težkoj bédi žarko solnce Slaviu prelépu. — Stara borba Čeha, Leha, Meha jošće vsejednako trajaše i porodiše kletim plodom, da nam Volgu, Vislu Tatarin poplavi, da nam Laba se odtudji, da na Tatri dézca plače, da Donava solzah raste, da sokole starodavne gvoždjene verige vežu. Ide čedo mladolétno, traži hlébea kod tudjinca, jer ostavi matke krilo, pak se baci maćulni u sovražni naručaj, koja mlékom ga otrova, da proti vlastne majke básni, da nepozna bratje svoje, — da je tudjin u tudjini, da je stran u domovini. Sužni jarem mu omili, tudjin verige donese težke, on praderzno stopa na persa tvoja prosta, jaše ti na vratu, da počneš samoga sebe záničavati, za da tudjoj sebičnosti bolje služiš. Obljubi ti protinaravna nauka, da ti povse život umori, prigerliš tudji jezik, da zabora-

viš nékdajnu slavu, primeš obicaje tudje, da za merклу noć béli den zaméniš, k tudjoj se obratiš majci — — majci? — ah nikada ti nebi majka, bila ti je maćuha studena, koja ti neda stanovanja, jer njenoj décti jošće nijesi sozidal poslopjah velikanskih; déli ti samo hlébea suhoga, kojega škropiš solzami; ti smerzuješ brez haljinah, koje tudjin ti oti-ma; neimaš mésta, gdé si odpočineš od težkoga znoja, jer tudja mati svoju samo téši déctu. Ako komu dodije robsko žitje, mahom sila ga uhvati, verigami ga oklene, metne u ponore temne gdéno tužen jadikuje, dok mu béla smert na usta ne sédne. — No mati Slava od žalosti gorke roni solze. Vabi nesrétnike milim glasom materinskim u materino krilo, u svoj topli naručaj, na svoje serdce, na svoje grudi, da mu snaga se okrépi, koja bi mu još ostala od stolétnoga robovanja. Maćuhina ruka neima kruha zate, neima ognja, da si žile smerzle odtopiš, neće da te

pusti pod krov, da otvori vrata, kada burja strahovita bésni. Kaže kano rugajuć ti: gde su ruke tvoje majke? gde je tvoja domovina? —

O mladina, materina diko! Skupljaj se okolo svoje matke *grij se kod svojega ognjišća, ljubi svoju domovinu. Tudja majka nije mati, tudji ogenj ne sagrije, tudja domovina nije tvoja. Tri su slova malašna i drobna, koja budu tebe spasiti, ako je podobro uvažiš. Pervo slovo jest: sloga, drugo slovo: sloga, tretje slovo: opét sloga. Sloga će ti podéлити slavu do sada nevidjenu, slogom ćeš doveršiti ogromnu zadaću svoju, sloga žanje, sloga melje bélicu pšenicu, sloga samo ju uživa. Sétjaj se vsegda krasne naše poslovice: sloga jači a nesloga tlači. Sila tvoja duševna rode moj! jest mlada, krépka, nepokvarjena; nijesi je razdrobil u ništetnih malenkostih, nijesi je pogazil s mudrovanjem zapadnoga svéta.

Jošće vlada u tebi naravska sila, koju tréba samo upotrěbljavati za dosegnutje cilja slavjanstva mladoga. Jezik naš sličn lipinemu cvetju mirisećemu nam ima uzrodit ploidom vseobćim, da prestanemo se kako narodičice smatrati vsaki sa svojim slovstvićem, kojih niko ne poštuje, jer nesložne nemaju cène. S jednim slovstvom porodjenim iz složnih silah se budemo kano jeden narod smatrali, da smo strah i groza zločinskih narodah no priatelji onih, koji štiju sveta slova: svobodu, jednakost i bratinstvo. Prolazimo pazljivim okom minulost našu sramotnu, projdimo vékove nezdodne nesložne détee majke starodavne; tražimo tragove nesrèce naše, tražimo izvore vragovah naših; motrimo sadajnost mutnu bistrim okom, gledajmo bratju razcviljenu, razdrobljenu po širokom svétu — a najti ćemo na dnu sakrivenu — — neslogu, no spred očiuh nam će padati koprena.

ZVÉZDICA VI.

O bratjo čujte!... ori se... ori se...

O glasi mili slutjenja sladkoga!...

Ko zorom tihi povétarci

Ori se... ori se... jeka ječi...

O. Utiešenovič.

„Topli će véter duhnuti i vsim ljudem jednu misel udahnuti“ kažu kod nas ljudi pripovédajúc povést od kralja Matjaša, koj sa svojom černom vojskom u nékoj špilji čeka, dok ga prava doba ne pozove na pri-pomoć borećoj se bratji, da ju izbavi iz ne-priateljskih rukah, koje gerleć dave. — Po-bratimi mili! Kto ne uvidja, da se ona doba blagomila sjedinjenja vsih ljudi kod nas jed-nom približuje! Motrimo bistrim okom radi-nost bratje naše na Veltavi, koji nalik ma-lenih pčelah povsuda traže slavski med, gdéno cvetu nam livade, gdéno lipe šire grane svoje

zelene u slavjanskih dvorih. Nije znoj jim mu-
ka, nije bréme, jer jim ljubav do matke stare,
nèkada toliko slavne, u poslovanju ruke vo-
di. — Doba je već najnuždnia, da i mi Ju-
goslaveni ozbiljno počnemo naslédovati bra-
tre Čese, koji nas u vsakoj struci daleko
nadkriliše, da jedva okom vidimo berzo na-
predujuće predboritelje slavjanstva, jerbo
kod nas neima one želézne marljivosti i ne-
vérojetne uzterpljivosti bez odmora kako kod
njih, da radi toga kano slabi starci ili nemoćna
détca za njimi klimamo. Istinabog! da ima
i kod nas vlastimilab, koji obuzimaju vse
krajeve južnih predélovah naših vse od sta-
roga Triglava préko hladnoga Balkana do
černoga i gerčkoga morja, no ipak se oni
nemogu uzporediti českim. Vsake mile go-
dinice nam barem izilazi po nékoliko podu-
čnih knjigah u vsih podnarécjijih naših, koje
imaju nalogu važnu, da se narod nas opili
i pripravi za krasno zvanje svoje. U vsa-

kom stališu ima pojedinih rodoljubah, koji vsom snagom svojom podupiraju gibanje slavjanskoga plémena za dostignutje mésta dostojnoga medju inimi narodi Europe. Vile umétnice, bile krasne, bile koristne, se kod nas štiju, povsuda jim se stave béli dvori za pošteno stanovanje. Jug nam mili véje krlami toplimi vrata k obzorištu našem. Vrata buduóih, sréćnih časovah su nam široko otvorena, samo da se ne preplašimo zmajevah, koji nam ulaziti préče. Ostavimo dakle minulost mutnu, iz koje neće nikada novi duh dihati, makar ju škropili težkim znojem, kervcom vrućom. Obazirajmo se u vsem k bratji, koja vlada nad Veltavom hitrom; zlatni Prag nam neka bude naše Atene, u koje hoćemo hoditi na vilinski sabor. Eto ti na Visli hrabru bratju poljsku, koju sladki zvuk „milość ojczyzny“ razplamtiti može, da se brez pomislika némoj smerti baci u studeni narućaj. Nju razdrobi nesloga

po širokom světu, jer traži staru slavu za tu novu dobu; ona kervcu lije svoju, gdje god čvor se kakvi razrěšiva koja sebi samoj zagonetka s vragi našimi se druži, da se laglje oholost šopiri. No zabadava je trud vaš, stari nesložnici! koji opět hoćete borbu zametnuti med prestaroj bratji Čehom, Lehom, nijeste pojмили budućnosti, jer visite strogo na predsudih zastarělih. — I poljskoj bratji već zasviti zora mlada sloge slavjanske. i njih čeka bolja doba u slavjanskom kolu, koju bez uspěha traži u tudjini daljnjoj. Svjataja Rus mirno gleda i pazljivo radnju srodne bratje, korak za korakom joj se lagahno primiće na pomoć, ako bi zloba tisućlětna ju pogaziti prětila. Tatarske divje čete protira ruski narod silom svojom na široke pustare aziatske, odkuda jih neće više bit na strah světu zapadnomu; no sada je doba došla, da se kazni svět zapadni, ako neprestane širiti nepravde u dévičanske livade

mladoga iztoka. Urá, urá bratji sévernoj!
I u njenom krilu ima sinovah iskrenih, koji
su pripravni vse žertvovati za ogromnu ideu
slavjanstva: da se ustanovi sveta pravda po
širokom svétu, da postane svoboda, jedna-
kost živo télo, koje će osréciti celo člove-
čanstvo. Neće zloba dvoglava protiv nje uz-
stati, jer ju štiti Slava mati silom božanstvenom.

Ima li koga medju nami, koj ne véruje
osrécivu budućnosti naše moć? — Projdi
célu našu domovinu ad Balta do Jadre, od
Urala do Balkana, idi kuda tebi drago po
visokih, starodavnih Tatrah, plivaj po dale-
koj Volgi, proléti Poljsku ravnu, Serbsku
plodorodnu; a najti ćeš kako jedna grana
orje zémlju zlatoklasnu, druga brodi ladjami
k obalam bogatim proizvode ménjajúc, tretja
čordu hvata bridku, kada uztréba, da si hra-
bro brani dom, ognjišće, sveto pravo narod-
nosti. A čto više trébujemo k budućnosti sla-
vnoj?! Pred naravskom silom gine vsaka

umětnostjóm izmamljena. Složno dakle hrabra dětco! a zaludu ti přeti moć peklena vragovah tvojih. Pogoj budúcnosti slavne jest sasez vsih četiri granah slavenskich, ako hoćemo da se stroj ustroji prosvěte obće člověčanske, koja ima preroditi svět zapadni; pod uvětom ovim ćemo se moći ubraniti vsim navalam od zapadne strani, koji hoću uništiti svobodu pravu, obću srěcu proničuću iz serdca i uma člověčjega.

Do sada pošiljasma uzdisaje širom po světu, da nam traže miloserdje, od sada pako hoćemo i činom pokazati, da smo jošće kadri ogromnih žertvah za pomisel ogromnu. Nemojmo se proplašiti sile tašte, ako uztrajamo, ćemo pobéditi vse nepriatelje svoje a slava nas čeka dó sada nevidjena.

ZVÉZDICA VII.

Kolarov glas zaori : od Černoga
Do bélog, sinja Jadra od mora do
Hvalinskog — svuda jeka ječi . . .
Slava od radosti suze roni.

Vila ostrožinska.

Noć bi strahovita, temna; burja huli, grožnja hrupi, zvézdam se ne vidi traga, samo molnje ognjeviti žari i kola ropoteća Perunova trese zemlju na okoli. Zvéri divje i ždereće béže, ptice polnoćnice léte simo tamo, da je veći strah u mraku, da je grožnja grožnja strahovita. Neće nikto da pogled iz slépila guste tmine noći dolgotrajne. Vsaka šuti duša živa, sédi kano uspavani u kolibi tesnoj rod slavjanski, da se laglje svobodi kovaju lanci težki. Vse zlo nas nemilo okružilo bilo. — Evo čuda od čudesah! Ustréd mutne, merkle, burne noći svéne zvézda préd-

hodnica dneva novoga, koja u noć tisućlétnu poviri okom jasnim. U kolévcu našega naroda, u stermečih Tatre visočinah se porodi Jan Kerstitelj, prorok uzajemnosti slavenske. Kolaru! slava imena tvojega u nebesne visine uznese duh vékovéčni naroda našega; ti si dika naše dike, ti si slava naše slave ti si solnce dneva našega. Vécita uspomena klije i zdravo raste tebi u serdcu ljuda našega, koj hrabro po naznačenoj césti korači. Tvoja zvézda više jasnih nam dopelje zvézdah nade sladke. Slomi narod najtežije verige tudjinstva; prosto zrakom orel léti, odvažno stapa u krugu svojemu oroslan, kralj zvérinah, gdé bi zadojen, odgojen. Zora puca rumenimi ružami, zlato solnce svobode slavenske će na skorom stupiti nad podnebjem iztočno, da pogleda milim okom novu, prerodjenu, pomladjenu domovinu našu. Vsaka živa stvar ustane, ide k poslu, radi, déla, kopa, nosi kupe gradiva, stavi smélne zidine, da se čelo

znoji znoja vruća, da se polni ruka vsaka žuljevah kervavih. Tako mravlje hode, nose hranu sebi, bilje i sémence, da si žitnice napolne. Krasen bude pogled po zemljiči našoj, kada mine mraz, kada led odtali žarko solnce, noću merклу, kada bilje vsako nam procvete, kada péva ptica svaka slavu pramalétja, kada narav pomladjena čini nam se raj zémeljski. Tako léte sitne bčele od cveta do cveta, da nanose sebi slasti, da si mladice nasite, da na radinost jednaku je uzgoje. Mladežu naša silna! Plamti ognjem živim, stalnim, da napolniš otčevinu milu medom sladkim vsakojakih znanosti. Slédi Krokove unuke, koji nad Veltavom zlatno bdiju, koji nehajeć, za grožnje cizozémske kupe učnosti blago s pobratimi Tatre i Morave za potomkah pozdna plémena. — Jedinstvo jest zakon véčni bezbrojnih svétovah; neka bude i naše geslo, uzor naš, da se zaboravi stara omraza, da poslédice nenavisti medjusobne

gotafreyer

ljubav izkoreni. Nemoj nikada slavski rode!
iz očiuh pustiti zadače ogromne, kada stu-
piš na široko pozorište svéta. Vse krasote
zémeljske lépote imaš sakupljene u sebi sa-
momu. Sinci tvoji hode po uzhodnoj strani
Europe starodavne u najlépšem plodovitom
kraju, kojega černo morje, sinja Jadra, Balt
péneći, bélo morje ledeno. Majka narav deli
dare polnim krilom détki tvojoj, izmed koje
sladko zvoni grana južna, dočim javi séverna
se u odvažnom zvuku. Jedna hvata bridku
čordu, da pogazi dušmane, druga rjuje uče-
nosti polje slavno. Svét zapadni obnemogli
čeka spasitelja iz zla obćega, svét iztočni
po pustinjah aziatskih željno gleda novi svit,
da razjasni nóć mu dosadašnjju. Ti, moj rode!
most si medju zapadom pošpanim i iztokom
détinskim, ti si zaštitnik prosvéte, svobode
človéčanske, ti ćeš pomiriti obadva svéta, no
ne mečem kervavim, nego mirnim putem, kako
uči zakon božji. Svét zapadni oholi zabaci

nauku Kristovu, ju pokvari i poměša, da sebe samoga ne pozna, da nezna kuda kamo izlaziti iz stranputicah pustih. Rim preslavni zgubi gospodarstvo svétsko, jer za svetu pravdu prigerli nepravdu i zlobu, koju za kréposti svoje prihvati, on će se opét poniziti do zémeljice čérne, ako ne ostavi licumérnoga nehajstva, koje mu jošće préti pogibel veću. Ako nećeš prigerliti bratske ruke uzhodnoga svéta, koj čuva sveti zaklad vére prave, to ćeš onda tudjinca za gospodara, koj te stermoglavi bez zakona božjega u ponor véčne smerti. Mudrovanje o boginji o nebeskom i zémeljskom pravu, zakoni druževni, državljanski, vse se hoće peroditi, pomladiti u naravskoj snagi mladoga iztoka. Nije zahman boginja nas nadarila tolikimi dari duševnimi, nas uzperkos vsim nezgodam i tegobam ljudim pomnožila kano listje gore, no da upotrebimo svoje sile duševne, za da se preobrati célo mišljenje zapadno, da se obrani sveta

pravda uma človečanskoga napada divjih četah.

Slédimo dakle glas angjela uzajemnosti slavenske, budimo složni vsikolici, koji piju vodu hladnu Volge, Visle, Veltave, Donave. Daleko smo istinabog! jošće od cilja obćega, no mislimo, da se možemo vsaki den to bliže primicati k sverhi blagoj. Jeden narod, jeden jezik, jedno blago, jedna domovina budi milomu narodu. Kada jest slava, srćca i blagostanje naše utemeljeno i sa domovinom našom živo skopćana, onda možemo rećti, da je ona ponos vsakoga dobroga sinka, da je prava slika boginje nebeske, da je naša dika, naša slava, — — v s e.

ZVÉZDICA VIII.

Tak slovo v dobrej ludziom povedzane chvili,
Jak traba Archaniola stvorzy ich ōem byli.

Garčynski.

• Mladić slavski putovaše znanstvažeden po zapadnih Europe stranah. On prouči mudre nauke dokazivajuće Némčije počemši od pervih proizvodah do poslédnjega razglabanja meteza vsebožnoga. Soznani se podobro sa spisatelji povéstnice, koje némečki porodi narod, da se vsestrano ogleda po mutnoj minulosti prošastih vékovah, da pregleda sadašnjosti tužno stanje, koje préti ljudsku družbu silom nesavétnosti pogubiti. On pročita gladke pèsme pésnikah nadušenih vavék jasne Italie, da si otopi smerzlo od némečkoga umstvovanja serdce. Gleda umotvore čudapolne dleta, kista latinskoga. Morska nékadašnja kraljica, dražestipolna Venezia

ponosita ga ne nasiti; vladateljica predavna, sedmolična Roma, koja céli svét želéznom zagerli rukom ne pomiri gorke boli serdca slavjanskoga, koje traži svetu pravdu, zakon božji. Ide ves zamišljen u prosvéjenu Francezku, da prouči u izvoru osrécivo deržavoslovje u onoj zemlji, koja si sama odséka glavu, da ju razdrobe stranke podkupljene, da ji otmu staru slavu, koju si pridobi u vsakoj struci znanja a naposléd na kervavom polju ratovanja, koje probudi speće u stolétnom mertvilu narode. Tužnim licem ju ostavi, jer nenadje sréće ljudske, koju gusta koprena sakriva. Morska labud ptica ga odnese hitrim krilom préko morja u bogati Albion, da tamo gleda čudesa tergovine, rukotvorstva, umom provedena. Ustréd neizmérnoga bogatstva tamo leleče gola sirotinja, koju glad mori na zlatnih pragih marmeljnih poslopjah. Lukavščina sama vlada, jer čudorednosti neima traga. — Ide smutjen u svoju domovinu tuž-

nu, gdéno nadje robske gospodare, gdéno sluge u palačah svojih gostiteljah žive a vlastitelj svojemu slugi služi. Žudjenoga nenalazi mira, kloni duhom po ljudskoj sréci težećim, samotén hodi po dubravah hladnih, opét uči i prouči célo mudrovanje — ter se baci vse obćanstvu studenom u nemili naručaj. Svojim senjariám se prepusti, družbe ljudske se ogiblje, neima brata, neima sestree, neima majke, neima otca, neima domovine. — Jednom mimoide družbu veselu mladih ljudi svoje zémlje, koji kolo vode pod lipinimi granami na trati zelenoj. Vse je živo, vse veselo, radost jim iz očiuh zéva. Namergodjen pazljivo je motri i se čudi radovanju nevinomu, jer si misli zémlju ravnu i prostranu gerdi stanek tužnih ljudi. Tada počne pévati sbor veseli o slavjanskoj domovini... Vse pošuti. Sédi starci poslušahu znane glase solze roneć niz suhotno lice. Mladež péva ognjevito, da se hrum raz-

lega po dolinah i brežuljih, ogenj plane živi joj iz bistrih oči, šire persa jim se okovana u teško oklopje, jer jim zdravo serdce uznešeno terka. Vsaki glas iz domorodnih usti svoju moć najavi čudovitu, jer jim pésem svobodu, narodnost péva. — **Jedno slovo o pravoj izustjeno dobi kano trublja angjela probudi duha dremajućega.** Nedositni mudroslovec prvokrat posle dobe détinske čuti serdce vruće u persah svojih, on se sétja domovine svoje, on se sétja — — da je Slavjan . . . Razumim tebe Bože mili, boginjo sakrita! domaća zémlja jest hram tvoje slave, domaće nebo svod tvojih svetotajstvah, serdca bratje moje tvoj su prestol. Ti očekuješ žertve od mene! Svoj sadajni i budući život tebi, Slava mati, brez prikora žertvujem, samo da se domovini žalostnoj odmogne, da se bréme joj olakša. To je moja otčevina, koju tražih zahman u dalekoj tudjini. Nisem sada bez

brata i seke, nijesem bez otca, majke, nijesem bez ljube mile: brati, sestre vsi su mi Slavjani, otec narod moj ogromni, majka mi je zémlja moja, otečestvo drago, ljuba mi je mati Slava; njoj ću samo živéti i misliti, ona samo blago mi je dragocéno. — Tako sobom samim sbori, ter se vratja u svoj perivoj cveteći, gdéno mirno zaspí u sénčenom hladu, da mu duh si odpočine borbe težke... Sen premili sédne mu na usta, blede mu razvedri lice. Boginja Slava dojde u škerletnoj zlatom nakitjenoj odori i mu marahmu donese bélu mudro obvezanu u srédini serdce zdravo, dvojni vénec ga okoljiva: zelen lovor i ruže rumene, béle. — Uzmi sinko moj mileni, tako sbori slavna mati, uzmi ovu uspomenu. Čuvaj serdce majke svoje vsake pogibelji bolje nego oko svoje. Brani domovinu svoju bélo zacvetenu hrabro, postojano. Zelen lovor tvoja čeka déla junačka, krasni vénec nježnih ružicah će tvoju vénčati gla-

vu, kada ju znanosti diče, umotvori tvoji. Sinko dragi, sinko mili! vsaka solza tvojega oka, vsaka kaplja kervi tvoje neka tvoju napoji zémlju žednu. Budi vojnik domovine, roda slavnoga, kojega kasno upoznaš. Trudi tvojih rukah, vsi koraci tvojih nogah neka te vode k plodu tvôjega roda. Ja sem Slava, mati tvoja, budi sinko mi ljubljeni, iskren. — — Sen izčezne, probudi se mladenec prerodjen. Ustane berzo, ostavi dom bogati, hodi po prostranoj domovini od uzhoda do zahoda, od sévera vse do juga miloga. Budi bratju pozabljenu i zaspanu kano prorok božji k novomu življenju. Vabi Vile umétnice iz gorah zelenih, jer se béli hrami stave jim u stanovanje slavno. Gréje serdca oledjena muževah slavjanskih, nadušuje persi slavkih kćeri, da uteka sladki vrutek mléka domoródnoga u vse žile nježne détce, da joj zvoni glas domaći već od perve dobe, da uzplamti ognjom živim, kada uraste materino

zlatu. Vsuda jeka ječi, kuda hodi lagahnim korakom. Kano Orfej sbira bratju svoju, koji novi duh proderma, jer na pir se spravlja slavski. Mlado čedo, hrabra mladež, séda starost, vse se diže po dalekoj domovini, vsaki péva k svanutju zlatorujne zore, da se sliši urnebes u vse četiri strane svéta, da pobégnu divje zvéri, od kuda su došle.

ZVÉZDICA IX.

Gani se ! komur je mar zahvale prihodniga vnuka

Gani se ! kogar je sram zasméhovanja rodu ;

Ako boli vas ošabnih beséd ostrupeno želo,

Vam če slavenske kervi v sercu pretaka še žar,

S umom orožite se, ne bojte se znoja na čelu.

K o s e s k i - V e s e l .

Minulost naša mutna več za nami leži, široko polje turobnoga pogleda bi več ostavila gusta megla, užasna tema, koja nam nedopusti rodjenoga viditi brata, da mu u potrebi pohitimo na pomoć. Jasna zvezda, predhodnica srécne budućnosti roda slavjanskoga poviri bliskajućim okom u merklu noć; več i ona bléditi počne jer se bliža zlatoustna rujna zora, koja u svojemu krilu donese silu božju sémenah i žlahtnih cvétlicah, da je raztrosi po slavjanskoj ledini. Véstnik Slave hitrimi krilami proléti Slaviu ravnu, da ga čuje sé-

ver, iztok, jug i zapad, s veselim uzklikom: uzajemnost! svoboda! da se ori urnebes povsuda, kojemu odgovarja jeka od Balkana, od Urala, od visokih Tatrach. — — Kto me zove iz sna dubokoga? Kto me uznemiruje u sladkom, dolgotrajnom spanju? — Slava, Slava, mati tvoja, boginja zemeljskoga raja vabi sinke svoje na svečanost slavnu, pelje détcu svoju na široko pozorišće zgodovine evropske, koja se s tobom dovršuje. Grecia prosvétjena, Rim gerleći céli svét, Španjolska mehkužna, Francija lehkodušna, Angelia sebična, Teutomia ohola dovršise zadaću svoju, slava jim zahadja za gore zapadne. Večer vaše slave dojde, noć se bliža temna; povéstnica sudi vaša déla, čine blage, dobre, človečanske — čine zlobne, vragolične. Vrata budućnosti su vam zatvorena.

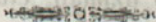
Gusle nam zagude, trublja nam zatrubi na mejdan junački da si pridobimo buduć-

nost veselu budi oružjem duševnim, budi oružjem želéznim. Ustanite bratri mili! po prostranoj Slavii. Na délo, k poslovanju! Nemojte se plašiti muke i truda težkoga, kada vam nada sladka muževne polni grudi, kada nam zelenika vsaka krasnim procvesti obétje cvétjem. Unuci stoperv vaši budu uživati sréću, koju jim je marljivost i odvažnost vaša pripravila bila; vas pak čeka slava do sada nevidjena i zahvale potomkah, koji budu vašemu trublomu télesu u livadah cvétećih postiljati, da si u sréčnoj domovini, medju zarodom sréčnim od kervave muke odpočine. Mladežu mila! skokom skoči na noge lagahne, ter pohiti napolje široko, ako slova rugajuća sovražnih susédah tebi gorku bol zadadu. Hvataj oružje oštru iz oružnice bistroga uma, oboružaj duh svoj mladi, покажи činom, da ti u serdцу plamti živi ogenj domoljubja sladkoga, da ti preteka kerv slavjanska, nepokvarjena, naravska žile tvoje, s

kojom možeš oprati sramotu roda svojega, u kojoj bi zaerdéla tekem vékovah minulih. Kaži ozbiljnim činom, da hoćeš vsaku dobu, vsaki mig svojega življenja rodu svojemu aldovati, da se tim prie izrobrazi, da ze mu priskerbi dostojno njegove veličine mésto u versti slav-
nih po povéstnici narodah. Neka uma svit kod nas zasije, koj će siaset nježnih ružicah probuditi iz krila majke zémlje. Mladići vi, koji imate krasnu nalogu boriti se oružjem duševnim za blagor domovine, pohadjajte rado slavjanske Atene, koje smélno glavu dižu zlatom obvezano nad Veltavoj bistroj; tamo je utočišće starodavno domačih Vilah umétnicah, kada bisu u ostaloj zémli sirote prognane u pustinje neplodne. Tamo već nanose býele česke kupe meda sladkoga iz domačih perivojah, iz cvétlicah raznobojnih u vséh stranah svéta. Čto je dobro, krasno, istinito tamo se čuva, tamo se hrani uma cvétje, voćje dozorélo, zelene mladike budu-

čnosti slavne tamo kliju. Sloga sěje, sloga plěje pšenicu, sloga kiti, sloga diči Česku lěpu; ruke svoje širi vse do Volge, do Donave, barjak nosi uzajemnost, radoljubje trubljom trubi, u bubenj udara, vojsku vodi Slava mati. Ménjaj misli, čuti svoje, Jugoslavio! sa séverom. Kada dozori zěmlja tvoja plodom novim, hoće slavna Česka, bistra Poljska i tvoje sadunosnike posětjati, da se presade uzajemno raznobojni plodovi u posestrimske zěmlje. Pružaj ruku svoju slavsku, bratjo mila na Donavi! bratom z one strani visočinah tatranskih, da se vodi kolo na iztoku Europe slavno, da doveršiš zadaću ogromnu, da vse čine tvoje zlatim zabilježi pověstnica perom u knjigu vékovite slave. Solnce sloge kada svéne, onda će prestati ljuta borba medju bratji srodnoj, koja vse uništi, čto bi rodu milo, drago, sveto, onda se neće više zěmlja naša škropiti kervcom bratskom, onda će pšenica bélica biti onoga, koj ju sěje. Polje

tvoje će te bi uzroditi, tvoja budu béla stada, samo za te će rasti vince rujno, ti budeš imal dom i domovinu svoju. — Ternje i koprive kriju sada rodovito polje; eto ti dakle, mili brajko! pozorišća radinosti tvoje, eto ti posla premda teškoga, kojega ti sladi slava! Požuri se, mladino bistra i starost séda, da se prospéši slava Slave, da nas najde n svečanskoj odéci, kuće snažne, poljane pripravne za novu séme, kada pogleda žarkim okom pervo solnce izza obzorja iztočnoga. Vsaki radi za vse, vsi za jednoga, da neće biti nehajnika, kada dojde Slava mati u pohode, kada će vsaki pred njenim okom majčinim plodove uma i rukah svojih razkriti.

ZVÉZDICA X.

Majke Slave o narode slavni!
Jesi Slavčan, daj sada pokaži!
Hitrom nogom umjetnost Boginja
Vas je svijet okružila veće,
Vas joj svijet slavohrame zidje;
A sad eto 'e na krajini slavskoj!

Vila ostrožinska.

Duh vremena silnom rukom kuca na vratih zlatih domovine naše. Tergnimo se jedared iz sna dubokoga, latimo se vsom silom ozbiljno i junački posla, hoćemo, da nas drugi narodi štiju, koji već od davna hode po širokom zgodovine pozorišću. Od potrebe jest, da svojom cestom koraćimo, ako zadaću dopolniti volimo. Do sada bismo od drugih narodah vse ono uzimali, što bi nam na pogibeli a ne ono, što bi nam na pomoć da bi se tim prije izbavili bili tuđjega, nesramnoga jarma. Silno dolgo već prosjači dětca slav-

janska kod tuđjih učilnah, silno dolgo se zadovolji s drobtinčicami, koje joj tuđja maćuhina ruka mésto ćverstoga hlébea milostivo délíti blagovoli, da joj um otrova, jer bo cvétja slavskoga u véncu ne ima. Daleko stranputice nas dovede tuđja brižljivost. Mladini slavskoj oblubiše mudrice strane, koje si s Vilami našimi nijesu posestrime; po suhij hvojah tuđjih stromovah tražila bi divji mad, koj u domećoj košnici pogubi néjaku mladež da nepozna svoje domovine. Zahman napinja slabe žile, da k nebu uzdigne vitke véje slavskih lipah, zahman se trudi, da dostigne Parnas slavski, jer ga traži u sovražnoj tuđjini, no buduć da cilja ne dostigne odustane od težkoga posla i se baci smertonosnom nehajstvu u naručaje. Tako propadne slava roda, Slave slava u ponore groznih tminah, iz kojih ju tek Boginja sama izbavi, koja poléti moćnim duhom, da oslabélomu svoju pruža ruku. Slédi rode

mili spasiteljicu božansku, poléti s njom u nebesne visine, da možeš široko viditi morje, po kojom brode znanstva barke hitroplovske, gdé kormile slavske Vile mudrice, gdé se iz daleka slavski barjak vije u lagahnoj sapici, da pohiti za inimi narodi, koji već od davna brode po otom mirnom morju.

Naša najglavnija briga neka bude, da nam se jezik izuri u smislu u zaječnosti slavenske: da se tersimo tako pisati i govoriti, kako to zahtéva sloga slavjanska, da postanu umotvori naši obće dobro vsih Slavjanah. Trudimo se vsom snagom mladom, neoborivom, da se razna naréčja i razréčja sliju u jedeu jedini književni jezik a ne da na polovici puta odustanemo od naloge plémenite, kada bi se sa čveterimi naréčji već zadovoljili. Nije nemoguća ona promisel najrevnijih vlastimilah, jer ima u vsih stranah daleke Slavie zastupnikah svojih, bila to Česka mudra, bila Poljska

hrabra, bila Ruska vsemoguća, bila Iliria razdrobljena. Od sloge slovstvene odvisi snaga i nečuvena slava toli ogromnoga naroda. Čudapolni proizvodi naravskoga uma nam se pod uvétom u z a j e m n o s t i obétaju; prava sloga slovstvena će razcépljene grane naroda našega čudnovito jačiti.

Umétnici, materina diko! požurite se steći slavu nevidjenu; ostavite zapadne igračke, jer svét zapadni u mertvilu čami. Napajajte dušice uvehle rosicom ju tr a j n o m mudrice d o m a ć e, u odoru oblačite d o m a ć u, slavohrame svoje s v o j i m i kitite vénci, da mati naša u slici détte svoje vidi sliku s v o j u. — Pésničtvo slavjansko naliči žuboru bistroga potočića, koj se po cvétećih livadah i travnikih zelenih vije; pésničtvo naše naše naliči pohlébnjoj slavulj ptici, koja svoje nježne žalostinke serdeu toliko mile u hladnoj dubravi prepéva. Idi pobre! po širokom svétu a najti češ kod serbske bratje pésni-

cah bezbroja, koje slave naše Kraljeviće, Obiliće ili blage glase ljubavi i rodoljubja sladkoga. Idi tražit k poljskoj českoj, ruskoj bratji a najti ćeš ono isto teženje za nekakvim tajnim ciljem, koje se nemože izustiti no samo čutiti, buduć da je taj govor samo rodoljubnomu, slavjanskomu serdцу razumljiv. Ves učen svét, kojega jednostranost ne veže, svoj sud izusti, da osim stare Grecie u svojem slépom Omiru čitava Europa neima umotvorah sličnih pésničkim proizvodom slavjanskim izvirajućim iz duha naroda.

Mudroslovje naše ima božanstvenu nalogu, da sjedini stare predkristjanske žile s žilami pokerstjanskimi, koje zagaziše u goleme zapletke, tako da jedne traže po stranputicah vsebožnih Boga u stvorih njegovih; druge opét niječu opét vsako bistvo prvobitno. Jednim izpolne celo žitje prazdne senjarije, dočim druge gerda sebičnost zamamlja.

— Ti, moj rode! imaš posréditi medju minu-

lostju i sadašnjostju, da proiznikne iz koréna obadviuh budoucnost preblaga. Duha tvojega moć prirodjena jošće jest pervobitna; nijesi je upotrěbil u ludoriah nićtetnih, nijesi je pogazil u oholosti glupoj. Čversto stoji kano klisura mladežu mila! u zapadnoj burji, da te neprevari tašto zlato, da ne smatraš mésećine za solněcane žare, da ne misliš večernicu predhodnicu béla dneva. Radi, délej, kovaj rude znanja, neka se ti čelo znoji; pozdni unuci tvoji budu suditi déla tvoja, pověstnica stroga, koja mahnah neodpušća, će vse čine tvoje želéznim perom zabilježiti u knjigu slave- ili sramotepolnu.

ZVÉZDICA XI.

Čedna kčerko majci Slavi reci:
Tvoje majko! slédila sam trage.
Ognj. Utiešenovič

O milina krasne zadaće kéeri slavjanskih. Kto ne uvaží, koliko tréba céniti náš krasni spol pri našem narodnom teženju? Koliko uslugah možejo prave domorodkinje pružati tužnoj otčevini našoj! Ja nečem iz puta zagaziti, ako kažem, da se uspéh njihovoga krotkoga i serdca toliko miloga poslovauja sa vsimi mužkimi déli uzporediti može. Blagor dakle vam, domorodkinje mile! koje slišite glas matke naše obće i ga poslušate; povéstnica slavenska će imena vaša zlatnim peresom zabilježiti u knjigu véčite uspomené. Vam jest izručen nadepolni sad prave ljubavi, vi imate u mlade grudi détee svoje nježnu éut sladkoga rodoljubja usaditi, vi imate

mladinu našu, krasni cvět slavjanske zemlje, bistríti i hrabriti za buduće délovanje na širokom kod nas skoro povse pustom polju slavjanstva, koje nove síle, mlade moći za tu novu, mladu dobu zahtéva. Sréca ili nesréca domovine i vas zajedno stíže, krasoticemile ! Prosimo vas dakle u ime matke veličastne, nemojte svojih sílah nam prikratjevati, jer da ne oslabimo nam je pomoći od vséh strani od potrebe. — Jediní pogled iz očíuh domorodne déve, jedina réč iz ústi žene slavjanske može razplamtíti vsako mužko serdec k junačtvu, hrabrosti, neutrudljivomu délovanju, buduće da su vse njihove misli i čuti někakvim tajnim vezílom s našimi živo skopčane. Déve domorodne nas vode kako angjeli iz temnoga ponora, one nas obsévaju neizrekljivom čarom božanstvene miline i nam pružaju sladku nagradu vsíh trudovah našíh. Neka dakle već mladi naraštaj u krílu matke svoje upije duh i život slavski, da se joj nebude borít s tud-

jinskimi predsudi, koji naprédovanje naroda našega samo zaderžuju, čto jest naslédek nemile osude naše, koja nas baci u maćuhino krilo, da nijesmo uzrastli u cvétećem miloduha polnom perivoju svoje narodnosti. Žene naše imaju krasnu nalogu, da domovini pléme verstnih i vrédnih sinovah rode i uzgoje u vsem, čto se tiče ljubavi do zemlje svoje, do s zemljom skopčanoga naroda; one imaju u serdca détčice svoje plodonosno séme usaditi k budućemu poslovanju i tako premilenoj domovini najveće službe činiti. Uznešene domorodkinje jesu kako proroci naroda svojega, koje u domaće kolo sabiraju zvéste bratre i zale sestrice u slavni sbor rodoljubja, da se preporodi détca izrodjena; one vabe célu svoju domovinu, stupi u krug slavjanstva i razdihaju u narod blage misli uzvišene; one se pišu u zgodovinu i naroda serdce, jer se terse pospéšiti otečestva blagor. — Gojite dakle sestrice mile! čut do-

morodnu u njedrah svojih, sadite ju neprestano u serdca vitke détee svoje, da nam živim plamom uzplamti domovina prostrana od sinje Jadre vse do morja béloga, a životvorni žar hoće prosipati neizmérne plodove po prelépoj zémli slavne tada détee matke starodavne. Nemojmo misliti, da do sada neima takvih ženah u domorodnom kolu! Nije hvala Bogu! narodnost naša povsuda na tako slabih nogah, da bi si poniženim vratom morali priateljicah prosjačiti. Imademo iskrenih domorodkinjah, koje narodnost svoju ljube više nego modu, više nego ohole senjarije glupih glavah prazdnih. Neću da je napominjam poimence u podunavskih pokrajinah ove i one strani, jer podobro znadem, da one jošće žive i vsejednako brižljive za našu réč, ne traže hvale naše; — hoću samo da oménim jednu domorodkinju iz gornih stranah, gdé su žalibože! rédkije i jer ju nam nemila smert prerano pokosila bila. Dopustite

anda, da svoj maleni, pohlébni cvét položim na gomilu mlade naše Lavoslave Kersnikove, koja u 17. godinici starosti svoje léta 1850 nas ostavi u Ljubljani, gde s nježnimi slavjanskimi pésmicami tolikokrati razveseli i razplamti družbu domaću. Sada si ona odpočine u materinom krilu, gdeño neprestano gleda u majčino oko, da se nasiti božanstvene krasote. Moje, kćerko! slédila si trage, joj kaže matka Slava i se milo smeje ružnatimi ustami; mi pak žalostni za njom gorke ronimo solze. Tvoja uspomena mila sestrico! jošće vsejednako živi i živéla bude, dok pretéka kerv slavjanska naše žile, dok nam kuca zdravo serdce. Neima rod naš bogatstva, neima blaga, da ti postavi velikansku nadgroblje, koje vréme razdrobiti može; no postaviti ti hoćemo spomenik u persah sestricah milih, koje nas budu, tebe naslédovaje, naduševale k délu, slogi, hrabrosti. Slavulj ptica će nad rovom tvojim pre-

pévati svoje žalostnike na granah dolgolasne verbe, ružice krasno dišeće se budu razcvétale nad tobom, da od njih bčelice u vse četiri strane svéta domorodni med raznose. Lehka ti bila zemljica d o m a ć a !

Kćeri naše matke! Izaberite si same sréću ili nesréću, slavnu uspomenu ili tužnu zaboravljenost. Uzmite ogledalo sjajno, pak se ugledajte u njem, jesteli poturice, koje svoje čedo otrovate tudjim mlékem ili joj davate hranu spasonosnu u korist naše obće sréće. Dajte da se u jedno kolo uhvati vsako mužko i žensko čedo našega koléna, da nam bude dika i slava pred Bogom i celim svétom.

ZVÉZDICA XII.

O patria salve lingua, quam suam fecit
Nec humilis unquam, nec superba potestas,
Quam non subactis civibus dedit victor,
Nec adulteravit inquilina contages;
Sed casta, sed pudica, sed tui juris,
Dilecta priscae fortitudinis proles.

Hugo Grotius.

Budi mi pozdravljen mili jezik materinski! Budi po zasluženju uvék cénjen i štovan kano dar božji kojega valja hraniti i braniti, čuvati i krasiti, kako to zahtéva napredujuća sila naroda slavjanskoga. U materinskom jeziku smo pervo prizivali nježna imena: „matka i otec“; u materinskom prelépom govoru smo prepévali nježne pésmice mladosti nevine Bogu na slavu a sebi u radost i rajsku razkošu; u materinskom jeziku nas, malene otročiče, uljuljahu u sladke senjarije; u materinskom jeziku sboreći smo odrastli kako

jedina nada slavske majke. Lukavština i mudrovanja kriva nas dovedu pozdnie tamo, da počnemo zaboravljati srécnu dobu mladih létah, da se ne sétjamo više majke i otca, da ostavimo vruće čuti veselo kucajućega serdca, da se stidimo slavjanskoga imena, slavjanskoga jezika krasnoga, bogatoga. Cto pak dobili smo za nagradu tolike nevére? Toliko nesramnoga izdajstva? Izgubismo naravno kretanje, kojim se Slavjani dičiti mogu, ustupismo mésto tužnomu nehajstvu za vse, čto bi dobro, krasno, istinito; serdce nam okuže tudje strasti, um nam otrova tudje znanje. Mésto matke ljubeznive dobismo nemiloserdno maćuhu, mésto brižljivoga otca stranoga otčuha, koj se samo za svoj u détcu stara, kojoj smo mi pokorni sluge ponižani i guljeni, da se laglje lakomnost nasiti. Daleko iz pravoga puta zagazismo, mila bratjo! tréba dakle da se jednom probudimo iz sna težkoga, da štujemo sami sebe, ako

hoćemo, da nas drugi štiju, da se sami nezametujemo, ako nećemo da nas drugi nezametuju. Jezik naš slavjanski jest silni dar boginje, koj se bude razevétati nalik mlade lipi, koja u najlépšoj léta dobi sladkim medom napaja bćelice marljive, koja sa svojim rajskim mirisom oživljuje putnika trudnoga. Jezik naš ogromni bogato urešen jest znak tisućlétnoga žítja, on je biljega sobstvenoga stvorenja, on naliči mladoj zori pervoga dneva iz vsemogućnosti pronicućega svéta. Radost i veselje, tuge i brige preddédovi naši medju sobom ménjahu u ovom jeziku, sréća i nesréća, zgode i nezgode biahu svédoci razvitja slavjanskoga govora, koj u granah svojih goji nježnu milinu pévajucih slavulj pticah i romonećih, žuborećih potoćicah po cvétećih livadah se vijućih, i zajedno serdećni i mužki govor hrabih junakah i mudrih umotvorcah. Jezik naš jest jedini znak narodnosti slavjanske, jer kada se ovaj zgu-

bi, nijesmo više Slavjani, no poturice, samim sebi zagonetka nerazrešiva, kakoto vidimo na bratji nesrečnoj, koju nam kobno vréme odtudji. Kto dakle ljubi narod svoj, taj ima svoj ljubiti jezik, ljubiti pred vsakim inim; kto hoće svoj narod osrečiti, taj ima svoj jezik, koj se naslanja na 80 milijunah glavah čistiti i nesnage trébiti, da može kano duševno sredstvo odgovarjati ogromnoj zadaći; kto hoće da mu se narod štuje, taj ima ceniti živu sliku majke svoje, jezik materinski. Ako mi ostavimo ovu baštinu praotcevah svojih, to jih onda nećemo razuměti, kako nas zovu k delu, slogi, iskrenosti mi nećemo razuměti sadašnjosti mutne, jerbo nerazumimo minulosti, nećemo dospěti do srećne budućnosti, jerbo zabacismo najdragocěni ostanek svoje nekđajne sreće. Ako ostavimo svoj materinski jezik, da tudjega prigerlimo, nijesmo slišali glasa predstariših svojih, koji nas iz tésnoga groba budiju, da

se uzdignemo u sramotnom čamilu, da uzderžimo krasnu milinu slavjanskoga govora, da smo i sami propali, kada nam propadne materinski jezik i neće izostati, da nam se celi svet nemiloserdno ruga, da nas kano izmet človečanstva pogerdjiva. Neće nas onda ohrabriti slovo: „ja sem Slavjan, prosto sborim slavsku réč“ jer, kada nam duševna sila gine, se nećemo moći s telesnom ponašati. — Léatajte dakle marljive bčele slavjanske po širokih granah naše lipe, koja se na désno i lévo širi; sbirajte med u različitih stranah i ponesite ga u svoje domovanje, da vam se mladi zarod s njim okrépi. Ini narodi ostaviše kamene gore ili berda od knjigah, ini čame u čamilu nehajstva, jerbo već upotrébiše sile svoje, ini opet čordu hvataju oštru, da ju ubode u topla serdca mirnih žiteljah a jošće druge sebičnost zamamlja: narod pako slavjanski ima svoju silu pervobitnu nerazdrobljenu. Već ustajamo iz

stolétne postelje, naš vitki jezik pak bude
srédstvo, s kojim ćemo cilj svoj doseći. —
O mladina materina nado! Upoznašli već po-
trébu radinosti na poljanah slavjanskih? Je-
zik tvoj jest hiter, jak, poln, tih, milozvu-
čen, mlad no ipak silen. Uči, bistri, hrabri
duh svoj slavski, čisti, pili, krasi govor svoje
majke, da joj bude na slavu a tebi na čest
u vékovah vékove.

ZVEZDICA XIII.

Uzmi, uzmi ogledalo sjajno,
U njem gledaj nježnu mladost svoju,
Ali nemoj stidno prevarit se
Na krasoti zapadnoga svéta;
Nemoj mérit iztočne krasote
U izvanjskoj slici i prilici.

Vila ostrožinska.

Slavska zemlja krije u krilu svojemu
tolike dragocénosti i rajske krasote, da ćeš
zabadava prekoračiti céli svét, da jednakoj
slici dojdeš u trage davno zatravljene, da
si oko tam nasitiš naravskom krasotom, bo-
žanstvenom snagom ljudi sličnih starodavnim
dédom človečanstva, kojim je narav otec i
majka bila, da ne uzgoje na njenih zdra-
vih persah, da se um razvedri u svitlobi
pervobitnoj. Stari pisatelji od Jornanda i
Prokopa do Herdera pripisuju Slavjanom
žlahtne vlastnosti serdca. Ljubav i osobita

iskrenost se kaže u vsih navadah i običajih njihovih, u vsom nagnjenju; ona čini, da je narod naš tako gostoljuben, da mu je pévanje i sladko uznešenje po gudbi kano kruh vsakdenji. On ne hlepi po divjem mesarenju, po kervi ljudi, da u kervoločtvu traži slavu i veličinu svoju. On dakle hoće, da mu ljubav vlada, kako to zahtéva njegov prirodjeni nagon, koj se samo s ljubećim i ljubljenim žezlom zadovolji. On će biti nesrécen, ako neima svojoj ćuti primérne vlade budi u rukah jednoga jedinoga ili nekakvoga starešinstva — narod naš bude pod težkim jarmom stenjal zakovan u verige železne. Krivda bi bila pred Bogom i svétom, kada bi kto k ovomu ljudstvu inače govoril no o ljubavi i božjem zakonu, jer on čuva neoskvernjenu svetinju serdca svojega, t. j. tverdu véru, sveta sporučila predédovah svojih, iskrenost u dnu serdca ćutljivoga i plamtećega za vse sveto, dobro, isti-

nito. Narod naš mirno obdéljuje poljane svoje délo, koje će, kako svédoče knjige mudrosti, blagosloviti véčita pravda; — narod naš medju bogovi svojimi neima zastupnika bojevah kervavih.

Ostavimo dakle krivu izobraženost rukotvorcah i lihvarah zapadnih, ako hoćemo zadostiti rodu svojemu! Pohadjajmo rado učilnice gdé bi ljud naš učitelj, koj istinu i svétu pravdu pozna i ju doveršuje. Božanstveno slovo, blaga misel, iskrena istinitost i naravska pravednost može uzplamtiti slavjanskoga muža; ogromna pako poslopja, oholost ljudska u bogatoj zlatom navezanoi, namrěžkanjoj odori, prisiljena uznešenost kazališčah bezobraznih ga neće ganuti. **Ovo jest značaj slavjanski.** Upravo ovaj bi uzrok, da jošće hrani Slavjan célu svoju moć duševnu, da nije razdrobil silah svojih, da ga čeka slavna, sréčna budućnost; jer kada si zapad legne, da si odpočine na

lovorikah uvehlih, ustaja iztok pramalétni,
da bude tim prie uzkers. Vile naše pohlébno
urešene po domaće u slavohramih naravske
prostote krasnu imaju nalogu, da u raj pre-
tvore zemlju pévajuć o miru, blagostanju,
sréci ljudskoj. Mlado i staro je će poslu-
šati, da ostane krasna, božanstvena slika u
serdecih ljuda ćudorednoga. Zapadni majmun
u odori svojoj šarenoj, će stidnim licem po-
bégnuti, da se skrije pred žarkim solncem
u srédinu černe zemlje; svétu pak ostavi ša-
renu odoru, koju tudjini osnovaše, tudje na-
kitiše déve. Naša odéca sirotinska će kras-
na postati, kada ju znanosti rese i umétnost
domaća proničuća iz naravske snage. Neće
da tudju slavu traži rod slavjanski, da s njom
svoje kiti glave; človéčanstvo bude njemu
izvor blage rose, da s njom škropi polje
naséjano sémencem domaćim. Obća sréca
bude tebi uzor žitja tvojega, Slavio mila!

svoboda, jednakost budu boginje u hramu Vilah tvojih, da postaneš svobodna, krèpostna, da si slavna po širokom svètu, da si mila i draga svetoj pravdi, vsakomu ljubljena. Tako ćeš doveršiti poziv svoj božanski, da pokažeš inim narodom, kamo zagaziše, kamo trèba u buduće da se obaziru.

Porode mladi majke Slave! Savij se u oblèku u z a j e m n e boje, ruke tvoje, trudi nogah, uma svit i kervca srodna budi skopčana u teženje j e d n o, j e d n a sverha budi jedno bude složnoj bratji, da vsa žitja jedno bude žitje. Kopaj rude, znanstva zlato u domaćoj zemlji, méri tudje blago pravom mérom, svoje séme séjaj na svoje poljane, pleti vénce iz d o m a ć i h ružah, kiti glavu svoju v l a s t n o m slavom. Uči mudrovanje stranjsko sa obzirom na slavjanski život prirodni priméren, čitaj tudje pésni bolestne od obće boli uznešenosti krive zajedno sa pésmami našimi, koje pévaju zakon božji na zemeljskom svètu, srécnu dobu naravi

krotke, mladosti nevine, ljubavi i pravednosti medjunarodne. Na svobodu i za obću sréću diži barjak nedobitni, štiti pravdu gdégod se nalazi, kori neusmiljno zlobu i u vlastnom njedru, da zaslužiš zlatni vé nec kréposti i slave, da se skupi tebi najlêpše cvétje. Kada izpolniš zadaću Bogom i Slavom započetu, onda bude letéti slava duha tvojega od uz-hoda do zapada, korist pak budu uživati unuci stoperv pozdni, budúc da sémencu tréba plodne zemlje, blage rose, solnčane toplote, dok uzraste u steblo neoborivo, dok porodi voéje krasnomiriseće, zrélo. Svét zapadni će se čuditi tvojoj slavi, tvojoj sréći, on koj te sada prezira i se ti nemi-lostivo ruga zarad tvoje neprikladnosti za razumét bezobraznost njegovu. Otu slavu ćemo samo poslovanjem neutrudljivim po-stići, hrabrom odvažnostju. Neće muka biti muka, kada nam ljubav i narav ruke vodi,

neće znoj nam biti bréme no rosa spaso-
nosna, kada se razlije u korist naroda.
— Napréd dakle pobratimi mili, posestrime
drage, doba je ozbiljna!

ZVÉZDICA XIV.

To je slavská domovina,
Gdé ne vlada snaga ina,
Nego narav krotka, mila,
Ká je pervim ljudem bila.
To je, to je druga nije,
Prava narav gdéno bdije.

Ivan Kukuljević.

Gdé je domovina slavjanskoga koléna?
Kuju zemlje stran može svojom imenovati
vlastninom? Koje nebo uzvija svod svoj jas-
ni nad domom slavjanskim, koj ljubimce svoje
nékom čarobnom silom k junačkim hrabrosti
činom uzplamti? — Gdé stermeće Tatre dižu
verhunce svoje u oblake sive, tam bi zibika
našega naroda, od onamo se razšíri détca jed-
ne matke u vse četiri strane svéta, da sta-
nuje u oserdčju prestare Europe. Gdé Do-
nava vije se po plodonosnoj zemlji od izvora

vse do ustja svojega, stanovahu rodbine našega koléna; gdé péneća Laba s Veltavom derećom po slavjanskom groblju se pretéka; gdéno hladna Visla rajsku zemlju škropi: gdé se Volga vali, ladje nosi blagapolne: tam bi slavska zemlja, tam bi naša domovina stara, tam bi ljudstvo gostoljubno, mirno i marljivo, koje svoje 'obdéljuje polje, svoja gleda stada, koje samo svoje brani, nikoga nenapada. Alj ne štiti mir i vlastna pravda pred nepravdom tuđom. Nemili udes uništi bezbrojna plémena Obotritah, Pomorjanah i inih granah naših na zapadnoj strani; dom se sruši nad njimi i pestavi iz razvalinah svojih ogromu gomilu, koja gole kosti krije posušene, da su primér tim užasni rodом našim iztočnim. —

Gdé je sada naša domovina? Ledeno morje, Balt péneći, sinja Jadra, černo morje ju céлива. Gdéno Balkan teži u visine, gdé se Kosovo širi tužno, tam je gnéздо serb-

skih sokolovah, tamo Bulgar obdéljuje polje svoje turskim zulumčarom, tamo seže do staroga Korinta. Černogorec čuva u svobodnih berdah križ, svobode znak ljudske, tamo jest sveti nikada podjarmljeni kraj, gdé je vsako berdo, vsaki kamen, vsaki vrutek žuboreći priča slave slavjanske, gdéno neoskverne divja smélost svete vére, doma i ognjišća. Od Triglava, od dereće Drave pruža Slovenec, stanujući na zapadnom kraju Jugoslavie, ruku svoju serbskoj bratji, da mu ova pripomogne u kolo domaće. Ovo jest južna strana stebila čveterogranatoga. —

Gdé se u Veltavi béla gora motri, koja bi od pregorke boli posédila, gdéno Praga, slavjanske Atene, ljubav goji do mudricah umétnicah, gdé se bratri iz Morave, Slovačke stare rukuju, — tam je grana česka lipe slavske. — — Gdé se širi ravno polje kraj pospéšne Visle, gdé se diže Kosćiuškova mogila; tam je kervcom nakvašeno pozorišće

tolikih junačtvah, koliko zdravih serdcah kuca u hrabrih persah i kćeri Leha, tam je Poljska slavna, koja pozdno pride k bratji svojoj, da na uvěk srodne ruke prigerli. — Na poljanah neizmérnih, koje Volga moči, širi krila svoja ruski orel u tri svéta déle, tako da mu nikada ne zajde solnce. Tam se obustavi korak divjim četam, da nepoplave čitave Europe, da se neuniči za dolga stolétja božanstvena slika na zemlji našoj. Stari Kijov, ljubitelj mudricah, Moskva siva, glava roda Meha brata vabi tamo détcu milu, neka se skupi u sbor slavni, da mu tim prie procvéte prostranadomovina cvétjem mirisećim rajskim. Gdé Ural zlata otvara žile, da se resi majke prestol, da se gladno nasiti, žedno napoji čedo, gdé ledeno véter brije; tam je ruska grana lipe naše, koja povsuda nastavlja pupoljce krasnodišécega cvétja. — Slavjan se moli bogovom svojim iskrenom pobožnostju, veselo žertvuje pervence pri-

délkah svojih, budi iz poljanah rodovitih, budi od bezbrojnih stadah. On poštuje zakon sveti, koj mu zagotovi obstanek rodinah udaljenih, on nečini nepravde nikomu, čuva narodnosti sveto pravo dragocéni ostavek svojih dédovah, on ne oskverni običajah, čudi i navadah slépim naslédovanjem tndjih naopáčinah gostoljubivo prime pod krov svoj vsakoga putnika, makar bil izmedju nepriateljah; on i tudje blago céni, koje ga ne oddaljiva od domačega ognjišća. Slavjan štuje starost sédu, détea radostno vraćuje otcu, majci dobročinstva zadobljena; on jest véren Bogu, vladaru svojemu pravednomu, on jest dober občan, državljan, jer ga jošće nepokvari zapad otrovom umstvovanja taštoga. Siromasi naši netraže bolje sréće u tudjem blagu, koje nikada nikoga nenasíti, no samo u radinosti sobstvenoj vide utéhu u svojoj nevolji. Slavjan neće da se komu klanja. Usta mu negovore récih, kojih serdce

ne počuti, kako misli, tako sbori u vsakoj dobi, jer u njemu vlada narav krotka, mila, koja bi vlastna pervoj dobi mladoga dětinstva. To je naša domovina od naravi kćerka rodjena, gdje se slavsko réč govori, gdje se rodoljubje ori, gdje god ima vérne détce, koja nad vsim ljubi otečestvo.

Doklegod nam se uzderži ovaj dar majke naravi pervobiten, nepokvarjen, dotle će nam zemlja uzroditi blagim plodom, milim nam i vsakomu tudjincu; doklegod nezagazimo u žalostne zapletke mehkužnoga svéta, dotle ćemo vsegda više te više se promicati na visoki stepen sréće i slave, dotle nam neće narod padati u ponor zaboravljenosti tužne. Čuvaj svetinju naravi rode mili! da si ponos i dika naša, da si primér, u kojem se vsi narodi ugledati mogu.

ZVÉZDICA XV.

Nebo mi je lice tvoje,
Serdce tvoje, blago moje,
Ti mi oživljuješ mladost,
Ti si mâ jedina radost,
Ti jedina si mi vse.

Ljudevit Vukotini^{vi}ć.

Domovino moja mila! budi ljuba serdca
mojega jedina. Vsaki mig mišljenja, vsaki
udarec serdca kucajućega za rod predragi,
vsaki célov mojih ustah tebi budi posvetjen;
jerbo si ti duša moje duše, serdce mojega
serdca, tvoja usta ružnata so usta mojega
téla. Vsegda budi ti moja jedina misel, ma-
kar bil u dalekoj tujjini, koja ima vlastitih
dragocénosti i vlastite krasote za détcu s vo-
ju. Vsaki cvét u stranoj domovini, vsaki po-
tok romoneći u tujjini, vsaka jeka, vsaka
ptica nosi ime m o j e domovine. Žarko soln-

ce, blédi mésec, jasne zvézde, véter tihi, burni, čérni oblaci nose pozdrav miloj otčevini. Tebi uvék živim, domovino! tebi umerjem, tvoj sem u životu, tvoj u smerti, da ti život, kojega od tebe zadobih, povratim. Ti si meni dobra majka, kada sem i ja dober sin koj glas tvoj poslušá.

Kada polaziš, o mladino! tudje zemlje, da si nabereš različitoga cvétja iz perivojah znanstva, kojega ti za sada jošće domovina tvoja nedaje, nemoj se iznevériti otečestvu svojemu, budi mu sladka nada lépše prihodnosti i veselje u tugah njegovih. Spominjaj se uvék zvukovah domáćih, jezika materinskoga, kada se inih učíš jezikan, da ti tudjin rodjenoga brata neiztéra iz serdea. Uči se inih jezikan, osobito romanskih, da možeš nakititi perivoje svoje s biljem, koje se bez opasnosti može u nje presaditi, da cerpiš u izvoru znanstva med, jer Némčia ohola tudje blago za svoje prodava, da se

ti tim laglje ruga. Ljubav svojega nezah-
téva nigdé da odbaci štovanje tudjega, ču-
vati se samo tréba, da za silu bolešljivu ne-
zaméniš snage naravske. Nemojmo više slé-
diti tudjinskih naopakih običajah, da nepo-
stanemo opet robovi njihovi. — Kada učiš
umstvovanje zapadnoga svéta, to podobro
pazi, da pšenice s kukoljem ne méšaš, metni
ju na rešeto široko, da vse čoravo odpadne,
premda ti samo mervica ostane; neka te
svét zapadni uči, kamo nesmé da
zagazi iztok mladi. Kada učiš povést-
nicu zapadnoga svéta, nemoj usisati otrova
obilno poséjanoga u poljanah otih, da neza-
ničuješ naroda, kojega tudjinci nepoznaju,
pred kojimi on skriva svetotajstva svoja u
glubini grudi svojih. Več nam svanuše zvézde
na iztočnom obnebu, koje budu razsvétile
merklu do sada noć povéstnice naše — iz
nova jih porodi zibika prestara, visoke Tatre.
— Kada se čudiš pésmotvorom inim, nemoj

zaboraviti rumene zore jutrajnoga solnca, kada ga na večer vidiš sjajno zapadati. Pésme naše pévaju junačtvo, ljubav, narav krotku, milu i budućnost slavnu; glas serdca čutljivoga se na kratko vréme istinibog! nečuje, no dojde doba sposobnija a njegov glas dalje dopire, nego germljavina i tréskovica topovah. — Kada proučiš način vladanja stranjskih, osobito zapadnih deržavah, nemoj zaborayljati vlastitosti vlavjanskoga života, ako nećeš da se život narodni ti pokvari s prahom kosti mertvecah živih, kojim ne terka više zdravo serdce u grudih, jer jim usahne kervca nepokvarjena. Spojene občine slavjanske nebudu dopustile, da ljuta zmija zapadnoga siromaštva digne glavu svoju na propast sréce družtvinke. Slavjanski narod ima na sévernoj i na južnoj strani zaklad poln bogatstva u svojem obéinskome redu, koj zasluži, da ga vsaki Slavjan uči, te opét prouči. — Mladići vi baveći se u tudjini, ne-

mojte nikada zaboraviti, da vsi trudi vaši imaju koristiti vašemu rodu, da vas domovina tamo šalje, da ju bolje tudjinstva braniti možete. Kada jutrom poviri prvo solnce u vašu malenu sobicu, koja budi naterpana gomilami proizvodah uma a ne ništetnostju žalostnoga nehajstva protivu vsega, što je dobro, blago i sveto, svakokrat kada svane béli denek, skočite berzim skokom na noge lagahne, obrnite oči svoje tamo „gdé od drage domovine vsako jutro solnce sine“ pak hajda veselo k poslovanju. Vsaki čin, vsako slovo, vsaki hip, vsaki dih budi narodu milomu posvetjen, koj će onda kratkoma steći žudjeni cilj, jer matki Slavi je vsaki i najmanji aldov sveti, kojega će o svojem vrémenu obćenitom i sobstvenom srěćom nadariti. Vi pako, krasne ružice perivoja slavskogoga, posestrime mile! gojite nebesku ćut rodoljubja iskrenoga u njedrah svojih, da nam bude žetva tim obilnia, kada

si muške i ženske ruke pomognu uzajemno, da nam nemanjka nikoga izmed roda našega, kada se hvatimo u slavjansko kolo. Ručice vaše, déve krasne! neka vécčaju jasne glave budi zelenom lovorikom, budi nježnimi cvétlicami za znanstva zasluge.

Silna množina srodne bratje nam se u poslédnje doba odtudji, odstrani od majčinoga serdca, da tužna miruje na golom, studenom kamenju stranjske domovine no ostali bi skorom prognani zavsím iz domovanja svojega tako, da otečestvo jedva grob imade za nas. Od sada neće više tako biti, jer je domovina naše blago, naše dobro, naša ljuba, naše vse; u svojem polju, u svojem toplom naručaju će nam ostarélim postljati grobnu postelju. S svojim cvétjem će nam gomile nakititi, jer ju ljubismo iz vsega serdca u sréci i nesréci, u vsakoj zgodi i nezgodi. — Primi i nas, domovino! koji se pozdno iz strane tudjine k tebi vratjamo, koji te do sada ni-

jesmo poznavali, koju zatajismo pred svétom, koj te zaničuje. Tersiti se čemo vsimi silami, da se tvoja dika, tvoja čest pravedno raznese po širokom svétu, da se bude zapad gluboko priklanjal, kada se prikaže solnašce prekrasno na iztočnoj strani.

ZVÉZDICA XVI.

Budućnost će biti dobra mati
Našem puku — već je kocka pala
Njeg' ve sréće — — — —

P. Preradović!

Pésnici su kano proroci naroda svojega, Oni nam perstom kažu svetu deželu, koju vide okom svojim duševnim. Oni narodu predstavljaju žalostnu prošastnost, da mu razvedre mutnu sadašnjost, da ga tim prisile k poslovanju marljivomu, koje se neplaši borbah kervavih ni znoja na čelu, ako se samo može dokopati do srédstvah boljše prihodnosti, srécnie budućnosti. Proroci sabiraju mlado i staro u družbu jednu, da vsi čuju slova angjela božjega, koj je kori, ako se baciše gerdomu nehajstvu u studeni naručaj, koj je hvali i k postojanosti opominja, ako pojmiše izveršivati dolžnosti svoje svete.

Sréten narod, koj sluša glas angjelah svojih i je berzim korakom nasléduje! Minulosti naše mutno jezero nam se čini kano težki sen, kojega senjaše narod naš kroz stolétja tužna, sramotna. Čto ostavi smélost ljuta divjih četah, čto poštedi meć kervavi, to pokonča ljuta borba bratje nesložne. Tako postane domovina naša prostrano pozorišće nečlovéjega mesarenja, borbah strahovitih srodne détte, koja s bratskom kervcom zemljicu nakvasi ravnu, da se pomnoži rodovitost njena na korist vragovah. Stran zapadna jest nam ogromna gomila jedna, stran séverna široko ratišće, stran poldenska jedna temnica prostrana. Evo čto smo, jer nesložni bismo! Opet ćemo, véruj, ovo biti, gorje će nam biti, ako nam nesloga i nadalje vlada. —

Duh moj hodi širom po dalekoj zemlji, gleda détcu razeviljenu, tužnu; na gomilah preddédovah se pomoli višnjemu Bogu, na ratišću sbira kosti raztrošene, u temnici téši

temnićare jadikujuće. Zora puca na obzorju slavskom, bi' će skoro béla denka, proniknuti će tisuće žlahtnih ružah krasno, božanstveno mirisećih, koje vabe mlade roje bčelah slavskih k poslu sladkomu na korist i diku i slavu sobstvenu i naroda ogromnoga. Čversto raste zdravo steblo južnih granah lipe slavske polivene vrućom kervcom détee zarobljene, studenim znojem podjarmljenih sinovah. Serbska zemlja goji u njedru svojemu junačku hrabrost vitezovah nékdajnih, sokolovah sivih, koji proléte na Kosovo ravno, da se osveti pogaženje praotcevah, Serbska mišica osvobodi svoju domovinu dvojnoga jarma na južnoj i na sévernoj strani; ona stavi slavohrame Vilam umétnicam, zove déteu razstavljenú, oddaljenú od majčinoga krila, koju desno, levo ljute zmiije grizu. I Balkauu počne mlada zora rujnolična svitati, kada bi réke kervce naše popila zemlja krasna, da to bolje i bistrice cvéte sveto drévo jedna-

kopravnosti medjunarodne. **Bulgarska** neće više bugariti, jer već stupi korakom odvažnim u kolo deržavah **Europejskih**. Posijati će blago solnce skoro, ako **Bog** da i sréca slavenska! i pred prage bratje naše bosanske gdé se ljuto bori zaostavša prošastnost s krépkom budućnostju. **Černagora** zvésto čuva svoju staru, véčnu slavu, vsegda jest pripravna skokom pohitati na ravno polje, kada ju drugi **Vidov** den na junački pozove mejdan. **Sinja Jadra, Sava, Drava** jošće moći zmlju našu, koja hoće posrédovati putem učenosti, obertnosti i brodarstva medju južnom stranom svéta zapadnoga i medju **Aziom détičinskom**. **Jug** premili spravlja se na pir slavni kod njega vse bi osnovano, samo da se délom dovede k sverhi. **Šumava** i **Kerko**noše dižu svoje glave na sévernoj strani, gdé će svét minuli pokopati svoju slavu, da na grobu novi vénc zrase, vénc novi slavjanskoga cvétja. — **Visla** bude veselo pre-

tékati po poljanah plodonosnih, jer ne mute je potoki solzah, koje roni poljska détea nekajaka, kada vidi neslogu i strasti básniti u žalostnoj domaćii. Zahman tražiste do sada pomoći od francezke, od némečke strani, jerbo samo vrage svoje kumite a zabacite serdca bratje svoje. Tužna jadikuje Slava mati, kada brat protiv brata u tudju korist, u vlastnu štetu diže bridku sablju, méri stréljicom gotovom, da samomu sebi ranu zaséka smertnu. Diže gusta megla se iz Poljske razcviljene, koja joj do sada zastira srodnu bratju na okolo, koju bol jednaka mori. Pozdno dojde spoznanje tvoje, bratjo poljska! no hvala Bogu, da nijesi zakasnila. — Ruska slavna stasa oriaškoga čuva zvésto svetotajstva stare slave, nékdajnoga žitja svobodnih rodovah naših. Sliši spév se Vilah slavskih iz daljine ledene, Vilah mladih, kćeri iztočnih, koje nose silne glase i u aziatske strane. Kroz Rusku daljnu će prolaziti bla-

gor človečanstva u iztočne pustoši, da jim vrati dobro za zlo, da je pobédi silom duševnom, dočim one nas pobédiše silom želéznom. Ruska bude štit nam détcí zapadnoj ako nam pogibel préti iz ove strani, koju do sada štitismo télom svojim, da se laglje podigne na visoki stepen sréce ljudske i oholosti tašte.

O narode slavski! Sréčna doba slave tvoje hitrim korakom se bliža; ustani na noge lagahne, da joj pohitiš na susrét, da zasa-diš drévje, od kojega budu potomci voćje uživali, da poséješ sémenca sitna, iz kojih budu proiznikli krasnodišeći vénci slave tvoje. Vrata buduće sréce su nam široko otvorena, tréba samo da odvažno i bez bojazni unutra stupamo, da se nepreplašimo zmajevah, koji nas pred pragom poždreti hoću; oni nijesu drugo, nego zaostavše naka-zi dobe ostaréle, slabe. — Slava! Sla-

Slava mati, uzivati u izvornu kultivovanu.

va! ori širom se po svétu, sliši urnebes se
strašen zlikovcem, milozvučen ljudem, koji su
dobroga serdca: vsuda jeka ječi, Slava o
ra dosti solze roni.

SVERHA.

Ajzte, déco, ajzte
Širom béla svéta,
Kano drobne čele
Od cvéta do cvéta
Stanko Vraz.

Mladino mila Jugoslavie lépe! Eto ti
zvézdicah drobnih i malenih, koje ti neka
kažu iztočnoga neba put kada po merkljini
zapadnoga svéta bludiš. Smélim korakom
za njimi, dok nam bude moć brez opasnosti
zablude sléditi dralku zanesljivu, da uzper-
kos burjam strahovitim i valovom pénećim
uzbunjenoga morja ségurno možemo bro-
diti u naravsko stanovanje Vilah iztočnih.
Slušaj drage volje glas serdca rodomiloga
i poslušaj jeku, koja se će, ako Bog da i
Slava mati, odzivati u tvojem ćutljivom, ne-

pokvarjenom serdca, da nam tim prie svane žarko solnce prolétja mladoga, koje nam se već javlja, jer nastavlja povsuda pupoljce bilje zeleno po poljanah domovine mile. Naméra ovih zvezdicah upravo pred zorom zlatorujnom blistajućih jest, probuditi serdca speća u nehajstvu žalostnom, upaliti serdca topla pobratimah i posestrimah rodoljubivih, razplamtiti serdca vruća za Slave slavu, za rod ljubljeni i dom predragi. Malene ove čertice neka te vode k neutrudljivomu délovanju na polju književnosti slavske, na poljanah povéstnice, mudrovanja, narodoi deržavoslo-
 vja: no vse u smislu uzajemnosti slavjanské. Uči jezik materinski revnostju pravih vlastimilah, opét ga uči i pro-
 učí u vsih zelenikah; nikada pako nezaboravi, da vse grane iz jednoga rastu ste-
 bla; da prestanemo cépiti i drobiti silu o-
 gromnu jezika bogatoga, dapače da se u svojoj céloj snagi uzderži, kano jedno jedino

slovstvinško vezilo vsih Slavjanah. K tomu ti jest od potrebe, da razrécja svojega domačega narécja podobro učiš, da se upoznaš s narécji sévernimi, da proučiš svetu baštinu preddédovah naših, jezik cirkve pravoslavne, staroslavensčinu čestitu. — Ljubi blago narodnosti svoje serdcem iskrenim, plamtećim za naroda korist i diku. Budimo pravedni protiv vsakoga pravednoga tudjinca; jer kto tudje štuje, zna svoje céniti i ljubiti. Ovo štovanje nikada nebudi narodu tvojemu na štetu, da neprigerliš tudjih naopačinah mésto krasote domaće, da te ne preziru tudjinci, da se ti nemiloserdno nerugaju, kada sám ostavljaš blago svoje, da kod njih ostankah tražiš, koje blage volje déle poturici, da glada nepogine. Nemoj nikada zaboraviti, da si u tudjinskom taboru uskok kojega sovraže isti sovražnici, dočim te u narodnoj vojski slava roda, sréća sobstvena čeka. Trudi se bez odmora na-

lik drobnih bčelah i malenih mravljicah, koje hranu traže čeli den, da si košnice i žitnice tim prie napolne. Poslovanjem neprestanim samo ćemo slavu steći i žudjenu sréću, težkim znojem ćemo doztignuti bratju srodnu, koja već od davna hrabro korači na susrét budućnosti veseloj. Nemojmo nikada sdvojiti na srécnom uspéhu radinosti naše, jer nam je upravo mutna doba sadašnjosti nesavétne poručanstvo, da se bliža **Slave den.** Hej Slovani, božja pomoć! —

300. —

SLOVANSKA KNJIŽNICA LJUBLJANA

K RA

B 86/1853

9591685

COBISS ©